

σχοθιαστής

‘Ο νεορθόδοξος
σκοταδισμός

- ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ -

‘Η αντίεισήγηση Καργόπουλου
στήν Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ

ΤΕΥΧΟΣ 6 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1983 ΤΙΜΗ 100 ΔΡΧ

αποκλειστική συνέντευξη
ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ :
«λαχεῖο θά τήν ἔκαμνα»

‘Αφιέρωμα
LUIS BUNUEL

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΛΗΘΙΝΗΣ ΤΡΕΛΑΣ

1

«Όλα σ' αυτό τό κτίριο ήταν καλοβαλμένα και διακριτικά. Ο θυρωρός δέν ρωτάει ποτέ πού πηγαίνεις και στους διαδρόμους επικρατεί κατανυκτική ήσυχια. Πού και πού, μιά θελκτική λιγερόκορη γυναικεία παρουσία. Κυριαρχεί τό μπλέ τυρκουάζ και τό Σανέλ νο 4. Ένα τάχτ πρωτότυπο, καινούργιο γιά τήν Έλληνική κοινωνία...

«Και όλα αυτά στην πλατεία Κουμουνδούρου!!» σκέφτηκε μέ θαυμασμό ο Γιώργος Αρατζαφέρης, καθώς ανέβαινε στον τελευταίο όροφο του κτιρίου. Στην πόρτα πού σταμάτησε, ή μικρή κόκκινη ταμπέλα μέ τά άπρα γράμματα έγραφε «Κεντρική Επιτροπή».

Χωρίς νά χτυπήσει άνοιξε και μπήκε μέσα. Η επίπλωση ήταν λιτή. Ένωσε μιά περιεργη ταραχή καθώς ο Λένιν στό βάθος μέ βλοσυρό ύφος και αίστηρή ματιά τόν περιεργαζόταν. Ο Μάρξ ήταν σκεπτικός, ενώ ο Ένγκελς δέν τόν πρόσεξε καθόλου, κοιτούσε απέναντι. Ο μόνος πού φαίνεται τό διασκεδάζε ήταν ο χαμογελαστός Μητσος Παρτσαλίδης!!

Από τήν άμνηχανία τόν έβγαλε ή ζωντανή παρουσία του Γιάννη Μπανιά. Καθώς σηκώθηκε νά τόν χαιρετήσει, πρόσεξε ότι ή σιλουέτα του αινιγματικού Γραμματέα του ΚΚΕσσ. δέν έχει αλλάξει καθόλου από τήν εποχή του 114. Πάντα εύλύγιτος και κομπός... Ο Αρατζαφέρης ένωσε ένα δέος καθώς τόν κυριεύει ή μυστηριακή έλξη του εύριμέτρωπου Γραμματέα μέ τό φιδίσιο κορμί και τά επικίνδυνα γαλανά μάτια...

Η σαγήνη του Γιάννη Μπανιά ήταν άκατανίκητη!!

2

Έκείνο τό άποπνικτικό βράδυ είχε αποφασίσει νά μείνει σπίτι. Ένα εύρύχωρο ρετιρέ πίσω από τό Caravel. Η ζέστη θά κόντευε τούς 40 βαθμούς. «Θέλω αγάπη μου νά πάμε διακοπές κάπου πού δέν θά έχει δράκους», φώναξε ή Λάουρα από τό μπάνιο, «δέν άντέχω άλλο καλοκαιρι τά ίδια...». Ο Αρατζαφέρης πού καθόταν στην άναπαυτική πολυθρόνα της βεράντας πίνοντας παγωμένη μπύρα, έξυσε τό κεφάλι του μέ άμνηχανία... «Τί έννοει;» σκέφτηκε. Δέν πρόλαβε όμως νά ολοκληρώσει τούς συλλογισμούς του γιατί χτύπησε επίμονα τό κουδούνι της πόρτας.

Απορημένος κοιτάξε τό ρολόι. Ήταν περασμένες δώδεκα. Όταν άνοιξε άντίκρισε ταραγμένη τήν κυρία Καλλιόπη, τήν θυρωρό. «Κύριε Γιώργο, κάτι περιεργο συμβαίνει στό διαμέρισμα

του τέταρτου» είπε λαχανιασμένη. «Έρχονται κάτι ύποπτοι τύποι δυό-δυό, χτυπάνε συνθηματικά και μόνο τότε τούς άνοίγει ο κύριος Νίκος. Πήγα χτύπησα και γώ αλλά δέν μου άνοίξαν. Θά χουν μαζευτεί καμιά δεκαπενταριά. Τί λέτε νά κάνω...; Έγώ λέω νά είδοποιήσω τήν άστυνομία... Μάλλον ναρκωτικά θά παίρνουν...»

Ο Αρατζαφέρης ξαφνιάστηκε. «Τό σπίτι του Νίκου τεκές...» Κάτι δέν του πηγαινε καλά. «Αλλά και γιατί όχι...» σκέφτηκε.

«Κοροϊδευαν τή γενιά του 114, αΐτοι όμως, του Πολυτεχνείου, θά γίνουν στό τέλος όλοι ναρκομανείς!!»

3

Ο διάδρομος του τέταρτου όρόφου ήταν σκοτεινός. Πατώντας στις μύτες, ο Αρατζαφέρης πλησίασε στην πόρτα και έστησε αΐτι. Μιά χειμαρώδης ένρην φωνή άκούγόταν στό έσωτερικό του διαμερίσματος χωρίς νά μπορεί νά διακρίνει τί έλεγε. Ξαφνικά, εκεί πού άφουγκραζόταν, μιά ιδέα του ρθε. Χτύπησε τό κουδούνι τρεις φορές. Η φωνή σταμάτησε άπότομα. Τά φώτα έσβησαν. Από τούς ήχους πού έπακολούθησαν, κατάλαβε ότι επικράτησε πανικός. Μιά πνιχτή φωνή άκούστηκε. «Δέν περιμένουμε κανέναν άλλο!!» «Οί άνθρωποι του Τσολάχη!!» είπε κάποιος έντρομος. «Ίσως νά είναι του Μπανιά!!» συμπλήρωσε ψήχραμα ή παράξενη ένρην φωνή. «Πέστε όλοι κάτω!!» Φώναξε ένας τρίτος. Και μετά άπόλυτη ήσυχια.

Ήταν περασμένες τρεις, όταν άνοιξε ή πόρτα του διαμερίσματος. Ο Αρατζαφέρης κρυμμένος στη σκοτεινή έσοχή της σκάλας ήταν άόρατος. Πρώτος βγήκε ο Νίκος σκυφτός. Μετά ο Λεωνίδας. Ακολούθησαν ο Στάθης, ο Μάνος, ο Γιάννης και πέντε-έξι άλλοι...

4

Όση ώρα ο Γιώργος Αρατζαφέρης διηγείτο τήν παράξενη αΐτή ιστορία, ο Γιάννης Μπανιάς σιωπηλός, χωρίς καμιά άντίδραση και κοιτάζοντας στό κενό κάπνιζε τήν πίπα του. «Λέτε ο Λεωνίδας νά έχει μπλέξει με καμιά παρέα ναρκομανών...;» ρώτησε δευιά τελειώνοντας ο Αρατζαφέρης. «Αυτό θά ήταν τό λιγότερο», άπάντησε ο Μπανιάς και συνέχισε. «Φοβάμαι ότι θά τόν χάσουμε!!»

«Είναι μπλεγμένος σε πίο ύποπτες ύποθέσεις;» ψέλλισε ο Αρατζαφέρης. Ο Γιάννης Μπανιάς δέν άπάντησε, χαμογέλασε μόνο σατανικά και σήκωσε τό τηλέφωνο...

5

Στό δωμάτιο επικρατούσε άπόλυτη τάξη και επιμελημένη καθαριότητα. Οί βιβλιοθήκες ήταν γεμάτες βιβλία της Ακαδημίας Έπιστημών της ΕΣΣΔ. Στό βάθος, ένα παλιό πικάπ σοβιετικής κατασκευής έπαιζε τόν τελευταίο δίσκο του Τζών Λέννον. Στόν τοίχο δεξιά, τό άγρυπνο μάτι του Στάλιν άνήσχυο παρακολουθούσε. Ο λιπόσαρκος τύπος μέ τό τσιμπούκι συνεχώς στό στόμα, πηγαινοερχόταν νευρικά. Τό τηλεφώνημα πού είχε πάρει τόν άνήσχυσε πολύ. Ο Χαρίλαος μέ τόν Μιμη διαπραγματεύονταν νά πάρουν τόν Λεωνίδα. Οί άνθρωποι τους μέ άπόλυτη μιστικότητα τόν σιναντούσαν κάθε βράδυ. Αν πετύχουν, ή ομάδα τους θά ένισχυθεί πολύ... Κάτι έπρεπε νά σκεφτεί γρήγορα.

6

Ο Χαρίλαος ήταν συγκινημένος. Απέναντι του, στην μεγάλη αίθουσα τελετών σε στάση προσοχής, οί τέσσερις σύντροφοι. Η θυσία τους μεγάλη. Ο Νίκος, ο Στάθης, ο Μάνος και ο Γιάννης.

«Η επικίνδυνη άποστολή πού αναλάβατε γιά τό καλό του κόμματος, μέ υποχρεώνει νά σας διαγράψω, νά σας άποκηρύξω, νά σας διαβάλω. Πάντα όμως θά σας έχω στην καρδιά μου. Και μη ξεχάσετε ποτέ τόν στόχο σας. Νά ένισχύσετε τις δυνάμεις πού συμπαθούν τό κόμμα μας στους άνεξάρτητους και στό κόμμα του Έσωτερικού. Η προσφορά σας σύντροφοι είναι άνεκτίμητη. Πολύτιμη παρακαταθήκη γιά τις νεότερες γενιές. Μέ τήν εύκαιρία θά ήθελα νά εύχαριστήσω και τό σύντροφο Φαράκο γιά τή μεγαλοφυή ιδέα του. Τό σχέδιο ήταν δικό του», είπε μέ παλλόμενη από συγκίνηση φωνή ο Χαρίλαος.

Τά τέσσερα παλλικάρια βγήκαν από τήν αίθουσα δακρυσμένα. Στόν προθάλαμο, περίμενε στη σειρά του, γιά νά δει τόν Γραμματέα ο Μιχαλόπουλος μέ τόν φωτογράφο της «Έλευθερης Ώρας»...

7

Ο Αρατζαφέρης ξύπνησε τρομαγμένος. «Θέέ μου, τί εφιάλτης ήταν αυτός!!» ψιθύρισε. Δίπλα του ή Λάουρα κοιμόταν ήσυχια. Σηκώθηκε και έφτιαξε ένα καφέ βαρύ, σκέτο. Μετά ήπие μιά άσπιρίνη. Ένωθε ναυτία...

Παν-Παν

Περισσότερο σοσιαλισμό σέ λίγο

Τό νά συναντιέται κανείς μέ τήν ιστορία, είναι σαφές, πώς δέν τού στερεί τή δυνατότητα νά στρέφει καί άλλου τις προτιμήσεις του. Τό ΠΑΣΟΚ, έκτός από εκείνο τό ση-μαδιακό ραντεβού πού 'δωσε στίς 18 'Οκτώβρη του '81, βρίσκεται τακτικά, ανάλογα μέ τις διαθέσεις του, πότε μέ τό θέατρο (καί μάλι-στα τού παρόλογου: «ἐμείς ποτέ δέν είπαμε πώς θά φύγουμε από τήν Ε.Ο.Κ.» Δ. Μαρούδας) καί πότε μέ τή σημειολογία. Τήν τελευταία φαίνεται πώς προτιμά ιδιαίτερα, σέ βαθμό πού νά τήν εξαντλεί μέχρι διαλύσεως. Στίς συναντήσεις τους, μπόρεσε ν' αποσινδέσει τις όποιες σχέσεις σημαίνοντος-σημαινόμενου, αποχρωματίζοντας τήν έσωτερική σχέση, πού μπορεί νά συνέχει τό κάθε τι. Καί τό κατόρθωσε γιατί αν σημαίνόμενο είναι ό σοσιαλισμός, τά προσαπτόμενα σημαίνοντα μόνο αϊτόν δέν έχουν τήν ικανότητα νά προσδιορίζουν, μά τό αντίπαλο δέ-ος τους, τήν κεφαλαιοκρατική έ-ξουσία.

● Στή 10η σύνοδο της Κεντρικής έπιτροπής τού κινήματος (προάγγε-λο τού πολυπόθητου συνέδριου τού Γενάρη) έκτός από τή «συνέπεια καί τόν άγώνα» πού έπεσήμαινε τό πανώ πίσω άπ' τό έκτελεστικό γρα-

φείο, τονίστηκε καί ή έμμονή στήν παραπάνω κατεύθυνση. 'Απ' τή μία ό σοσιαλισμός σάν κινητήρια ιδέα, άπ' τήν άλλη ή άποθέωση τών ουδέτερων άταξικών όρων της ανά-πτυξης, της παραγωγικότητας, τού έκσυγχρονισμού. 'Ο κοινωνικός μετασχηματισμός στήν ύπηρεσία τού τόπου καί τού λαού.

Είμαστε (έκτός τών άλλων αν θυμάστε καί) σοσιαλιστές. Δέν μπο-ρεί λοιπόν, παρά οι επιλογές μας νά είναι καί σοσιαλιστικές. 'Η εισήγη-ση τού έκτελεστικού γραφείου, διά στόματος Α. Παπανδρέου τις κατέ-θετε, ή μάλλον τις επανατοποθε-τούσε, άφού στά δύο χρόνια της άλλαγής, στήν ήμερήσια διάταξη μό-νο αυτές υπάρχουν καί προωθού-νται: «'Ανοιχτή δημοκρατική δρά-ση μ' όλους τούς πατριώτες» - «ύγιές επιχειρηματικό πνεύμα πού νά έμφορείται άπ' τήν παρα-γωγικότητα» - «συνειδητοποίηση άπ' τή μεγάλη πλειοψηφία τών βιομηχάνων μας, τών υπάρχόντων νέων πλαισίων λειτουργίας» - «έκ-συγχρονισμός τού κράτους καί της δημόσιας διοίκησης» κτλ.

● Τό ένωτικό κλίμα της συνόδου, διατάραξε ή επιθετική αντί-εισήγη-ση τού μέλους της Κ.Ε. Ν. Καργό-πουλου, ό όποιος έκφρασε όχι τόσο τήν άποψη κάποιας συγκροτημένης τάσης, όσο τήν άγωνία κάποιων άριστερών έγκλωβισμένων στά άπα-γορευτικά φανάρια τού τρίτου όρό-μου. 'Ο πρώην γραμματέας της 'Ε-πιτροπής 'Οργανωτικού τού ΠΑ.

ΣΟ.Κ., δέν περιορίστηκε νά τονίσει τό γνώριμο από άλλους, πώς ή άλ-λαγή βαλτώνει ή καθυστερεί. Οι άπόψεις του έπεσήμαιναν μεταξύ άλλων ότι «ή κυβέρνηση άφού σά-θηκε για ένα χρόνο περίπου άνα-ποφάσιστη στή σταυροδρόμι, έκα-νε σαφές στή συνέχεια ότι άκο-λουθεί τό όρόμο της ένσωμάτω-σης στό σύστημα. 'Ετσι μπήκε στό όρόμο χωρίς γυρισμό, πού άκο-λούθησαν όλες οι «σοσιαλιστι-κές» κυβερνήσεις της Δύσης... οι διεθνείς μας σχέσεις χαρακτηρί-ζονται από μία γραμμή φιλειρηνι-κή, αλλά στά πλαίσια τού άνήκο-μεν στή Δύση... ή οικονομική πο-λιτική... έδωσε τήν ύπόσχεση στό μεγάλο κεφάλαιο, ότι δέ θά δι-χτούν τά κέρδη του... κύριος συ-ντελεστής της αύξησης της αντα-γωνιστικότητας είναι ή συμπίεση της τιμής της έργατικής δύνα-μης».

● Τό ΠΑ.ΣΟ.Κ. πάντως, σιγά-σι-γά ξεκαθαρίζει τά πράγματα. 'Ε-γκαταλείποντας τά πρόσφατα άκό-μη περί έφικτού κι άναγκαίου, μπο-ρεί σήμερα νά λέει, ότι «πρέπει ν' ανανεώσουμε τή συνέπεια ανά-μεσα σ' ύποσχέσεις καί πράξεις... ό άγώνας για τήν υπεράσπιση καί στήριξη τού Συντάγματος καί της Δημοκρατίας... ΔΕΝ φαλκιδεύει τό σοσιαλισμό... Τό αίτημα τών και-ρών είναι ένα: 'Η υπεράσπιση καί άποκατάσταση τού κύρους της ψυ-χιατρικής.

X.M.

'Ο έτεροχρονισμός της στενωπού

Τί θά γίνει μέ τήν εισοδηματική πολιτική καί ειδικότερα μέ τήν ΑΤΑ για τό 3ο τετράμηνο τού 1983;

«Πιστεύω», δηλώνει ό ύπουργός Εθνικής Οικονομίας Γεράσιμος 'Αρ-σένης σέ συνέντευξη στά ΝΕΑ, «ότι τό 1984 μέ τήν άνάκαμψη της έσωτε-ρικής ζήτησης, αλλά καί μέ τήν άνάκαμψη στή διεθνή οικονομία πού όλοι περιμένουμε, θά μπορέ-σουμε νά προγραμματίσουμε μία πιο έπεκτατική πολιτική για τό 1984 καί μέσα σ' αυτά τά πλαίσια μία πιο άνετη εισοδηματική πολιτική από εκείνη τού 1983».

Δηλαδή: 1) τό πρόβλημα της ΑΤΑ τού 3ου τετραμήνου αποσιωπάται, πράγμα πού σημαίνει ότι οι αύξήσεις αυτές πάνε για νέο κόψιμο, μετά της άποτυχία της άνάκαμψης μέσω «έτε-ροχρονισμού», 2) ή εισοδηματική πολιτική για τό 1984 συνδέεται μέ τό άβέβαιο ένδεχόμενο μιάς άνάκαμ-ψης, καί χαρακτηρίζεται προσεκτικά ως «πιο άνετη» από τήν εισοδηματι-κή πολιτική τού 1983, καί 3)... είναι ν' αναρωτιέται κανείς πώς ή αύξηση της έσωτερικής ζήτησης θά φέρει τήν άνάκαμψη πού θά επιτρέψει μία «πιο άνετη» εισοδηματική πολιτική, όταν οι αύξήσεις τών πραγματικών μισθών είναι ένας καθοριστικός πα-ράγοντας αύξησης της... έσωτερικής ζήτησης.

Όπως έχει πιά καθιερωθεί, οι δηλώσεις τού κ. 'Αρσένη περιέχουν κάποια έμμεση άναγγελία πλαισιω-μένη από μία άναπτυξιακή καί «σο-σιαλιστική» φρασσεολογία πού είναι δευτερεύουσας σημασίας, γι' αυτό μπορεί νά είναι καί όλίγον άσυνάρτη-τη. 'Άλλο παράδειγμα από τή συνέν-τευξη στά ΝΕΑ τό έξης πάνκουφο σχετικά μέ τις «άτασθαλίες» τών ιδιωτικών επιχειρήσεων: «Μιλάμε βέβαια για τις σοβαρές περιπτώσεις καί πού άφορούν μεγάλες επιχειρή-σεις». Δηλαδή τό συνάλλαγμα μπορεί νά φεύγει στό έξωτερικό καί τά παραγωγικά δάνεια νά γίνονται βύ-λες μόνο σέ άστείες περιπτώσεις πού άφορούν μικρές επιχειρήσεις!

Π. Α.-Ρ.

Τσάντ

'Η έμπλοκή τού γαλλικού σοσια-λισμού στήν έμφύλια διαμάχη τού Τσάντ, στό αντίπαλο στρατόπεδο από τό λυβικό Κανταφισμό, φέρνει πολύ κοντά στήν ένοπλη άναμέτρη-ση δύο από τις «πηγές» (σέ διαφο-ρετικές χρονικές περιόδους, ίσως) τού Πανελληνίου Σοσιαλιστικού κι-νήματος. Τό σοβαρότερο όμως δέν είναι αυτό. 'Η προεδρία της ΕΟΚ δέν έχει άλλη επιλογή από τή συ-μπαράσταση, διακριτική έστω, στή φίλη καί σύμμαχο χώρα. 'Εκείνο όμως πού θά μείνει είναι ό Γάλλος άλεξιπτωστής μέ τά σκούρα γυαλιά, βγαλμένος λές από τή «Μάχη της 'Αλγερίας», στήν πινακοθήκη τών έπιτευγμάτων της δυτικής φιλελεύ-θερης έκδοσης τού ύπαρκτου σο-σιαλισμού.

Τό Τσάντ, μία άγνωστη άφρικανι-κή χώρα πού μπορεί νά έχει καί ούράνιο, κερδίζει έπαξίως μία θέση στήν ιστορία δίπλα στήν Πράγα, τό 'Αφγανιστάν καί τήν Πολωνία. 'Ε-νας κόσμος πού πληρώνει, δυστυ-χώς πολύ αίματηρά, τήν πολύ μα-κρινή από αυτόν ιστορία της κρίσης της παγκόσμιας 'Αριστεράς.

K.B.

Διακόσια έκατό

«Όπου έντελώς ξαφνικά όλοι άρχισαν νά συζητάνε γιά έκλογές. "Άς πούμε τήν Κυριακή 21-8 τόσο ή Αύγή και ό Ριζοσπάστης, όσο και ή Καθημερινή φιλοξενούσαν άρθρα άναφερόμενα στόν άναμενόμενο (;) έκλογικό νόμο. "Άξιοπρόσεκτο: Καί τά τρία άρθρα τάσσονταν υπέρ τής άπλής και άνόθευτης άναλογικής. Καί ως εδώ καλά. Θά περίμενε όμως κανείς ότι μιά τέτοια σύμπτωση στόχων θά συνοδευόταν από έπιχειρήματα και έκτιμήσεις πού, τουλάχιστον, θά συνέκλιναν. Παρ' όλα αυτά τά δύο Κ.Κ. κράτησαν κι εδώ τή διαφορά τους άγεφύρωτη. Νά τί γράφει ό Ριζοσπάστης:

«Από όρισμένους κύκλους (και παράγοντες του κυβερνητικού κόμματος) ένδαρρύνεται ή δημιουργία νέων «κεντρώων» ή «άριστερών» σχημάτων, πού προεκλογικά θά καλύψουν τό ΠΑΣΟΚ και πρós τά δεξιά και πρós τά άριστερά. "Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται πρós τ' άριστερά, γιατί κρίνεται ότι πρós τά 'κει κινείται ή κύρια τάση των μετατοπίσεων στό έκλογικό σώμα. "Ανάλογα μέ τήν κοινοβουλευτική τους παρουσία τά κόμματα αυτά ή οι ομάδες θά μπορούσαν νά κινηθούν σέ μιά «δορυφορική» τροχιά γύρω από μιά κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ».

Και νά τί αντίτασσει σ' αυτό τόν ασύμβατο διάλογο ό άρθρογράφος τής Αύγης:

«Στό άγριο κυνήγι τής ψήφου ισχύει τό «δίκαιον του ισχυροτέρου» και τό «μεγάλο ψάρι τρώει

τό μικρό». Συνείδηση αυτής τής πραγματικότητας υπάρχει και σέ κείνους τούς παράγοντες του ΠΑΣΟΚ πού υπολογίζουν σέ μιάν έκ νέου αυτοδύναμη πλειοψηφία πού θά «ασφαλίζεται πρós τά άριστερά» μέσω τής κυριαρχίας στόν κομμουνιστικό χώρο του ό. ΚΚΕ και τόν αντίστοιχο περιορισμό του ΚΚΕ έσωτ.»

Κάτι πού όπωσδήποτε αίτιολογεί τήν έξής περικοπή από τό ίδιο άρθρο:

«Μ' αυτά τά δεδομένα πρέπει νά αξιολογηθεί ή πληροφορία πού διαδίδεται από στελέχη του ΠΑΣΟΚ ότι τό ό. ΚΚΕ δέν έχει αντίρρηση γιά τό σύστημα «200-100 σέ δύο γύρους» άρκει νά υπάρχει όριο εισόδου άπαγορευτικό γιά τό ΚΚΕ έσωτ.».

Βλέπετε, τά μαθηματικά συστήματα είναι πολλά και δύσκολα αξιολογείς ποιό ταιριάζει πιό πολύ σέ κάθε κόμμα. "Άσε πού όλοι θυμούνται τό πάθημα τής Δεξιάς πού, μέ τόν έκλογικό νόμο του 58, έφερε τήν ΕΔΑ αξιωματική αντιπολίτευση μέ 75 έδρες...

"Υπάρχει όμως και ή σοβαρή πλευρά: "Απ' όλες τής προεκλογικές υποσχέσεις του ΠΑΣΟΚ, ή έγκατάλειψη τής άπλής άναλογικής είναι άσφαλώς ή πιό όδυνηρή. Γιατί τό «κάτι» πού μπορούσε, άν ήθελε νά αλλάξει τό ΠΑΣΟΚ αυτό ήταν: Νά δώσει τή δυνατότητα γνήσιας πολιτικής έκφρασης στις κοινωνικές δυνάμεις πού άσφικτιούν από τά κομματικά στεγανά...

K.B.

Χρυσοπράσινα φύλλα

Τήν ώρα πού ή ελληνική κυβέρνηση παραλάμβανε τή μία μετά τήν άλλη τής -άναμενόμενες- άρνητικές άπαντήσεις των δι-τικοειρωπαϊών στην πρωτοβουλία της γιά τό πάγωμα των εύρωπυραύλων, τό έσωτερικό δράμα τής Κύπρου έμπαινε σέ μιά περιέργη φάση κρίσης: Οι προτάσεις Ντέ Γκουεγκιάρ χώρισαν τόν έλληνοκυπριακό πολιτικό κόσμο σέ δύο στρατόπεδα. Τό ΑΚΕΛ μαζί μέ τό Συναγερμό του Κληρίδη από τή μία μεριά νά αποδέχονται τήν πρόταση του Γ.Γ. του ΟΗΕ, ενώ ή ΕΔΕΚ του Δρ. Λυσσαριδη μαζί μέ τόν άρχιεπίσκοπο Χρυσόστομο νά τις άπορρίπτουν κατηγορηματικά.

Η σύμπτωση τής άκρας δεξιάς μέ τήν κομμουνιστική άριστερά τής Κύπρου είναι εύγλωττη. "Υπονοεί άσφαλώς μιά προηγουμένη σινεν-

νόηση μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων και του Γ.Γ. του ΟΗΕ. Καί αυτό βέβαια στενένει άσφικτικά τά περιθώρια μέσα στα όποια μπορεί νά κινηθεί ό πρόεδρος Κυπριανού ή ακόμα και ή ελληνική κυβέρνηση άν ήθελε νά ειθιγγραμμιστεί μέ τό φιλικό της κυπριακό κόμμα.

Δέν ξέρουμε τί συζήτησε ό κ. Κυπριανού πρώτα μέ τόν Πρόεδρο Καραμανλή και ύστερα μέ τόν "Ανδρέα Παπανδρέου. "Η σειρά των έπαφών είναι όπωσδήποτε ένδεικτική τής ένδοτικότητάς του στό σύμμαχο ΑΚΕΛ, άλλα και στόν έκ δεξιών κ. Κληρίδη. "Εκείνο όμως πού ίσως διαφεύγει από τόν καταγγέλλοντα Δρ. Λυσσαριδη, από τόν Κύπριο Αρχιεπίσκοπο, αλλά και από τούς άριστερούς πού θά ήθελαν μιά πιό «έθνικά υπερήφανη» στάση είναι πώς ένας λαός πού άπαρνήθηκε τό στανρό του δύσκολα μπορεί νά όδηγηθεί στην "Ανάσταση.

K.B.

Έθελοντές γιά τή Νικαράγουα

Η πρώτη άποστολή Έλλήνων έθελοντών στη Νικαράγουα βρίσκεται ήδη καθ' όδόν. Μήν φανταστείτε καμιά πολεμική έμπλοκή τύπου... ελληνικού Βιετνάμ. Πρόκειται γιά μιά άποστολή «μέ σκοπό τήν ενεργητική συμβολή στην οικοδόμηση των τομέων τής υγείας και τής εκπαίδευσης». Τήν όργάνωσε ή Έλληνική Έπιτροπή "Αλληλεγγύης στη Νικαράγουα πού συστάθηκε μέ πρωτοβουλία του περιοδικού Λατινική "Αμερική.

Κανείς δέν άμφισβητεί ότι πολλά παιχνίδια παίζονται αυτό τόν καιρό στην Κεντρική "Αμερική. Η έξωτερική επέμβαση όμως πού άπειλεί τή Νικαράγουα είναι τόσο φανερή πού επιβάλλει τή συμπάρσταση κάθε άριστερού. "Ανεξάρτητα λοιπόν από τις όποιες επιφυλάξεις γιά «τόν τρόπο μέ τόν όποιο οικοδομείται ό σοσιαλισμός στη Νικαράγουα» (όπως γράφει και ό Μ.Ν. Ράπτης) εύχόμαστε στους φίλους μας καλή έπιτυχία. Έλπίζουμε ακόμα ότι ή έμπειρία τους, πού θά 'ναι σίγουρα πολύτιμη γιά τούς ίδιους, θά βρεί τόν τρόπο νά φτάσει και ως έμés.

Σ.

Μέ αφετηρία την πρόσφατη υποτίμηση...

«Σοσιαλιστική» λιτότητα

2η φάση

Η απόφαση της κυβέρνησης να αποσυνδέσει τη δραχμή από το δολάριο και να επαναφέρει την ισοτιμία της με το σύνολο των ξένων νομισμάτων στα επίπεδα της 9-1-83, πρόκαλεσε έντονες αντιδράσεις κατά του υπουργού Έθνικης Οικονομίας Γεράσιμου Αρσένη, από κυβερνητικούς και κομματικούς παράγοντες του ΠΑΣΟΚ. Τό σενάριο είναι γνωστό: σέ κάθε κρίσιμη περίοδο διάφοροι «σκληροπυρηνικοί» κομματικοί παράγοντες διαπιστώνουν την ανικανότητα του Αρσένη, αφήνουν νά έννοηθεί ότι δέν εφαρμόζει τό «πραγματικό» κυβερνητικό πρόγραμμα, και στό τέλος περιμένουν τούς χειρισμούς πού θά προτείνει ο ίδιος γιά νά τούς εμφανίσουν σάν νίκη της «σκληρής» γραμμής. Αυτό έγινε εδώ και ένα χρόνο μέ τή στροφή πρós τή συγκράτηση των μισθολογικών αυξήσεων πού ο Γεννηματάς παρουσίασε στους συνδικαλιστές του ΠΑΣΟΚ μέ τή γλώσσα των «άγωνων και θυσιών», χωρίς νά δείξει τήν παραμικρή «άριστερή» ευαισθησία γιά τή συμπίεση του βιοτικού επιπέδου της εργατικής τάξης. Αυτό θά γίνει κατά πάσα πιθανότητα και τώρα: τά νέα μέτρα «λιτότητας» πού άργά ή γρήγορα θά χρειαστεί νά υιοθετηθούν, θά γίνουν δεκτά από τά μέλη της κυβέρνησης σάν ή «συνέχιση του σοσιαλιστικού μετασχηματισμού». Καί θεωρείται άπίθανο νά μετακινηθεί ο ύπουργός Έθνικης Οικονομίας, γιά τόν άπλό λόγο ότι κάποιος πρέπει νά είσηγηθεί ποιά θά είναι τά μέτρα αυτά!

Η άλλαγή της ισοτιμίας της δραχμής μέ τό δολάριο και οι συναλλαγματικοί χειρισμοί της Τραπεζής Έλλάδος δέν είναι παρά μία πολύ μερική έκδήλωση της σημερινής οικονομικής συγκυρίας πού χαρακτηρίζεται στην πραγματικότητα από τό τέλος - και τήν άποτυχία - της πρώτης φάσης λιτότητας της πασοκικής διακυβέρνησης και τήν άρχή μιάς δεύτερης φάσης. Η πρώτη φάση λιτότητας στηρίχθηκε στην πεποίθηση ότι μία πολιτική «υποτίμησης της εργατικής δύναμης» (μέ

συγκράτηση των όνομαστικών αυξήσεων κάτω από τόν τιμάρημο και μέ τήν υποτίμηση του έθνικού νομίσματος και άρα της αγοραστικής δύναμης των μισθών στή διεθνή αγορά) θά μπορούσε νά οδηγήσει στην ανάκαμψη της παραγωγής, των επενδύσεων και των εξαγωγών, και νά στηρίξει επίσης μία πολιτική ικανοποίησης των αιτημάτων όλων των άλλων κοινωνικών τάξεων. Η δεύτερη φάση λιτότητας, θά χρειαστεί νά υιοθετηθεί περιοριστικά μέτρα πού θά έχουν περισσότερο άμυντικό χαρακτήρα (και λιγότερο αναπτυξιακή φρασεολογία) και πού ενώ θά βαραίνουν πάντα τήν εργατική τάξη δέν θά αποφύγουν αυτή τή φορά τήν επιδείνωση της κρίσης γιά τά ένδιάμεσα κοινωνικά στρώματα και τόν επιχειρηματικό κόσμο γενικότερα.

Η πολιτική συγκράτησης των μισθολογικών αυξήσεων πού κατά τό κυβερνητικό σκεπτικό θά μείωνε τίς τιμές των εξαγομένων προϊόντων και θά οδηγούσε επίσης σέ αύξηση των κερδών και άρα σέ τόνωση των επενδύσεων, δέν αποδείχθηκε ή σωτήρια συνταγή της ανάκαμψης. Καί ή άποτυχία αυτή έκδηλώνεται και σέ δύο τομείς όπου θά χρειαστούν κατά πάσα πιθανότητα πρόσθετα περιοριστικά μέτρα: τή συρρίκνωση των συναλλαγματικών αποθεμάτων και τήν επιβράδυνση της αύξησης των καταθέσεων. Η πρώτη διαδικασία δέν είναι μόνο συνάρτηση της μείωσης των εξαγωγών (-7,9% της αξίας σέ δολάρια τό α' εξάμηνο του 1983), αλλά και της μείωσης του τουριστικού και μεταναστευτικού συναλλάγματος: ο τρόπος εξισορρόπησης του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών (πρωτεύουσα σημασία άδηλων πόρων) πού διαμορφώθηκε κατά τήν μεταπολεμική περίοδο περνάει κι αυτός μία κρίση ενώ τό άνοιγμα της οικονομίας πρós τήν ΕΟΚ συνεχίζει νά αυξάνει ταχύτητα τίς εισαγωγές από τίς εξαγωγές. Ο έξωτερικός δανεισμός είναι ένας τρόπος αντιμετώπισης του προβλήματος αλλά όχι ο μόνος: μέτρα πε-

ριορισμού της έσωτερικής ζήτησης ή μία νέα υποτίμηση της δραχμής θά οδηγούσαν κυρίως σέ συγκράτηση των εισαγωγών, παρόλο πού μπορεί νά εμφανιζόταν όπως και πρόσφατα σάν μέτρα τόνωσης των εξαγωγών.

Η επιβράδυνση της αύξησης των καταθέσεων είναι κι αυτή μία διαδικασία πού δέν μπορεί παρά νά οδηγήσει σέ περιοριστικά μέτρα από τή στιγμή πού - άν δέν επιλεγεί ο εύκολος δρόμος του έξωτερικού δανεισμού - θά χρειαστεί ένας περιορισμός της χρηματοδότησης της οικονομίας πού έχει ήδη εφαρμοσθεί κατά τό πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους. Η κάμψη αυτή των καταθέσεων φαίνεται νά προέρχεται από δύο λόγους: τήν αντίσταση στή μείωση του βιοτικού επιπέδου πού μείωνει τό διαθέσιμο γιά καταθέσεις εισόδημα, και τή συνεχή αύξηση των χρεών του ιδιωτικού τομέα. Άποτελεί τήν πραγματικότητα σύμπτωμα μιάς οικονομίας, πού ή άποταμίευσή της δέν χρησιμοποιήθηκε από τόν επιχειρηματικό κόσμο γιά αύξηση της παραγωγής και του εισοδήματος, αλλά γιά μία συνεχή κάλυψη των διαχειριστικών κενών. Είναι δηλαδή άμεση συνάρτηση της άποτυχίας των κυβερνητικών προσπαθειών νά αυξηθεί ή παραγωγικότητα και ή παραγωγή μέσω της αύξησης των επενδύσεων. Διότι, ή προγραμματική θέση του ΠΑΣΟΚ ότι ή χρηματοδότηση της οικονομίας θά ελεγχθεί γιά νά διοχετευθούν οι πιστώσεις σέ παραγωγικές επενδύσεις, προσέκρουσε σέ ένα προφανές και άδιαπέραστο φράγμα ταξικών συμφερόντων: μέσα από τήν άλληλοδιαδοχή «άντικαπιταλιστικών» έξάρσεων και «δραματικών» διαβεβαιώσεων, τό μόνο πού κατορθώθηκε είναι ή γενναία επιδίωξη όρισμένων επενδύσεων μέ τό νόμο περί κινήτρων (γύρω στό 25% της επένδυσης κατά μέσο όρο) και ή περαιτέρω αύξηση του συνολικού χρέους της βιομηχανίας. Χωρίς νά σημειωθεί καμία ανάκαμψη των επενδύσεων και πόσο μάλλον ή ό-

ποιαδήποτε «διαρθρωτική» ανακατανομή τους. Άλλά τό ταξικό φράγμα δέν άφορά μόνο τή «μεγάλη» άστική τάξη: ή «μικρομεσαία» άστική τάξη χρηματοδοτείται ακόμα πιο γενναία (25,5% προγραμματισμένη αύξηση των πιστώσεων στή βιοτεχνία τό 1983, έναντι 20% γιά τό σύνολο του ιδιωτικού τομέα) χωρίς μάλιστα νά άσχολείται κανείς μέ «λεπτομέρειες» όπως ή πραγματοποίηση επενδύσεων και οι κλάδοι όπου πραγματοποιούνται.

Η επιβράδυνση όμως της αύξησης των καταθέσεων δέν είναι ο μόνος λόγος πού μπορεί νά οδηγήσει τήν κυβέρνηση στή συγκράτηση της πιστωτικής επέκτασης: κατά τήν τρέχουσα περίοδο ή αύξηση των πιστώσεων πρós τόν ιδιωτικό τομέα χρησιμεύει κατά πολύ στή χρηματοδότηση του πληθωρισμού, πού ακόμα και στό επιδιωκόμενο επίπεδο του 20% καταστρέφει συστηματικά κάθε προσπάθεια αύξησης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων. Καί από τή στιγμή πού ο πληθωρισμός δέν μειώθηκε μέσα από τήν αύξηση των επενδύσεων, ο μόνος έναλλακτικός δρόμος είναι μία περιοριστική πιστωτική πολιτική ή όποία μέσω της επιδείνωσης της κρίσης (δηλαδή μέσω της ανεργίας, των χρεωκοπιών, της στασιμότητας επενδύσεων και παραγωγής) μπορεί πράγματι νά φέρει μία επιβράδυνση της αύξησης των τιμών.

Οι παραπάνω εξελίξεις και οι διαγραφόμενες προοπτικές δέν είναι συνάρτηση κάποιων μοιραίων οικονομικών διαδικασιών αλλά της διαχείρισης από τό ΠΑΣΟΚ της μορφής πού έχει στήν Έλλάδα ή άστική ταξική κυριαρχία: ή εισοδηματική πολιτική, ή υποτίμηση της δραχμής και ή χρηματοδοτική πολιτική αποτέλεσαν - πέρα από τήν αναπτυξιακή φλυαρία - μία πολιτική επιβάρυνσης της εργατικής τάξης και των μισθωτών γιά τή στηρίξη της ύπαρξης και της δραστηριότητας όλων των στρωμάτων της άστικής τάξης, όπου πρέπει πλέον νά συμπεριληφθεί και μία άγροτική

άστική τάξη ή όποια εύνοείται αίσθητά από την πολιτική τιμών των αγροτικών προϊόντων στα πλαίσια της ΕΟΚ. Επιπλέον, παρά την προφανή εκ των προτέρων άποτυχία του προσανατολισμού της, ή κυβέρνηση δέν προχώρησε σέ κανένα από τά μέτρα πού θά όδηγοΰσαν σέ κάποια άμφισβήτηση της (διεθνούς και έθνικής) καπιταλιστικής λογικής, ή σέ μέτρα πού δέν ύπαγορεύονται άμεσα από άστικά συμφέροντα και έντάσσονται σέ μία κοινωνική λογική, συνάρτηση της βαρύτητας του εργατικού κινήματος. Τέτοια μέτρα θά μπορούσαν νά ήταν κρατικές επενδυτικές πρωτοβουλίες στόν τομέα της μεταποίησης, δραστικά μέτρα περιορισμού εισαγωγών και προστασίας έγχώριων κλάδων παραγωγής, κρατικοποίηση ύπηρεσιών και κυκλωμάτων διανομής έμπορευμάτων. Αντίθετα, τέτοιες μεταρρυθμιστικές έπιλογές πού δέν θά ξέφευγαν από τά καπιταλιστικά πλαίσια, καταπολεμήθηκαν μέ κάθε τρόπο. Και ή προπαγάνδισή - και λειτουργία σέ σπάνιες περιπτώσεις - της «αυτόδιαχείρισης», δηλαδή της συμμετοχής των εργαζομένων στή διοίκηση των επιχειρήσεων, και ή προώθηση όρισμένων συνεταιριστικών έμπειρών, πού έχουν έμφανισθεί σάν την σχεδόν κρυφή γοητεία του «δημοκρατικού σοσιαλισμού», αποτέλεσαν τόν κατεξοχήν τρόπο ύποταγής κάποιων σοσιαλιστικών ιδεών στους μηχανισμούς της καπιταλιστικής άγοράς και της καπιταλιστικής συσσώρευσης.

Οί οικονομικές εξελίξεις όμως βρίσκονται σέ μία φάση κατά την όποια ή διατήρηση των κυρίαρχων ταξικών σχέσεων θά έχει ένα έμφανές οικονομικό κόστος, όχι μόνον γιά τούς μισθοσυντήρητους αλλά και γιά την πολυπληθή τάξη των έποχειρηματιών. Αν τό κυρίαρχο κοινωνικό πρόβλημα ήταν από τόν Οκτώβριο 1981 ως τώρα τά οικονομικά και συνδικαλιστικά προβλήματα της εργατικής τάξης και των μισθωτών, ύπάρχουν πολλές πιθανότητες νά παραμερισθεί από τά προβλήματα των μικρομεσαίων άστικών στρωμάτων πού ή δραστηριοποίησή τους δέ θά πάρει αναγκαστικά τή μορφή της άριστερης «άντιμονοπωλιακής» συσπείρωσης. Από την άλλη μεριά, ή επιτάχυνση της άνεργίας πού θά προκαλέσει μία σκληρότερη πολιτική λιτότητας κινδυνεύει νά φέρει καιρία πλήγματος στην εργατική μαχητικότητα: σήμερα ήδη ή άνεργία αποτελεί μία άπειλή πού έχει καθλώσει τις συνδικαλιστικές οργανώσεις σέ άμυντικές και μεμονωμένες εκκλήσεις πρós την κυβέρνηση, ενώ ή όριστική μετατροπή της ήγεσίας της ΓΣΕΕ σέ πρόεκταση του κρατικού μηχανισμού, έχει εξαλείψει και τις έλπίδες γιά μία ρεφορμιστική ένοποίηση του έλληνικού συνδικαλισμού πού γιά πολλούς θά ήταν ένα από τά έργα της πασοκικής διακυβέρνησης. Και - παραδόξως ίσως

γιά μερικούς - ό μόνος τρόπος πού διαθέτει ή κυβέρνηση γιά νά αποτρέψει ή νά συγκρατήσει μία πολιτική δραστηριοποίηση - έναντίον της - των μεσαίων άστικών στρωμάτων, είναι νά έντεινει τις πιέσεις πρós την κατεύθυνση των μισθωτών και νά αποφύγει κάθε μεταρρυθμιστική ένέργεια πού θά μπορούσε νά έρμηνευθεί σάν πλήγμα κατά των διαφόρων κατηγοριών μικρομεσαίων: τό παράδοξο βρίσκεται στό ότι ή επιδείνωση της κρίσης μειώνει αντί νά αυξάνει τά πολιτικά περιθώρια μεταρρυθμιστικών ενεργειών.

Η δεύτερη φάση λιτότητας (πού δέν είναι έξάλλου αναγκαίο νά πάρει τή μορφή θεαματικών μέτρων και μεταλλαγών) μπορεί νά έπωφεληθεί από μία πρωτοφανή γιά τή μεταδικτατορική περίοδο ιδεολογική, ή καλύτερα (και γενικότερα) πολιτιστική προετοιμασία: ότιδήποτε μπορεί νά εξαλείψει την πολιτική παρουσία της εργατικής τάξης, την πανταχού παρουσία της καπιταλιστικής έκμετάλλευσης, και την ανάγκη κατάργησής της, έχει πλέον άποκτήσει τις ιδιότητες της πρωτοπορίας και της πρωτοτυπίας. Η ίδια ή κρατική πολιτική άπέναντι στην εργατική τάξη, πού θεωρείται ακόμα από μερικούς σάν προπύργιο κατά του κύματος άντι-εργατικών και άντι-σοσιαλιστικών ιδεών, αποτελεί στην πραγματικότητα την αίχμη αυτής της ιδεολογικής προετοιμασίας: ή πασοκική εργατιστική φρασεολογία πού άκούμε και διαβάζουμε, μέ τούς γνωστούς γελοίους ισχυρισμούς ότι τό σημερινό κράτος είναι κράτος των εργαζομένων, δέν χρησιμεύει πρακτικά παρά γιά τις προσπάθειες συγκρότησης ενός νέου συντεχνιακού συνδικαλισμού πού έχει φυσικά πολλούς λόγους νά ταυτίζεται μέ τό κράτος και πού θά στηριχθεί στους θεσμούς και στην ιδεολογία των «κοινωνικοποιήσεων».

Μέ την πολύπλευρη κρατική βοήθεια επίσης έχει αναπτυχθεί όχι μόνο σέ «άπογοητευμένους» άριστερους διανοούμενους, αλλά και σέ ευρύτερες μάζες ή γνωστή ιδεολογία της «έπιστροφής» στην παράδοση και στό έθνος, πού στό όνομα της πολιτιστικής κληρονομιάς και της έθνικής ιδιαιτερότητας, καταργεί κάθε σύγχρονη ιδέα κοινωνικής άλληλεγγύης και κοινωνικών θεσμών, και κάθε ιδέα της άτομικής ευθύνης και δράσης στή σύγχρονη καπιταλιστική κοινωνία! Σήμερα, οι ιδεολογικές και πολιτιστικές διεργασίες μέ τή μεγαλύτερη έπιρροή δέν άγνοούν άπλώς την εργατική τάξη και τό εργατικό κίνημα, αλλά και κάθε άναφορά στην ιστορία και στην πραγματικότητα της σύγχρονης κοινωνίας, και είναι επόμενο, διαλέγοντας τή λήθη αντί γιά τή μνήμη και τή γνώση νά μή στηρίζουν μόνο την καπιταλιστική κυριαρχία αλλά και κάθε μορφή έξο-

Πέτρος Λινάρδος-Ρυλμόν

‘Η είσήγηση Καργόπουλου

‘Η διαφωνία στην Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ

Γενικά

Οι 18 μήνες διακυβέρνησης της χώρας από το ΠΑ.ΣΟ.Κ., μάς έχουν γεμίσει βαθιά λύπη και άνησυχία.

Είχαμε με πάθος πιστέψει ότι με τις εκλογές της 18.10.81, θα μπαίναμε στον τρίτο δρόμο για το σοσιαλισμό, για μία κοινωνία που θα ‘βρισκαν εφαρμογή οι ιδέες της αυτοδιαχείρισης. Προϋπόθεση γι’ αυτό ήταν στην πρώτη κρίσιμη φάση να γίνουν εκείνες οι θεσμικές και δομικές αλλαγές που θα προσδιόριζαν τα επόμενα βήματα και άλματα, με το λαό πρωταγωνιστή.

Η κυβέρνηση του ΠΑ.ΣΟ.Κ., αντίθετα, αφού στάθηκε για ένα χρόνο περίπου άναποφάσιστη στο σταυροδρόμι, *έκανε σαφές στη συνέχεια ότι ακολουθεί το δρόμο της ενσωμάτωσης στο σύστημα.* Έτσι μπήκε στο δρόμο χωρίς γιρισμό που ακολούθησαν όλες οι «σοσιαλιστικές» κυβερνήσεις της Δυτ. Ευρώπης. Δρόμο, όπου οι συμβιβασμοί θα γίνονται περισσότεροι και σοβαρότεροι με άναπόφευκτη συνέπεια και την αποδυνάμωση της ίδιας της κυβέρνησης του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Η κομματική οργάνωση είναι υποβαθμισμένη. Το λαϊκό κίνημα βρίσκεται στη μεγαλύτερη από το ‘74 ύφεσή του και ούτε είναι διατεθειμένο, ούτε μπορεί να στηρίξει την αλλαγή.

Μία σκλήρυνση της γραμμής που παρατηρείται από το Πάσχα του ‘83 και μετά περιορίζεται στα λόγια, δεν πείθει και δίνει την εντύπωση ότι ξευπηρετεί τη διαμόρφωση κατάλληλου προεκλογικού κλίματος.

Ο κερδισμένος, υπάρχει κίνδυνος, να είναι η δεξιά, μία και στή συνείδηση ενός μεγάλου αριθμού πολιτών, άποτυχία του ΠΑ.ΣΟ.Κ., σημαίνει άποτυχία του σοσιαλισμού και της αριστεράς γενικά. Άποτυχία του σοσιαλισμού, γιατί το ΠΑ.ΣΟ.Κ. έχει ταυτιστεί με το σοσιαλισμό, και άποτυχία της αριστεράς γενικά, γιατί η παραδοσιακή αριστερά επαναλαμβάνει τα λάθη που την οδήγησαν στη σημερινή της κατάσταση.

Φυσικά ο λαός αναγνωρίζει τη θετική προσφορά της κυβέρνησης του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Αντίθετα με τις κυβερνήσεις της δεξιάς που ήταν απόλυτα ευθυγραμμισμένες με την πολιτική γραμμή της Δύσης, η κυβέρνηση του ΠΑ.ΣΟ.Κ., ακολουθεί μία πιο φιλελευθέρη και πιο πατριωτική εξωτερική πολιτική. Ταυτόχρονα σε όρι σμένους τομείς της δημόσιας ζωής, προχώρησε με τόλμη στον εκδημοκρατισμό (άνανγώριση ‘Εθνικής ‘Α-

Σ’ όλο τον Τύπο δόθηκε δημοσιότητα στην αντιεπίσημη του Νίκου Καργόπουλου στην τελευταία σύνοδο της Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ. Πουθενά όμως δεν δημοσιεύτηκε το ίδιο το κείμενο με μόνη εξαίρεση λίγα αποσπάσματα στην ανάλυση του ‘Αριστείδη Μανωλάκου στην ‘Ελευθεροτυπία (31-7-83). Παραθέτουμε για πρώτη φορά το γενικό κομμάτι και το μέρος που αφορά τα οργανωτικά του ΠΑΣΟΚ, επισημαίνοντας την ιδιαίτερη θαρρύτητα της άποψης έφ’ όσον πρόκειται από τον ίδιο το γραμματέα της ‘Επιτροπής ‘Οργανωτικού και αναλύει τους λόγους που τον οδήγησαν στην παραίτηση απ’ αυτήν.

ντίστασης, κατάργηση γιορτών μισούς). Αυτές οι αλλαγές όμως δεν ξεφεύγουν από τα όρια του συστήματος. Έχουν γίνει και στην Δ. Ευρώπη και μάλιστα από κυβερνήσεις μη σοσιαλιστικές και φυσικά δεν είναι ικανές να ανακόψουν την πορεία προς την ενσωμάτωση.

Η πορεία αυτή πρέπει να ανακοπεί. Χρονικά, η συνεδρίαση της Κ.Ε. είναι το τελευταίο όριο για μία ριζική αλλαγή σ’ όλα τα επίπεδα που έχει δυνατότητα να πείσει το λαό. Να εγκαταλείψουμε τα πυροτεχνήματα για πρόωρες εκλογές και τη δημιουργία εντυπώσεων με τις «κοινωνικοποιήσεις» και τις «ρήξεις» για τις βάσεις και να δουλέψουμε 2 χρόνια σκληρά πάνω στους εξής 3 άξονες:

-οργάνωση:
αλλαγή αντίληψης, οργανωτικής πολιτικής, δομών και κεντρικών στελεχών.

-μαζικό κίνημα:
πολιτική παρέμβαση της οργάνωσης του ΠΑ.ΣΟ.Κ., πολιτικοποίηση και μαζικοποίηση, εγκατάλειψη του κυβερνητικού συνδικαλισμού, πραγματικός διάλογος και συνεργασία κυβέρνησης και μαζικού κινήματος.

-πολιτική γραμμή:
δομικές αλλαγές σ’ όλους τους τομείς της κυβερνητικής πολιτικής.

‘Η οργάνωση

Μετά την εκλογική νίκη του ‘Οχτώβρη, παρουσιάστηκε η ιστορική ευκαιρία στην οργάνωσή μας να στηριχτεί στο απόγειο της λαϊκής συγκατάθεσης και συναίνεσης, να παρέμβει πρωταγωνιστικά στο μαζικό κίνημα συνεχίζοντας τις μέχρι τις εκλογές λειτουργίες της και εμπλουτίζοντας τους άξονες δουλειάς της, για να μετατρέψει την εκλογική δύναμη σε πραγματική πολιτική δύναμη εξουσίας.

Με το λαό που διψούσε για ενημέρωση, για συμμετοχή, για συμπάρασταση στο έργο της πρώτης σοσιαλι-

στικής κυβέρνησης και που κατάκλυζε καθημερινά τα γραφεία των οργανώσεών μας, η πορεία θα ήταν έντελως διαφορετική εάν η οργάνωσή μας, μέσα από τη δράση της, είχε εκφράσει αυτή τη λαϊκή δυναμική, εάν είχε κατορθώσει να καθοδηγήσει το νικηφόρο λαϊκό κίνημα, όταν η δεξιά ήταν ακόμα μουνδιασμένη και η παραδοσιακή αριστερά προσπαθούσε να προσδιορίσει τη στάση της. Ήταν η ιστορική ευκαιρία να αρχίσουν να παίρνουν σάρκα και οστά τα συνθήματα «Με το ΠΑ.ΣΟ.Κ. στην Κυβέρνηση, ο Λαός στην εξουσία» κ.λ.π. και οι ρυθμοί της αλλαγής να είναι τέτοιοι ώστε να μην είναι αφομοιώσιμοι από το σύστημα, να δυναμώσουν και μαζικοποιηθεί ακόμα περισσότερο το μπλόκ της και να διαμορφωθούν τέτοιοι πανελλαδικοί αλλά και τοπικοί λαϊκοί συσχετισμοί που να επιτρέψουν άμεσες δομικές αλλαγές που να δεσμεύσουν την πορεία της χώρας μας προς το σοσιαλισμό· να αποδείξει το ΠΑ.ΣΟ.Κ., ότι το θέμα της πορείας, δεν είναι διαπραγματεύσιμο και ότι ο τύπος άσκησης της εξουσίας έχει τον ίδιο το λαό πρωταγωνιστή και όχι θεατή.

Τότε θα ήταν βέβαιο πως οι όποιοιδήποτε κυβερνητικοί χειρισμοί θα γίνονταν κατανοητοί, οι όποιοι συμβιβασμοί θα αποτελούσαν τακτικές κινήσεις και θα στηρίζονταν από την οργάνωση και τον λαό με την ίδια αγωνιστικότητα που δόθηκε η εκλογική μάχη.

Αντί γι’ αυτά όμως, άμέσως μετά τις εκλογές του ‘81, η οργάνωση του ΠΑ.ΣΟ.Κ. μπήκε σε μία φάση απότομης αποδιάρθρωσης, πτώσης της πραγματικότητας της δύναμης και αλλαγής της φυσιογνωμίας της. Είναι κάτι στο οποίο συμφωνούν όλοι, μέσα κι έξω από το ΠΑ.ΣΟ.Κ. Αυτή η οργάνωση, η πρωτοπόρα, που κυριάρχησε σε κάθε γωνιά της πατρίδας στο διάστημα 80-81, που είχε αρχίσει να κατακτά σημαντικά στοιχεία πολιτικής συγκρότησης, εμφάνισε άμέσως συμπτώματα διάλυσης. Κι αν αυτό ήταν αποτέλεσμα

μιάς μάχης που έδωσε και έχασε, τα πράγματα δεν θα ήταν τόσο δυσάρεστα. Το κακό είναι ότι η οργάνωση μπήκε στο περιθώριο από την ίδια την ήγηση του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Οι δικαιολογίες ότι η αιτία του κακού ήταν η μετακίνηση πολλών κομματικών στελεχών στην κυβέρνηση είναι μόνο για τους άφελους. ‘Ο παραγκωνισμός, και στη συνέχεια η αλλαγή της φυσιογνωμίας της οργάνωσής μας ήταν μία συνειδητή επιλογή της ήγησης, που υλοποιήθηκε με βάση ένα καλά καταστρωμένο σχέδιο. ‘Εμείς, δυστυχώς, είχαμε την κακή τύχη να παρακολουθήσουμε για 7 ολόκληρους μήνες, μέρα με τη μέρα, την υλοποίηση αυτή.

Η οργάνωση έμεινε για μήνες ολόκληρους χωρίς πολιτική ενημέρωση. Κανένα μέλος του Ε.Γ. δε δέχονταν να ενημερωθεί με τις πάγιες διαδικασίες μέσω της ‘Επιτροπής ‘Οργανωτικού και των ‘Επιτροπών μαζικών χώρων τα ένδιάμεσα όργανα και τη βάση. Και στη φορτική πίεσή μας για πολιτική ενημέρωση, το Ε.Γ. μάς απάντησε: «‘Επί τέλους τα μέλη ας ανοίξουν την τηλεόραση να ενημερωθούν. Δεν έχουμε να τους πούμε τίποτα περισσότερο» (!!!)

Οι οργανώσεις μας και οι Ν.Ε. με τον άγωνα τους τόσα χρόνια κατάφεραν να γίνουν το σημείο αναφοράς του λαού, σπάζοντας τα κυκλώματα εκλογικής πελατείας που για δεκαετίες λειτουργούσαν στην Ελλάδα. Έτσι, μετά την εκλογική μας νίκη, οι Ν.Ε. και στη συνέχεια η ‘Επιτροπή ‘Οργανωτικού έγιναν δέκτες αιτημάτων συλλογικών και ατομικών, από τα πιο σημαντικά και δίκαια μέχρι τα πιο ασημάντα και άδικα. Η τύχη τους ακόμα αγνοείται. Ένα αξεπέραστο φράγμα στο έπιπεδο του ‘Εκτελεστικού Γραφείου, δεν επέτρεπε καμιά επικοινωνία οργάνωσης-κυβέρνησης, μέσα από σωστές διαδικασίες. Η δικαιολογία για άδυναμίες, ήταν επίσης για τους άφελους. Την ίδια στιγμή, μ’ έναν εκπληκτικό ρυθμό, όλα τα στελέχη που άρνούσαν την, μέχρι τις εκλογές του ‘81, οργανωτική πολιτική, που προτιμούσαν τον παραγοντισμό από τις ανοιχτές και ειλικρινείς διαδικασίες μέσα στην οργάνωση, προωθήθηκαν στον κυβερνητικό μηχανισμό, ενώ το συντριπτικά μεγάλο κομμάτι της οργάνωσης, αυτό που με πάθος και χωρίς ύστεροβουλία έδωσε τη μάχη στην πρώτη γραμμή, έμενε άφωνος θεατής. Και η όργη του ήταν ακόμα μεγαλύτερη όταν έβλεπε να κυριαρχούν ο παραγοντι-

σμός, ή ευνουκρατία και οι ρουσφετολογικές εξυπηρετήσεις.

Κύριος φορέας της νέας οργανωτικής αντίληψης ήταν ή 'Εκτελεστική Γραμματεία, που λειτουργούσε από τό Δεκέμβριο του '81 με την καθοδήγηση του εκπροσώπου του Ε.Γ. 'Η σύνθεση αυτού του όργανου ήταν απαράδεκτη. Συμμετείχαν σ' αυτό στελέχη αναξίοπιστα και έχθρικά πρὸς τήν οργάνωση, άγνωστα ή και άπόντα από τόν προεκλογικό άγώνα, που 2 μήνες πριν καταφέρονταν με βαρείς χαρακτηρισμούς κατά του ίδιου του Προέδρου.

Η νέα αντίληψη έχει κυρίαρχο στοιχείο τήν κομματική άνοδο, τή συμμετοχή στην έξουσία. Μέθοδος δέν είναι ή καταξίωση με τή δουλειά μέσα στην οργάνωση, αλλά ή δήλωση πίστης σέ κάποιο ισχυρό άνωτατο στέλεχος που θεωρείται ότι άντλεί τή δύναμή του από τό πρόσωπο του Προέδρου. Οι ραδιουργίες, οι μικρομοχθηρίες, οι άνήθικες μεθοδεύσεις, οι προβοκάτιες, είναι στην ήμερήσια διάταξη. Η οργανωμένη βάση θεωρείται ύπηρετικός μηχανισμός, ύποχρεωμένος νά παίξει τό ρόλο του άπεργοπάστη, του άφισοκολλητή, που δέν έχει δικαίωμα νά έχει πολιτική άποψη.

Όμως ή οργάνωση δέν ήταν διατεθειμένη νά άνεχθεί τέτοιες λειτουργίες, γι' αυτό έπρεπε νά άντικατασταθεί. Με τήν ταμπέλα της θεωρίας «της πολιορκίας και κατάληψης της οργάνωσης», μπήκε τό σχέδιο γιά τήν άντικατάσταση αυτή. Οι πόρτες των Τ.Ο. και Κ.Ο., άνοιξαν άνεξέλεγκτα, κύρια στό Λεκανοπέδιο, γιά νά εισβάδουν τά νέα μέλη που πολλά άπ' αυτά ήταν άγνωστης πολιτικής τοποθέτησης και τήν έπομένη της έγγραφής τους ζήτησαν κάποιο ρουσφeti με τή γνωστή διαδικασία. Δέν μπορούμε βέβαια νά κάνουμε κουβέντα γιά ποιοτικά χαρακτηριστικά στη μαζικοποίηση, ούτε γιά άφομοίωση νέων μελών. Τό σχέδιο αυτό δέν είχε έπιτυχία στην Έπαρχία, όπου λίγο-πολύ οι πολίτες γνωρίζονται μεταξύ τους και δέν μπορούν δεξιά και όπορουνιστικά στοιχεία νά παριστάνουν τούς συνεπείς δημοκράτες και σοσιαλιστές. Αλλά και στό Λεκανοπέδιο, τά άποτελέσματα δέν ήταν αυτά που περιμεναν οι έμπνευστές του. Η νέα οργανωτική αντίληψη βρήκε πράγματι τή ριζική άντίθεση των μελών μας. Η Έπιτροπή Οργανωτικού, που με τή μέχρι τότε λειτουργία της είχε άποκτήσει τήν έμπιστοσύνη της οργάνωσης, ήταν τό όργανο στό οποίο κατά κύριο λόγο κατάφευγαν οι Ν.Ε. γιά νά εκφράσουν τήν άγανάκτησή τους. Η Έπιτροπή Οργανωτικού - και δώ κάνουμε τήν άυτοκριτική μας - δέν κατανόησε από τήν άρχή ότι έπρόκειτο γιά μία άλλαγή πολιτικής. Πίστευε ότι οι εϋθύνες είναι προσωπικές όρισμένων στελεχών που ή μετεκλογική συγκυρία τους έφερε νά έχουν τήν εϋθύνη της οργάνωσης και ότι σύντομα θά άλλαξαν τά πράγματα. Έτσι καθημερινά μετέ-

φερε τήν άγανάκτηση, τήν άγωνία και τήν άνησυχία της οργάνωσης στό άνώτερο όργανο, Έκτελεστική Γραμματεία και Έκτελεστικό Γραφείο. Στην Έκτελεστική Γραμματεία, στην οποία συμμετείχε και ό Γραμματέας της Έπιτροπής Οργανωτικού, ό,τι μεταφερόταν, πήγαινε σέ ώτα μή άκουόντων. Η γραμμή ήταν προαποφασισμένη και δέν ήταν δυνατό ν' αλλάξει, ούτε κατά κεραία. Τό Έκτελεστικό Γραφείο καθισούχαζε ότι ή κατάσταση είναι προσωρινή. Έτσι και μεις με τή σειρά μας καθισνούχαμε τήν οργάνωση και, άκριβώς έπειδή ύπήρχε έμπιστοσύνη, λειτουργούσαμε έκτονωτικά.

Τά πράγματα όμως βάδιζαν άντιθετα με τις ύποσχέσεις. Έτσι, χωρίς νά σταματήσει ή καθημερινή πίεση στην Έκτελεστική Γραμματεία και τό Έκτελεστικό Γραφείο, ό Γραμματέας της Έπιτροπής Οργανωτικού, πήρε τήν πρωτοβουλία και έπισκέφτηκε δυό φορές μέσα στό πρώτο τετράμηνο του '82 τόν Πρόεδρο του Κινήματος και τόν ενήμερωσε άναλυτικά γιά τήν κατάσταση. Η άπάντηση του Προέδρου ήταν άνάλογη με του Έκτελεστικού Γραφείου. Έτσι, γεννήθηκαν καινούργιες έλπίδες. Όμως, δυστυχώς, ή πορεία όχι μόνο δέν άλλαξε, αλλά άρχισαν άυταρχικές παρεμβάσεις σέ Ν.Ε., που είχαν και συνέχεια, γιά νά ένισχυθούν οι δυνάμεις που στους νομούς εκφράζανε τόν παραγοντισμό και τά

από μία άρνηση όποιασδήποτε έπαφής με έκτοντάδες στελέχη Ν.Ε., που έπιμονα μάς ζητούσαν ενήμερωση. Διατηρούσαμε ύπερβολικές εύαισθησίες σ' ένα περιβάλλον που οι άρχές της ήθικής είχαν ξεχαστεί. Κι εδώ είναι ένα δεύτερο σημείο της άυτοκριτικής μας. Οφείλουμε στό σημείο αυτό νά ενήμερώσουμε τήν οργάνωση ότι επί μήνες τό Ε.Γ. μάς ζητούσε νά ανακαλέσουμε τις παραιτήσεις μας, πράγμα που δέν κάναμε, γιά τό πρόβλημα ήταν ή άλλαγή της οργανωτικής πολιτικής και σ' αυτό τό ζήτημα τό Ε.Γ. δέν ήταν διατεθειμένο γιά καμία δέσμευση. Γιά τόν ίδιο λόγο άρνηθήκαμε σημαντικές κυβερνητικές θέσεις που μάς προσφέρθηκαν.

Αλλά ως έρθουμε στό μεγάλο θέμα των σχέσεων κόμματος και κυβέρνησης.

Οι θεωρίες του έφικτου, του άναγκαιου και έπιθυμητου δέν είναι τίποτα άλλο παρά άντιγραφές των άποφάσεων του Γαλλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος. Και δυστυχώς, έχουν κοινό στόχο: τήν περιθωριοποίηση της οργάνωσης από τις πολιτικές έξελιξεις, δηλ. τήν άπαγόρευση του έλέγχου και της συμμετοχής του λαού. Ο διαχωρισμός κυβέρνησης και κόμματος, που διατυμπανίζεται, δέν έχει καμμία σχέση με τήν αλήθεια. Όλα τά στελέχη της κομματικής ήγεσίας είναι και κυβερνητικά στελέχη. Ο διαχωρισμός, λοιπόν, είναι άλλος: άνάμεσα στην κομματική βάση που θεωρείται άνώριμη και

οργάνωση είχε όλη τή δυνατότητα όχι μόνο νά περιφρουρήσει τόν έαυτό της από έκφυλιστικά φαινόμενα, αλλά και νά έλέγξει και νά καταγγείλει όποιον είχε τέτοια νοοτροπία και λειτουργία. Αξίζει νά σημειώσουμε ότι μία από τις πολλές Νομαρχιακές οργάνώσεις που έπιμένουν νά διατηρούν άκέραια τήν προεκλογική τους φυσιογνωμία διέγραψε από τηλεφώνου τό μοναδικό της μέλος που τόλμησε νά χρησιμοποιήσει τήν κομματική του ιδιότητα γιά προσωπική έξυπηρετηση.

Η ρίζα του κακού, λοιπόν, νά άναζητηθεί όπουδήποτε άλλου εκτός από τήν οργάνωση, που όχι μόνο δέ δέχεται, αλλά άντιδρά στις νέες κατευθύνσεις.

Άποτέλεσμα αυτής της οργανωτικής κατάστασης είναι νά έμφανίζεται τό ΠΑ.ΣΟ.Κ. με πολλά πρόσωπα σέ έπί μέρους χώρους. Ένα ΠΑ.ΣΟ.Κ. είναι ή κυβέρνηση, άλλο ή διοίκηση του οργανισμού, άλλο ή κοινοβουλευτική εκπροσώπηση, άλλο οι συνδικαλιστές και άλλο ή Κλαδική Οργάνωση. Και δέν είναι λίγες οι φορές που άνοιχτά εκφράζουν τις άντιθέσεις τους ό ύπουργός με τόν ύφυπουργό ή ύπουργοί μεταξύ τους, πράγμα που σχολιάζεται κατάλληλα από τόν τύπο της δεξιάς.

Η Κοινοβουλευτική Έκπροσώπηση έχει μπει στην γωνία. Περιορίζεται στό κινήγι των λαϊκών αίτημάτων, χωρίς κατοχυρωμένες διαδικασίες και δέν της δίνεται ή δυνατότητα νά άσκήσει τόν πολιτικό της ρόλο.

Δέν έχουμε άλλα χρονικά περιθώρια γιά νά εγκαταλείψουμε τις άνιστόρητες θεωρίες του έφικτου και του άναγκαιου. Δέν είναι δυνατόν ή οργάνωση του ΠΑ.ΣΟ.Κ. νά διακηρύσσει τή μεταβαση στό σοσιαισμό, τη στιγμή που ή κυβέρνηση του ΠΑ.ΣΟ.Κ. τήν αρνείται. Κάποτε ό λαός βάζει θέμα αξιοπιστίας. Τό ΠΑ.ΣΟ.Κ. πρέπει νά έχει ένιαία πολιτική που θά είναι άποτέλεσμα μιάς δημοκρατικής κοινής έπεξεργασίας κυβέρνησης, διοικήσεων, βουλευτών, συνδικαλιστών, οργάνωσης. Και πάνω άπ' όλα πρέπει νά επανέλθουμε στις προεκλογικές οργανωτικές άντιλήψεις, στην προεκλογική λειτουργία μας, έμπλουτισμένη με τούς άξονες που έπιβάλλει ή κυβερνητική πραγματικότητα. Αντί γιά προτάσεις στό σημείο αυτό υπενθυμίζουμε τήν είσήγηση της Έπιτροπής Οργανωτικού στον 3ο κύκλο Περιφερειακών Οργανωτικών Συσκέψεων με ήμερομηνία 4-3-82 που σάς δόθηκε κατά τήν 9η Σύνοδο της Κ.Ε.

Αν θά πρέπει κάτι νά προσθέσουμε στό κείμενο αυτό είναι ότι γιά νά μπορεί νά στηριχθεί ή κυβερνητική πολιτική από τήν οργάνωση και τό λαό, πρέπει νά είναι μία σωστή κυβερνητική πολιτική, δηλαδή πρέπει νά αλλάξει τώρα.

Μέ συντροφικούς χαρετισμούς
Νίκος Καργόπουλος

κοινωνικά κατεστημένα (π.χ. Μυτιλήνη, Ρόδος, Κέρκυρα, Πρέβεζα, Αργολίδα, Καρδίτσα...).

Τό πράγμα έφτασε στό άπροχώρητο. Έτσι βρεθήκαμε μπροστά σέ 3 έπιλογές:

1) Νά άποδεχτούμε τή γραμμή που έβγαίνει από τήν Έκτελεστική Γραμματεία και νά τήν ύπηρετήσουμε.

2) Νά λειτουργήσουμε σάν ομάδα, περνώντας έπίσημα τή γραμμή της Έκτελεστικής Γραμματείας, όπως είχαμε ύποχρέωση, αλλά διαφωνώντας στις άνεπισημες επαφές μας.

3) Νά παραιτηθούμε.

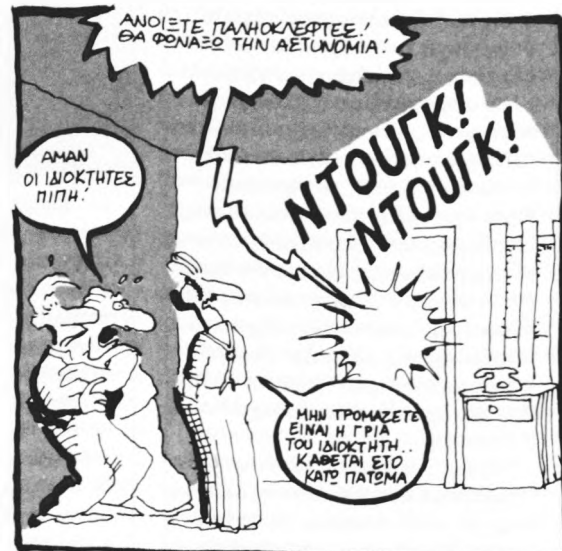
Οι δυό πρώτες έπιλογές ήταν άντιθετες με βασικές μας άρχές. Έτσι ή τρίτη έπιλογή ήταν άναγκαστική και ό κορμός της Έπιτροπής Οργανωτικού, παραιτήθηκε τό Μάη του 1982. Η παραίτηση άκολουθήθηκε

άξια περιφρόνησης και σ' ένα καινούργιο κομματικό και κυβερνητικό κατεστημένο «φωτισμένο», που θεωρεί ότι μπορεί νά διαχειρίζεται άνεξέλεγκτα και άυταρχικά τήν κυβερνητική και κομματική έξουσία.

Και σάν νά μήν έφταναν όλ' αυτά, ήρθε και ό ίδιος ό Πρόεδρος νά καθηγορήσει τήν οργάνωση γιά παρεμβάσεις στό έργο της κυβέρνησης και έκφυλιστικά φαινόμενα.

Όχι σύντροφε Πρόεδρε. Τά φαινόμενα αυτά χαρακτηρίζουν πρώτα και κύρια τούς άσκοϋντες τήν έξουσία. Όσα κομματικά στελέχη βαρύνονται με τέτοιες λειτουργίες είναι αυτά που μέχρι τήν έκλογική μας νίκη ήταν άπομονωμένα και περιφρονημένα από τήν οργάνωση και τώρα με τήν νέα οργανωτική πολιτική επικρατούν, αύξάνονται και πληθύνονται. Είναι έντελώς βέβαιο ότι ή

ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Όδηγία

Η διαστολή της στιγμής στο χρόνο παρουσιάζει δυσεπίλυτα θεωρητικά προβλήματα. Τό θέμα δέον νά αποφεύγεται από τούς πρωτοετείς. Προτιμήσατε ασκήσεις πραξικοπημάτων επί χάρτου.

Στιγμή

Η εξέγερση του Πολυτεχνείου υπήρξε κατεξοχήν στιγμή. Στιγμή ρήξης. Στιγμή πού τόσο κλόνισε συνειδήσεις και θεσμούς ώστε νά κυριαρχήσει και νά καθορίσει τόν χαρακτήρα σέ μιά ολόκληρη περίοδο πού σήμερα φαντάζει σχεδόν όνειρική. Η εποχή του Πολυτεχνείου είναι ή πρώτη μεταπολιτευτική περίοδος.

Ακμή

Τό φοιτητικό κίνημα πανταχού παρόν και παντοδύναμο. Οί νόμοι-νάρθηκες στά συρτάρια. Η Σχολή Δημόσιας Διοίκησης κακοστημένη προβοκάτσια. Οί χουντικοί κρυμμένοι και περίτρομοι. Ο «Ελεύθερος Κόσμος» νά γράφει: «Καραμανλής, ή μόνη λύση». Πανεπιστημιακοί «δάσκαλοι» νά αλληλοκαρφώνονται: «Αυτός χειροκροτούσε πιό δυνατά!» Οί δύο πρώτες πορείες στην Αμερικάνικη Πρεσβεία. «Τό Πολυτεχνείο ζεί».

Φθορά

Έπειτα ήρθε ή κρίση. Η πορεία πού δέν έγινε. Οί άλλες πού σταμάτησαν στή μέση. Τό δίλημμα της αύρας και ή επαναστατική γυμναστική. Τό Πολυτεχνείο ξεθωριάζει. Κάποιοι στ' όνομά του καλούν σέ αντίσταση: «Δέν είναι πανηγύρι»...

Ζεί;

Τό Νοέμβρη του 1979, την παραμονή των φοιτητικών καταλήψεων μιά προκήρυξη αρχίζει: «Α, βέβαια, ζεί!» Περιπλανιόταν σάν έρωτηματικό στό σύγχρονό της χώρο και κατέληγε βαρύγδουπα: «τό μόνο πού ζεί απ' τό Πολυτεχνείο, είναι τά συντρίμια της γενιάς μας». Η προκήρυξη εκείνη έπεσε έξω σ' ένα μόνο σημείο. Υπήρχε ακόμα, τότε, μιά σπιθα ζωντανή απ' την παλιά φωτιά. Έπρεπε νά συντριβούν αρκετοί, ακόμα πιό νέοι, γιά νά σβήσει τό ιστορικό γεγονός και νά μείνει, μόνος και παντοδύναμος, κυρίαρχος ό Μύθος.

Αναλαμπή

Η τελευταία αναλαμπή: Τό κίνημα των καταλήψεων. Η συντριβή του καραμανλικού 815. Μάτια πού ξαναπυρπολούν τό σκοτάδι της Νομικής. Η νίκη! Πύρεια...

Στή σκιά του Πολυτεχνείου ένας νέος όγκος. Χημείο, αγωγή του 1980. Η ΚΝΕ στή θέση των ΜΑΤ. Ο πόλεμος γίνεται εμφύλιος, ποιός νά

17 μέρες Νοέμβρης

τόν βαστάζει; Όδύνη και καταγγελία: «ΚΝΕ - ΠΑΣΟΚ, πουλάνε τούς αγώνες»...

Οργή

Τό θανάσιμο πλήγμα. Νοέμβρης 1980. Κουμής και Κανελλοπούλου νεκροί από την άδικαιολόγητη βαρβαρότητα του φιλελεύθερου καθεστώτος Ράλλη. Α. Παπανδρέου: «Έπρεπε νά τούς απομονώσετε πρώτα και μετά νά τούς διαλύσετε»... Όργη!

Θάνατος

Μπορούμε μέ σχετική ακρίβεια νά καθορίσουμε τή μέρα θανάτου του Πολυτεχνείου. Όπως συμβαίνει και στά ούράνια σώματα πέρασε στή σκιά ενός άλλου γεγονότος. Η θαμπωμένη πιά αίγλη του χάθηκε οριστικά. Ήταν τό τέλος.

18 Οκτωβρίου 1981. Τό νέο γεγονός, ιστορικότερο ασφαλώς του Πολυτεχνείου. Τό Νοέμβρη του 73 κανείς δέν αποτόλμησε ραντεβού μέ την Ιστορία.

Μνημόσυνο

Τό φοιτητικό κίνημα μαραμένο. Ο νάρθηκας είναι πιά πλαίσιο σέ εφαρμογή. Κανείς δέν διανοείται νά αμφισβητήσει. Ακόμα και ή Σχολή Δημόσιας Διοίκησης βρυσκολάκισσε

και έγινε πράξη. Ασφαλίτες και βασανιστές κυκλοφορούν ανενόχλητοι. Ο Πέτρου έγινε ταινία. Ο χουντικός Οικονόμου άνωτερος υπάλληλος στό ύπουργείο Προεδρίας. Ο Φλωράκης παραχωρεί συνέντευξη στόν Μιχαλόπουλο της «Ελεύθερης Ωρας».

Απορία

Κι όμως τό Πολυτεχνείο εξακολουθεί και διαστέλλεται στό χρόνο. Γίνεται δεκαεπταήμερο.

Θέση

Δέν είναι θέμα προθέσεων! Δέν πρόκειται γιά τό φιλί της ζωής. Ούτε καν γιά συναιμία του 114. Η διεθνής αντι-ιμπεριαλιστική αλληλεγγύη άς γιορτάζεται στίς 11 Σεπτεμβρίου, την πρώτη Οκτωβρίου, ή την επέτειο των γενεθλίων του Σιμόν Μπολιβάρ. Άς καθιερωθούν νέες άργιες. Γιατί όχι ή Ήμέρα της Γυναίκας; Η του Παιδιού. Εθνικές επέτειους έχουμε δύο. Όχι άλλη! Άρκοϋν.

Άρνηση

Είτε τό θέλουμε, είτε όχι. Είτε οργανωθούν οι εκδηλώσεις από τό σωματείο «ή Γυναίκα στην Αντίσταση», είτε από τό ύπουργείο Νέας Γενιάς. Είτε πάρει μέρος ή ΚΝΕ, είτε διαφωνήσει στά σημεία. Πάντα ένα παραμένει τό γεγονός: «Τό Πολυτεχνείο ζεί», σήμερα, δύο χρόνια μετά την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην έξουσία, σημαίνει και μόνο «ό αγώνας τώρα δι-καιώ-νεται». Η διαστολή της στιγμής ξεπέρασε τά όριά της. Ο χρόνος έκλεισε κύκλο, δαγκώνει την ούρά του. Οί εκδηλώσεις αρχίζουν «στίς - δέκα - οχτώ».

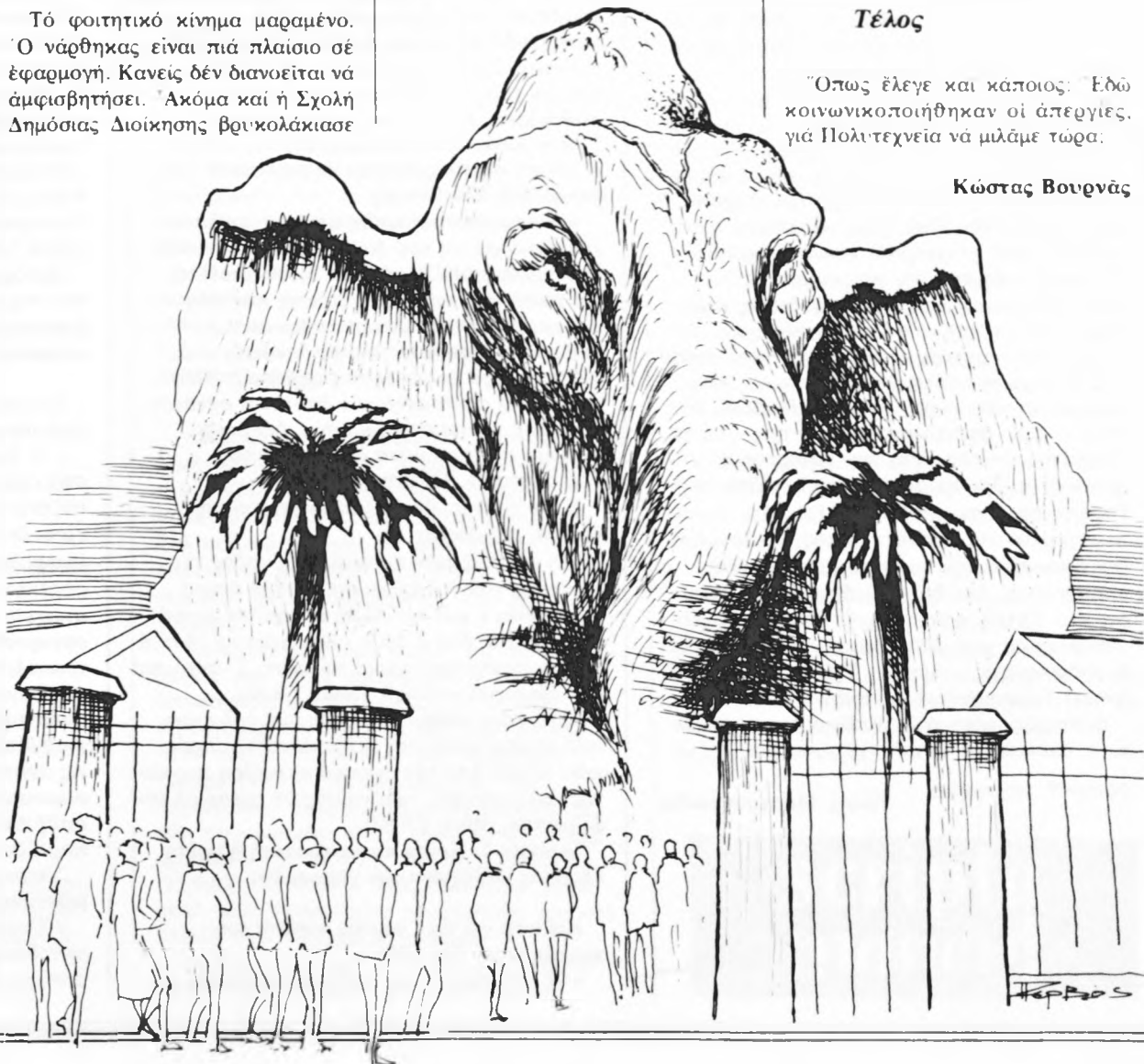
Διευκρίνιση

Άς μήν παρεξηγηθώ. Δέν είναι τό ΠΑΣΟΚ πού έναγκαλίστηκε θανάσιμα τό Πολυτεχνείο. Άπλά ή άνοδός του στην έξουσία σήμανε τό τέλος μιάς περιόδου, στην όποια κυριάρχησε τό ιστορικό γεγονός του Πολυτεχνείου και ή όποια έληξε άδοξα γιατί ή γενιά του άφομοιώθηκε από την Άριστερά και γιατί ή Άριστερά στάθηκε άνίκανη νά μετατρέψει την αίγλη σέ πολιτική πρακτική.

Τέλος

Όπως έλεγε και κάποιος: Έδώ κοινωνικοποιήθηκαν οι άπεργιες, γιά Πολυτεχνεία νά μιλάμε τώρα.

Κώστας Βουρνάς

Τό άρθρο του Σ. Καβουνίδη «Νά ποῦμε κι ἓνα καλὸ λόγο» στὸ ANTI - τεῦχος τῆς 5ης Αὐγούστου, σελ. 20 - παρουσιάζει ἐνδιαφέρον ἀπὸ πολλὲς ἀπόψεις. Ἀλλὰ, ἄς ἀφήσουμε πρῶτα τὸν συγγραφέα νὰ πεῖ τὸν «καλὸ του τό λόγο», ὅπως τὸν διατυπώνει στὸ κείμενό του:

«Αὐτὲς τίς μέρες, ὅλοι ἐμεῖς ποὺ ἀντιδρούμε στὴν αὐθαιρέσια, ἀτομικὴ ἢ ὁμαδική, ποὺ θλιθόμαστε μὲ τὴν καταρράκωση τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ κράτους, ποὺ ἐκνευρίζομαστε διαπιστώνοντας καθημερινὰ ὅτι οἱ νομοταγεῖς πολῖτες πιάνονται κοροῖδα, ποὺ δυσφοροῦμε μὲ τὴν ἐπιθράβευση τῆς ἀσυνδοσίας, πρέπει νὰ θροῦμε τὸ δάρρος νὰ χειροκροτήσουμε. Ναι, νὰ χειροκροτήσουμε γιατί ἐπὶ ἐπὶ τὰ πρῶτα παραδειριστικά αὐθαίρετα καὶ οἱ πρῶτοι παράνομοι φράκτες τῶν ἀκτῶν.

Ἔστω κι ἔτσι, μὲ τὰ χέρια καὶ μὲ θαρεῖες, ἀσυντόνιστα, μὲ κωμικοτραγικὰ γιουρούσια, σὲ μιὰ ἐπιχείρηση γνήσια "ἀλὰ ἑλληνικά"».

«...τὸ Γενάρη τοῦ '83 μὲ τὴν οὐσιαστικὴ νομιμοποίηση καὶ τῶν νέων αὐθαιρέτων προστέθηκε ἓνας ἀκόμα κρικός στὴ μακριὰ ἀλυσίδα τῆς ἀνυποληψίας τοῦ κράτους».

«...(τὸ ΥΧΟΠ) ἄς προχωρήσει στίς κατεδαφίσεις ὅλων τῶν μεταγενεστέρων αὐθαιρέτων. Ταυτόχρονα, μ' αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ ἀναστηλῶναι τὸ κύρος τοῦ κράτους. Καὶ ἄς ξέρει ὅτι μπορεῖ ὀρισμένοι δημαγωγικά ἢ συμφεροντολογικά νὰ φωνασκοῦν, ἀλλὰ ὁ πολὺς ὁ κόσμος χειροκροτᾷ ἔστω καὶ σιωπηλά».

Ὁ Σ. Καβουνίδης, λοιπόν, δρᾷται τῆς εὐκαιρίας τῶν αὐθαιρέτων γιὰ νὰ θέσει ἐπὶ τάπητος ἓνα γενικότερο ζήτημα, ποὺ ἐξ αἰτίας του φαίνεται ὅτι διακατέχεται ἀπὸ σοβαρῆς μορφῆς ἀγχη: τὸ ζήτημα τοῦ «κύρους τοῦ κράτους», ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Ὁμολογουμένως, εἴχαμε καιρὸ νὰ ξανακούσουμε διατυπώσεις σὰν κι αὐτὲς ποὺ υἱοθετεῖ ὁ Σ.Κ. στὸ ἄρθρο του: Αὐτὸ τὸ «ἐμεῖς» ποὺ ἀνησυχεῖ γιὰ τὴν «ἀσυνδοσία» τῶν πολιτῶν καὶ θλίβεται γιὰ τὴν «καταρράκωση τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ κράτους», αὐτὸ τὸ «ἐμεῖς» ποὺ ἀνακουφίζεται μὲ τὴν πάταξη τῆς «αὐθαιρέσιας», «ἔστω κι ἔτσι, μὲ τὰ χέρια καὶ μὲ θαρεῖες» αὐτὸ τὸ «ἐμεῖς», λοιπόν, ποὺ, τελικά, δὲν εἶναι παρὰ «ὁ πολὺς ὁ κόσμος» ποὺ χειροκροτᾷ «σιωπηλά», αὐτὸ τὸ «ἐμεῖς» ἔρχεται νὰ συναντήσει τίς καλύτερες παραδόσεις τῆς ἀκροδεξιᾶς στὴ χώρα μας καὶ στὴν ὑψηλὴ γενικότερα.

Πρὶν ἀνησυχήσετε, σκεφτόμενοι γιατί ἄραγε ὁ Σ.Κ., καὶ οἱ ὑπόλοιποι τοῦ «ἐμεῖς» του, ἐπικροτοῦν τὴν κυβέρνηση τοῦ ΠΑΣΟΚ, ὁ ἴδιος ὁ Σ.Κ. ἀπαντᾷ στὸ ἄρθρο του. Πνιγμένος, λοιπόν, ἀπὸ τὴν «ἀτομικὴ ἢ ὁμαδικὴ αὐθαιρέσια» ἀναφωνεῖ: «Κάποτε ἔπρεπε νὰ γίνῃ μιὰ τομὴ». Γιὰ τὸ περιεχόμενο τῆς «τομῆς» αὐτῆς νομίζουμε ὅτι εἶναι εὐγλωττα τὰ ἀποσπάσματα ποὺ παραθέσαμε. Δὲν θὰ γνωρίζετε ὅμως, ἴσως, ὅτι «τὸ ΥΧΟΠ ὄρισε σημεῖο τομῆς τὴν 31 Ἰανουαρίου τοῦ '83», ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ ἀρθρογράφος... Λέτε, ὁ Τρίτης... «ἰσχυρὸς ἀνήρ»; Γραφικὸν καὶ σά σκέψη.

Δυστυχῶς, μόνο ὁ Σ. Καβουνίδης γνωρίζει τοὺς ὑπόλοιπους αὐτοῦ τοῦ... «ἐμεῖς».

Τάκης Μαστραντώνης

Scripta manent

Τὸν τελευταῖο καιρὸ εἴμαστε μάρτυρες μιᾶς ἐντεταμένης καὶ πολυσχιδοῦς παρουσίας τοῦ Μ. Παπαγιαννάκη στίς οἰκονομικὲς στήλες τοῦ ἡμερησίου τύπου (Βῆμα), καθὼς καὶ ἀρθρογραφίας ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν σὲ περιοδικὸ ἐντύπο τῆς Ἀριστερᾶς (Πολίτης). Τὸ ἐνδιαφέρον στὴν συγκεκριμένη περίπτωση συγκεντρώνεται κύρια στὸ γεγονός ὅτι ἡ ἐν λόγω ἀδιάληπτη παρουσία δὲν ἔχει μόνο τὸ χαρακτῆρα ἀπλῆς ἀνάληψης καὶ σχολιασμοῦ τῶν οἰκονομικῶν ἐξελίξεων, ἀλλὰ ἀποκτᾷ χαρακτῆρα «παρεμβατικό», μὲ τὴ μορφὴ προτάσεων, ὑποδείξεων καὶ ἐγκυριῶν συστάσεων γιὰ τὴν ἀκολουθητέα οἰκονομικὴ πολιτική. Ἴσως ὅμως ἀρκετὰ ἐνδιαφέρον εἶναι καὶ κάποιον ἄλλο στοιχεῖο ποὺ θὰ ἀνιχνεύσουμε στὴ συνέχεια καὶ ποὺ ἔχει ἓνα γενικότερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἀριστερά καὶ τὴ θέση τῆς στὴ σημερινὴ συγκυρία. Ἀλλὰ ἄς δώσουμε τὸ λόγο στὸν ἴδιο τὸν Μ.Π. καὶ ἄς προσπαθήσουμε νὰ παρακολουθήσουμε τὴ λογικὴ ἀνάπτυξη τῶν ἀπόψεων του.

Κάποιες γενικὲς παρατηρήσεις στὴν ἀρχή: «Οἱ οἰκονομικοὶ καὶ πολιτικοὶ ἡγέτες τῆς Δύσης ἐγκαταλείπουν προοδευτικά ἀλλὰ σταθερὰ κάθε ἰδέα παρέμβασης στὴν πορεία τῆς κρίσης, κάθε πρωτοβουλία ποὺ θὰ συνεπαγόταν «συνενοημένες» λύσεις στὰ μεγάλα προβλήματα τῆς διεθνούς οἰκονομίας, κηρύττουν κατ' ἐξακολουθήσει τὴν «ἀπελευθέρωση» τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν σχέσεων, ἀνησυχοῦν διακριτικὰ γιὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ διεθνούς χρηματοδοτικοῦ συστήματος καὶ τὰ χρέη τῶν χωρῶν τοῦ Τρίτου Κόσμου...» (Πολίτης 61) οἱ ὁποῖες συμπληρώνονται μὲ μιὰ γενικὴ θεωρητικὴ τοποθέτηση:

«Ἡ νομισματικὴ κρίση ποὺ ἀκολουθήσε τὴν κατάρρευση τοῦ διεθνούς νομισματικοῦ συστήματος (ΔΝΣ) τὸ 1971... δὲν ἀποτελεῖ τὴν οὐσία τῆς συνολικῆς κρίσης ποὺ ἤδη ἀγχοφαινόταν στὰ μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ 1960, κυριάρχησε σὲ ὅλη τὴ δεκαετία τοῦ 1970 καὶ ὁρᾷ ἐμφανῶς καὶ σήμερα... Ὅλα δηλαδὴ τὰ φαινόμενα τῶν ὁποίων ἡ σύνδεση ἔδωσε τὴ νομισματικὴ κρίση... δὲν εἶναι φαινόμενα παρὰ μόνον δευτερευόντως νομισματικά». (Πολίτης 61).

Κάθε πράγμα, ὅμως, ἐμπεριέχει καὶ τὴν ἀρνήσή του (Hegel):

«Οἱ ἐξάψεις ποὺ προκαλεῖ ἡ ἀνοδος τῆς ἰσοτιμίας τοῦ δολαρίου στὴ διεθνή ἀγορὰ διαδέχεται ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, σὲ σχεδόν τακτὰ διαστήματα. Καὶ ἡ αἰτία εἶναι πάντα ἡ ἴδια: ἡ ἀμερικανικὴ οἰκονομικὴ πολιτική. Σ' αὐτὸ πιά δὲν διαφωνεῖ κανεὶς». (Βῆμα 7.8.83).

«Στὸ κάτω-κάτω ἓνα μέρος τῶν δολαρίων ποὺ ἐπιστρέφουν στίς ΗΠΑ ὠδοῦνται πρὸς κάτι τέτοιο ἀπὸ τὴν σχετικὰ καλύτερη πορεία τῆς ἀμερικανικῆς οἰκονομίας σὲ σχέση μὲ τὴν Εὐρώπη». (Βῆμα 7.8.83).

Ἀπορία 1: Κρίση καπιταλιστικὴ ἢ κρίση ἐξαιτίας κυβερνητικῶν χειρισμῶν;

Καὶ κάτι γιὰ τοὺς νόμους κίνησης τοῦ κεφαλαίου ἐν ἔτει 1983:

«Ἡ ἐξάπλωσή τους (τῶν πολυεθνικῶν) καὶ

οἱ ρυθμοὶ ἀνάπτυξής τους εἶναι ἀποτέλεσμα ἰδιαίτερης γιὰ τὴν καθεμιὰ (πολυεθνικὴ) στρατηγικῆς, ὅπου ὁ χῶρος ἐλιγμῶν εἶναι ἐν δυνάμει ὁ κόσμος ὁλόκληρος, ὁ χρονικὸς ὁρίζοντας τῆς δράσης ἐκεῖνος ποὺ ἐπιβάλλεται ἀπὸ τίς ἀνάγκες τῆς ἰδίας τους τῆς δραστηριότητος καὶ ὄχι οἱ δουλειές τῆς συγκυρίας αὐτῆς ἢ ἐκείνης τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, τὰ κριτήρια γιὰ τὴ δράση καὶ τὴν ἀξιολόγησή της ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά εἶναι ὅλο καὶ πιὸ κοντὰ στὴν καθαρὴ λογικὴ τῆς συσσώρευσης καὶ τῆς ἀναπαραγωγῆς καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐνσωματώνουν γεωπολιτικές καὶ κοινωνικὲς ἐκτιμήσεις σὲ παγκόσμια κλίμακα». (Πολίτης 61).

Ὅμως τί κάνουν ἀπέναντι σ' αὐτὲς τίς ἐξελίξεις οἱ εὐρωπαϊκὲς χώρες ποὺ διακρίνονται ἀπὸ μιαν «ἀδυναμία γιὰ τὴν ὥρα, κοινῆς ἀπάντησης στὴν πρόκληση τῆς ἀμερικανικῆς ἀλαζονείας» (Βῆμα 7.8.83). Διαβάσουμε:

«Ὅσο γιὰ τὴν πιὸ μακροχρόνια ἀναπτυξιακὴ στρατηγικὴ ἄς θυμίσουμε πῶς οἱ περισσότερες χώρες μέλη ἐξακολουθοῦν νὰ ζοῦν μὲ ἀναμνήσεις παλαιῶν μεγαλειῶν καὶ μὲ ἀξιοδρήνητα ὄνειρα γιὰ τὸ σήμερον καὶ τὸ αὔριο σ' ἓνα κόσμο ὅπου πολλοὶ ἀντικειμενικοὶ δείκτες τοὺς περιθωριοποιοῦν: πρόσφατα παραδείγματα τῆς ἀμερικανικῆς πρόγραμμα ἀνάπτυξης τῆς ἡλεκτρονικῆς στὴ Μ. Βρετανία ἢ στὴ Γαλλία, ἡ ἀδυναμία «συμμαχίας» τῆς Γκρουντνιχ μὲ τὴν Τομσόν (ποὺ κατέφυγε στὴν ἰαπωνικὴ τεχνολογία) ἢ «συνεργασία» τῆς Φίλιπς μὲ τὴν ΙΤΤ εἰς θάρος τῶν προοπτικῶν μιᾶς εὐρωπαϊκῆς βιομηχανίας τηλεπικοινωνιῶν κ.α.» (Βῆμα 7.8.83).

Ἀπορία 2: Πολυεθνικὲς σὰν ἐκτελεστές τοῦ νόμου τῆς ἀξίας σὲ παγκόσμια κλίμακα ἢ ἐκμεταλλευτές τῆς ἀπουσίας κοινῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς;

Καὶ προχωροῦμε στίς προοπτικὲς διεξόδου ἀπὸ τὴν κρίση:

«Ἡ θεωρία τῆς μετάδοσης τῆς ἀνάκαμψης στίς ἄλλες χώρες εἶναι ἰδιαίτερα συζητήσιμη... Ξεπέρασμα τῆς κρίσης δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προβλεφθεῖ ὅσο δὲν ἀναφαίνονται στὸν ὁρίζοντα καὶ μὲ κάποιον ρεαλισμὸ καὶ κάποια πειστικότητα τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ συγκροτήσουν τίς νέες τεχνικο-οικονομικὲς, γεωπολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς βάσεις γιὰ μιὰ νέα ὁργάνωση καὶ ἐνδεχομένως νέα ἀνάπτυξη τοῦ διεθνούς συστήματος ποὺ γνωρίσαμε ὥς τώρα κρυσταλλωμένο γύρω ἀπὸ τίς ἀναπτυγμένες δυτικὲς καπιταλιστικὲς οἰκονομίες καὶ ποὺ ἀσφαλῶς δὲν θὰ εἶναι μιὰ ἀπλή ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀναπαραγωγή τοῦ παρελθόντος». (Πολίτης 61).

Ὅποιος πείσθηκε γιὰ τὰ παραπάνω ἄς μελετήσῃ προσεκτικὰ τὴν παρακάτω πρόταση:

«Ὅταν ὁ γάλλος ὑπουργὸς οἰκονομικῶν ρωτήθηκε γιὰ τὸ τί εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἀπάντησε «περισσότερη λιτότητα, περισσότερη

Ευρώπη». Και οι δύο κατευθύνσεις είναι όρθες». (Βήμα 7.8.83).

Αλλά και την ακόλουθη άποψη με μικρή χρονική διαφορά φάσης:

«...ακουστήκαν εδώ κι εκεί κάποιες φράσεις και διατυπώσεις περί «ευρωπαϊκής απάντησης», ιδιαίτερα στο φιλοκυβερνητικό χώρο... Τέτοια απάντηση... δεν υπάρχει ακόμη. Κι αν υπήρχε, η Ελλάδα σίς σημερινές συνθήκες, δεν θα συμμετείχε. Και δεν είναι καθόλου σαφές με ποιο τρόπο θα μπορούσε, όπως θα έπρεπε να συμμετάσχει. Όλα αυτά αναφέρονται, για να δείξει πόσος δρόμος μένει ακόμη για να ξεκαθαριστεί κάποτε τι θα μπορούσε να σημαίνει ελληνική ευρωπαϊκή πολιτική. Μέχρι να διανυθεί αυτός ο δρόμος, η μόνη κατεύθυνση που φαίνεται ανοιχτή στην βραχυπρόθεσμη οικονομική πολιτική, είναι η πολιτική λιτότητας, όσο και αν ο όρος προκαλεί φόβο ή όργη, λόγω των αναμνήσεων από το παρελθόν». (Βήμα 14.8.83).

Όσο για την πολιτική λιτότητας που θα αποβλέπει «στην σταθεροποίηση της ελληνικής οικονομίας, απαραίτητη προϋπόθεση για οποιαδήποτε μετέπειτα αναπτυξιακή φάση» (Βήμα 7.8.83) αυτή θα συνίσταται σε «μείωση δαπανών του δημοσίου τομέα, κυρίως δαπάνες επενδύσεων», «περιορισμό ζήτησης», «συγκρότηση εισοδημάτων διαφόρων κατηγοριών και μεταξύ άλλων των μισθωτών με κατάτμηση της καταβολής των ποσών της ΑΤΑ σε περισσότερες δόσεις», «νοικοκύρεμα του δημόσιου τομέα» (Βήμα 7.8.83).

Απορία 3η: Λιτότητα για την ανάκαμψη ή επ-ανάκαμψη της λιτότητας;

Με τα άποσπάσματα αυτά λίγες νομίζουμε αμφιβολίες μένουν για το γεγονός ότι οι «άριστερές» εκδόξεις της άποψης του Μ.Π. στον Πολίτη μαζί με τις πραγματιστικές «Έγκυρες» άρθρογραφίες στο Βήμα συνθέτουν το διττό πρόσωπο του Ίανου που στόχο έχει να συγκροτήσει με την ευρύτερη δυνατή συναίνεση και την πληρέστερη δυνατή νομιμοποιητική λειτουργία τη θεωρητική έκφραση για την αναγκαιότητα μιας περιοριστικής οικονομικής πολιτικής. Όσο για μας τους αφελείς που πιστέψαμε στην ασυμφιλίωτη αντιπαλότητα των ανανεωτών αριστερών προς τις νεοφιλελεύθερες υπερατλαντικές τάσεις, καλά θα κάνουμε να φυλαγόμαστε κατ' αρχήν από τους πολυσχιδείς, πολυπρόσωπους και «Έγκυρους» άριστερους άρθρογράφους, που με την εκλεπτυσμένη αντιφατικότητα τους πατάνε πάνω στην κρίση της αριστεράς και προπαγανδίζουν μια πολιτική, η οποία με το σχήμα της «Νέας Οικονομίας, δεν είναι παρά η σημερινή μορφή ανοικοδόμησης της οικονομικής βάσης του καπιταλισμού μέσα στην κρίση» (Πολίτης 61)

Τάσος Κυπριανίδης

Ο θεολόγος κ. Χ. Γιανναράς που με την έκλογή του ως καθηγητής φιλοσοφίας στην Πάντειο βρέθηκε στο επίκεντρο μιας άνευ προηγουμένου διαμάχης πνευματικών και μη ανθρώπων, κράτησε

σ' όλο αυτό το διάστημα τακτική σιγής. Την άποψή του και τη θέση του υποστήριξαν άλλωστε ποικίλοι προστάτες της «ελευθερίας του πνεύματος». Προκαλεί λοιπόν εντύπωση το γεγονός, ότι για να σπάσει τη σιωπή του, ο Χ. Γιανναράς διάλεξε να απαντήσει στο άρθρο του Γιάννη Μηλιού, στις ΘΕΣΕΙΣ 3, από τις στήλες του ANTI (5.8.83).

Όπως λέει βέβαια κι ο ίδιος, δεν απαντά: «Προσωπικά, στο σημείωμα αυτό δεν θα διξω την ουσία του προβλήματος. Ζητάω μόνο διευκρινήσεις», αλλά καλεί τον Μηλιό σε διάλογο:

«Καιρός να αρχίσει κάποτε ένας διάλογος στα ουσιαστικά του πολιτικού προβληματισμού, πέρα από την συνθηματική αδόλεσχία ή τη μακάρια επανάπαυση στη σιγουριά που εξασφαλίζουν οι δογματικές «θεβαιότητες»».

Αυτή είναι η βασική θέση, το αιτούμενο του άρθρου. Από κει και πέρα, «οι παραμορφωτικές ετικέτες μέσα από τις οποίες με αντιμετωπίζει ο Γ.Μ. λίγο με απασχολούν».

Είναι γνωστή η χριστιανική συνήθεια να στρέφουμε και την άλλη παριά, δεν νομίζω όμως ότι πρόκειται για μία τέτοια περίπτωση. Ούτε φαντάζομαι ότι το κείμενό του είναι εμπνευσμένο απ' την ήττοπάθεια του Κώστα Ζουράρι που στο επόμενο τεύχος του ANTI γράφει:

«Βιάσε με με μανικό έρωτα και ξεπάτωσε μέσα μου την πώση που με δένει με την ύλη, ξέσκιέ μου τον καπιταλισμό και την έκμετάλλευση που με ξεφτιλίζει».

Η παρέμβαση Γιανναρά έχει άλλο στόχο. Απ' τη στιγμή που εμφανίζεται διαλεγόμενος και ανοιχτός στην πιο ριζοσπαστική κριτική που του απευθύνθηκε, στηρίζει έμπρακτα την άποψή του ότι θεολογία δεν σημαίνει αναγκαστικά δογματισμό και επομένως ότι η αντίδραση στην έκλογή του ως πανεπιστημιακού δασκάλου είναι αδικαιολόγητη.

● Νά γιατί εκλέγει το ANTI, ένα περιοδικό αριστερό για να εκθέσει τα επιχειρήματά του κι όχι την ΕΠΟΠΤΕΙΑ π.χ., που είναι ο κατεξοχήν εκφραστής των θέσεών του.

● Νά γιατί αποφεύγει ο ίδιος να διατυπώσει τις απόψεις του αρκούμενος «να του ζητήσω κάποιες συμπληρωματικές διευκρινήσεις, απαραίτητες για μία σωστή ανάλυση και κριτική».

Αλλά αν η προσπάθεια του Γιανναρά είναι ερμηνεύσιμη, μυστήριο παραμένει η στάση του ANTI. Είναι πάγια δημοσιογραφική πρακτική ότι όταν δημοσιεύεις ασχολίαστο ένα κείμενο κριτικής σε άλλο έντυπο ουσιαστικά υιοθετείς τις απόψεις του κειμένου αυτού, τουλάχιστον στις γενικές γραμμές.

Ας ξαναθυμηθούμε λοιπόν ότι απ' τις στήλες του ANTI πρωτάρχισε η καμπάνια υποστήριξης του Γιανναρά. Ο βασικός συνεργάτης του ANTI Νίκος Γιανναδάκης ήταν που απ' τις στήλες του περιοδικού έγραφε ότι «τό προκλητικότερο ίσως περιστατικό απερίφραστης ασυνόμευσης των προσωπικών ιδεών είναι η πρόσφατη ματαίωση της έκλογής του Χ. Γιανναρά» (11.8.82). Κι ήταν ο ίδιος, που λίγες μέρες μετά (4/7) προκαλούσε με έπιστολή του στο ΒΗΜΑ την παρέμβαση κι άλλων «υποστηρικτών» για να καταλήξει τέλος σε σχετική άρθρογραφία στην Καθημερινή.

Φαίνεται όμως ότι υπάρχουν και χειρότερα. Η απόρριψη του «δυτικού ρασιοναλισμού» μέσω θεολογικής προσέγγισης δεν οδηγεί φαίνεται αυτόματα στην όρθοδοξία. Ούτε οι διανοούμενοι της αριστεράς που όψιμα συγκινούνται απ' το θρησκευτικό συναίσθημα έχουν μόνο δρόμο το χριστιανισμό. Ίδου πώς αντιμετωπίζει το θέμα ο γνωστός φιλόσοφος πρώην στέλεχος του Γ.Κ.Κ. Ροζέ Γκαρωντί σε πρωτοσέλιδο άρθρο του στη γαλλική εφημερίδα Le Monde (30.7.83) με τίτλο «Γιατί είμαι μουσουλμάνος»:

«...Μου φάνηκε ολοκάθαρο ότι ο διάλογος χριστιανισμού-μαρξισμού, που από τόσο καιρό υποστήριξα, παρότι έλλιδοφόρος, καταντούσε «επαρχιώτικος», περιορισμένος στη Δύση. Έκείνη την εποχή, κατά τη μελέτη των μη-δυτικών πολιτισμών, συνειδητοποίησα τις ιδιαίτερες δυνατότητες του ισλάμ. Δεν ήταν μία ξαφνική ανακάλυψη, εφόσον είχα γράψει το πρώτο μου ένθουσιώδες δοκίμιο για τον αραβο-ισλαμικό πολιτισμό ήδη το 1946, μετά από μία αποφασιστική συνάντηση με τον σείχη Ίμπραημ. Πιστεύω ότι το ισλάμ έφερε απάντηση στις ερωτήσεις της ζωής μου. Σε τρία σημεία κεφαλαιώδη για την κριτική συνείδηση αυτού του αιώνα:

1) Ο προφήτης Μωάμεθ δεν υποστήριξε ποτέ ότι δημιούργησε μία νέα θρησκεία αλλά μάς δύμισε την θεμελιακή πίστη του Άβραάμ. Μέσα στο κοράνι, ο Μωυσής κι ο Ίησούς είναι προφήτες του Ίσλάμ.

2) Η μουσουλμανική έπιστήμη, στο απόγειό της στο πανεπιστήμιο της Κόρντομπα δεν διαχώριζε την έρευνα των αιτίων από την έρευνα των σκοπών, γεγονός που έμποδιζε την έπιστήμη να καταλήξει στον έπιστημονισμό, την τεχνική να καταλήξει στην τεχνοκρατία και την πολιτική στον μακιαβελισμό, υποχρεώνοντάς τις να θέτουν όχι μόνο το έρωτημα «πώς» αλλά και το «γιατί».

3) Το ισλάμ επιτρέπει να τίθεται το πρόβλημα των σχέσεων μεταξύ της πίστης και της πολιτικής (σχέσεις μεταξύ δυό διαστάσεων του ανθρώπου) και δεν τις συγχέει με τις σχέσεις μεταξύ Έκκλησίας και κράτους (σχέσεις μεταξύ δυό θεσμών) όπως συμβαίνει πολύ συχνά στην Ευρώπη και ιδιαίτερα στη Γαλλία».

Είναι έντυπωσιακή η ταυτότητα προβληματισμού «νεορθόδοξων» και «νεομουσουλμάνων». Ο δυτικός επαρχιωτισμός, ο έπιστημονισμός, η τεχνοκρατία, ο μακιαβελισμός εξορκίζονται με την «ανατολική πίστη». Το λέει άλλωστε κι ο θεολόγος Π. Νέλλας στο ANTI:

«Ένας χριστιανομαρξιστικός διάλογος έχει ελάχιστες πιθανότητες να πετύχει στη Δύση. Μπορεί όμως να δώσει καρπούς στην Ανατολή».

Τό «πρίν σώμα» όμως της Ανατολής δεν είναι μόνο η όρθοδοξία, είναι και το ισλάμ. Μήπως οι Νέοι Θεολόγοι πρέπει να στραφούν και σ' αυτό εγκαίρως ώστε να ενισχύσουν τη θέση τους ότι πολεμούν «τόσο την ιδέα του έλλαδικού έθνικισμού όσο και τον μεταπολεμικό έλληνοχριστιανισμό της Δεξιάς» (Γιανναράς);

Δημήτρης Ψαράς

scripta
manent

Η νίκη των Άγγλων Συντηρητικών στις εκλογές του Ιουνίου 1983 επισφράγισε την ιδεολογική και πολιτική ήγemonία του Θατσερισμού στην Αγγλία. Πρόκειται αναμφισβήτητα για προσωπικό θρίαμβο της Θάτσερ: η ήγemonία αυτή κάθε άλλο παρά ήταν δεδομένη την έπαυση των εκλογών του 1979 που την ανέδειξαν πρωθυπουργό. Μία μεγάλη μερίδα των σχολιαστών της αγγλικής πολιτικής σκηνης έτεινε να βλέπει την τότε συντηρητική νίκη σαν ένα ακόμα επεισόδιο της τελετουργίας της εναλλαγής των κομμάτων στην κυβέρνηση στα πλαίσια πάντα του μεταπολεμικού consensus. Και θεωρούσε τη ρητορική της Θάτσερ εκλογικό πυροτέχνημα: και αν ακόμα η Θάτσερ προσπαθούσε να την εφαρμόσει θα αναγκαζόταν αργά ή γρήγορα να την εγκαταλείψει, όπως ακριβώς έκανε ο Χήθ με την περιφημη στροφή 180 μοιρών που πραγμα-

τήν ορθότητα της πολιτικής της.

Η στροφή φάνηκε να έρχεται θεαματικά με την κρίση των Φώλκλαντς την άνοιξη του '82. Ο τρόπος με τον οποίο χειρίστηκε προσωπικά η Θάτσερ την κρίση αυτή την ανέδειξε σε Έθνικό Ήγέτη και μάλιστα σε μία εποχή που κανείς άλλος πολιτικός δεν μπορούσε να διεκδικήσει τον τίτλο αυτό. Η δημοτικότητα της και η δημοτικότητα του Συντηρητικού Κόμματος ανέβηκαν κατακόρυφα και παρέμειναν ψηλά μέχρι τις εκλογές. Η αγγλική κοινή γνώμη φαινόταν να συντάσσεται πίσω από τον δημόσιο έπαινο που απένειμε στη Θάτσερ ο πρόεδρος της αγγλικής ακροδεξιάς Enoch Powell: αναγνωρίζοντας ότι το χημικό αντίδοραστήριο της εθνικής κρίσης απέδειξε ότι το μέταλλο της ήταν πράγματι σίδηρος.

Θά ήταν όμως λάθος να αποδώσει κανείς την επιτυχία της Θάτσερ στον «τυχαίο» παράγοντα Φώλκλαντς. Μία προσεκτικότερη ανάγνωση της συ-

έπιστροφή του Συντηρητικού Κόμματος στην κυβέρνηση αλλά και μία σαφή τομή στη στρατηγική του Άγγλικού Συντηρητισμού. Η διαμόρφωση και επικράτηση της στρατηγικής αυτής είχε να αντιμετωπίσει όχι μόνο την (αναποτελεσματική) αντίθεση του εργατικού κινήματος, αλλά και την αντίδραση του παραδοσιακού συντηρητισμού, όχι μόνο στο Συντηρητικό Κόμμα αλλά και, ευρύτερα, σε όλοκληρο το αγγλικό «κατεστημένο», σημαντικές μερίδες του οποίου παρέμειναν επί μεγάλο διάστημα προσηλωμένες στην παραδοσιακή μεταπολεμική στρατηγική. Δεν έννοω βέβαια ότι οι δύο αυτές στρατηγικές συγκρούονταν κατά μέτωπο έφ' όλης της ύλης. Αλλά όλοι ξέρουμε πώς οι συγκρούσεις μεταξύ συγγενών είναι συχνά οι αγριότερες.

Τό δεύτερο σημείο που θέλω να τονίσω είναι η ανεπάρκεια των διατυπώσεων του τύπου ότι «ο Θατσερισμός αποτελεί την επικράτηση της

2ο Παγκόσμιο Πόλεμο.

β) την οικονομική κρίση της δεκαετίας του '70, που όμως στην Αγγλία, εξ αιτίας της γενικότερης οικονομικής της κάμψης, γίνεται αισθητή νωρίτερα, από τα μέσα ήδη της δεκαετίας του '60.

Η Θατσερική ρητορική χαρακτηρίζει απερίφραστα υπεύθυνο για τη διπλή αυτή κρίση τό μεταπολεμικό πρότυπο οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της Αγγλίας γνωστό (από τους υποστηρικτές του) σαν «Κράτος Εϋμερείας». Πιο συγκεκριμένα: τό έδαφος στο οποίο κινείται ο Θατσερικός λόγος είναι η σχέση των μικροαστικών στρωμάτων (αλλά και μερίδων της εργατικής τάξης) με τό Κράτος Εϋμερείας και την κρίση του. Πρόκειται για πεδίο ιδιαίτερα γόνιμο για τη ριζοσπαστικοποίηση των στρωμάτων αυτών: αντίθετα με την Κεϊνσιανή αντίληψη, τό «Κράτος Εϋμερείας» εμφανίζεται σήμερα όχι μόνο άνικανο να αναχαιτίσει την κρίση, αλλά εμπλέκεται και αυτό στην κρίση και την αναπαράγει μέσα από τούς μηχανισμούς του.

Η περί Κράτους μυθολογία του Θατσερισμού είναι βασικά δανεισμένη από τη σχετική τερατολογία του κλασικού φιλελευθερισμού, κατ'έξοχην στοιχείου της ιδεολογικής παράδοσης των Άγγλοσαξωνικών χωρών. (Αξιζει, ωστόσο, να σημειώσουμε εδώ ότι τό αγγλικό Συντηρητικό κόμμα, παρ' όλη την ευελιξία και προσαρμοστικότητα του, δεν είχε ποτέ άσπασθεί ανεπιφύλακτα τό φιλελεύθερο πρόγραμμα στο σύνολό του). Η βασική διάκριση, στην οποία επανέρχεται συνεχώς η Θάτσερ στους λόγους της, είναι η διάκριση της κοινωνίας του ιδιωτικού τομέα, από τη μία, του μόνο *πλουτοπαραγωγικού*, και του *παρασιτικού Κράτους*, από την άλλη, που στη μεταπολεμική περίοδο άφέθηκε να πάρει διαστάσεις Κράτους-Λεβιάθαν.

Τό Κράτος απομυζά την κοινωνία πολλαπλά για να χρηματοδοτήσει τις δραστηριότητές του: αύξηση της φορολογίας, του δημοσίου χρέους αλλά και του πληθωρισμού που προκαλείται από την έκδοση νέου χρήματος από τό Κράτος για την κάλυψη των έλλειμμάτων του. Παράλληλα τό Κράτος, έχοντας απλώσει τα πλοκάμια του σ' όλο τό κοινωνικό σώμα, στραγγαλίζει με τη γραφειοκρατική του παρέμβαση κάθε ιδιωτική (πλουτοπαραγωγική) πρωτοβουλία, εμποδίζει τον Άγγλικό λαό στην άσκηση του φυσικού του δαιμόνιου που του επέτρεψε να μεγαλοουργήσει στο παρελθόν.

Ο ισχυρισμός του Κράτους Εϋμερείας ότι εξασφαλίζει με τη γνωστή κεϊνσιανή πολιτική την πλήρη απασχόληση είναι κιβδηλός. Οι εύκαιριες απασχολήσεις που δημιουργούνται από την αύξηση των δημοσίων δαπανών είναι πλασματικές, καταδικασμένες να χαθούν μακροπρόθεσμα: τό μόνο μόνιμο και βέβαιο αποτέλεσμα της πολιτικής αυτής είναι ο πληθωρισμός.

Πέρ' από αυτό, τό «Κράτος Εϋμερείας» είναι βασικός συντελεστής της ήθικης εξαχρείωσης που κατατρίχτει την αγγλική κοινωνία και που σέ τελευταία άνάληψη βρίσκεται πίσω από την κρίση της: καλλιερώντας τό μύθο

Τό φαινόμενο του Θατσερισμού

τοποίησε στα μέσα της θητείας του και να στραφεί κάτω από την πίεση των πραγμάτων, προς ρεαλιστικότερες κατευθύνσεις, καθιγιασμένες από την μεταπολεμική πολιτική έμπεψια.

Τό εκλογικό αποτέλεσμα του 1983 δεν άντανανκλά τις δυσκολίες που πράγματι συνάντησε η Θάτσερ στην εφαρμογή της πολιτικής της. Μέχρι την άνοιξη του 1982 η κατάσταση φαινόταν απελπιστική. Η άνεργία είχε ανέβει κατά δύο περίπου εκατομμύρια, φθάνοντας σε άπόλυτους άριθμούς τά ύψη της κρίσης του 1930. Οι χρεωκοπίες έπιχειρήσεων είχαν αύξηθει κατακόρυφα. Η δημοτικότητα της ίδιας της Θάτσερ είχε κατέβει στο χαμηλότερο σημείο που είχε φθάσει. Άγγλος έν ενεργεία πρωθυπουργός. Βέβαια η κρίση του Έργατικού Κόμματος ήταν μία παρηγοριά. Άλλά η εμφάνιση και οι θεαματικές επιτυχίες της Συμμαχίας Φιλελευθέρων-Σοσιαλδημοκρατών στις άναπληρωματικές εκλογές προοιώνιζαν βαρύτατη ήττα των Συντηρητικών. Στο ίδιο τό Συντηρητικό Κόμμα, οι εκπρόσωποι του παραδοσιακού μεταπολεμικού συντηρητισμού, γνωστοί ως *wets*, παρά μία πρώτη εκκαθάρισή τους από τό Υπουργικό Συμβούλιο, άνασυντάσσονταν και εξαπέλυαν επίθεση κατά της Θατσερικής πολιτικής στη συνδιάσκεψη του Συντηρητικού Κόμματος τό φθινόπωρο του 1981. Η Συνομοσπονδία Βρετανικών Βιομηχανιών άσκοούσε σκληρή κριτική στην κυβέρνηση για την οικονομική της πολιτική. Η Θάτσερ φαινόταν να έγκαταλείπεται από τούς συμμάχους της. Άκόμη και οι ένθερμότεροι ύποστηρικτές της, τά κιτρινόχροα ταμπλόιντς είχαν άρχισει να έκφράζουν άμφιβολίες για

γκυρίας άποκαλύπτει τη λειτουργία πολύ πιο μακροπρόθεσμων τάσεων της αγγλικής κοινωνίας, άρρηκτα συνδεδεμένων με τό φαινόμενο του Θατσερισμού. Έκ των ύστέρων φαίνεται ότι τά πράγματα εξέλιχθηκαν ως εξής:

Η κατακόρυφη άνοδος της άνεργίας τό 1980-81 έσπεψε πανικό στο σύνολο των Άγγλων εργαζομένων, που φοβούνταν ότι θα χάσουν τη δουλειά τους. Η έπιβράδυνση του ρυθμού αύξησης της άνεργίας τό χειμώνα του 81/82 *σε συνδυασμό με την άνοδο του διοτικού έπιπέδου όσων κράτησαν τη δουλειά τους* (κλασική στρατηγική διάσπασης της εργατικής τάξης που είχε άκολουθηθεί και στην κρίση του '30), ήσαν τό φάσμα της άνεργίας για μία μεγάλη μερίδα του άγγλικού σώματος και έπέτρεψαν στα θέλγητρα του Θατσερισμού να έπιστρέψουν σε κανονική λειτουργία. *Τά Φώλκλαντς έπιτάχυναν και έδραίωσαν αυτήν την τάση*. Άπόδειξε ότι η πορεία του Θατσερισμού δεν είχε άναχαιτισθεί αλλά προσωρινά μόνον άνακοπεί, άποτελεί η μέγιστη επιτυχία της Θάτσερ στα Φώλκλαντς: ότι κατόρθωσε (με την συνεπικουρία του καιροσκοπισμού και των έξαιρετικά άδέξιων χειρισμών του Έργατικού Κόμματος) να άναδειχθεί σε έθνικό ήγέτη *άναδεικνύοντας την κρίση των Φώλκλαντς σε έθνική κρίση* ένσωματώνοντας πλήρως τό μύθο των Φώλκλαντς στη ρητορική της, παραλλήλίζοντάς την με τις «καλύτερες στιγμές» του άγγλικού έθνους και άντλώντας γενικότερα διδάγματα για την αγγλική κοινωνία.

Περίγραψα σχετικά άναλυτικά τις περιπέτειες της κυβέρνησης Θάτσερ γιατί πρέπει να γίνει σαφές ότι ο Θατσερισμός δεν άποτελεί απλά την

αντιδραστικότερης μερίδας του Συντηρητικού Κόμματος». Άν και ιδεολογικά συγγενεύει στενά με τά άκροδεξιά ρεύματα που ύπέφωσκαν στο Συντηρητικό Κόμμα σ' όλη τη μεταπολεμική περίοδο, ο Θατσερισμός άποτελεί *νέο φαινόμενο*, γέννημα της μετά τά μέσα του '60 κρίσης της αγγλικής κοινωνίας, κρίσης που ο S. Hall χαρακτηρίζει *όργανική* με τη γκραμσιανή έννοια του όρου: και παράλληλα, της έμπλοκής του εργατικού κινήματος στις δύο του κύριες συνιστώσες (Έργατικό Κόμα - Συνδικάτο) στην κρίση αυτή και της άδυναμίας του να προτείνει ένα πειστικό όρόμο έξόδου από την κρίση.

Θά προσπαθήσουμε λοιπόν, να αναλύσουμε τον Θατσερισμό. Στο τεύχος αυτό θα άσχοληθούμε με την Θατσερική Ρητορική. Στο επόμενο τεύχος θα δούμε πιο συγκεκριμένα τό ιστορικό πλαίσιο που ανέδειξε τον Θατσερισμό και την οικονομική πολιτική της κυβέρνησης Θάτσερ. Πρέπει να τονίσουμε ότι σκοπός του άρθρου δεν είναι η πρωτότυπη άνάληψη του Θατσερισμού, αλλά μία κριτική σύνθεση και παρουσίαση της σχετικής συζήτησης που διεξάγεται στην αγγλική άριστερά.

Η Θατσερική Ρητορική

Η *όργανική κρίση* της αγγλικής κοινωνίας που άνάφερα παραπάνω έχει δύο συνιστώσες:

α) τη μακροχρόνια παρακμή της Άγγλιας που έπιταχύνεται, ως προς τις άλλες εύρωπαϊκές χώρες, μετά τον

ότι κρατάει τό ίδιο, μέ τή ρυθμιστική του παρέμβαση, τό κλειδί γιά τήν οικονομική εύμάρεια, ενθαρρύνει τή νοοτροπία νά αναζητά ο πολίτης τήν βελτίωση του βιοτικού του επίπεδου μέσα από κρατικές παροχές καί όχι μέ τή δική του προσπάθεια καί εργασία. Συσκοτίζει έτσι τή βασική οικονομική αλήθεια ότι πραγματική άνοδος τών ήμερομισθίων μπορεί νά προέλθει μόνο από τήν άνοδο τής παραγωγικότητας πού μέ τή σειρά της μπορεί νά συντελεσθεί μόνο στόν ιδιωτικό τομέα. Τό ίδιο ακριβώς αποτέλεσμα έχει ή κρατική ένισχυση «προβληματικών επιχειρήσεων». Μέ τά μόνιμα, τέλος, έλλειμματά του, τό Κράτος διαδίδει τό ήθος τής σπατάλης, τής διασπάθισης «άλλωτρώων πόρων», πού διαβρώνει τήν οικονομική καί ήθική έπιταγή ότι, οι οικονομικές μονάδες, όπως καί οι οικογένειες, όφείλουν νά ισοσκελίζουν τόν προϋπολογισμό τους: νά ή κρίσιμη ήθικοπολιτική σημασία του έλέγχου τής προόφθορας του χρήματος.

Εδώ βρίσκεται καί ή έρμηνεία τής άγγλικής οικονομικής κρίσης καί τής άνεργίας. Ενθαρρύνοντας ή τουλάχιστον άνεχόμενο (μέ τήν πληθωριστική του πολιτική) τίς υπερβολικές διεκδικήσεις τών εργατικών συνδικάτων, τό «Κράτος Εύημερίας» άφησε νά ανέβει τό κόστος τών άγγλικών προϊόντων, καί άρα νά διαβρωθεί ή ανταγωνιστικότητα τής άγγλικής οικονομίας, μέ αποτέλεσμα νά κερδίζουν συνεχώς έδαφος οι άνταγωνιστικες χώρες τόσο στήν έσωτερική όσο καί στήν έξωτερική αγορά τής Άγγλιας.

Σχετική είναι καί ή κριτική πού άσκείται στό σύστημα κοινωνικών άσφαλίσεων. Τό βασικό ζήτημα εδώ είναι ότι τό επίπεδο τών έπιδομάτων άνεργίας κυρίως, σέ συνδυασμό μέ τίς ύπόλοιπες κρατικές παροχές καί τή λειτουργία του φόρου εισοδήματος άμβλύνουν τό κίνητρο πρós εργασία: πίσω λοιπόν, εί δυνατόν, στήν αὐτοβοήθεια (καί τά Poor Houses;) τής Βικτωριανής Έποχής.

Προσφιλης έπωδός του Θάτσερ είναι ή μάστιγα τής γραφειοκρατίας πού διαπερνάει όλο τόν κρατικό μηχανισμό καί αντιπαράθεται στήν «άποτελεσματικότητα» του ιδιωτικού τομέα. Ειδικά οι κρατικοποιημένες επιχειρήσεις θεωρούνται γραφειοκρατικά μαμμούθ πού από τή μιά ταλαιπωρούν τό λαό μέ τήν αυθαιρεσία ή τήν γραφειοκρατική δυσκαμψία τους καί από τήν άλλη, επιβαρύνουν τόν άγγλο φορολογούμενο μέ τά έλλειμματά τους.

Βασικό άμάρτημα του «Κράτους Εύημερίας» είναι καί ή προαγωγή εκ μέρους του του κολλεκτιβισμού καί του κορπορατισμού. Εύκολα άντλαμβάνεται κανείς τήν άπήχηση του αντικολλεκτιβισμού στό μικροαστικά στρώματα. Ός πρós τό θέμα του κορπορατισμού, ή κύρια αιχμή είναι ενάντια στό πρόνομα, τήν υπέρμετρη ισχύ καί τήν αντιδημοκρατική-γραφειοκρατική δομή τών εργατικών συνδικάτων (ή τελευταία κατηγορία έχει παραπάνω από όσση αλήθειας σέ πολλές περιπτώσεις). Ο κορπορατισμός είναι αντίθετος μέ τή δημοκρατία γιατί ή ισχύς πού αποκτούν οι διάφορες ομάδες συμφερόντων καταλύει τήν ισότητα τών πολιτών, εύνοει

τους ισχυρότερους σέ βάρος τών άσθενεστέρων. Άκόμη ο κορπορατισμός εύνοει τήν ταξική σύγκρουση, εμφανίζει ως αντίθετα τά συμφέροντα εργοδοτών-εργαζομένων, ενώ πρέπει νά επικρατεί σύμπνοια επ' αγαθού τής Άγγλιας.

Εύκολα συνάγεται από τήν ανάλυση αυτή ότι τό κρίσιμο ζήτημα γιά τήν αναζωογόνηση τής άγγλικής οικονομίας καί κοινωνίας είναι ή ριζική χειρουργική επέμβαση στό «Κράτος Εύημερίας». Τό Κράτος πρέπει νά περιορισθεί στό φυσικά του καθήκοντα: τή διαμόρφωση ενός νομικού πλαισίου γιά τήν άπρόσκοπτη άσκηση τής ιδιωτικής πρωτοβουλίας, τή χρηστή διαχείριση του νομισματικού συστήματος συνδυασμένη μέ τήν εξάλειψη τών δημοσίων έλλειμμάτων καί, από πλευράς κοινωνικών παροχών, (στήν καλύτερη περίπτωση) στή δημιουργία ενός δικτύου άσφαλείας γιά τήν άποτροπή ένδεχόμενης άσθλιώσης ενός τμήματος του πληθυσμού.

Άν όμως τό πεδίο δράσης του Κράτους πρέπει νά περιορισθεί, τό ίδιο τό Κράτος πρέπει νά ισχυροποιηθεί ιδιαίτερα απέναντι στό έσωθεν καί έξωθεν, αντικοινωνικά καί αντιδημοκρατικά στοιχεία. Γιατί τό «Κράτος Εύημερίας» ήταν γίγας μέν άλλα γίγας πλαδαρός. Έπασχε από ήθική χαλάρωση γιά τήν όποία ευθύνονταν σέ μεγάλο βαθμό οι κάθε λογής κοινωνιολόγοι, ψυχολόγοι κλπ. πού τό λυμαινόνταν καί πού έννοούσαν νά επιβάλουν τίς απόψεις τους στόν άγγλικό λαό.

Έτσι στό θέμα του νόμου καί τής τάξης οι έγκληματολόγοι διαδίδουν πώς στατιστικές μελέτες άποδεικνύουν πώς οι αίσθητότερες ποινές δέν μειώνουν τήν εγκληματικότητα. Όμως ο άγγλικός λαός ξέρεi πώς αυτό δέν είναι αλήθεια, πώς οι έγκληματίες πρέπει νά τιμωρηθούν σκληρά, πώς ή θανατική ποινή πρέπει νά επανεφαρμοσθεί.

Παρόμοια οι ψυχολόγοι καί κοινωνικοί λειτουργοί χαλάνε τά παιδιά ύπονομεύοντας τήν οικογένεια καί τήν έξουσία τών γονέων. Η οικογένεια πρέπει νά αποτελέσει καί πάλι βάση καί κέντρο τής κοινωνίας. Οι γονείς πρέπει νά έχουν (νομική) ευθύνη γιά τά παιδιά τους (κυρίως τώρα πού ή άνεργία τών νέων άπειλεί νά τά όδηγήσει σέ στραβούς δρόμους).

Η έθνική άμυνα τής Άγγλιας πρέπει νά ένισχυθεί. Για νά μπορέσει ή Άγγλια νά επανακτήσει τή χαμένη της αξιοπρέπεια (έπεισόδιο Φώλκλαντ). Για νά έξουδετερωθεί ο ύπό μορφήν ρωσικής άρκούδας καιροφυλακτών ολοκληρωτισμός.

Καί τέλος ή Άγγλια έχει ανάγκη στιβαρής ήγεσίας - καί κυρίως Ηγέτη, γιά νά τήν όδηγήσει πάλι στό δρόμο τών πεπρωμένων της, γιά νά τήν απαλλάξει από τόν ιστό του σοσιαλίζοντος «Κράτους Εύημερίας» γιά νά άπελευθερώσει τόν άγγλικό λαό από τήν τυραννία του Κράτους αυτού, χωρίς νά όλιγωρήσει μπροστά στους κινδύνους καί τίς δυσκολίες του έγχειρήματος: The Resolute Approach ήταν τό σύνθημα τών Συντηρητικών στίς τελευταίες εκλογές.

Ο S. Hall γράφει πώς ή πεμπτούσια του Θάτσερ είναι ή σύνθεση

του νεοφιλελευθερισμού μέ ένα αυταρχικό λαϊκισμό. Ο Θάτσερισμός έχει πράγματι όλα σχεδόν τά στοιχεία του λαϊκισμού: τό ιδεολόγημα του «λαού» πού στήν περίπτωση μας συγκροτείται σάν ύποκείμενο από τήν καταπίεση του «Κράτους-Εύημερίας», τό ιδεολόγημα του Ηγέτη-λυτρωτή πού αναδύεται από τίς τάξεις του «λαού» (ή Θάτσερ γέννημα-θρέμμα τής άγγλικής μικροαστικής τάξης), τόν άπελευθερωτικό-λυτρωτικό λόγο πού διαπερνάει από έθνικιστικούς παροξυσμούς, τήν άπήχηση σέ ένα ευρύτατο κοινωνικό φάσμα, από τό όποιο δέν άπουσιάζουν καί μερίδες τής εργατικής τάξης (κυρίως ειδικευμένοι εργάτες σύμφωνα μέ τά εκλογικά αποτελέσματα καί τίς δημοσκοπήσεις), τήν καταγγελία τών γραφειοκρατικών-τεχνοκρατικών έλίτ πού μηχανορραφούν γιά νά ποδηγηθούν τόν άγγλικό λαό.

Είναι όμως επίσης χαρακτηριστικό του Θάτσερισμού, τής καταγωγής του καί του άκροαθριου του ότι, αντίθετα μέ άλλους λαϊκισμούς δέν συγκροτεί κίνημα άλλα ρεύμα. Ότι παρά τόν έντονο έθνικισμό του δέν εκτρέπεται πρós «Γκωλικές» π.χ. τάσεις απέναντι στίς ΗΠΑ ή τήν ΕΟΚ (οι συγκρούσεις Θάτσερ - ΕΟΚ στό θέμα τής άγγλικής συμμετοχής στόν κοινοτικό προϋπολογισμό κρατήθηκαν πάντα στό όριο τής διαπραγματεύσεως). Ότι παρά τήν έντονη ήθικολογία του δέν άκολουθεί τό δρόμο τής θρησκευτικής ύστερίας τής άμερικανικής «Ηθικής Πλειοψηφίας». Ότι άν καί άνοίγει μέτωπο στό παραδοσιακό άγγλικό «κατεστημένο», μέχρι σημείου

άπόρριψης όλόκληρου του μεταπολεμικού συντηρητισμού (τήν μερίδα του λέοντος τής κριτικής έχει γιά εύνόητους λόγους ή κυβέρνηση Χήθ) ή τής καταδίκης του συστήματος άριστοκρατικής πατρωνείας, γνωστού ως «old boy network» πού λυμαινόνταν καί εξακολουθεί νά λυμαινεται τόν κρατικό μηχανισμό καί τίς ιδιωτικές επιχειρήσεις, δέν καταγγέλλει τήν άγγλική άριστοκρατία (π.χ. Βουλή τών Λόρδων). Καί κυρίως ότι τοποθετώντας στό κέντρο τής κοσμοθεωρίας τήν αγορά σάν πηγή οικονομικών αλλά καί ήθικοπολιτικών αξιών συγκροτεί, ταυτόχρονα, (έπέναντι στό Κράτος) αλλά καί άποσυνθέτει τό ύποκείμενο λαός: ή θετική υεάση του ύποκειμένου αυτού συνίσταται στήν άτομική επιδίωξη του ιδιωτικού συμφέροντος: τό γνωστό άόρατο χέρι του Άνταμ Σμιθ.

Νίκος Μανωλόπουλος

Σημειώσεις

1. Stuart Hall, «The Great Moving Right Show» στό S. Hall and M. Jacques (eds): The Politics of Thatcherism, Lawrence and Wishart, 1983.
2. Για τήν κρίση του Έργατικού Κόμματος στήν τελευταία φάση βλ. Δ. Κυρτάς, «Οικονομική Κρίση καί ή Κρίση του Έργατικού Κόμματος στήν Άγγλία», Πολίτης, 61, Ιούνιος-Ιούλιος 1983.
3. Έννοώ κυρίως τήν άρθρογραφία στό New Socialist καί τό Marxism Today.
4. Τονίζω πώς εδώ ασχολούμαι μέ τήν ρητορική του Θάτσερισμού: όχι μέ τήν πολιτική τής Κυβέρνησης Θάτσερ ούτε μέ τίς αναλύσεις τών θεωρητικών τής Νέας Δεξιάς.

"Ενταση καί' εξελίξεις στή Λατινική 'Αμερική

Ορισμένοι, όταν μιλούν για τη Λατινική 'Αμερική έχουν την τάση να τη θεωρούν σαν ένα κάπως ομοιογενές σύνολο από τα νότια του Ρίο Γκράντε ως την Παταγονία. **Επιδημία** πρόκειται για χώρες που περνούν όλες από την ισπανική κατοχή, αν εξαιρέσουμε τη Βραζιλία, στις οποίες επικρατεί ακόμα η ισπανική γλώσσα, και που χαρακτηρίζονται από παρόμοιο περίπου βαθμό οικονομικής ανάπτυξης. 'Αλλά στην ουσία έχουμε να πούμε με την ειδική περίπτωση σχεδόν κάθε χώρας, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της και προβλήματα. Κυρίως χρειάζεται να διακρίνουμε κατ' αρχήν ανάμεσα στην Κεντρική 'Αμερική και τη Νότιο 'Αμερική. Μετά, ανάμεσα στις ανεπτυγμένες λατινοαμερικανικές χώρες όπως η Βραζιλία, το Μεξικό, η 'Αργεντινή, και τις άλλες.

Στην Κεντρική 'Αμερική, μία περιοχή κάπως ομοιογενής είναι εκείνη που περιλαμβάνει τη Γουατεμάλα, την 'Ονδούρα, τη Νικαράγουα, το 'Ελ Σαλβαντόρ, όπου κυριαρχεί μία ελάχιστη μειοψηφία ιθαγενών μεγαλοαγροκτημόνων, εμπόρων και βιομηχάνων στενά εξαρτημένων από το βορειοαμερικανικό κεφάλαιο, και μία απέραντη μάζα από άκτιμονες ή φτωχούς αγρότες. 'Ανάμεσά τους μία ετερογενής μικροαστική τάξη, παραδοσιακού στην πλειοψηφία της χαρακτήρα, κι ένα αδύναμο ακόμα προλεταριάτο. Γι' αυτό και η ζώνη αυτή είναι τώρα το θέατρο μιάς πραγματικής αντικαπιταλιστικής και αντιμπεριαλιστικής επανάστασης. Το κύριο επίκεντρο αυτής της 'Επανάστασης είναι αφενός η Νικαράγουα, και αφετέρου το 'Ελ Σαλβαντόρ. 'Αλλά ένδημικός επαναστατικός ανταρτοπόλεμος επικρατεί και στη Γουατεμάλα, και εν μέρη στην 'Ονδούρα.

Στη Νικαράγουα ο ανταρτοπόλεμος στηρίζεται κυρίως στους αγρότες και διευθυνόμενος από την πολιτικοστρατιωτική οργάνωση των Σαντινίστας, στην οποία πλειοψηφούσαν τα μικροαστικά στοιχεία των πόλεων, καθάρθηκε να εξελιχθεί σε λαϊκή γενική

ένοπλη εξέγερση που αντέτρεψε τη φοβερή δικτατορία του Σομόζα. Από την άποψη αυτή ήταν παράδειγμα αρχής, εξέλιξης και επιτυχίας ανταρτοπόλεμου σε χώρες του τύπου της Νικαράγουας.

Εκτοτε η Νικαράγουα αγωνίζεται για να εδραιώσει ένα καθεστώς εξελισσόμενο προς το «σοσιαλισμό», αλλά που για την ώρα είναι μία επαναστατική βοναπαρτιστική δικτατορία στηριζόμενη κυρίως στην οργάνωση των Σαντινίστας, και την έπληροσή που διατηρεί ακόμα αυτή η οργάνωση στην απειθαρχία και τις πόλεις.

Βαθύτερη ίσως μία έννοια είναι η επαναστατική κατάσταση που επικρατεί στο 'Ελ Σαλβαντόρ από την άποψη πείρας και επιρροής της ηγεσίας των ανταρτών. Γι' αυτό και σε περίπτωση νίκης τους ο αντίκτυπός της θα 'ναι πολύ μεγαλύτερος από εκείνο της Νικαράγουας σ' ολόκληρη την Κεντρική και Λατινική 'Αμερική. 'Η Ουάσινγκτον έχει συνείδηση αυτού του κινδύνου. 'Ετσι παρά τις αντιδράσεις του Κονγκρέσου και της πλειοψηφίας ακόμα αυτή τη στιγμή των μαζών της χώρας, που δικαιολογημένα φοβούνται εμπλοκή σε «νέο Πόλεμο του Βιετνάμ», η Ουάσινγκτον εξακολουθεί να ενισχύει οικονομικά και στρατιωτικά τη δικτατορική Κυβέρνηση του 'Ελ Σαλβαντόρ. 'Ενώ παράλληλα ενισχύει τις αντιδραστικές δυνάμεις στη Νικαράγουα και την 'Ονδούρα, αποσκοπώντας στην ανατροπή του καθεστώτος της Νικαράγουας.

Μάλιστα ο κύριος στόχος της είναι αυτή τη στιγμή η Νικαράγουα, χώρα μικρή, απομονωμένη, με μεγάλες οικονομικές και άλλες ελλείψεις δυσκολίες. 'Η Ουάσινγκτον θεωρεί ότι ανατρέποντας το καθεστώς στην Νικαράγουα, θ' αναστρέψει το επαναστατικό κίνημα σ' ολόκληρη την Κεντρική 'Αμερική. Τίποτα δεν είναι ακόμα βέβαιο σ' αυτόν τον τομέα.

Παρά την τεράστια έμμεση βοήθεια της Ουάσινγκτον στα αντιδραστικά καθεστώτα του 'Ελ Σαλβαντόρ, της 'Ονδούρας και της Γουατεμάλας, πα-

ρά την ενίσχυση όλων των αντιδραστικών δυνάμεων στην περιοχή, ίσως μόνο η άμεση επέμβαση των Βορειοαμερικανών σ' αυτό το μέτωπο θα μπορούσε για ένα διάστημα ν' ανατρέψει το επαναστατικό ρεύμα. 'Αλλά τέτοια επιχείρηση θα σήμαινε οπωσδήποτε εμπλοκή της Ουάσινγκτον σ' ένα πραγματικό «νέο Πόλεμο του Βιετνάμ».

Πολλά θα εξαρτηθούν σ' αυτόν τον τομέα, από τις αντιδράσεις της Κούβας, της Σοβιετικής 'Ενωσης, των Σοσιαλιστών της Εύρωπης, και λατινοαμερικανικών χωρών όπως το Μεξικό, η Βενεζουέλα, η Κολομβία, ο Παναμάς.

Είναι επίσης ζήτημα αν ο Ρήγκαν διακινδυνεύει έναν τέτοιο πόλεμο στις παραμονές της νέας εκλογικής καμπάνιας που θ' αρχίσει σύντομα στις 'Ην. Πολιτείες για το αξίωμα του Προέδρου. 'Οπωσδήποτε η κατάσταση στην Κεντρική 'Αμερική έχει φτάσει σε εκρηκτικό αδιέξοδο που εγγράφεται στην τεταμένη παγκόσμια κατάσταση. 'Ανεξάρτητα από τις απόψεις που μπορεί να διατυπωθούν για τον τρόπο, με τον οποίο λειτουργεί το επαναστατικό καθεστώς της Νικαράγουας και οικοδομείται η σοσιαλιστική δημοκρατία (καθώς βλώστε και σ' εκείνο της Κούβας), είναι υπέρτατο χρέος όλων των επαναστατικών δυνάμεων στον Κόσμο, να παραμένουν αγκυρμένες σθεναρά με την εξέλιξη στην Κεντρική 'Αμερική, και να κινητοποιηθούν ενεργά, εναντίον της πολυμερούς επέμβασης του αμερικανικού ιμπεριαλισμού στην περιοχή αυτή.

Ενθαρρυντική είναι η εξέλιξη της κατάστασης στον νότιο κώνο της Λατινικής 'Αμερικής, όπου οι στρατιωτικές δικτατορίες σε χώρες όπως η Βραζιλία, η Ουραγουάη, η 'Αργεντινή, η Βολιβία, η Χιλή, είτε ήδη ανατράπηκαν, ή βρίσκονται σε οξύτατη κρίση. 'Η κρίση αυτή προήλθε κυρίως από την οικονομική χρεωκοπία των δικτατοριών αυτών, με την μεταστροφή που σημειώθηκε στην παγκόσμια οικονομική συγκυρία από δέκα χρόνια τώρα.

Οι δικτατορίες αυτές κατα κανόνα εκπροσωπούν τα συμφέροντα των βορειοαμερικανικών πολυεθνικών επιχειρήσεων και του ντόπιου χρηματιστικού κεφαλαίου του συνδεδεμένου μαζί τους.

'Ανοίξαν διάπλατα την εθνική αγορά στα ξένα προϊόντα, και διασπάθησαν αφειδώς τις εγχώριες πρώτες ύλες. Κατέστρεψαν έτσι ένα μεγάλο μέρος της δικιάς τους «εθνικής» βιομηχανίας, έφεραν σε δυσθεώρητα ύψη τα εξωτερικά τους χρέη, φτωχοποίησαν με την ανεργία και τον πληθωρισμό, όχι μόνο την πλειοψηφία της εργατικής τάξης, αλλά και έκτεταμένα τμήματα των μικροαστών.

'Εναντίον τους εξεγείρονται σήμερα όχι μόνο οι λαϊκές τάξεις, αλλά και τα στρώματα της «εθνικής αστικής τάξης» δηλαδή τα μη άμεσα συνδεδεμένα με το μεγάλο χρηματιστικό κεφάλαιο και τις πολυεθνικές επιχειρήσεις στρώματα, που αυτοκαταστρέφονται και αυτά. 'Ετσι έχει ανοίξει ένα καινούριο κεφάλαιο στις χώρες αυτές που προσανατολίζονται προς την επανάσταση της αστικής δημοκρατίας, αλλά μέσα σ' ένα οικονομικό χάος. 'Ενώ παράλληλα παραμένει ακόμα στη σκηνή η στά παρασκήνια ή απειλή του Στρατού, που 'ναι η μόνη συγκροτημένη δύναμη της δεξιάς και του ιμπεριαλισμού.

Γι' αυτό και η πάλη για την εδραίωση των δημοκρατικών ελευθεριών, και την ανασυγκρότηση των δυνάμεων του εργατικού και σοσιαλιστικού κινήματος, σε χώρες όπως η Βραζιλία, η Ουραγουάη, η 'Αργεντινή, η Βολιβία ή Χιλή, έχει μέν αρχίσει, προχωρεί με διαφορετικό ρυθμό εδώ κι εκεί, αλλά και ανάμεσα σε μεγάλα ακόμα εμπόδια και κινδύνους.

'Οπωσδήποτε η Λατινική 'Αμερική για λόγους αντικειμενικούς και υποκειμενικούς είναι ίσως η περιοχή που πρόκειται να γνωρίσει στα χρόνια που έρχονται κοινωνικούς αγώνες και πειραματισμούς, από τους σημαντικότερους σε παγκόσμια κλίμακα.

15-7-83
Μ. Ν. Ράπτης

Αυθαίρετα

Είναι κακό στην άμμο νά χτίζεις παλάτια;

Ενάμιση χρόνο μετά τις υποσχέσεις του ΠΑΣΟΚ για επίλυση του οικιστικού προβλήματος, ψηφίστηκε χωρίς σοβαρές αντιρρήσεις ο Νέος Οικιστικός Νόμος αφήνοντας τόν «αυθαίρετο οικιστή» αγαλμα (να πληρωθεί τό ρηθέν).

Ας πάρουμε όμως τα πράγματα από την αρχή.

Τό πρόβλημα

Η αυθαίρετη δόμηση αρχίζει από τόν έρχομό των προσφύγων από τή Μ. Ασία, όταν τα οικιστικά προγράμματα των συνοικισμών δέν μπορούσαν νά καλύψουν τις ανάγκες του πληθυσμού σέ κατοικία.

Μετά τόν πόλεμο, μέ τήν ανάπτυξη τής Αθήνας και τών άλλων αστικών κέντρων, μέσα σ' ένα καθεστώς κερδοσκοπίας πάνω στή γή, τά αυθαίρετα αναπτύχθηκαν σέ οικισμούς μεταναστών από τήν επαρχία και γειτονιές τών ασθενέστερων οικονομικά τάξεων. Γιατί αν γιά τόν μικροαστό ή λύση σέ μιά διαδίκασια άστικοποίησης είναι τό νοίκιασμα, γιά τόν εργάτη ή τόν άνεργο, ή μόνη λύση είναι ή καταπάτηση ή ή αγορά ενός φτηνού οικοπέδου (έκτός σχεδίου) και τό χτίσιμο ενός ιδιοκτήτου αυθαίρετου. Τό ίδιο ισχύει βέβαια, γιά τήν παραθεριστική κατοικία τών «μικρομεσαίων».

Έτσι, πρós μεγάλη χαρά και κέρδος τών οικοπεδούχων και τών εργολάβων, γεννιούνται ολόκληροι οικισμοί αυθαίρετων μέ κύρια προβλήματα:

-Τήν ποιότητα τής κατασκευής τών κατοικιών πού χτίζονται συνήθως νύχτα και χωρίς κανένα έλεγχο.

-Τήν έλλειψη παροχών, πού γίνονται στόχος διεκδικήσεων από τούς οικιστές και αποτελούν, μαζί μέ τήν απόκρουση τών συνεργείων κατεδάφισης, τά στοιχεία πού τούς ένοποιούν.

-Τήν άδυναμία αλλά και άπροθυμία διαμόρφωσης κοινόχρηστων χώρων, έπειδή καθένας ενδιαφέρεται μόνο γιά τό «σπιτάκι» του. Αυτό ξεπερνιέται πολλές φορές μετά από μιά περίοδο κοινής ζωής.

Η «λύση» τής αυθαίρετης δόμησης συνέφερε τό κράτος, αφού μετέτρεπε τούς εργάτες σέ μικροιδιοκτήτες, έδινε ώθηση στήν οικοδομική δραστηριότητα και δημιουργούσε ένα κοινό ψηφοφόρων ευάλωτων στήν ύποσχεση νομοποίησης τής ιδιοκτησίας τους.

Τό ιστορικό τών νόμων

Πράγματι, νόμοι πού ασχολούνταν

μέ τά αυθαίρετα σέ περιόδους πού συνδυάζονται μέ έκλογές ή κινδύνους κοινωνικής άναταραχής:

-Τό 1955, όταν ή άριστερά έρχεται δεύτερο κόμμα στις έκλογές.

-Τό 1968, ένα χρόνο μετά τήν έπιβολή τής δικτατορίας.

-Τό 1977, όταν ή Δεξιά προσπαθούσε νά διατηρήσει τήν πλειοψηφία.

Οι νόμοι αυτοί δέν έθιγαν τά αίτια τής αυθαίρετης δόμησης, αλλά νομιμοποιούσαν τά υπάρχοντα κτίσματα και απαγόρευαν τήν παραπέρα δόμηση. Ο νέος νόμος διαφέρει απ' αυτούς (όχι όμως και από τόν 947/1979) μόνο στό ότι δέν γίνεται σέ προεκλογική περίοδο, αλλά θεσμοθετεί ύποσχέσεις πού μπορούν νά χρησιμοποιηθούν σάν προεκλογικές άργότερα. Βασικό του χαρακτηριστικό ή μετάθεση τών διαφόρων παρεμβάσεων σέ προεδρικά διατάγματα και ή μετάθεση τής μεγαλύτερης πολεοδομικής ανασυγκρότησης σέ άόριστο χρόνο. Αυτό πού φαίνεται νά ενδιαφέρει τό ΠΑΣΟΚ δέν είναι ή ψηφοθηρική αλλά ή οικονομική έκμετάλλευση του θέματος στα πλαίσια πραγματοποίησης του επενδυτικού προγράμματος.

Τό μόνο άμεσο ζήτημα πού βάζει ό Νέος Νόμος είναι ή δήλωση Νομιμοποίησης γιά τά αυθαίρετα και ή καταβολή τής σχετικής εισφοράς.

Η εφαρμογή του Νόμου

Φάση πρώτη: Τμήμα του φιλοκυβερνητικού τύπου αρχίζει ξαφνικά (μετά τήν «λύση» του προβλήματος παραμονής τών βάσεων), έρευνα γιά τά αυθαίρετα, σχεδόν ταυτόχρονα μέ τήν τηλεοπτική τρομοκρατική καμπάνια: «Αν τό δηλώσεις μπορείς νά τό σώσεις», τής οποίας τό κύριο βάρος πέφτει στα αυθαίρετα α' κατοικίας στις φτωχογει-

τονιές τής Αθήνας.

Φάση δεύτερη: Η ανοιχτή τρομοκρατία τής μπουλντόζας, ενισχυόμενη από τόν φιλοκυβερνητικό τύπο πού ζητωκραυγάζει ότι «πέσανε βύλλες» (γιά τήν κατεδάφιση μιάς σκαλωσιάς), ότι ανοίγανε οι άκτές (γιά τήν κατεδάφιση ενός φράχτη), συκοφαντούν τούς αυθαίρετους σάν χουντικούς («συνθήματα υπέρ του Παπαδόπουλου στή Λούτσα) κλπ. Από τήν άλλη οι έφημερίδες τής Δεξιάς παρουσιάζονται σάν αυτόκλητοι προστάτες τών αυθαίρετων πού πριν δύο χρόνια ζητούσαν νά κατεδαφιστούν.

Φάση τρίτη: Οι έντονες αντιδράσεις, οι περιπτώσεις ομαδικής άρνησης δηλώσεων (Χανιά, Πέραμα), ή άναποτελεσματικότητα τής τρομοκρατίας (δηλώθηκαν περίπου 6% τών αυθαίρετων) οδηγεί τήν κυβέρνηση σέ έλιγμό: Δίνει παράταση γιά ένα μήνα ενώ αναζητά δεξιά και άριστερά, συμμάχους και συνήγορους του νόμου. Η δεξιά φυνσιολογικά επικροτεί τήν πολιτική αυτή διά τών προκατόχων του Τρίτη, Πλυτά και Μάνου. Αλλά και ή άριστερά: Τόν «Ρ» τόν ένοχλούν μόνον οι μπουλντόζες (λές και είναι άνεξάρτητες απ' τό Νόμο), όπως και τήν «Αύγή» πού άναγνωρίζει τό κοινωνικό πρόβλημα πού δημιουργήσαν μεταξύ άλλων και τά χαμηλά πρόστιμα (!), μέ άποκορύφωμα τήν επικρότηση τών μέτρων από τό ΑΝΤΙ μέ άρθρο του «έκπροσώπου τής αντίδρασης (κατά τής άτομικής και ομαδικής αυθαιρείας) και νομοταγούς κοροΐδου» Σπ. Καβουνιδή.

Ας καθιστήσουμε τήν άριστερά. Οι μπουλντόζες έδειξαν τό όριο τών δυνατοτήτων τους γκρεμίζοντας φράχτες, κοτέτσια και σκαλωσιές. Τό πολύ νά γκρεμίσουν καμιά παράγκα. Ήδη χτισμένες κατοικίες και μεγάλες ιδιοκτησίες δέν θά θιγούν.

Η αυθαίρετη δόμηση
θά συνεχιστεί

Δέν είναι λοιπόν κακό στήν άμμο νά χτίζεις παλάτια, φτάνει νά πληρώνεις. Μέ τόν νόμο δέν ενδιαφέρει αν τό σπίτι πέφτει (χάρη σέ τέτοιους νόμους κυκλοφόρησαν οι πατέντες γιά τά λυόμενα). Οι παροχές και ή δημιουργία κοινόχρηστων χώρων μετατίθενται στό άόριστο μέλλον, ενώ ή θέσπιση εισφορών σέ γή και χρήμα, μάλλον διαφεί, παρά ένώνει τούς κατοίκους πού άφορά. Στοιχεία άποκέντρωσης ύπάρχουν μόνο στήν έκτέλεση κεντρικών αποφάσεων, μέ τή μετατόπιση ευθύων στήν Τοπική Αυτοδιοίκηση, πού όπω, φάνηκε και στό θέμα τής ανάθεσης τών μελετών τής ΕΠΑ κρίνεται άναρμόδια νά κάνει έπιλογές στα προβλήματα πού τήν άπασχολούν. Ακόμα και οι έπιτροπές γειτονιάς ορίζονται μέ άπόφαση Υπουργού.

Η οικοδομική δραστηριότητα άναστέλλεται, ενώ παράλληλα θά αύξηθει ή αξία γής ακόμα μέ μόνη τήν έξαγγελία κάποιων έργων. Μέ δεδομένη τήν κερδοσκοπία πάνω στή γή, γιά τήν όποια δέν γίνεται λόγος, τό πρόβλημα τής κατοικίας οξύνεται και άντί νά «έκλείψουν» τά αίτια τής αυθαίρετης δόμησης» όπως ύποστήριξε ό έξ Αμερικής πολεοδόμος Υπουργός, θά αύξηθούν.

Νομιμοποίηση και πώς

Οι όροι νομιμοποίησης τών αυθαίρετων έξαρτώνται από τήν ομαδική και σθεναρή άπόφαση τών κατοίκων νά διεκδικήσουν τά δικαιωμάτά τους. Γιά τήν όργάνωσή τους μπορούν νά εκμεταλλευτούν τό νόμο και νά συγκροτήσουν έπιτροπές γειτονιάς, διεκδικώντας τήν άναγνώρισή τους και παίρνοντας όσο μπορούν τήν κατάσταση στα χέρια τους. Είναι προτιμότερο νά διαχωριστούν οι ίδιοι τήν ύποχρεωτική εισφορά σέ γή και χρήμα, άντί γιά τό Υπουργείο. Παράλληλα νά διευρύνουν και νά ισχυροποιήσουν τις συμμαχίες τους μέ όργανωμένους φορείς (κόμματα (;) αυτοδιοίκηση) κάνοντας ευρύτερα γνωστά τά πραγματικά τους προβλήματα πού δέν λύνει ό Νέος Οικιστικός Νόμος.

Δημήτρης Μαλασπίνας

ΚΑΤΕΕ:

Μιά «άναβάθμιση» πού δέν πείθει

Αν στο παρελθόν μία σειρά φορείς (Ε.Σ.Ε.Ε., Συνδικαλιστικοί σύλλογοι εκπαιδευτικού προσωπικού, Τεχνικό Έπαγγελματικό Επιμελητήριο Π.Ε.Π.Υ.Τ.Ε.Μ. προσδευτικά κόμματα κ.λ.π.) είχαν συμφωνήσει ότι ο θεσμός των Κ.Α.Τ.Ε.Ε. και της Τεχνικής Έπαγγελματικής Εκπαίδευσης γενικότερα βρισκόταν σε κρίση, αν μέσα από μία «γενική συμφωνία» είχαν επισημάνει την «αποδιοργάνωση» και το «τέλμα στο οποίο είχαν περιέλθει τα Κ.Α.Τ.Ε.Ε.», ποτέ όμως δέν είχαν «συμφωνήσει» ή καλύτερα δέν είχαν αναλυτικά συζητήσει, για τον τύπο της κρίσης, για το είδος της αποδιοργάνωσης και της χρεωκοπίας των Κ.Α.Τ.Ε.Ε.

Η έλλειψη μιάς συγκεκριμένης ανάλυσης για τη φύση και τον χαρακτήρα των Κ.Α.Τ.Ε.Ε. είχε σαν αποτέλεσμα η κρίση αυτού του εκπαιδευτικού μοντέλου και της λογικής που το στηρίζει να αποδοθεί σχηματικά και επιφανειακά, σε κάποιες «δυσλειτουργίες», τεχνικού και διοικητικού χαρακτήρα. Γεγονός το οποίο παρόλπισε ιδεολογικά και πολιτικά το κίνημα και μείωσε αισθητά την έμβελειά του για θεσμικές παρεμβάσεις και επεξεργασία εναλλακτικών προτάσεων.

Η δημοσιοποίηση λοιπόν του σχεδίου νόμου για τα Κ.Α.Τ.Ε.Ε. έδειξε άφ' ενός το εύθραστο, των «γενικών» (και χωρίς ανάλυση ουσιαστική) «συμφωνιών» και άφ' ετέρου την αντίληψη της κυβέρνησης για την κρίση αλλά και το «μέλλον» των Κ.Α.Τ.Ε.Ε.

Και όσον αφορά το πρώτο, είναι πλέον δεδομένη η διάσταση απόψεων των ενδιαφερομένων φορέων απέναντι στο σχέδιο νόμου, με καθοριστικό το γεγονός ότι οι περισσότεροι έχουν εκφράσει την αντίθεσή τους ή σημαντικές διαφωνίες. Διαφωνίες που δέν προκύπτουν από μία ένιαία θεώρηση, αλλά πού κάθε φορέας βλέπει από τη δική του σκοπιά, πολλές φορές μάλιστα από στενά συντεχνιακή και απολιτική.

Όσον αφορά την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, με το σχέδιο νόμου, πού κατά τα λεγόμενά της έχει σκοπό τη «ριζική αναδιάρθρωση της Τεχνικής Έπαγγελματικής Εκπαίδευσης και την κατάργηση στην πράξη των αποτυχημένων Κ.Α.Τ.Ε.Ε.», εμφανίζεται να παρεμβαίνει με διοικητική και τεχνοκρατική αντίληψη.

Ο όποιος μετασχηματισμός του Εκπαιδευτικού συστήματος ανάγεται μέσα από το σχέδιο νόμου σε μία *οργανωτική* διευθέτηση στον διοικητικό τομέα των Τ.Ε.Ι. (των νέων ιδρυμάτων πού θα αντικαταστήσουν τα Κ.Α.Τ.Ε.Ε.) και στην θέσπιση κάποιων υψηλών προσόντων για τους καθηγητές. Σχεδόν ολόκληρο το σχέδιο νόμου αναφέρεται στα όργανα και στον τρόπο διοίκησης των Τ.Ε.Ι., στα προσόντα και στους κλάδους των καθηγητών. Αναφέρονται ενδεικτικά:

- Οι υπερεξουσίες του εκάστοτε υπουργού στην διοίκηση των Τ.Ε.Ι. αλλά και στα γνωμοδοτικά σώματα (κεντρικό συμβούλιο τεχνολογικής εκπαίδευσης, Ίνστιτούτο Τεχνολογικής Ανάπτυξης, Περιφερειακά συμβούλια τεχν. εκπαίδευσης).

Ο υπέρμετρα αύξημένος ρόλος των διοικητικών παραγόντων (προϊστάμενος τμήματος, διευθυντής σχολής, Πρόεδρος Τ.Ε.Ι.) με ταυτόχρονη υποβάθμιση του ρόλου των σπουδαστών και των άλλων μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας.

- Η μη θέσπιση ένιαίου φορέα διδασκόντων πού διαιωνίζει και αναπαράγει κάποια «προνομίους» και μη στρώματα στους εκπαιδευτικούς.

Ενώ λοιπόν η όποια μεταρρύθμιση στο εκπαιδευτικό σύστημα θα έπρεπε να ξεκινήσει από τα σημεία εκείνα στα όποια έμπεδώνονται έντονόταρα οι ταξικές αντιθέσεις και η κρίση είναι πιά οξυμένη, σ' αυτά ακριβώς τα σημεία είναι πού το σχέδιο νόμου, διακριτικά, δέν έπιχειρεί καμιά ουσιαστική τομή. Έτσι λοιπόν, κομβικά σημεία της άστικής εκπαιδευτικής λογικής, όπως ο τρόπος παροχής της γνώσης, το κατε-

στημένο δίπολο εκπαιδευτικού-εκπαιδευμένου ή υποτιθέμενη «ουδετερότητα, της γνώσης, παραμένουν ουσιαστικά άθικτα.

Ο αυταρχισμός και η έντατικοποίηση, κυρίαρχα μέχρι σήμερα στοιχεία της λειτουργίας των Κ.Α.Τ.Ε.Ε., όχι μόνο δέν αμβλύνονται, αλλά οξύνονται ακόμα περισσότερο με την κατάργηση της 3ης εξεταστικής περιόδου, τις υποχρεωτικές παρακολουθήσεις, τις διαγραφές, τις πειθαρχικές δίωξεις και τη χειραγώγηση του σπουδαστικού κινήματος.

Βέβαια το σχέδιο νόμου χαρακτηρίζεται από πολλούς σαν «Φίλο-ΚΑΤΕϊκό, μιάς και, κατά τα λεγόμενα, προωθεί την «άναβάθμιση» των Κ.Α.Τ.Ε.Ε. Το γεγονός όμως της εξαγγελιόμενης «άναβάθμισης» δέν συνοδεύεται από τον σαφή επαναπροσδιορισμό της τεχνικής εκπαίδευσης σε σχέση με τις υπόλοιπες βαθμίδες, και σε καμιά περίπτωση δέν τείνει να ξεπεράσει τον μέχρι σήμερα διαχωρισμό της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε Α.Ε.Ι. και σε Κ.Α.Τ.Ε.Ε. (τώρα Τ.Ε.Ι.).

Έτσι μέχρι σήμερα η τριτοβάθμια εκπαίδευση διακρινόταν σε Άνωτάτη (Α.Ε.Ι.) και Άνωτέρα (Κ.Α.Τ.Ε.Ε.), με διαφορετικό γνωστικό αντικείμενο (συνολική και ολοκληρωμένη επιστημονική γνώση για τα Α.Ε.Ι., αποσπασματική και ξεκομμένη γνώση για τα Κ.Α.Τ.Ε.Ε.) και με διαφορετικούς κοινωνικούς ρόλους για τους αποφοίτους (Διευθυντικός και επιτελικός ρόλος στην παραγωγή για τους αποφοίτους των Α.Ε.Ι., ρόλος απλά εκτελεστικός για τον απόφοιτο των Κ.Α.Τ.Ε.Ε.).

Το σχέδιο νόμου προσπαθεί κάπως άοριστα να «αμβλύνει» αυτήν τη διάκριση (με τη δημιουργία των νέων «άναβαθμιζόμενων» ιδρυμάτων), αλλά στην ουσία, ο διαχωρισμός αυτός και τα όσα συνεπάγεται εξακολουθεί να υπάρχει και να αναπαράγεται διαφοροποιημένος.

Γιατί βέβαια με τη διαιώνιση της διάκρισης σε Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι., πάλι το γνωστικό αντικείμενο θα είναι

κατακερματισμένο, αφού τα Α.Ε.Ι. έχουν σκοπό «την ανάπτυξη και καλλιέργεια της έπιστήμης, την έρευνα και την υψηλή θεωρητική κατάρτιση των αποφοίτων τους» και τα Τ.Ε.Ι. «δέν θα ασχολούνται με την ανάπτυξη της έπιστήμης, αλλά με την μεταφορά των δεδομένων επιστημονικών πορισμάτων στην πράξη και την εφαρμογή σε συγκεκριμένα προβλήματα της παραγωγικής διαδικασίας».

Έτσι δηλαδή μία συνολική εκπαιδευτική διαδικασία πού θα έπρεπε να αντιμετωπίζει ένιαία την πλήρη θεωρητική επιστημονική κατάρτιση, την έρευνα και την εφαρμογή ταυτόχρονα, διασπάται καταργώντας τη διαλεκτική ένότητα της γνωστικής διαδικασίας.

Αυτά μεταφραζόμενα στο επίπεδο της παραγωγικής διαδικασίας έχουν σαν αποτέλεσμα τη διαιώνιση και αναπαραγωγή της άστικής ιδεολογίας και του καπιταλιστικού καταμερισμού εργασίας μιάς και κάποιοι προορίζονται για να καλύπτουν διευθυντικούς ρόλους (διοίκηση, προγραμματισμός και συνολικός σχεδιασμός της παραγωγής), ενώ κάποιοι άλλοι να εφαρμόζουν άκριτα σχεδόν τις «κεντρικές» αποφάσεις και επιλογές παίζοντας ταυτόχρονα και το ρόλο του «λοχία» απέναντι στους εργάτες.

Αν θα θέλαμε να μιλάμε για μία σοβαρή τομή στην τεχνική εκπαίδευση θα έπρεπε να μιλάμε όχι απλά για «άναβάθμιση» των Κ.Α.Τ.Ε.Ε. με τη δημιουργία των Τ.Ε.Ι. αλλά για ουσιαστική *κατάργηση* των Κ.Α.Τ.Ε.Ε. και ένσωμάτωσή τους στα Α.Ε.Ι.

Δηλαδή για την κατάργηση στην πράξη του διαχωρισμού (με όσα αυτός συνεπάγεται) ανάμεσα σε Α.Ε.Ι. και Κ.Α.Τ.Ε.Ε.

Έτσι ώστε η αναγκαία επιστημονική εξειδίκευση να προέρχεται από μία αναλυτική και συνολική γνώση του επιστημονικού αντικείμενου και όχι αποκομμένα και αποσπασματικά.

Αλφόνσος Βιτάλης

Κάτι καινούριο γεννιέται...

‘Απ’ άφορμή τή δίωξη του περιοδικού «μία ‘Απόπειρα στή Χαλκίδα»

Τά εξώφυλλα των δύο πρώτων τευχών της ΑΠΟΠΕΙΡΑΣ

‘Η κρίση τής ‘Αριστεράς

Οι παραδοσιακές οργανώσεις τής ‘Αριστεράς περνούν μιά βαθιά κρίση φυσιογνωμίας. Μή μπορώντας νά πιάσουν τό σφυγμό, νά εκπέμψουν σ’ ένα μήκος κύματος πού θά συμπλεύσει μέ τίς αναδεικνύόμενες αγωνίες καί θά τροφοδοτηθεί από τό ριζοσπαστισμό μιάς δροσερής φουρνιάς δεκαεξάρηδων, άδυνατούν νά αναπαραχθούν σάν μηχανισμοί.

‘Ο κοινωνικός συντηρητισμός, ό πολιτικός «ρεαλισμός», ή κρίση όραμάτων καί στρατηγικής, ό πρωτογονισμός στίς αναλύσεις τών νεολαιστικών προβλημάτων, ή έμμονή στόν ακτιβισμό καί τήν επένδυση στούς μηχανισμούς αντί στή δυναμική του κινήματος, ή ύποταγή τών κινημάτων στίς κοινοβουλευτικές προτεραιότητες, περιορίζουν φανερά τίς συμπάθειες καί τήν έμβέλεια τών οργανώσεων. Οι νέοι, περισσότερο από διαισθηση τίς απορρίπτουν. ‘Όλα δείχνουν ότι τό όρμητικό νεολαιστικό κίνημα τής μεταπολίτευσης βρίσκεται στό τέλος του. Χάνει τό τράινο τών σύγχρονων αναζητήσεων.

Οί νέοι μέ τά τζάκετ, μέ τά μονιγκόμερν, ή υπερπολιτικοποίηση καί ή παντοδυναμία τών μηχανισμών ανήκουν στό παρελθόν. Οί σημερινοί νέοι δέν πιστεύουν ότι μπορούν ν’ αλλάξουν τήν κοινωνία, δέν άντέχουν όμως νά ζήσουν άλλο έτσι. ‘Έχουν ανάγκη ν’ αλλάξουν τή ζωή τους.

Γι’ αυτό ό σημερινός ριζοσπαστισμός είναι ίσως πύο γνήσιος. Γιατί βιώνεται μέ βάση τήν ποιότητα, τό περιεχόμενο τής ζωής καί όχι πλέον σάν μία θρησκευτική σχέση μέ κάποια κεντρικά πολιτικά δόγματα.

Βέβαια σήμερα, ακόμη καί ή πύο πηγαία ριζοσπαστικοποίηση άν δέν βαπτιστεί στίς κοινές ανάγκες καί δέν περάσει από κανάλια πολιτικοποίησης μεταλλάσσεται από τόν πύο αδιέξοδο εξτρεμισμό στόν πύο πράο συντηρητισμό.

Δέν μπορεί ν’ αφήσει κανέναν αδιάφορο ή ποινική δίωξη του περιοδικού «Μιά ΑΠΟΠΕΙΡΑ στή Χαλκίδα». Τόσο γιά τό ίδιο τό περιεχόμενο τής δίωξης, όσο καί γιά τό γεγονός ότι πρόκειται γιά ένα απ’ τά πύο ενδιαφέροντα τοπικά περιοδικά. Ζητήσαμε απ’ τόν ύπεύθυνο τής ‘Απόπειρας ‘Αντρέα Ρουμελιώτη νά μάς δώσει τή δική του γνώμη.

Κάποτε λέγαμε «αλλάζοντας τήν κοινωνία αλλάζουμε τή ζωή μας», σήμερα πού οι όροι έχουν αντίστροφη, μπορούμε νά πούμε «προσπαθώντας ν’ αλλάξουμε τή ζωή μας, αναζητούμε τούς δρόμους γιά ν’ αλλάξουμε καί τήν κοινωνία».

‘Η κρίση ύποκειμένων, ή πολιτική αίμορραγία τών οργανώσεων νέων τής αριστεράς, ή διάλυση τών αριστερίστικων μπλόκ, τροφοδοτούμενη απ’ τήν «αθεράπευτη ανάγκη γιά συμμετοχή στά κοινά», τήν κατανόηση του αδιέξοδου τών ατομικών επιλογών, «τό άγεφύρωτο» τών κοινωνικών αντιθέσεων, εγκαινιάζουν μιά μακροχρόνια περίοδο κινήσεων βάσης.

Κάτι καινούργιο στόν όρίζοντα

Δύο χρόνια μετά τόν «νικηφόρο ‘Οκτώβρη» καί μετά από μιά περίοδο άμηχανίας καί άναμονής, διαφαίνεται μιά νέα άνθηση στή νεολαϊστική έκφραση.

‘Ένα νέο κύμα από έντυπα (αίτή τή φορά μέ ιδιαίτερη έμφαση στήν επαρχία), κάποιες προσπάθειες γιά στέκια τής νεολαίας.

Τελευταία εκδίδονται δεκάδες περιοδικά καί έφημερίδες από παρέες νέων σέ πολλές επαρχιακές πόλεις.

Αυτές οι προσπάθειες, πύο κοντά στίς έντάσεις καί τίς αναζητήσεις τής νέας γενιάς, παρά στή δυνατότητα πολιτικών αναλύσεων, αποτελούν ό,τι πύο συγκροτημένο άφησε ή περιπλάνηση γιά μιά άλλη γεύση στίς διαπροσωπικές σχέσεις, οι συναι-

λίες καί τά πάρτυ, τά ταξίδια καί ή επαγγελματική άβεβαιότητα.

Καί είναι αλήθεια ότι σήμερα πού αναζητούνται οι πρωτοβουλίες καί τό χρώμα πού θά κάνουν τά στέκια αιτό βιώσιμα καί εκτός από σκέψεις καί συζητήσεις εξελίσσονται καί αξιόλογες πρακτικές, αιώρείται ανά τήν ‘Ελλάδα ή αναγκαιότητα γιά τό άνοιγμα μιάς συζήτησης, γιά κάποιες άμεσες πρωτοβουλίες γιά τά δικαιώματα τής νεολαίας.

Οί τελευταίοι σπασμοί μιάς μεγάλης κρίσης ή ένα έλπιδοφόρο ξεπέρασμα;

Αυτό θά κριθεί στήν δοκιμασία ενός πλαισίου πολιτισμικών πρωτοβουλιών, στήν κατάθεση από τήν νέα γενιά του δικού της στίγματος. Στήν προσπάθεια νά άνιχνευτούν οι διαδρομές πού θά φέρον τή γενιά μέ τά σαλβάρια καί τά φουλαράκια στό πολιτικό προσκήνιο.

Μηχανόβιοι στίς πλατείες, μέ τό κασκόλ στό γήπεδο, μέ τό χαμόγελο στό φροντιστήριο, μέ τήν απογοήτευση απ’ τό χαμένο όνειρο τής μεταπολίτευσης... άραγε θά μπορέσουμε, θά βρούμε τούς τρόπους ν’ αλλάξουμε αιτές τίς σχέσεις, αιτές τίς πόλεις, αιτή τήν κοινωνία;

Σαούλ Σαούλ, τί μέ διώκεις;

‘Η τοιμπίδα τής καταστολής γιά μιά ακόμη φορά δέν βρέθηκε μακριά απ’ αιτές τίς σκέψεις, αιτές τίς αγωνίες, αιτές τίς προσπάθειες.

‘Εξι μηνύσεις εκκρεμούν έναντίον του περιοδικού «μιά απόπειρα στή Χαλκίδα» μέ άφορμή ένα λογοτεχνικής φύσης κείμενο, μιά συναισθημα-

τική κραυγή διαμαρτυρίας κάποιου κρατούμενου γιά τήν παράνομη κράτηση καί βάναιση συμπεριφορά κάποιων κρατούντων (χωρίς νά αναφέρει συγκεκριμένη χώρα, χρόνο, τόπο, όνόματα).

Οί μηνυτές ισχυρίζονται ότι τό άόριστο αυτό δοκίμιο ύπαινίσσεται γεγονότα πού σινέβησαν στό τμήμα ασφάλειας Χαλκίδας καί περιέχει ύβριστικές φράσεις.

‘Ότι σινδέεται μέ σχόλιο πού δημοσιεύτηκε στό 2ο τεύχος του περιοδικού γιά τήν παράνομη σύλληψη (χωρίς ένταλμα καί παρουσία εισαγγελέα) στίς 12 τό βράδυ, παράνομη κράτηση, βάναιση συμπεριφορά καί συκοφαντία μιάς κοπέλας (πού είναι γραμματέας τοπικού πολιτιστικού συλλόγου) από όργανα τής ασφάλειας Χαλκίδας.

«Δι’ άσήμαντον άφορμήν» ένα ζωντανό νεολαϊστικό περιοδικό σέρνεται στά δικαστήρια μέ κατηγορίες «γιά περιύβριση άρχής διά του τύπου, έξύβριση άρχής καί συκοφαντική δυσφήμιση».

Νά λοιπόν καί πάλι πολιτικές δικες! Κι αιτή τή φορά μέ κυβέρνηση τής αλλαγής...

Στό στόχαστρο, μιά παρέα παιδιά πού εκδίδουν ένα περιοδικό κόντρα στήν ξέρα καί στήν επαρχιακή φοβία...

Μιά προσπάθεια νά κατασταλούν τά δειλά δημιουργικά ξεπετάγματα τής νέας γενιάς.

Στίς 18 ‘Οκτώβρη ή «αλλαγή» νίκησε. ‘Όμως τά απειλητικά τηλεφωνήματα, ή τρομοκρατία, οι έκβιασμοί, οι δικες, ξαναεμφανίζονται πάλι σέ κάθε ζωντανή προσπάθεια.

Είναι λοιπόν αιτονόητο ότι ή αλλαγή στήν πολιτική κατάσταση καί τή ζωή μας γίνεται πλέον ζήτημα καθημερινής διεκδίκησης. Γιατί άν απέναντι σέ κάθε τέτοια δίωξη δέν όρθωθεί αποφασιστικά ή εύαισθησία τής κοινής γνώμης τότε τίποτα δέν θά έμποδίσει ένα νέο κύμα καταστολής.

‘Αντρέας Ρουμελιώτης

«Ο κ. Γιανναράς είναι δογματικός, συντηρητικός και πολιτικά αντιδραστικός»

λόκληρη την ιστορία της ανατολικής ορθόδοξης εκκλησίας και της ελληνικής πραγματικότητας, η εκκλησία κυριαρχούσε στην ελληνική παιδεία, από τη στοιχειώδη μέχρι την ανώτατη βαθμίδα, και επέβαλε και επιβάλλει ακόμα και σήμερα τις δικές της θεοκρατικές αντιλήψεις.

Επίσης έχει δοθεί από τον Τύπο ή εντύπωση ότι αντιδράτε στην εκλογή θεολόγου απλά και μόνο επειδή έχει διαφορετική άποψη από σας. Ποιά είναι η πραγματική κατάσταση; Το πρόβλημα δεν είναι βέβαια ότι ο Γιανναράς είναι χριστιανός.

Ασφαλώς δεν είναι αυτό το πρόβλημα. Όλοι στην Πάντειο χριστιανοί ορθόδοξοι είμαστε... Αυτό μόνο ο Άλεξιου στην Καθημερινή τό λέει. Το πρόβλημα είναι πολύ σοβαρότερο. Στην Πάντειο, όπως γενικά και στις άλλες σχολές, οι επιστήμες που «θεραπεύονται» (όπως λένε)

σκέψης.

Μας κάνει εντύπωση ότι γίνεται στόχος ακόμα και προσωπικής επίθεσης από την «Καθημερινή» που επιχειρήσει να απομυθοποιήσει τον «μύθο Καράγιωργα».

Μ' αυτό το θέμα δεν ασχολήθηκαν καθόλου ούτε πρόκειται ν' ασχοληθώ. Γράφανε για κάτι μύθους. Εγώ δεν πιστεύω εκ πεποιθήσεως στους μύθους. Δεν πιστεύω ότι η ανθρώπινη ιστορία φτιάχνεται με τη μυθοποίηση ορισμένων ανθρώπων. Ούτε τό περίμενα ποτέ, ούτε ήθελα ποτέ νά γίνω μύθος, ούτε και έγινα μύθος. Δεν μπορώ νά πω τίποτε άλλο.

Στην Πάντειο υπάρχει η προϊστορία του καθηγητή Τσάκωνα που έδωσε κάποια θεολογική διάσταση και στην κοινωνιολογία. Ως γνωστόν, ο Τσάκωνας, πού έγινε ύπουργός της χούντας, είχε κάποιο ι-

Μιλᾶμε μέ τόν Σάκη

Στις έφημερίδες δόθηκε μεγάλη δημοσιότητα στην εκλογή καθηγητή φιλοσοφίας στην Πάντειο, πού κατέληξε στό διορισμό του Διδάκτορα της θεολογίας Κ. Γιανναρά. Σχεδόν όλα τά δημοσιεύματα στέκονται στά νομικά και διαδικαστικά ζητήματα της εκλογής και παρακάμπτουν την ουσία. Τί έχετε νά μάς πείτε για την ουσιαστική πλευρά αυτής της εκλογής;

Σ' αυτή την υπόθεση ξανατέθηκε μέ όξυτητα, ύστερα από τόσο πολύ καιρό τό ζήτημα: Η Θεολογία ταυτίζεται ή όχι μέ τη φιλοσοφία; Όπως είναι γνωστό, τό ζήτημα αυτό έχει λυθεί πριν από έναμιση αιώνα στά μεγάλα πνευματικά κέντρα της Δύσης ύστερα από μακροχρόνια έπιστημονική διαμάχη και ιδεολογική σύγκρουση ανάμεσα στην προοδευτική άστική διανόηση και τό σκοταδισμό. Η αντίληψη ότι ή Θεολογία ταυτίζεται μέ τη Φιλοσοφία κυριαρχούσε όλο τό μεσαίωνα. Είναι αντίληψη μεσαιωνική και σκοταδιστική. Η άστική προοδευτική διανόηση, μέ κύριους εκπροσώπους τούς Bacon, Descartes, Hegel, και Feuerbach, από ανάγκη νά απελευθερώσει την έπιστήμη από θεοκρατικές αντιλήψεις, πού εμπόδιζαν την έρευνα του έπιστητού, ανέλαβε έπίπονη έπιστημονική προσπάθεια για νά χωρίσει τη φιλοσοφία από τη θεολογία και νά θεμελιώσει την αυθύπαρξία της. Από την άλλη μεριά ο σκοταδισμός, αντιλαμβανόμενος τη σημα-

σία της φιλοσοφίας για την ιδεολογική κυριαρχία της εκκλησίας στην παιδεία, αντιδρούσε πεισματικά σ' αυτό τό χωρισμό, ύποστηρίζοντας ότι ή φιλοσοφία είναι «θεραπευτική» της θεολογίας. Η έπιστημονική διαμάχη και ιδεολογική αντίθεση σύγκρουση οδήγησε τελικά σέ άναγνώριση από την έπιστημονική κοινότητα της φιλοσοφίας ως αυτοτελούς έπιστημονικού χώρου, ανεξάρτητου από τη θεολογία.

Είναι λυπηρό ότι ένα τέτοιο ζήτημα μπαινει σέ μάς εδώ, ύστερα από έναμιση αιώνα μέ άφορμή τό διορισμό του κ. Γιανναρά ως καθηγητού φιλοσοφίας στην Πάντειο. Αυτό δείχνει πόσο πίσω βρίσκεται ή έπιστημονική σκέψη στον τόπο μας. Αλλά συγχρόνως είναι και ευτύχημα πού έστω και μ' αυτή την άφορμή αρχίζει έπιτέλους σοβαρή έπιστημονική συζήτηση πού θά ξεκαθαρίσει και στον τόπο μας τά πράγματα.

Τό έπιχείρημα πού προβάλλει ο Γιανναράς είναι ότι στη Δύση έγινε αυτός ο χωρισμός φιλοσοφίας - θεολογίας για τό λόγο ότι ή καθολική εκκλησία είχε είσχωρήσει στην παιδεία και την έπιστήμη και δέν την άφηνε νά προχωρήσει στην έρευνα του έπιστητού. Ενώ εδώ, στην ανατολική ορθόδοξη ελληνική πραγματικότητα, λέει, τέτοιος χωρισμός δέν έγινε και ούτε είναι δυνατό νά γίνει λόγω του «τριασδιαστάτου». Όσο καταλαβαίνετε έσεις τί σημαίνει αυτό, άλλο τόσο καταλαβαίνω κι έγώ. Πρέπει νά ναι κανείς μυστικιστής για νά κατανοήσει αυτό τό πράγμα. Εκείνο πού ξέρω έγώ είναι ότι απ' όσα έχω μελετήσει, σ' ο-

στηρίζονται σέ μία έπιστημονική μέθοδο. Και ή έπιστημονική αυτή μέθοδος είναι ο όρθολογισμός και ο θετικισμός πού βγήκε απ' όλη τη σοφία της ευρωπαϊκής σκέψης μετά τό Διαφωτισμό. Εκεί στηρίζονται τά οικονομικά, ή πολιτική έπιστήμη, τά δίκαια, ή δημόσια διοίκηση. Εκείνο πού χρειαζόταν αυτή ή σχολή είναι νά έχει έναν φιλόσοφο πού νά μπορεί νά διδάξει έπιστημολογία και κυρίως έπιστημονική μεθοδολογία. Ο Γιανναράς, στά έργα του, παίρνει απέναντι στό προϊόν της σοφίας του δυτικού πολιτισμού μία ξεκάθαρη στάση πού είναι γι' αυτόν βίωμα πλέον. Υποστηρίζει ότι ή μεταβυζαντινή δυτική φιλοσοφία (από τόν Καρτέσιο, τόν Κάντ, τόν Χέγκελ, μέχρι τούς σύγχρονους θετικιστές) είναι άμαρτανουσα σκέψη πού οδήγησε την κοινωνία σέ όπισθοδρόμηση και ιστορική πτώση. Αν κάποιος πού πιστεύει σ' αυτά έρχεται ως καθηγητής φιλοσοφίας, είναι φυσικό νά λέει στους πρωτοετείς φοιτητές πού διδάσκονται μεθοδολογία (χρησιμοποιώντας μάλιστα θεολογική όρολογία) ότι τά οικονομικά π.χ. πού στηρίζονται στον όρθολογισμό και τόν θετικισμό είναι «προϊόν του διαβόλου». Εγώ, την ίδια στιγμή, θά προσπαθώ νά τούς μάθω οικονομικά για νά μπορέσουν νά εξασφαλίσουν μία δουλειά. Δέν άρνείται κανείς στό Γιανναρά νά εκφράζει τις άπόψεις του αλλά δέν είναι δυνατό νά χρησιμοποιεί γι' αυτό τό σκοπό σάν βήμα τό πανεπιστήμιο πού είναι δημιούργημα αυτής άκριβώς της «άμαρτανουσας» δυτικής

διαίτερο δεσμό μέ τό Πατριαρχείο. Μήπως συνδέεται αυτό τό προηγούμενο μέ τη διάσταση πού δόθηκε στον Τύπο;

Αν έχει σχέση δέν ξέρω. Αυτό πού μπορώ νά πώ είναι πράγματι ότι ο Τσάκωνας είχε έρθει μέ μετάκληση από μία θεολογική σχολή της Γενεύης ύστερα από πρωτοβουλία ενός καθηγητή της Παντείου γνωστού για τις σχέσεις του μέ τό Πατριαρχείο. Τώρα από κει και πέρα, αν συνεχίζεται αυτή ή ιστορία ή όχι πρέπει κανείς νά τό διερευνήσει, κι έσεις σάν περιοδικό πού κάνετε τέτοιες έρευνες μπορείτε νά τό έλέγετε.

Πώς είναι δυνατόν, τη στιγμή πού ή Πάντειος έχει πολωθεί και μέ πολιτικούς πιά όρους σέ άριστερά και δεξιά, νά έμφανίζεται ο Γιανναράς στον προοδευτικό Τύπο σάν διαλεγόμενος μέ την άριστερά;

Ο ίδιος ο Γιανναράς έκανε μία δήλωση πάνω σ' αυτό τό θέμα και έπτε: Κοιτάξτε νά δείτε. Οι αντιδράσεις πού υπάρχουν στην Πάντειο για την ύποψηφιότητά μου από όρισμένους καθηγητές, από τούς φοιτητές κλπ, είναι αντιδράσεις πού στηρίζονται πάνω σέ μία πλάνη, στην πλάνη ότι κάθε θεολόγος είναι από γεννησιμιού του δογματικός, συντηρητικός, και πολιτικά αντιδραστικός. Εγώ όμως, λέει, αν κοιτάξετε τά βιβλία μου και δείτε τί λένε και οι άλλοι (οι άριστεροί, αυτό

υπονοούσε) δέν είμαι τέτοιος. Είμαι μιά εξαίρεση.

Εγώ όμως εδώ θά πω τά αντίθετα. Θά δείξω ότι ο κ. Γιανναράς είναι πραγματικά δογματικός, συντηρητικός και πολιτικά αντιδραστικός.

Ότι ο κ. Γιανναράς είναι δογματικός δέν τό λέω εγώ, ούτε οι συνάδελφοι πού τόν καταψήφισαν. Τό συμπεραίνουν ύστερα από ανάλυση τών έργων του οι καθηγητές της φιλοσοφίας στίς εκθέσεις πού στείλαν στήν Πάντειο. Ο καθηγητής Βέικος χαρακτηρίζει τά έργα του «δογματοποιημένες θεολογικές θέσεις», ο καθηγητής Μπιτσάκης «διαλογισμούς σέ θεολογικά και μεταφυσικά θέματα και στοχασμούς μυστικιστικούς και αντιφασισιοναλιστικούς», ο καθηγητής Μπαγιόνας «θεολογικά έργα πού θεμελιώνονται σέ μιά αποκαλυπτική φρασεολογία». Όταν ή «έξ αποκαλύψεως αλήθεια» πού κυριαρχεί στίς εργασίες του κ. Γιανναρά δέν είναι δογματισμός, τότε τί είναι;

άλλά αυτοί μέ τό δραμα νά φτιάξουν μιά δικαιότερη και πιό ανθρώπινη κοινωνία στό μέλλον. Κι εδώ άκριβώς βρίσκεται ή παγίδα: Όρισμένοι διανοούμενοι και προοδευτικά περιοδικά στέκονται μόνο στήν κριτική πού κάνει ο Γιανναράς στόν καπιταλισμό, παρασύρονται απ' αυτό και τόν χαρακτηρίζουν προοδευτικό ή άριστερό. Δέ βλέπουν όμως τή θέση του Γιανναρά. Ποιά είναι ή θέση του; Η θέση του δέν είναι άπλώς μιά κριτική του όρθολογισμού και του θετικισμού. Η θέση του δέν είναι άπλώς μιά κριτική του διαφωτισμού και όλης της ιστορίας πού πέρασε ο άνθρωπος - μιάς ιστορίας πού έφερε τήν ίσονομία.

Η θέση του είναι νά γυρίσουμε σέ μιά θεοκρατική κοινωνία, όπου ή ίσονομία πάει περίπατο και οι κοινωνίες και οι θεσμοί τους όρίζονται μέ θεοκρατική βούληση. Αυτό βέβαια δέν είναι προοδευτισμός. Είναι μάλλον χομείνισμός.

Επιχειρώντας νά γενικεύσου-

Καράγιωργα

Από τήν άλλη μεριά, ο ίδιος ο Γιανναράς κατατάσσει τόν έαυτό του στους πιό άκραίους συντηρητικούς όταν ύποστηρίζει θέσεις όπως οι παρακάτω: α) Η Άναγέννηση, ο Διαφωτισμός και ο Όρθολογισμός (πάνω στα όποια στηρίχτηκε ή επίσημη και ή κοινωνία του δυτικού πολιτισμού) είναι όπισθοδρομία και ιστορική πτώση γιατί αλλοίωσαν τή γνήσια αλήθεια του Βυζαντίου. β) Ότι καπιταλισμός και σοσιαλισμός είναι τό ίδιο πράγμα γιατί κι οι δύο στηρίζονται στόν όρθολογισμό. γ) Ότι ή φιλοσοφία του Χέγκελ και ο μαρξισμός είναι άφελείς θεωρητικές κατασκευές. δ) Ότι θά πρέπει νά ξαναγυρίσουμε στήν εκκλησιαστική κοινωνία του Βυζαντίου πού είναι ή αληθινή κοινωνία.

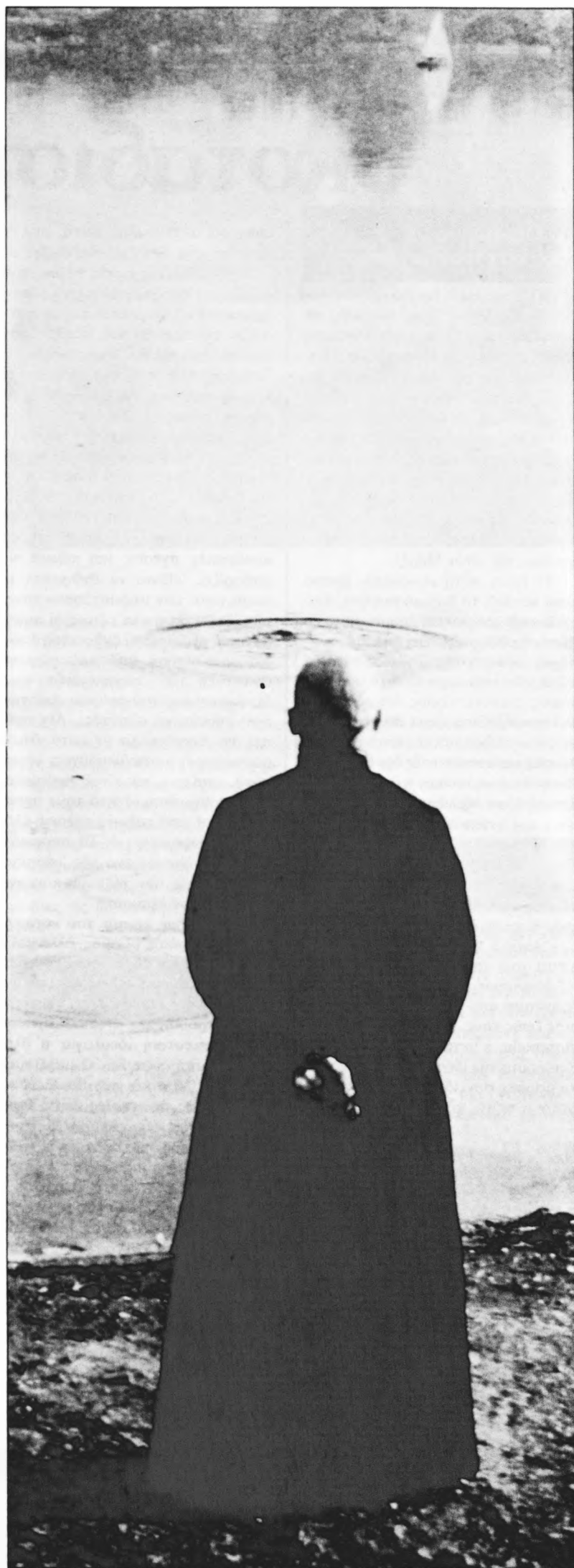
Τέλος είναι ή δέν είναι πολιτικά αντιδραστικός όταν πολεμάει τή δημοκρατική διαδικασία έκλογής (άρχη της πλειοψηφίας) πού κατακτήθηκε μέ τόσους αγώνες και θυσίες;

Μήπως επειδή από βυζαντινές θέσεις αντιμάχεται τόν καπιταλισμό δίνει μιά τέτοια έντύπωση προοδευτικότητας;

Βεβαίως, μά κι εκεί βρίσκεται ή παρεξήγηση. Σ' αυτή τήν παγίδα έχουν πέσει κατά τή γνώμη μου όρισμένοι διανοούμενοι του προοδευτικού χώρου και προοδευτικά περιοδικά. Ο Γιανναράς αντιμάχεται τόν καπιταλισμό γιατί θέλει ή κοινωνία νά ξαναγυρίσει στόν βυζαντινό μυστικισμό και στίς χριστιανικές κοινότητες. Τόν καπιταλισμό αντιμάχονται βέβαια και οι άριστεροι,

με κάπως τό θέμα, έσεις πιστεύετε ότι υπάρχει μιά ευρύτερη ιδεολογική κρίση στήν άριστερά πού επιτρέπει όχι μόνο νά δημιουργούνται τέτοιες άπόψεις αλλά και νά προβάλλονται στίς στήλες προοδευτικών έντύπων;

Πράγματι, ή άποψη μου είναι ότι υπάρχει μιά κρίση της ιδεολογίας της άριστεράς, θά λέγα μάλιστα παγκόσμια, και δίνει άφορμή σέ όρισμένους πού πήραν τόν μαρξισμό μόνο συναισθηματικά και βλέπουν τώρα ότι δέν τούς ικανοποιεί, νά βρίσκουν διεξόδους σέ τέτοιες περιφερειακές αντίληψεις και θεοκρατικές άπόψεις. Αυτό δέν είναι φαινόμενο ελληνικό. Αυτό συμβαίνει παντού. Στήν Άγγλία πού ήμουν τό είδα μέ τά μάτια μου. Και ξερετε πού βρίσκουν διεξοδο και φυγή; Στό Θιβέτ π.χ. Έδώ στήν Ελλάδα, βέβαια, τό Θιβέτ δέν έχει σχέση μέ τή δική μας παράδοση, έχουμε όμως τή βυζαντινή παράδοση και τό Άγιο Όρος. Εκεί λοιπόν αναζητούν τή διεξοδο. Αυτοί οι άνθρωποι κάνουν λάθος. Κι ο Γιανναράς κακώς επικαλείται στό ΑΝΤΙ τόν Άντόρνο, τόν Χάμπερμας και τόν Χορκχάιμερ. Αυτοί δέν άρνούνται τόν μαρξισμό, τόν κριτικάρουν γιά νά προχωρήσουν τή σκέψη τους. Δέν έχουν καμιά σχέση μέ τήν άρνηση και πολύ περισσότερο μέ τή φυγή στό Άγιο Όρος, ή σέ κάποιο Θιβέτ.

‘Ο «νεο-ορθόδοξος» σκοταδισμός

1. Μαρξισμός και θρησκευτική ιδεολογία

«Ο Ένας Θεός δεν θα προέκυπτε ποτέ χωρίς τον Ένα Βασιλιά, το μοναδικό, που ελέγχει την πληθώρα των φυσικών φαινομένων και εξασφαλίζει τη συνοχή των φυσικών δυνάμεων που αντιπαλεύουν μεταξύ τους, Θεός, είναι απλά η απεικόνιση του Ένός που φαινομενικά ή πραγματικά εξασφαλίζει τη συνοχή ανάμεσα στα άτομα που αντιπαλεύουν λόγω των αντιθετικών τους συμφερόντων, δεσπότη της Ανατολής», έγραφε ο Ένγκελς το 1846, σ' ένα γράμμα του στον Μάρξ!

Η θέση αυτή συνάγεται άμεσα από τον ίδιο το βασικό πυρήνα, από το θεμελιώδες συμπέρασμα της μαρξιστικής θεωρίας: «Οτι δηλαδή κινητήρια δύναμη της ιστορίας είναι η πάλη των τάξεων, που θεμελιώνεται στους υλικούς όρους ύπαρξης της κοινωνίας. Οι μορφές της συνείδησης και οι θεωρητικές αποκραυγασίες και κατασκευές δεν έχουν μιά δική τους αιτιότητα ή αυτοδύναμη ύπαρξη και εξέλιξη, αλλά συναρτώνται και αντανακλούν τους υλικούς αυτούς όρους ύπαρξης της κοινωνίας. Η εξέλιξη τους καθορίζεται από τη συνολική πάλη των τάξεων και τις σχέσεις κοινωνικής εξουσίας που διαμορφώνονται μέσα σ' αυτήν.

«Ακόμα και οι φαντασμαγορίες μέσα στο ανθρώπινο μυαλό είναι εξιδανικεύσεις που πηγάζουν αναγκαστικά από το προτσές της υλικής ζωής τους... Γι' αυτό η ήθικη, η θρησκεία, η μεταφυσική και όλα τα υπόλοιπα της ιδεολογίας, καθώς και οι μορφές συνείδησης που αντιστοιχούν σ' αυτά, χάνουν άμεσαως κάθε

επίφαση αυτονομίας. Αυτές δεν έχουν ιστορία, δεν έχουν εξέλιξη»².

Οι θεμελιώδεις αυτές θέσεις του μαρξισμού δεν αντιμάχονται μόνο το θρησκευτικό ιδεαλισμό που παρουσιάζει την εξέλιξη του κόσμου σαν αποτέλεσμα της βούλησης των θεών. Αντιμάχονται και τον «ιδεαλισμό του προσώπου», όλες δηλαδή εκείνες τις θεωρίες και απόψεις που βρίσκονται και μέσα στη θρησκευτική ιδεολογία, και παρουσιάζουν την ιστορική εξέλιξη σαν αποτέλεσμα της βούλησης του έν γένει «Ανθρώπου», που η φύση του (θεόπνευστη ή μη λίγο ενδιαφέρει) υπερβαίνει τις κοινωνικές σχέσεις και τελικά τις καθορίζει. «Είναι οι άνθρωποι οι παραγωγοί των παραστάσεων τους, των ιδεών τους κλπ., όμως οι πραγματικοί, οίζωντανοί άνθρωποι, όπως διαμορφώνονται από καθορισμένη ανάπτυξη των παραγωγικών τους δυνάμεων και του τρόπου σχέσεων που αντιστοιχεί σ' αυτές... Δεν πρέπει να ένοησουμε μ' αυτό ότι ο ραντιέρης ή ο κεφαλαιούχος, λόγω χάρη, παύουν να είναι πρόσωπα· όμως η προσωπικότητά τους προσδιορίζεται από ταξικές σχέσεις ολότελα καθορισμένες»². Τα πρόσωπα δεν είναι υποκείμενα της ιστορίας. Είναι φορείς των ταξικών-κοινωνικών σχέσεων εξουσίας.

Η επιστήμη λοιπόν του κοινωνικού, ο ιστορικός υλισμός, αλλά και η φιλοσοφία που τη συνοδεύει, ο διαλεκτικός υλισμός, βρίσκονται σ' εμάς συνεχή και ασυμφιλώτη θεωρητική σύγκρουση και αντιπαλότητα με τη θρησκευτική ιδεολογία σ' όλες τους τις παραλλαγές. Ο μαρξισμός θέτει σ' κριτική τις θεμελιώδεις θεωρητικές άφετηρίες κάθε θρη-

σκείας, τον «ιδεαλισμό του Θεού» και τον «ιδεαλισμό του Ανθρώπου».

2. Η κριτική της ψυχανάλυσης

Όμως και η επιστήμη του ανθρώπινου ψυχισμού, ή ψυχανάλυση, που θεμελιώθηκε από τον Φρόυντ, με βασικό αντικείμενό της το άσυνείδητο, ήρθε αναγκαστικά σ' σύγκρουση με τη θρησκευτική ιδεολογία και ήθικη.

«Είναι αξιοσημείωτο ότι αυτός ο δημιουργός του κόσμου είναι πάντοτε ένας, ακόμα και εκεί που υπάρχει πολυθεϊσμός. Είναι πάντοτε άντρας, αν και δεν λείπουν διόλου υπαινιγμοί για την ύπαρξη θηλυκών θεοτήτων... Η συνέχεια είναι ευδιάκριτη, αφού ο θεός-δημιουργός ονομάζεται άμεσα πατέρας. Η ψυχανάλυση συμπεραίνει ότι είναι πράγματι πατέρας, τόσο αξιοθαύμαστος όπως φάνηκε κάποτε (ο πατέρας του) στο μικρό παιδί. Ο θρησκευτικός άνθρωπος φαντάζεται τη δημιουργία του κόσμου σαν τη δική του δημιουργία.

» Έτσι εξηγείται εύκολα πώς συνδέονται οι παρήγορες διαβεβαιώσεις και οι αυστηρές ήθικες αξιώσεις με την κοσμογονία. Γιατί τό'ίδιο πρόσωπο, στο οποίο το παιδί οφείλει την ύπαρξή του, ο πατέρας (σωστότερα, η εξουσία των γονέων που αποτελείται από τον πατέρα και τη μητέρα) προστάτεψε και φύλαξε το αδύναμο και άβοηθο παιδί... Η συναισθηματική δύναμη της εικόνας αυτής στη μνήμη και η διάρκεια της ανάγκης του για προστασία, δημιουργούν την πίστη του στο θεό...

Τό συμπέρασμα επομένως της

επιστήμης για τη θρησκευτική κοσμοθεωρία είναι περιληπτικά τό εξής: ενώ οι διάφορες θρησκείες φιλονικούν μεταξύ τους για τό ποιά γνωρίζει την αλήθεια, εμείς πιστεύουμε ότι η αλήθεια που περιέχει η θρησκεία μπορεί γενικά να παραγνωρισθεί. Η θρησκεία είναι μιά προσπάθεια να υπερνικήσουμε τον πραγματικό κόσμο με τον κόσμο της επιθυμίας. Η θρησκεία δεν μπορεί να τό πετύχει αυτό. Οι θεωρίες της φέρνουν τή σφραγίδα της έποχής που δημιουργήθηκε, τή γεμάτη άγνοια παιδική ηλικία της ανθρώπινης ζωής»³.

«Η τεχνική της θρησκείας συνίσταται και στην υποτίμηση της αξίας της ζωής και στην παραμόρφωση με παραληρηματικό τρόπο της εικόνας του πραγματικού κόσμου και αυτά είναι ενέργειες που έχουν σαν προϋπόθεση τον έκφοβισμό της διάνοιας»⁴.

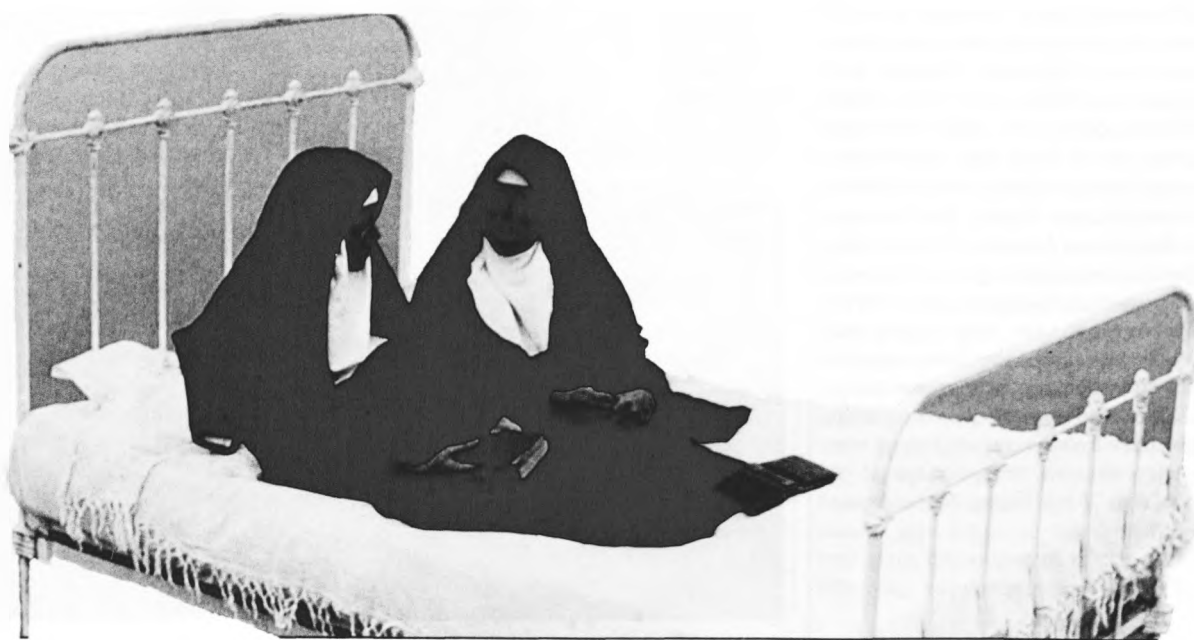
«Μέ κάτι που κάνουν στην Αμερική φαίνεται καθαρά πώς η επίδραση της θρησκευτικής παρηγοριάς μπορεί να τοποθετηθεί ισότιμα δίπλα στην επίδραση των ναρκωτικών. Εκεί θέλουν τώρα να αφαιρέσουν από τους ανθρώπους όλα τα διεγερτικά και ναρκωτικά μέσα και να τους έμπνεύσουν σαν αποζημίωση θεοσέβεια. Αλλά δεν χρειάζεται να είμαστε περιεργοί για τήν έκβαση αυτού του πειράματος»⁵.

Είναι πολύ εύκολο νομίζω να καταλάβουμε πώς η θρησκεία συνδέθηκε άμεσα με τήν άστική κρατική λειτουργία, και πώς η εκκλησία εντάχθηκε στο πλέγμα των κρατικών μηχανισμών που επιβάλλουν στις λαϊκές τάξεις τα κεφαλαιοκρατικά συμφέροντα. Ακόμα, ακριβώς γιατί η διάδοση της θρησκευτικής - χριστιανικής - ιδεολογίας και ήθικης προϋποθέτει τον «έκφοβισμό της συνείδησης», είναι κατά κανόνα οι πιο συντηρητικές δυνάμεις σ'α πλαίσια της άστικής εξουσίας που επικαλούνται τή χριστιανική και θρησκευτική ιδεολογία.

3. Οι «νεο» - όρθόδοξοι

Στό παρελθόν είχα τήν ευκαιρία να άσχοληθώ - με άφορμή τήν περίπτωση του Χρ. Γιανναρά και τήν έντυπωσιακή ιδεολογική στροφή του Σαββόπουλου - με τό χριστιανο-εθνικιστικό ρεύμα που άπόκτησε τελευταία σημαντική εμβέλεια σέ κύκλους διαννουμενων, ακόμα και άριστερών».

Σ' αυτά τά πλαίσια προσπάθησα να έντοπίσω: α) Τήν ένταση και τά χαρακτηριστικά της σημερινής ιδεολογικής κρίσης - που έκαναν δυνατή τήν ανάπτυξη του νέου ρεύματος. Άποφασιστικό ρόλο παίζει έδω η κρίση της κυρίαρχης έκδοχής της άρχουσας ιδεολογίας, του θετικισμού. β) Τόν εθνικιστικό χαρακτήρα του «νέου» ρεύματος που συμπυκνώνεται στή θέση «ή Όρθοδοξία είναι η κιβωτός της ρωμοσύνης»

(Ζουράρις) και διατείνεται πως ο ελληνισμός αποτελεί τον «άλλο πόλο του δυτικοευρωπαϊκού πολιτισμού, του πολιτισμού της καταναλωτικής βαρβαρότητας και της ήθικιστικής λογοκρατίας» (Γιανναράς). γ) Τόν ανορθολογικό - σκοταδιστικό χαρακτήρα του χριστιανοεθνικισμού, καθώς αρνείται την οποιαδήποτε γνώση που στηρίζεται σε νοητικές κατηγορίες και δηλώνει πως η «αλήθεια», που είναι η «αλήθεια της αποκάλυψης του Θεού», είναι «μιά καθολική γνώση προσωπικής εμπειρίας... που ταυτίζεται με την έρωτική σχέση και κοινωνία» (Γιανναράς). δ) Τόν αντικομμουνιστικό χαρακτήρα του «νέου» ρεύματος, που αντιμάχεται τον μαρξισμό σαν παράγωγο και στοιχείο που ανήκει στον δυτικό πολιτισμό.

Είναι προφανή τα πολιτικά και ιδεολογικά αποτελέσματα που παράγει το «νέο» ρεύμα: Είτε σαν κήρυγμα, είτε σαν «φιλοσοφία», είτε μέσα από την τέχνη, προσπαθεί να μάς στρέψει στην ιδεολογία και την πολιτική της εκκλησίας «μας». Γιατί, να μη τό ξεχνάμε, «η Έκκλησία φωτίζει τό μυστήριο του ανθρώπινου προσώπου» (Γιανναράς). Γνήσιοι «Έλληνες - χριστιανοί» πλέον, θα πιστεύουμε και μεις ότι «ό διασποράς και η αποδυνάμωση της Έκκλησίας στην Ελλάδα σημαίνει ότι τό ελλαδικό κράτος παραιτείται από τη δυνατότητα μιάς οικουμενικής πολιτικής» (Γιανναράς).

4. Η περίπτωση του Κωστή Μοσκόφ

Αξιζει νομίζω να αναφερθούμε στην περίπτωση του Κ. Μοσκόφ, που παρότι έκφραστής της «νέο» - ορθοδοξίας και οπαδός του Γιανναρά, δηλώνει ταυτόχρονα - στη συνέντευξη του στον προηγούμενο «Σχολιαστή» - ότι είναι και «κομμουνιστής - επαναστάτης».

Ο Μοσκόφ πιστεύει στο «αίτημα της νεορθόδοξης τάξης να επαναστατικοποιηθεί», αίτημα που «έχει νησε είκοσι χρόνια πριν με κύριο έκφραστή διανοούμενο τον Χρήστο Γιανναρά».

Ποιό είναι λοιπόν τό επαναστατικό περιεχόμενο της ορθοδοξίας, που - σύμφωνα με τον Μοσκόφ - την φέρνει κοντά στον μαρξισμό; «Ένα από τα βασικά της συστατικά είναι η σχέση με τό καθόλου που έχει, ή ολική σχέση... Με τον άνθρωπο, με την πράξη του ανθρώπου, ή διαλεκτική, δηλαδή ή ζωή, ένοποιείται και γίνεται προσωπική... ή σχέση με τον άλλον μετουσιώνει τό άλλο πιά σε εγώ και εμείς... Ο κομμουνιστής πρέπει να είναι ο έρωτικός άνθρωπος που πυρπολείται για τον άλλον». Και ο Μοσκόφ καταλήγει λέγοντας πως «ή ορθοδοξία δεν είναι θρησκεία».

Τό ότι ή ορθοδοξία είναι θρησκεία και μάλιστα, από τη συγκρότησή της, στο Βυζάντιο, θρησκεία κρατική,

είναι στον καθένα γνωστό και δεν χρειάζεται συζήτηση.

Ίσως όμως να μην είναι στον καθένα γνωστό ότι τό αίτημα για τον «έρωτικό άνθρωπο που πυρπολείται για τον άλλον» δεν αποτελεί ιδιαιτερότητα της ορθοδοξίας, αλλά βασικό ιδεολογικό στοιχείο όλων των εκδοχών του χριστιανισμού. Έδώ μάλιστα έντοπιζονται -όπως έδειξε ο Φρόντ- και οι ψυχολογικές και ιδεολογικές διαδικασίες μέσα από τις οποίες οι «πιστοί» μπορούν να μετασχηματιστούν σε «μάζα». «Ο κάθε χριστιανός αγαπάει τον Χριστό σαν τό ιδανικό του και αισθάνεται να συνδέεται με τούς άλλους χριστιανούς μέσα από μιά ταύτιση. Αλλά ή εκκλησία απαιτεί απ' αυτόν περισσότερα. Πρέπει, ακόμα παραπέρα, να ταυτιστεί με τον Χριστό και να αγαπήσει τούς άλλους χριστιανούς, όπως τούς είχε αγαπήσει ο Χριστός. Η εκκλησία απαιτεί λοιπόν και στά δύο σημεία τη συμπλήρωση της λιμπινιακής κατάστασης που δημιουργείται με τον σχηματισμό της μάζας. Η ταύτιση πρέπει να έμφανιστεί εκεί όπου είχε λάβει χώρα ή εκλογή αντικείμενου, και ή αγάπη προς τό αντικείμενο πρέπει να έμφανιστεί εκεί όπου υπάρχει ή ταύτιση»⁷.

Τήν «πυρπόληση για τον άλλο» μπορεί λοιπόν κάλλιστα να συνοδεύσει ο θρησκευτικός φανατισμός της «μάζας» και ή πυρπόληση των μαγισσών. Ίσως ο Κ. Μοσκόφ να βρίσκει ομοιότητες ανάμεσα στις σχέσεις που υπάρχουν στο κόμμα του και στις σχέσεις που αναπαράγει ή χριστιανική εκκλησία. Τι σχέση έχουν όμως όλα αυτά με τό κίνημα της εργατικής τάξης για την ανατροπή του καπιταλισμού;

Αλλά και ή «ολική σχέση» και ή «σχέση που μετουσιώνει τό άλλο σε εγώ και εμείς», δεν αποτελεί ορθόδοξη αποκλειστικότητα. Πρόκειται για αυτό που ο Φρόντ αποκαλεί «ώκεάνιο συναίσθημα», και τό οποίο επικαλείται κάθε θρησκεία, πάντα σε αναφορά με την αγάπη προς τούς θεούς και την αγάπη προς τούς άλλους. Συνυφίνεται με τά άσαφή όρια του Έγώ, που επεκτείνονται προς τό άσυνείδητο, προς τό Έκείνο. Τό ώκεάνιο συναίσθημα «έχει συσχετιστεί πολύμορφα με τη θρησκεία, με την οποία είναι δυνατό να συσχετίζεται σε εκείνες τις μακρινές περιοχές, όπου παραμελείται ή διάκριση του Έγώ απ' τ' αντικείμενα και αυτών μεταξύ τους»⁸.

Όταν όμως ο μαρξισμός συγκρίνεται και ταυτίζεται με τά κάθε λογής παραληρηματικά συναισθήματα, τότε είναι προφανές πως τό ζητούμενο και τό αποτέλεσμα δεν είναι παρά ή ύπνωση και ή διάλυση του μαρξισμού.

Ο «ιδεαλισμός του προσώπου» μπορεί να μετασχηματίζεται. Πάντα όμως συγκαλύπτει τις κοινωνικές σχέσεις έξουσίας, τις οποίες απλά διαμεσολαβούν τά πρόσωπα, με τούς έρωτές τους ή χωρίς αυτούς.

Όπως έγραφε και ο Max Horkheimer τό 1937: «Σαν συνεχιστής της θρησκείας, ή νέα μεταφυσική διαφιλιάσει την ιδέα ότι ο άνθρωπος μπορεί να περιμένει κάτι περισσότερο από τον εαυτό του και για τον εαυτό του, απ' ό,τι του επιφυλάσσει σήμερα ή τύχη του στις συνθήκες του υπάρχοντος κόσμου. Αυτό προκύπτει καθόσον παρουσιάζεται ένας άνθρωπος χωρίς χρήμα, σχέσεις, επίθετο, χωρίς να ανήκει στους ισχυρούς ή να είναι τουλάχιστον συμπαθής σ' αυτούς, αλλά απλά υπάρχει σαν άνθρωπος, μ' όλες τις δυνατότητες του ανθρώπου»⁹.

5. Η «νέο» - ορθοδοξία δεν είναι νέα

Πριν κλείσω αυτό τό άρθρο θα ήθελα να κάνω μιά νύξη. Η «νέο» - ορθοδοξία, σαν κοινωνιολογίζουσα και φιλοσοφίζουσα προβληματική δεν είναι τόσο νέα όσο την παρουσιάζουν οι οπαδοί της.

Ο Δ.Γ. Τσάκωνας, περισσότερο γνωστός σαν ύπουργός της χούντας, διδάσκει πάντα ότι «ο ορθόδοξος στοχασμός υπήρξε κατά βάσιν επαναστατικός. Αλλά ή σημερινή ελληνική κοινωνία διέπεται από ένα φιλελευθέρων πνεύμα, τό οποίον την συνδέει με τον ευρωπαϊκόν συντηρητισμόν»¹⁰. «Η άπέραντος αγάπη όχι απλώς προς τον πλησίον αλλά προς τον άγνωστον αδελφόν, τον οποίον ύψωσεν ο κοινοβιακός στοχασμός των μονών της Ανατολής, διώκεται ως ανατρεπτική θεωρία... από τον χωροφύλακα του ελλαδικού κρατίδιου»¹⁰. Ακόμα χαρακτηρίζει την ορθοδοξία «άταξικήν και άσώματην» και ύποστηριζε πως «ο Νεοελληνικός πολιτισμός... ιστάμενος επείκεινα της στυγνής λογοκρατίας της

βιομηχανικής κοινωνίας, έχει αξίας ύψηλοτέρας πολλών άλλων λαών, διότι αποτελεί σύνθεσιν ενός κοινοβιακού Χριστιανισμού και της Λεβεντιάς»¹¹.

Παρόμοια πράγματα άλλωστε διακήρυσσε και ο Π. Χρήστου, ο «έμπνευστής των νεοπαλαικών έν Θεσσαλονίκη σπουδών» (Γιανναράς), περισσότερο γνωστός για τό χουντικό παρελθόν του.

Επίλογος

Πίσω από τό κήρυγμα των «νέων θεολόγων» προβάλλει άπωθητική ή εικόνα της κρίσης της Άριστεράς. Γιατί είναι ή Άριστερά που σε μεγάλο βαθμό υπέθαψε και συντήρησε, στις Κεντρικές Επιτροπές και στα ιδεολογικά της όργανα, στις συντακτικές επιτροπές των περιοδικών της και στις στήλες των έντύπων της, τον χριστιανοεθνικιστικό σκοταδισμό.

12. 8. '83

Γιάννης Μηλιός

1. Marx - Engels Werke, Band 27.
2. Μάρξ - Ένγκελς, Η Γερμανική Ίδεολογία έκδ. Αναγνωστικής.
3. Σ. Φρόντ, Νέα σειρά παραδόσεων, έκδ. Επίκουρος.
4. Σ. Φρόντ, Ο πολιτισμός πηγή δυστυχίας, έκδ. Επίκουρος.
5. Σ. Φρόντ, Τό μέλλον μιάς αυταπάτης, έκδ. Επίκουρος.
6. «Θέσεις», τεύχος 3, «Σχολιαστής» τεύχη 3 και 4.
7. S. Freud, Massenpsychologie und Ich - Analyse.
8. M. Horkheimer, Der neueste Angriff auf die Metaphysik.
9. Δημ. Γρ. Τσάκωνας, Κοινωνιολογία του Νεοελληνικού Πνεύματος.
10. Δημ. Γρ. Τσάκωνας, Προβλήματα Έλληνικότητας.
11. Δημ. Γρ. Τσάκωνας, Εισαγωγικά μαθήματα κοινωνιολογίας.

Αίσθηση 1η: ‘Η όραση

Η συμμετοχή όλων των αισθήσεων και με τρόπο μοναδικά συνταιριαστού στη διαδικασία του φαγητού, είναι προφανής. Η όραση είναι αυτή που πρώτη ειδοποιεί και με ανεπαίσθητες αποχρώσεις προετοιμάζει - κινητοποιεί τις άλλες αισθήσεις. Η παρουσίαση του φαγητού και η διαδικασία παρουσίασης είναι συχνά καθοριστική.

Η κινητοποίηση και καθοδήγηση της ίδιας της όρασης είναι έγχειρημα εξαιρετικά λεπτό και σύνθετο. Ασφαλώς, αυτή, δεν πρέπει να βομβαρδιστεί με πολλά κι ετερόκλητα ερεθίσματα, γιατί θα «πελαγώσει», θ' αποπροσανατολιστεί κι έτσι θα νιώσει κι η γεύση. Π.χ. τό ότι στις περιφημες «ποικιλίες» του είδους «ούζερί» τό ντολμαδάκι θυμίζει τζατζικογαρίδα, είναι έν πολλοίς προδικασμένο απ' την όραση. Πέρα όμως απ' την αποφυγή τέτοιων χονδροειδών σφαλμάτων, ο στόχος είναι ν' αποκαταστήσει ή όραση κάποιον ρυθμό που, μέσω αυτού, θ' απευθινθεί στη γεύση. Δεν πρέπει νά παρέμβει μεταφραστικά τό λογικό και νά υποβαθμίσει τή

δημιουργία του μάγειρα σέ: «κρέας, ψάρι, χόρτα», κλπ.

Τά παραδοσιακά άσημένα σκεύη που κλείνουν από πάνω δέν έχουν σαν μόνο σκοπό νά διατηρούν ζεστό τό φαγητό. Η σιλπνή και καμπύλη επιφάνειά τους αποκαθιστά άκριβώς κάποιον τέτοιο όπτικό ρυθμό που εξειδικεύεται και συμπληρώνεται κάθε φορά που ένα φαί ξεσκεπάζεται κι ένα δοχείο γέρνει. Η κλιμάκωση των μεγεθών και των χρωμάτων καθώς και ή σταδιακή τους αποκάλυψη είναι αυτό που έννοούμε.

Θά πρέπει νά σημειωθεί πώς παρ' όλο τό υπερβολικό κόστος, ή λύση των βαριών άσημικών, είναι, από ένα επίπεδο προφανώς και πάνω, ή εύκολη λύση. Είναι πολύ άρτιότερη και δυσκολότερη ή παρουσίαση ενός «πιάτου» σέ σερβίτσια που μπορούν εύκολα νά άφομοιωθούν απ' αυτό καθ' έαυτό τό φαγητό χωρίς νά παίζουν έναν τόσο φανερό ρόλο. Συχνά οι σέφ παρουσιάζουν τήν τελική τους δημιουργία με τρόπο που δηλώνει τήν άρχική της προέλευση. Π.χ. ή παρουσίαση μιάς

mousse σολωμού σέ σχήμα ψαριού. Αυτό άσφαλώς δείχνει τή σημασία που προσάπτουν στήν άρτια πληροφόρηση της όρασης και άντίετα στο σωστό προσανατολισμό της γεύσης. (Η γεύση θά έχανε τις πρώτες πολύτιμες αποχρώσεις της ούσίας, στήν προσπάθειά της νά βεβαιωθεί άν πρόκειται γιά mousse σολωμού ή mousse φράουλας. Κι έπειδή ή γεύση έχει μνήμη, μία περιεργή γλυκάδα μπορεί νά διαπερνούσε τή mousse σολωμού και νά τήν αποδυνάμωνε αισθητά μία που ή γεύση θά θυμόταν τή στιγμή της άμφιβολίας).

Πάλι, όμως, ή παρουσίαση αυτή είναι πολύ προφανής και στηρίζει τήν πλάτη της στόν όρθολογισμό με τρόπο άνεπίτρεπτο. Τό νά «περάσει τό μήνυμα» άκόμη πιά σύνθετο και με τήν ίδια σαφήνεια χωρίς τήν άκαμπτη ανάιδεια του όρθολογισμού, είναι ο στόχος.

Ένας στόχος που προσεγγίζεται και από τους μεγάλους καλλιτέχνες της μαγειρικής και απ' τή συλλογική καλλιτεχνία της λαϊκής παράδοσης και κουλτούρας.

Η τραχειά επιφάνεια του άκατέργαστου ξύλου, τό βαθύ, χοντροκομμένο άσπρο πορσελάνινο πιάτο, παρέχουν με εξαιρετική κομψότητα και σαφήνεια όλες τις απαραίτητες : τί άλλες άκόμα, πληροφορίες που αφορούν στίς έντιμες, διαιγείς και έντονες, στίς γήινες γεύσεις της τομάτας του έλαιόλαδου του κρεμμυδιού και της έληας.

Μιά μελέτη στα σερβίτσια που χαρακτηρίζουν έθνικές κουζίνες, όπως Γαλλική, Περσική, Ολλανδέζικη, Γιαπωνέζικη, Κινέζικη κ.ά., είμαι βέβαιος πως θά δείξει μία πολύ βαθιά και πολύπλευρη σχέση ανάμεσα σέ έδέσματα απ' τή μία και σερβίτσια και τρόπους παρουσίασης απ' τήν άλλη. Σέ χώρες μάλιστα με πλούσια και μακραίωνη σχετική παράδοση τό «τυπικόν» είναι ιδιαίτερα αισθητό.

Ζητούμενο μέσα απ' αυτήν τήν άκραία πειθαρχία της μορφής είναι και ή μεγαλύτερη αλλά συγχρόνως ένσυνείδητη κι ένήμερη άπελευθέρωση της γεύσης.

Μάκης Διαμαντόπουλος

Διονύσης Σαββόπουλος

”Ετσι δωρεάν!

Πολλοί από αυτούς που σε θεωρούσαν τόν κατ'έξοχήν εκφραστή της άμφισβήτησης πιστεύουν πώς, μέ τό νέο σου δίσκο, αλλά και μέ τά όσα έχεις πεί σέ συνεντεύξεις τόν τελευταίο καιρό, έχεις κάνει μιά στροφή. Καί μάλιστα μιά στροφή στό συντηρητισμό, στην οικογένεια, στη θρησκεία, στην πατρίδα.

Καμιά στροφή στόν συντηρητισμό δέν έχω κάνει. Δέν είναι συντηρητισμός ή αγάπη του τόπου σου, ή η αγάπη των παιδιών σου. Απλώς οι άνθρωποι σκέπτονται μέ κλισέ και μου τή σπάνε. “Αν περιμένουν νά κατοχυρωθούν άτομικά ή ιδεολογικά ακούγοντας τά τραγούδια μου νομίζω πάντα θά απογοητευτούν. Δέν μπορώ νά κάνω τιποτα γι' αυτό. Έγώ τραγουδώ από ανάγκη, απ' τά βιώματά μου, ήπιο έναν έρωτα που μέ σπρώχνει ν' απαντήσω κάθε φορά που ή πραγματικότητα μέ κάνει χαζό. Δέν περιγράφω την πραγματικότητα, δέν την αναπαριστώ, δέ θέλω νά τή φέρω στά μέτρα μου. Θέλω νά τής απαντώ μονάχα, αδέξια έστω.

Γιά μένα ή άμφισβήτησή μας ήταν κι είναι πάνω απ' όλα ένα αίτημα του προσώπου. Η έξουσία, ή κοινωνία, είναι πράγματα άπρόσωπα, όρθολογιστικά κι άπάνθρωπα. Απέναντι σ' αυτό άντιπαράθετο-με τό πρόσωπό μας. Κι όταν λέω πρόσωπο έννοώ αυτή την ανάγκη νά μιλάμε όλόκληροι κατά τρόπο ταυτόχρονα έρωτικό, πολιτικό, αι-

Τά άρθρα του Γ. Μηλιού σέ προηγούμενα τεύχη (3 και 4) του ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ και τό ρεπορτάζ για τό “Άγιο Όρος, τροφοδότησαν μιά συζήτηση που δέν περιορίστηκε μόνο στις στήλες των γραμμάτων του περιοδικού, αλλά ό άπόήχός της έφτασε και σέ άλλα έντυπα. Ποιά είναι όμως ή άποψη του ίδιου του Δ. Σαββόπουλου για τά θέματα που δίχτηκαν; Μιά πολύωρη συζήτησή του μέ τόν Κώστα Βουρνά κατέληξε στη συνέντευξη που ακολουθεί.

σθητικό... Τό ότι αυτή ή μικρή μου ιστορία της άμφισβήτησης μέ οδηγεί τώρα σ' ένα πλησίασμα των κοινών μου προσώπων, του τόπου μου και της πνευματικής του παράδοσης, τό θεωρώ άπόλυτα φυσιολογικό. Τώρα περισσότερο από κάθε άλλη φορά ποθώ και τραγουδώ την κοινωνία των προσώπων κι όχι των άπροσώπων.

Θά ξανατραγουδούσες σ' ανάλογη περίπτωση για τους πολιτικούς κρατούμενους όπως τό '79;

Ασφαλώς. Τά 'χω μέσα μου αυτά τά πράγματα. Ακόμη και για πολιτικούς λόγους θά τό έκανα διότι όσο περισσότερο ένα κράτος γίνεται συγκεντρωτικό τόσο περισσότερο έγώ αισθάνομαι άναρχικός νά πούμε.

Δηλαδή σ' αυτή τή φάση τό κράτος εμφανίζεται πιό συγκεντρωτικό;

Πιό συγκεντρωτικό δέ θά έλεγα. Μάλλον ή έξουσία είναι τώρα πιό άλαζονική. Δέν ξέρω... Μιλάνε βέβαια για άποκέντρωση και για αυ-

τοδιοίκηση, αλλά δέν ξέρω άν έννοούν πραγματικά την αυτοδιοίκηση μέ αΐτοδιαχείριση και αΐτονομία, σύμφωνα μέ τά κοινοτικά μας θέσμια ή άν απλώς έννοούν έναν τρόπο για νά έλέγχεται και τό τελευταίο χωριό.

Τό ούσιώδες είναι ότι έχει άρχισει νά γίνεται μιά τέτοια συζήτηση για πρώτη φορά. Παντού στην έπαρχία συνάντησα αΐτόνομες ομάδες που δραστηριοποιούνται στην τοπική αυτοδιοίκηση, βγάζουν περιοδικά, καλούν σέ κινητοποίηση για νά φύγει ένα εργοστάσιο, κλπ. Ονειρεύομαι κινητοποιήσεις όχι πιά εργατών, φοιτητών, νεολαίων κλπ. αλλά κινητοποιήσεις Λειβαδιωτών, Θηβαίων, Χαλκιδαιών. Καταλαβαίνετε! Έχουν άρχισει νά ξεκινούν τέτοια πράγματα. Είναι όλα αυτά τά παιδιά απ' τους συνομηλικούς μου και κάτω που προέρχονται απ' την άμφισβήτηση, από τό 114, απ' τή δικτατορία ή απ' τις καταλήψεις, που επιτέλους συναντιώνται μέ τις παραδόσεις του τόπου μας.

Στά «τραπεζάκια έξω» τό λεξιλόγιό σου φαίνεται επηρεασμένο από τό νεοορθόδοξο ρεύμα: πρόσωπο - σώμα - κοι-

νότητες κλπ. Ποιά είναι ή σχέση σου μ' αυτό τό ρεύμα;

Αποκλείεται νά συμπεραίνετε κάτι τέτοιο απ' τά «τραπεζάκια έξω». Οι λέξεις σώμα, πρόσωπο άφθονούν στην ελληνική ποίηση. Δέν άρκει ή λέξη κοινότητες νομίζω. Τα συμπεράσματά σας βγαίνουν από συνεντεύξεις μου, κι απ' αυτά που λέει αΐτός ό δικός σας, που υποψιάζεται σημεία και τέρατα εκεί όπου άλλοι άκούν απλώς τραγούδια. Σέ κανέναν ύγιή άκροατή δέν πέρασε ή ιδέα ότι αυτά τά τραγούδια αποτελούν μέρος καμιάς ιδεολογικής συνωμοσίας. Σας τό ξαναλέω. Δέ μ' άρέσουν οι ιδεολογίες ούτε τά παρασκήνια. Τό 'χω άποδείξει νομίζω. Είναι ένας δίσκος τραγουδιών. Δέν έχει άλλο σκοπό απ' αΐτό: ένας μουσικός κΐθεται και γράφει τά τραγούδια του. Τό βρίσκω νά 'ναι άνώτερο από κάθε ιδέα ή αίτιο. Ούτε μπορώ νά σας μιλήσω έγώ για όρθοδοξία.

Είναι αλήθεια ότι άσχολούμαι τελευταία, ιδίως από τότε που πήγα στό “Άγιο Όρος και την έκανα λαχείο, άλλ' όποιαδήποτε συζήτηση πάνω σ' αΐτό θά ήταν έρασιτεχνική. Δέν ξέρω ως που θά φτάσω. Δέν ξέρω πόσο μ' ενδιαφέρει. Δέν ξέρω άν θά καταλάβω. Δέν ξέρω τι θά κάνω του χρόνου. Δέν είμαι συστηματικός άνθρωπος έγώ. Βρίσκω όμως στην όρθοδοξία -στην πνευματικότητά της, νά ξεγυμνωθεί, όχι στη γραφειοκρατία της εκκλησίας- μιά γλώσσα, ένα συντακτικό που μοιάζει νά είναι απ' την

παράδοσή του ικανό να υποδέχεται αυτό το αίτημα του προσώπου. Τού προσώπου που είναι ο αξονας της αμφισβήτησής μας της τελευταίας 20ετίας.

Ο Κ. Μοσκόφ στη συνέντευξη του όχι μόνο σέ εντάσσει στο νεο-ορθόδοξο ρεύμα αλλά στο διαχωρισμό που κάνει ανάμεσα σέ προοδευτικούς και «άλλους» σέ βάζει με τό Ράμφο τόν όποιο θεωρεί «άπό τούς άλλους».

Α, ώστε είμαι δεξιός, έ; Ώστε είμαι ένας εθνικόφρων δεξιός. Τι τού άπαντάς τώρα; Δέν ξέρει τί λέει έν τή άφελεία του. Με ξέρετε και με άκούτε, τί σχέση μπορεί νά 'χω έγω μ' αυτά; Πρώτα-πρώτα οί δεξιοί είναι έντελώς στραμμένοι προς τήν Ευρώπη. Τή δική της όργάνωση ζηλεύουν, τά δικά της τά μεγαλεία. Άλλά έπειδή ή Ευρώπη τους έχει και μία δυσάρεστη γι' α'ιτούς πλευρά, δηλαδή τό διαφωτισμό, τήν άθεΐα, τόν κομμουνισμό, γι' αυτό λένε «έμεις είμαστε ιδιόμορφοι», και τότε θυμούνται τήν Ελλάδα και τίς παραδόσεις και τά έθιμα. Άπό σκέτη συμφεροντολογία δηλαδή.

Άλλά κι ο πατριωτισμός της άριστεράς παρόμοια με άηδιάζει. Ο άριστερός πατριώτης είναι ένα μελόδραμα. Κατ' άρχήν δέ δέχεται πατριδες και μιλάει σέ στυλ ένας είναι ο κόσμος, μία ή έργατική τάξη, ένας ο ταξικός έχθρός. Αίφνης ανασύρεται ή θεωρία ότι οί έργάτες τών χωρών τού περιφερειακού καπιταλισμού έχουνε νά παλέψουν ενάντια στά ξένα μονοπώλια, μάλλον, παρά στους ντόπιους λακές τους. Για νά ένδυναμωθεί λοιπόν ο έργάτης στήν πάλη του ενάντια στους ξένους ανασύρονται τά δημοτικά τραγουδάκια, τά φρέσκα φασολάκια κι άλλα τέτοια φολκλορικά. Έγω αγαπώ τόν τόπο μου, έτσι δωρεάν! Για

μένα ή Ελλάδα είναι ένα καινούριο γοητευτικό πρόσωπο που ήρθε στην παρέα και για τό όποιο φήμες λένε ότι έχει πολύ ευγενικό παρελθόν. Έχω τρελαθεί άπ' τή γνωριμία. Άν μπορούσα θά τής τηλεφωνούσα κάθε μέρα. Θά 'θελα νά τή βλέπω κάθε νύχτα. Νιώθω και πάλι τό πνεύμα μου έρωτευμένο εξ αίτίας της. Μήν περιμένετε όμως νά βγάλετε κάτι «χρήσιμο» άπ' αυτό. Ζω άσκόπως.

Δέν άπάντησες όμως σ' αυτό που λέει ο Μοσκόφ ότι έπηρεάζεσαι άπ' τό Ράμφο.

Νά τ' άφήσει αυτά ο Μοσκόφ. Στο Ράμφο χρωστάω μεγάλη χάρη γιατί έγινε άφορμή νά έπισκεφτώ τό "Αγιο Όρος. Αύτοί οί καλόγεροι, τί καταπληκτικό πράγμα. Είναι οί πιό άκραίοι άνθρωποι που έχω γνωρίσει. Μ' άρέσει νά συζητώ μαζί τους, μ' άρέσει νά τους άκούω νά διηγούνται. Υπάρχει ένας γλυκύτατος άναρχισμός, μέσα σ' όλα αυτά. Ναι, είναι άναρχικοί που όμως έφτασαν τόσο μακριά ώστε δέν τους χρειάζεται πιά νά 'ναι επιθετικοί. Έτσι με τό τίποτα, έννοά χωρίς κανένα επιχείρημα, σου φανερώνουν ένα δρομο όπου μπορείς έλευθερα και προσωπικά νά έναρμονιστείς με τήν κοινή έμπειρία. Μ' άρέσουν τά μάτια τους, τό ψωμι τους, τό κρασι τους.

Μιά φορά ο Βασίλειος έλεγε ότι δέ διαφέρουν άπό τ' άλλα παιδιά τών χωριών και τών πόλεων παρά μόνο σέ τούτο: «τ' άλλα παιδιά τά φωνάζει τό βράδυ ή μάνα τους, μέσα, και σταματάνε τό παιχνίδι. Οί καλόγεροι όμως που δέν έχουν μάνα -μάνα τους, λένε, είναι ή Παναγία!- μπορούν νά συνεχίζουν τό παιχνίδι έπειδή δέν υπάρχει κανείς νά τούς φωνάξει». Και συνεχίζουν με διάφορες όλονυχτιες κλπ. Έτσι είναι. Ο τόπος στόν όποιο θέλουν

νά φτάσουν οί καλόγεροι είναι κιόλας ο δρόμος που περπατάνε. Τό μέσον και ο σκοπός είναι τό ίδιο. Πρώτη φορά βλέπω κάτι τέτοιο.

Θές όμως νά ξαναγυρίσουμε στό Ράμφο και τό Μοσκόφ;

Κοιτάξτε, ο Ράμφος είναι ένας άπό μάς. Γι' αυτό έχει ένδιαφέρον. Άν δέν ήταν ένας άπό μάς, δέ θά μάς ένδιέφεραν τά βιβλία του, ή θά τά βλέπαμε όπως τά βιβλία τού Φράγκου ή τού Τσιρόπουλου. Αυτό όμως, τό ότι είναι ένας άπό μάς, έμεις τό ξέρονμε, αλλά δέν τό βλέπω μέσ στά βιβλία του. Δέ βλέπω εκεί μέσα τίποτε άπ' τίς συζητήσεις μας στό Α' Πανοσιολογικό συνέδριο τής ΕΦΕΕ. Τιποτα άπό τό 114. Τιποτα άπό τό Παρίσι όπου είμαστε τό '68. Η ιστορία του έγινε άόρατη. Άπό φιλοσοφία βέβαια δέν καταλαβαίνω και τέτοια βιβλία με κοιράζουν. Άπορώ όμως: ως «ποιός», ως «τί» συναντιέται με τήν πνευματική παράδοση τού τόπου του; Έτσι άπόρροια; Μά τότε κι ή ορθοδοξία του φοβάται ότι είναι άπόρροια, ιδεολογική, κι ούρανο-κατέβητη.

Τι νά σάς πώ; Μετά τό Μάη τού '68 στό Παρίσι χαθήκαμε. Συναντηθήκαμε τό '75 μιά φορά που πήγαμε στό "Αγιο Όρος. Εκείνος, ο Κυριτσόπουλος κι έγώ. Με τόν Κυριτσόπουλο συναντιόμαστε πολύ συχνά, αλλά με τό Στέλιο έχουμε νά μιλήσουμε άπό τότε. Τι θέλει και μάς μπερδεύει ο Μοσκόφ; Είμαι υπό τήν έπήρεια τών άλλων, λέει, τών συντηρητικών. Αύτός βλέπει προσπαθεί νά ψήσει τους καλόγερους νά μπουν στό ΚΚΕ. Και δέν έχει, λέει, ούτε τό πράσινο ούτε τό κόκκινο φώς άπό τό κόμμα του, έχει μόνο κιτρινο. Και μένα ή φαντασία μου, μου λέει άλλα. Μου λέει ότι ή Μόσχα θά καλόβλεπε ένα καπέλωμα τής ορθοδοξίας. Πάντα

ήθελε νά αισθάνεται ότι είναι ή μεγάλη αυτοκρατορία που κληρονομεί τήν Άνατολή άπό τό Βυζάντιο, μετά τήν πτώση της όθωμανικής αυτοκρατορίας. Τι νομίζετε; Γιατί οί Έλληνες κομμουνιστές είναι στή συντηρητική τους πλευροψηφία φιλορώσοι; Διότι τό 'χουμε μέσα μας νά όνειρευόμαστε μόνιμα τή Μεγάλη Αυτοκρατορία τής Άνατολής. Κι άρχισαν τώρα εκεί νά ανασύρουν τά παλιά σλόγκαν, «ο πρώτος σοσιαλιστής ήταν ο Χριστός», και πράσινα άλογα, «ή εκκλησία κράτησε τό φρόνημα τού λαού ψηλά ώσπου νά νικήσει τό κόμμα» κι «άποτελεί τό προηγούμενό μας σώμα». Άρλουμπες. Άν ή Μόσχα κατάφερε νά κατελώσει τήν ορθοδοξία θ' άποκτούσε σύν τοίς άλλους μία τεράστια πολιτιστική βάση άπέναντι στόν άνατολικό και ισλαμικό έθνικισμό, και άπέναντι στή Δύση θά μπορούσε νά λέει ότι, άλλων παραδόσεων είσατε έσεις οί καπιταλιστές κι άλλων έμεις. Σιγά-σιγά θά μάς πούνε ότι ο φορέας τής πίστης μας και τής παράδοσής μας είναι τό Πατριαρχείο τής Μόσχας ή ή Άκαδημία τών Έπιστημών. Έ, λοιπόν, όχι! Τό "Αγιο Όρος είναι τό επίκεντρο α'ιτού τού προβληματισμού μας. Τό "Αγιο Όρος είναι ή Ορθοδοξία. Άλλη ορθοδοξία δέν ξέρω, ούτε μ' ένδιαφέρει.

Είτες «ή πίστη μας». Νά συμπεράνουμε ότι παρακολουθείς τό τυπικό τής εκκλησίας; Μεταλαμβάνεις άς πούμε;

Όχι, δέν μπορώ. Άλλά αν μπορούσα, λαχείο θά τήν έκαμνα. Άκούστε, έγω άλλο θέλω νά πώ τώρα. Ότι ένώ κοιτάω νά μάθω τί τρέχει και μελετώ τήν παράδοση, έρχονται διάφοροι και μου χύνουν μελάνι άπό δεξιά κι άπ' άριστερά, χάνω τήν ψυχραιμία μου κι έκνευρίζομαι. Άλλά κι έσεις δέν πρέπει νά ρχε-

στε σάν δημοσιογράφοι όλο βιασίνη που μυριστχαν κάποιο νέο και προσπαθούν νά τό εκμαιεύσουν όπως-όπως. Θά μάς κάνετε έτσι νά λέμε πράματα που 'ναι πάνω άπ' τό κεφάλι μας. Βέβαια ή κατάσταση είναι έντελώς μουνγί κι άδιέξοδη αλλά και με τό νά τρέχετε στόν Μοσκόφ, τόν Ζουράρι, ή έμένα, τί θά γίνει; Νά σάς πούμε πράγματα για τά όποία μετά θά μετανοιώσουμε; Νά σάς πάρουμε στό λαμό μας; Έγω δέ θά τό 'θελα με τίποτα.

Άς τ' αφήσουμε λοιπόν έδώ αυτό τό θέμα. Θέλω όμως νά σέ ρωτήσω κάτι άλλο. Μήσες πριν για μιά μεγάλη Αυτοκρατορία τής Άνατολής που υπάρχει στό ύπνοσυνείδητο πολλών Έλλήνων. Αυτό μαζί με τό «Έσκή Σεχήρ», με τό «Ζήτω ή Ελλάδα» στό τραγούδι σου «τσάμικο» μπορούν νά γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης για έναν έθνικισμό ή αναβίωση τής Μεγάλης ιδέας;

Σιγά-σιγά θά μου πείτε ότι πρέπει νά γυρίσουμε πίσω στούς Τούρκους τή Θεσσαλονίκη και τήν Καβάλα έπειδή τους τίς πήραμε με τή βοήθεια τού μπεριαλισμού και τού μεγαλοιδεατισμού. Νομίζω ότι ή κριτική τής ιστορίας μας δέν πρέπει νά 'ναι τόσο άφηρημένη ούτε τόσο κλισιαρισμένη. Έγω όμολογώ ότι δέν είμαι άρμόδιος νά σάς μιλήσω για τήν Ελλάδα. Η δική μου Ελλάδα είναι καθαρά ποιητικής και έρωτικής τάξεως και προσπάθησα νά τή ζωγραφίσω με όνόματα φίλων μου, δρόμων και τοπωνυμιών άνεξάρτητα άπό τά σύνορα τού Έλληνικού κράτους προς τό όποιο δέν τρέφω καμιά ιδιαίτερη εκτίμηση.

Τι σχέση έχει τό τσάμικο μου με τόν Παπαδόπουλο; Η Ελλάδα για μένα δέν έχει σχέση με τά σύνορα. Δέν άνέχομαι όμως νά μου κάνουν

και τόν έξυπνο διάφοροι κοσμοπολίτες και διεθνατές. Τους είδαμε τούς διεθναρισμούς τους. Όλες αυτές οί θεωρίες κατέληξαν στό ν' άποθρασυνθούν οί δυνάμεις και νά μαραινόνται συνεχώς οί λαοί. Και δίπλα μας βλέπετε τι γίνεται; Οί Βούλγαροι άναπτύσσουν θρακολογία, οί Γιουγκοσλάβοι συντηρούν τό Μακεδονικό ζήτημα, οί Άλβανοί δημοσιεύουν χάρτη τους που φτάνει μέχρι τήν Πρέβεζα, οί Τούρκοι, όχι μόνο σχεδιάζουν αλλά και πραγματοποιούν, και μόνον έμεις είμαστε πολύ έξυπνοι και δέν καταλαβαίνουμε άπ' αυτά.

Μήπως όμως αυτό είναι ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό ελληνικό;

Δέν ξέρω βρέ παιδί μου, αλλά δέν πρέπει νά υπάρχει και λίγη τσιτα; Δέν είναι ότι χάνουμε ένα οικόπεδο. Είναι α'ιτή ή κακία, α'ιτή ή επιδεικτική άδιαφορία άπέναντι σ' α'ιτό τό γεγονός. Έτσι χάνουμε τόν έαυτό μας. Χάνουμε τόν άπέναντί μας, χάνουμε τό φίλο μας, τή γυναίκα μας. Βέβαια, ή δεξιά, με τίς ύποκριτικές ρητορίες της, μέ έκανε νά μισήσουμε και τή χώρα και τά σύμβολά της. Άκούμε έθνος και δικαίως τό βάζουμε στά πόδια γιατί είναι ταυτισμένο με τούς χωροφύλακες. Έτσι όμως άνοιξε ή πόρτα για νά 'ρθουν μετά κι άλλοι που μάς έκαναν έν συνέχεια νά μισήσουμε και τούς έαυτούς μας και τίς σχέσεις μας με τούς άλλους.

Καταντήσαμε πιά ν' αγαπάμε μία γυναίκα και νά ντρεπόμαστε νά τό πούμε μή μάς κοροιδέσουν. Πού νά τολμήσεις νά πεις ότι αγαπάς τή δουλειά σου ανάμεσα σ' όλους α'ιτούς που σινεχώς γκρινιάζουν αλλά δέν τους είδα και ποτέ νά ψάχνουν στίς μικρές άγγελίες για ν' αλλάξουν δουλειά. Κάποιο δεσμό έχουν οί άνθρωποι μ' όλα α'ιτά. Άλλά δέ θέλουν νά τό πιστέψουν. Έγινα 40

χρονών για νά μπορέσω ν' αγαπήσω τόν μπαμπά μου και τή μαμά μου. «Έπικοινωνείτε;» με ρωτάει τίς προάλλες ένας έξυπνος. Μά τι νά επικοινωνούμε; Δέν πρόκειται για επικοινωνία άπόψεων. Για άγάπη μιλάω. Πού τήν πήγα τήν καμήνη στό νοσοκομείο και ξαφνικά άρχισα νά κλαω. Αυτό έννοά.

Γίνεται πολύ συζήτηση τελευταία για τό λαικό τραγούδι. Μερικοί θεωρούν πώς ό,τιδήποτε λαικό είναι καλό. Ποίο τραγούδι καταλαβαίνεις έσύ για λαικό;

Κριτήρια δέν ξέρω νά σάς πώ. Άλλά και νά ήξερα, σέ τι θά μάς άφελούσε; Για νά κάνουμε τούς έξυπνους σ' α'ιτούς με τούς όποιους δέν συμφωνούμε; Ούτε υπάρχει καμιά ιδιαίτερη κρίση στό λαικό τραγούδι. Στο «έντεχνο», ναι, υπάρχει κρίση. Στο λαικό, τό μόνο πρόβλημα είναι ότι τά άσχημα τραγούδια είναι πάρα πολλά. Δηλαδή τά καλά που γράφονται σήμερα δέν είναι αριθμητικώς λιγότερα άπ' ό,τι σέ άλλες εποχές. Τά άσχημα είναι πολύ περισσότερα σέ σχέση με άλλες εποχές λόγω τής μαζικής παραγωγής. Αυτό βέβαια δημιουργεί ένα μπερδεμα, αλλά ο μόνος τρόπος νά τό ξεπεράσουμε είναι νά δείξουμε πιστη και νά αφήσουμε τίς γκρίνιες και τίς αποστασιοποιήσεις άπέναντι στα τραγούδια που μάς «πιάνουν». Όταν άκούς ένα τραγούδι και σου 'ρχεται νά χορέψεις, που σέ «σφάζει» στό στομάχι, που σου ξυπνά τους έκσθετους ρυθμούς, γιατί νά είσαι τόσο σκεπτικιστής, γιατί τόση αμφιβολία;

Προτείνω σαν μοναδικό κριτήριο, τό κριτήριο τής βιωσέως. Δέν είναι βέβαια πολύ αντικειμενικό, είναι όμως πολύ άνθρωπινο. Και πιστεύω ότι όταν προσπαθούμε νά επιβάλουμε, ή νά διαμορφώσουμε αντικειμενικά κριτήρια, που νά μάς κατοχι-

ρώνουν άπ' όλες τίς μπάντες, τότε είναι που ή σύγχυση άΐξανει. Και φοβούμαι όχι μόνο στό τραγούδι αλλά γενικότερα.

Πήγα πριν δυό-τρια χρόνια εκεί που έπαίξε μιά κομπανία νέων, ή δέν θυμάμαι ίσως νά 'ταν στού Σαμπανη, και είδα νέα παιδιά νά χορεύουν ύπέροχα στήν πιστα. Τό καταπληκτικό ήταν ότι μπορούσες νά «διαβάσεις» στά πρόσωπά τους, στα ρούχα τους, στό στυλ τους τήν ιστορία τους: ήταν δικα μας παιδιά, γνωστό σενάριο: δικτατορία, πολιτεχνείο, μεταπολίτευση, έντονη κομματικοποίηση, έν συνέχεια «άποστράτευση», δίχως στέγη, λίγο ρόκ, καταλήψεις. Και τώρα, νά, που οδηγούσαν τά ταλαιπωρα βηματάκια τους στά βήματα α'ιτού τού ζεμπτεκίκου που τίλιγε πιά το ποδαράκι τους μ' ένα ύπέροχο παποτισάκι. Άλλά και οί νέοι μουσικοί, θαμνάσιοι, ζήσαν κι α'ιτού τό ίδιο σενάριο. Και τώρα τό έκφραζαν και τό δραματοποιούσαν με τό δικό τους ιδιαίτερο παιξίμο.

Δέν είχε σημασία που 'ταν παλιά ρεμπέτικα: άκούγοντόσαν σαν νά 'ταν για πρώτη φορά. Για μένα το πιό εύχαριστο ήταν α'ιτή ή άνηση τής λαϊκής σκηνής τά τελευταία δυό-τρια χρόνια. Ίσως υπάρξουν άνθρωποι που δέν έχουν τήν ευαισθησία νά τό καταλάβουν αυτό, και με τή κερτημένη ταχύτητα τών παλαιών κλισέ ίσως θελήσουν, μη κατανοώντας το, νά τό εκμεταλλευτούν ή νά τό ιδεολογικοποιήσουν...

Αυτό ακριβώς. Υπάρχουν σήμερα άνθρωποι που ιδεολογικοποιούν τό λαικό και προσπαθούν νά τό στεγανοποιήσουν ή νά τό στρέψουν εναντία σέ άλλα είδη μουσικής π.χ. τό ρόκ.

Δέν θα τους αφήσουμε. Είμαστε πολλοί πλέον και δέν θα τους αφήσουμε. Έαν κάνουν λάθος θα τους τό υπειδείξουμε ξανα και ξανα. Έαν

ἐπιμείνουν, θά τούς κράζουμε. Ἀπό πού κι ὡς πού θά ἀρνηθοῦμε ἄλλες μουσικές ἢ τὸ ρόκ; Τὸ ἐπίκεντρο τοῦ ρόκ εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού πάσχει ἀπὸ μανικὸ ἔρωτα. Καὶ τοῦ ρεμπέτικου ἐπίσης. Αὐτὰ τὰ πράγματα φτιάχνονται γιὰ τὸν ἄνθρωπο ὡς πρόσωπο. Ὡς μιά καθολικὴ ἐννοια. Γιὰ τὸν ἄνθρωπο πού ἐνῶ εἶναι φθαρτός, συμπεριφέρεται σάν νά 'ταν αἰώνιος. Γιὰ τὸν καψοῦρη, πῶς τὸ λένε. Γι' αὐτόν πού ὁ Βαμβακάρης ἔγραψε «τὶ πάθος ἀτελείωτο πού εἶναι τὸ δικό μου».

Νά γιατί αὐτές οἱ μουσικὲς ἐπικοινωνοῦν. Διότι εἶναι μουσικὲς προσώπων. Ὅποιος πάει νά βάλει στεγανά ἐδῶ, ἔχει ἀναμφισβήτητα πολὺ κακοὺς σκοποὺς.

Ἐπὶ ὅμως καὶ στό παραδοσιακὸ ρόκ μιά φθορά. Ἀς πούμε ὁ Bob Dylan πού ἐξέφραζε τὸ κίνημα διαμαρτυρίας, προσχωρεῖ τώρα στὸν χριστιανισμό. Πῶς ἐκφράζεται σήμερα παγκόσμια αὐτὴ ἡ ἀμφισβήτηση, ἡ διαμαρτυρία τῶν νέων;

Τὸ ρόκ ὑπῆρξε ἡ μόνη πραγματικὴ ἀντιπολίτευση στὴ Δύση. Ἀπέναντι στοῦ μουσικοῦ ὀρθολογισμοῦ τῆς Δύσης. Ἐκεῖ πού τὸ τραγούδι φτιάχνονταν πλέον μὲ κομποῦτερ καὶ κλισέ παραγωγῶν, βγήκαν αὐτὰ τὰ ὑπέροχα τσογλάνια καὶ φτιάξαν αὐτὴ τὴν ἀναγέννηση, τὸ ρόκ. Ἀλλὰ τέτοια σπουδαία πράγματα δὲν εἶναι εὐκολο νά συνεχίσουν, παρὰ μόνο ὅταν κατὰ τὴ γνώμη μου συναντηθοῦν μὲ μιά μεγάλη διαχρονικὴ παράδοση πού νά μπορεῖ νά τὰ ὑποδεχθεῖ καὶ νά τὰ καταστήσει δυνατά, ἀκόμα καὶ πέραν τῆς νεανικότητάς τους. Ἀλλὰ τέτοια παράδοση δὲν νομίζω ὅτι ὑπάρχει στὴ Δύση. Ψάχνουν τώρα οἱ βετεράνοι τοῦ ρόκ, ὅσοι ἐπέζησαν ἀπὸ τὰ ναρκωτικά ἢ ἀπὸ τὸν τρόμο τοῦ κοινοῦ. Ἀλλὰ τί μποροῦν νά βροῦν; Πηγαίνει ὁ Dylan στὸν προτεσταντισμό. Ἀλλὰ τί ἔχει νά τοῦ δώσει ὁ προτεσταντισμός; Μόνο νόμους καὶ ἐντολές σέ στυλ «ἄμα κάνεις τὸ καλὸ θά ἀμειφθεῖς, ἄμα κάνεις τὸ κακὸ θά τιμωρηθεῖς». Διότι αὐτὸ εἶναι ὁ προτεσταντισμός, μιά νομολατρεία, ἕνα τελειωμένο κείμενο πού δὲν μπορεῖ νά μᾶς δεῖ, παρὰ μόνο ὡς ὄργανά του. Νιώθω ὅτι εἶναι διαφορετικὰ τὰ πράγματα σέ μᾶς.

Στὴ δική μας παράδοση, ὁ κάθε ἄνθρωπος ξεχωριστὰ ἀναγνωρίζεται ἐξ ἀρχῆς σάν ἕνας κόσμος ὁλόκληρος. Νά γιατί ἡ δική μας ἀμφισβήτηση πού, ὅπως λέγαμε καὶ πρὶν, εἶναι ἕνα αἶτημα τοῦ προσώπου, βρίσκει στὴν πνευματικὴ μας παράδοση ἕναν ἐπαρκὴ συνομιλητὴ, γιὰ νά κάνει διάλογο. Ξέρετε τί εἶδα τις προάλλες; Σέ μιά παλιότερη συνέντευξή του ὁ Πρίσλεϋ, λέει: «Αὐτὸ πού ἀκοῦτε, εἶναι ἡ τελευταία κραυγὴ τῆς Δύσης, περιμένοντας μίαν Ἀνατολή». Διαθέτω μεγάλη φαντασία, ὁπότε ἐνίωσα ὅτι αὐτὴ ἡ κουβέντα ἴσως μᾶς ἀφορᾷ.

Πιστεύω ὅτι μποροῦμε νά προετοιμαζόμαστε, γιὰ νά δώσουμε κάποτε τὴ δική μας οἰκουμενικὴ ἀπάντηση. Θά μοῦ πείτε, πῶς; Μ' αὐτὴ

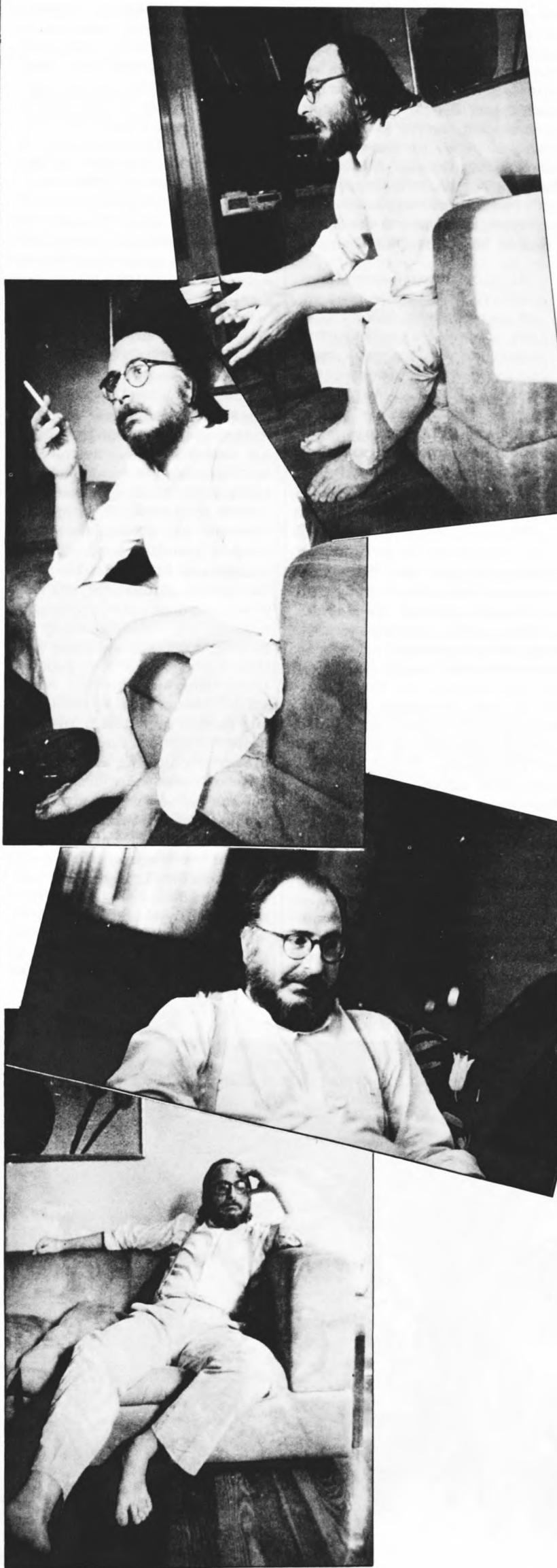
τὴ γλώσσα τῶν ὀκτώ-δέκα ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων; Σᾶς ἀπαντῶ, μὰ καὶ πότε οἱ Ἕλληνες ἦταν πολλοί; Τὸ θέμα εἶναι νά σεβόμαστε καὶ νά ἀγαπάμε αὐτὴ τὴ γλώσσα. Ἐμεῖς δὲν ἔχουμε κανένα μεγαλεῖο, αὐτὴ ὅμως ἔχει. Καί, ἂ πρόπος, συγχαρητήρια πού δὲν υἱοθετήσατε τὸ μονοτονικό. Νομίζουν ὅτι ἡ γλώσσα εἶναι ἕνα «μέσον» ὅπως λένε. Ὅπως τὸ τηλέφωνο, ὅπως τὰ ἐργαλεῖα. Κι ἐτσι λαμβάνουν τὸ θράσος νά τὴν ἀλλοποιήσουν. Σιγὰ-σιγὰ θά βρεθεῖ καὶ κανένας ἀνόητος καὶ θά μᾶς προτείνει τὸ λατινικὸ ἀλφάβητο, ὡς ἀπλοῦστερο. Παραπονιοῦνται ὅτι μᾶς ἀρπάξανε τὰ ἐλγίνεια. Αὐτοὶ πού μᾶς ἀρπάξανε τὰ πνεύματα ἀπ' τὴ γλώσσα μας, ξέροντι τί κάνουν;

Γιὰ νά ξαναγυρίσουμε στὴν ἀμφισβήτηση τῶν νέων. Γιὰ τὰ νέα ρεύματα στοῦ ρόκ, punk κλπ, τί γνώμη ἔχετε;

Συμπαθέστατοι εἶναι. Καλοὶ. Ἀλλά πολὺ γραφικοί, βρέ παιδί μου. Σέ σχέση μὲ ὅ,τι προηγήθηκε καὶ σέ σχέση μὲ τὸ αἰτούμενο ἐπίσης, πολὺ γραφικοί. Παρ' ὅλο τους τὸ σαματὰ καὶ τὴ βία...

Μάθαμε ὅτι στὶς συναυλίες σου στὴν ἐπαρχία, ὑπῆρξαν μερικές φορές ἐπεισόδια καὶ βιαιότητες. Πῶς τὰ ἐρμηνεύεις;

Νά σᾶς πῶ. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού ὅταν βλέπουν ἕνα πρόσωπο πού συμπαθοῦν, καθοῦνται καὶ κάνουν μιά καλὴ παρέα. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι πού δὲν μποροῦν νά εἶναι μ' ἕνα πρόσωπο πού συμπαθοῦν, παρὰ μόνο πολεμώντας το. Ψυχοδαιμονισμένοι. Πέφτω σέ τέτοιες περιπτώσεις. Μαζί δὲν κάνουμε καὶ χώρα δὲν μπορούμε, πού λένε. Σηκώνουν τὸν κόσμο, σπᾶνε πόρτες, μπαίνουν τζάμπα καὶ μετὰ διαμαρτύρονται ὅτι δὲν βλέπουν, ἢ ζητᾶνε τὰ λεφτὰ τους πίσω. Μιά φορὰ στὰ Ἰωάννινα, κάποιος οὐρλιαζε ἀπὸ τὴν ἀρχή, διάφορες ἀσυναρτησίες. Μετὰ ζήτηγε ν' ἀλλάξω τὴ σειρά τοῦ προγράμματος. Νά πῶ ἐκεῖνο καὶ ὄχι ἐκεῖνο. Τοῦ λέω: «μιάμιση ὥρα σ' ἀκούω. Ἄν μπορούσες νά μ' ἀπαλλάξεις ἀπ' τὴν παρουσία σου τὸ τελευταῖο ἡμίωρο θά μ' ἔκανες εὐτυχισμένο». Περιέργως σῶπασε. Ἀλλὰ ἀργότερα, φεύγοντας ἀπὸ τὸ γήπεδο, ἄκουσα μιά φωνή, εἶμαι βέβαιος πῶς ἦταν ἡ δική του φωνή, ἀκούστηκε σάν τὸ παιδί στὸν «Τάρας Μπούλμπα» καὶ εἶπε: «Ἐγώ σ' ἀκούω δεκαπέντε χρόνια, κι ἐσύ δὲν μ' ἀκουσες οὔτε μιάμιση ὥρα». Ἐχει δίκιο, δέ λέω. Ἦταν ὅμως χιλιάδες κόσμος. Δὲν μπορούσα νά τραγουδήσω μόνο γι' αὐτόν. Δὲν τὸν ξέρω. Τὸν ἀσπάζομαι ὅπου κι ἂν βρισκεται. Θά συναντηθοῦμε ὅπωςδὴποτε. Ἀς μὲ καταλάβει. Τὴν ἀγαπῶ τὴ συναυλία. Εἶμαι ὑποχρεωμένος νά τὴν υπερασπιστῶ μέχρι τέλους.

«Είσαστε επικίνδυνοι»

του Μισέλ Φουκώ

Όσο για έκπληξη εγώ πράγματι ένιωσα έκπληξη. Όχι απ' αυτό που συνέβη αλλά από τις αντιδράσεις και τη φυσιογνωμία που προσδίδουν στο γεγονός.

Αυτό που συνέβη; Ένας άνθρωπος καταδικάζεται σε δεκαπέντε χρόνια φυλακή για μία ληστεία. Έννεα χρόνια αργότερα το δικαστήριο της Ρουέν αποφαίνεται ότι η καταδίκη του Knobelspiess είναι εντελώς υπερβολική. Μετά την άπελευθέρωσή του κατηγορείται και πάλι για άλλα γεγονότα. Και ιδού ολόκληρος ο τύπος νά φωνάζει για τό σφάλμα, την απάτη, τη δηλητηρίαση. Και φωνάζει για ποιόν; Γι' αυτούς που είχαν ζητήσει μία πιο μετρημένη δικαιοσύνη, γι' αυτούς που υποστήριζαν ότι η φυλακή δεν μπορεί να μετασχηματίσει έναν κατάδικο. Άς θέσουμε μερικά απλά ερωτήματα:

1) Πού βρίσκεται τό σφάλμα; Έκείνοι που επιχείρησαν να θέσουν σοβαρά τό πρόβλημα της φυλακής, τό επανалаμβάνουν από χρόνια: η φυλακή ιδρύθηκε για να τιμωρεί και να βελτιώνει. Τιμωρεί; Ίσως. Βελτιώνει; Όποσδήποτε όχι. Ούτε επανεισάγει ούτε αναμορφώνει, αλλά αντίθετα συγκροτεί και ένδυναμώνει ένα «εγκληματικό περιβάλλον».

Αυτός που μπαίνει στη φυλακή για κλοπή μερικών χιλιάδων φράγκων έχει πολύ περισσότερες πιθανότητες να βγει απ' αυτήν εγκληματίας παρά τίμιος άνθρωπος. Τό βιβλίο του Knobelspiess τό έδειχνε καθαρά. Φυλακή στο έσωτερικό της φυλακής, τά τμήματα ύψηλής ασφάλειας κινδύνευαν να δημιουργήσουν έξεγερμένους. Ο Knobel-spiess τό είπε, κι έμεις τό είπαμε και θά 'πρεπε να γίνει γνωστό. Τά γεγονότα όσο είναι δυνατόν να τά γνωρίζουμε τό επιβεβαιώνουν.

2) Ποιοί απατήθηκαν; Αυτοί ά-

Ο Μισέλ Φουκώ, σέ άρθρο του στην έφημερίδα *Libération* υπερασπίζεται τίς θέσεις του για τη δικαιοσύνη και την κριτική στην οποία πρέπει να την υποβάλλουμε. Αφορμή τό ότι τόν κατηγορούν για την υποστήριξη ενός κρατουμένου που μόλις αποφυλακίστηκε ξανακατηγορείται για άλλα αδικήματα.

κριβώς στους οποίους επιχειρήθηκε να υποβληθεί ή ιδέα ότι μία διαμονή στη φυλακή θά μπορούσε πάντα να 'ναι χρήσιμη για να ξαναφέρει στον ίδιο δρόμο ένα επικίνδυνο άγριο, ή να έμποδίσει την ύποτροπή ενός πρώτου έγκλήματος. Αυτοί επίσης τούς οποίους θέλησαν να κάνουν να πιστέψουν ότι δεκαπέντε χρόνια φυλακής στον Knobel-spiess για μία πράξη λίγο τεκμηριωμένη θά μπορούσαν να άποβούν σε μεγάλο κέρδος γι' αυτόν και για τούς άλλους. Οι άνθρωποι δεν απατήθηκαν απ' αυτούς που θέλανε να γίνει ή δικαιοσύνη όσο είναι δυνατόν ποιο λεπτολόγα, αλλά απ' αυτούς που υπόσχονται ότι οι εύκολες καταδίκες θά εξασφαλίσουν την ασφάλειά μας.

3) Πού βρίσκεται ή δηλητηρίαση; Ο Σολζενίτσιν λέει μία φράση υπέροχη και σκληρή: «Θά 'πρεπε να φυλαγόμαστε από εκείνους τούς πολιτικούς ήγέτες που έχουν τη συνήθεια να ήρωοποιούν τίς φυλακές τους». Υπάρχει μία ολόκληρη λογοτεχνία του σωρού και μία άγοραία δημοσιογραφία που εξασκούν ταυτόχρονα την αγάπη προς τόν εγκληματία και τόν τρόπο μπροστά στο έγκλημα. Ο τυχοδιώκτης, ό δημόσιος κίνδυνος, ό άδάμαστος αντίδρτης, οι μαύροι άγγελοί... Κάτω απ' τό όνομα μεγάλων δολοφόνων ή διάσημων γκάνγκστερ δημοσιεύονται βιβλία που έχουν ξαναγραφτεί (ή μάλλον γραφεί έξολοκλήρου) απ' τούς ίδιους τούς εκδότες: τά μέσα πληροφόρησης εύφραίνονται. Η αλήθεια όμως είναι εντελώς δια-

φορετική: ό κόσμος του έγκλήματος και της φυλακής είναι σκληρός, άθλιος, έξευτελιστικός. Η δηλητηρίαση δεν προκαλείται απ' αυτή τη διαπίστωση. Προκαλείται απ' την κάλυψη αυτής της αλήθειας κάτω από γελοία πλουμίδια.

Αυτές οι άμφιλεγόμενες ήρωοποιήσεις είναι επικίνδυνες γιατί μία κοινωνία δεν έχει ανάγκη να αγαπά ή να μισεί τούς έγκληματίες της, αλλά να γνωρίζει με τη μεγαλύτερη δυνατή άκρίβεια ποιόν τιμωρεί, γιατί τιμωρεί, πώς τιμωρεί και με ποιά άποτελέσματα. Είναι επικίνδυνες επίσης γιατί τίποτα δεν είναι πιο εύκολο απ' τό να τροφοδοτεί μ' αυτές τίς συγκεχυμένες έξυμνήσεις ένα κλίμα φόβου και άνασφάλειας όπου οι βιαιότητες έκτραχύνονται και απ' τη μία πλευρά και απ' την άλλη.

4) Πού βρίσκεται τό κουράγιο; Βρίσκεται στη σπουδαιότητα να τοποθετείς και να ξανατοποθετείς άδιάκοπα αυτά τά προβλήματα που είναι απ' τά παλιότερα του κόσμου: τά προβλήματα της δικαιοσύνης και της τιμωρίας. Μία δικαιοσύνη δεν μπορεί ποτέ να λησμονεί πόσο δύσκολο είναι να 'σαι δίκαιος και πόσο εύκολο να 'σαι άδικος, τί εργασία απαιτεί ή άνακάλυψη ενός κόκκου αλήθειας και πόσους κινδύνους κρύβει ή κατάχρηση της έξουσίας της.

Αυτό είναι τό μεγαλείο κοινωνιών όπως οι δικές μας: έδώ και αιώνες, διαμέσου συζητήσεων, πολεμικών, άκόμα και λαθών, οι κοινωνίες αυτές άναρωτήθηκαν για τόν τρόπο

μέ τόν οποίο πρέπει να άπονέμεται δηλαδή να άσκειται ή δικαιοσύνη. Η δικαιοσύνη -μιλώ τώρα για τό θεσμό- καταλήγει να ύπηρετεί τόν δεσποτισμό όταν αυτοί που την άσχοούν και μάλιστα εκείνοι που προσπατεύει δεν έχουν τό κουράγιο να της θέσουν προβλήματα. Η προσπάθεια του σημερινού ύπουργείου δικαιοσύνης να μελετήσει τό ποινικό σύστημα πιο βαθιά απ' ό,τι μέχρι σήμερα είναι απ' αυτή τη σκοπιά σημαντική. Έν πάση περιπτώσει οι δικαστές της Ρουέν στάθηκαν πιστοί σ' αυτή την παράδοση και σ' αυτή την άναγκαιότητα τη στιγμή που έκριναν υπερβολική την ποινή που επιβλήθηκε στον Knobel-spiess. Υπερβολική, έπομένως κακή για όλο τόν κόσμο.

5) Πού βρίσκονται οι κίνδυνοι; Οι κίνδυνοι βρίσκονται στο έγκλημα. Οι κίνδυνοι βρίσκονται στην άτάχρηση της έξουσίας. Και ταυτόχρονα βρίσκονται στη σπειροειδή γραμμή που τά εκώνει. Πρέπει βέβαια να άποστρεφόμεστε κάθε τι που μπορεί να δυναμώνει τό έγκλημα. Νά άποστρεφόμεστε όμως και κάθε τι που επιχειρώντας να τό ένισχύσει.

Όσο για σάς, που πιστεύετε ότι ένα σημερινό έγκλημα δικαιώνει μία χθεσινή τιμωρία δε γνωρίζετε να κρίνετε. Άκόμα όμως χειρότερο, είστε επικίνδυνοι για μάς και για σάς τούς ίδιους, άν τουλάχιστον, όπως έμεις, δε θέλετε να βρεθείτε μία μέρα κάτω από τόν πέλεκυ μάς δικαιοσύνης ναρκωμένης απ' τίς αυθαιρεσίες της. Είστε επίσης ένας ιστορικός κίνδυνος. Γιατί μία δικαιοσύνη πρέπει πάντα να άναρωτιέται για τόν έαυτό της, άκριβώς όπως μία κοινωνία δεν μπορεί να ζήσει παρά απ' την εργασία που άσκει επί του έαυτού της και επί των θεσμών της.

Ε.Κ.Α.: ένα συνέδριο ρουτίνας

Στις 3 και 4 Σεπτέμβρη θα γίνει το συνέδριο του Εργατικού Κέντρου Αθήνας, μετά από αίτηση 125 σωματείων της Αθήνας.

Τά θέματα του συνεδρίου είναι η καθιέρωση της απλής αναλογικής κι η εκλογή με το σύστημα της απλής αναλογικής, αν περάσει, της νέας διοίκησης του ΕΚΑ και αντιπροσώπων για το συνέδριο της ΓΣΕΕ που θα συγκληθεί ένα μήνα αργότερα.

Η «μάχη» θα δοθεί απ' τις παρατάξεις στο εκλογικό επίπεδο, επίπεδο που καθόλου δεν αντιστοιχεί στην οικονομική και πολιτική κατάσταση των εργαζομένων της χώρας μας.

Γιατί όταν οι εργαζόμενοι της χώρας μας έχουν πίσω τους ένα απεργιακό κίνημα που δεν είχε καθόλου τα χαρακτηριστικά των απεργιών ρουτίνας-κινητοποιήσεις για το άρθρο 4, άγριες απεργίες ΕΑΣ - ΗΛ-ΠΑΠ - συντονισμός απεργιών διαφορετικών κλάδων, καταλήψεις εργοστασίων κλπ. ή όταν έχουν πίσω τους μια αδράνεια όχι ρουτίνας αλλά πρωτοφανή για την επίθεση που δέχονται, όπως συμβαίνει στο βιομηχανικό τομέα, δεν είναι δυνατόν να στρέψουν τα μάτια τους σ' ένα συνέδριο που γίνεται έξω από αυτούς και τα προβλήματά τους.

Οι διάφορες κορώνες των παρατάξεων για νίκη της δημοκρατίας και «ξωπέταγμα της παρέας του Καρακίτσου» απ' τη διοίκηση του ΕΚΑ, δεν μπορούν να συγκινήσουν τους εργαζόμενους. Όταν μάλιστα συγκρίνοντας τον Καρακίτσο και την παρέα του με τη διορισμένη διοίκηση

της ΓΣΕΕ - από χέρι δημοκρατική - δεν βλέπουν και μεγάλες διαφορές.

Όμως πέρα απ' το γραφειοκρατικό χαρακτήρα του συνεδρίου μπαίνει κι ένα ζήτημα για το νόθο και αντιδημοκρατικό χαρακτήρα του. Μεγάλη μερίδα αντιπροσώπων έχουν εκλεγεί με το πλειοψηφικό, έχουν εκλεγεί μέσα απ' τις γνωστές αντιδημοκρατικές διαδικασίες υποστήριξης κομματικών ψηφοδελτίων στα κλαδικά σωματεία και ένα ποσοστό 15-20% των συνεδριων προέρχονται από σωματεία σφραγίδες και φαντάσματα του κ. Καρακίτσου.

Και βέβαια όλα αυτά δεν έγιναν τυχαία. Ανάλογα με το πόσους αντιπροσώπους είχε η κάθε παράταξη για το συνέδριο και με το αν έλεγχε ή όχι τις διοικήσεις των πρωτοβάθμιων οργανώσεων έκανε άρχαιρες ή όχι με τον ν. 1264/82 για νέα εκλογή αντιπροσώπων. Ούτε είναι τυχαίο ότι δεν καταγγέλλθηκαν τα σωματεία του Καρακίτσου, ο οποίος διασπάστηκε απ' τους άκροδεξιούς κι έτσι είναι ανοιχτός ο δρόμος για συνεργασία μαζί του, όταν μάλιστα δήλωσε ότι δεν ενδιαφέρεται για αντιπροσώπους για το συνέδριο της ΓΣΕΕ αλλά μόνο για την διοίκηση του ΕΚΑ.

Παρόλο που δεν υπάρχουν ακριβή στοιχεία για την πολιτική προέλευση των συνεδριων, κυβερνητικές πηγές λένε ότι η ΠΑΣΚΕ έχει το 45% των συνεδριων και είναι η πρώτη δύναμη, το ΑΕΜ το 5% - εδώ χρεώνονται κι όλοι οι ανεξάρτητοι συνδικαλιστές - ή ΑΔΗΣΚ του Καρακίτσου κι οι άκροδεξιοί που θα κατέβουν σέ ξεχωριστό ψηφοδέλτιο το 20%, και το υπόλοιπο (30%) η ΕΣΑΚ.

Η συνδικαλιστική γραφειοκρατία που με το ν. 330/76 όρθοπόδησε χτυπώντας τους αυθόρμητους αγώνες των εργατών και τις αδέσποτες απεργίες, με τον ν. 1264/82 ολοκλη-

ρώθηκε, επισημοποιήθηκε, έγινε θεσμός του κράτους. Γι' αυτό άλλωστε, καμιά παράταξη δεν αντέδρασε στο ν. 1264/82, εξωραίζοντας εκτός των άλλων την κυβέρνηση ότι θέσπισε την απλή αναλογική στο συνδικαλιστικό κίνημα ενώ ο νόμος όριζε σάν υποχρεωτικό εκλογικό σύστημα την ενισχυμένη. Στις διοικήσεις των συνδικαλιστικών οργανώσεων απειλείται η γραφειοκρατία όταν υπάρχουν μέλη που εκπροσωπούν συσπειρώσεις 60-100 εργατών κι έτσι οι ανεξέλεγκτες πρωτοπορίες «κόβονται» με το εκλογικό σύστημα του ν. 1264/82.

Όμως παρόλα αυτά υπάρχουν αρκετοί αντιπρόσωποι στο συνέδριο του ΕΚΑ της 3 και 4 Σεπτέμβρη που έχουν εκλεγεί σάν ανεξάρτητοι συνδικαλιστές από διάφορους χώρους - η πλειοψηφία τους πριν την ισχύ του ν. 1264/82 καθώς και ανεξάρτητοι συνδικαλιστές που έπαιζαν σημαντι-

ζαλιζεται, με κόπο συγκρατείται από το να εκφράσει απεγνωσμένες διαμαρτυρίες, όταν ακούει επί τριών-φίλων φιλοσοφίες σέ στυλ: τί να γίνει, ήρθε πέμπτη και υπάρχουν τέσσερις θέσεις, πέμπτη θέση δεν υπάρχει, μακάρι να υπήρχε, ή χαρακτηρισμούς όπως «ο παμπόνηρος γιουγκοσλάβος» (από που κι ως που ο άνθρωπος;), ή διαμαρτυρίες για τη φινλανδική ανάμεταδοση που - ήλιου φαινότορον - ήταν καταπληκτική αφού πρόφτανε να βγάλει στην εικόνα τους πίνακες των αποτελεσμάτων, προτού ακόμα ο Κωνσταντάρας αντιληφθεί ποιός ήρθε τρίτος.

Τέλος έλπιζω να εμπεδώσουν καλά οι σχολιαστές ότι προτού αναγγείλουμε παγκόσμιο ρεκόρ κοιτάμε στο πινακί πόσο ευνόϊκός ήταν ο άερας και μετά βγάζουμε συμπεράσματα, και να βρούν σύντομα ένα τρόπο

οχοήλια...οχοήλια...οχοήλια...οχο

κό ρόλο στο απεργιακό κίνημα αυτής της χρονιάς που προέρχονται απ' το χώρο των τραπεζών και άλλων οργανισμών κοινής ωφέλειας.

Ο συντονισμός αυτών των δυναμειών στη βάση της ανεξαρτησίας του συνδικαλιστικού κινήματος από το κράτος και τα κόμματα και στη βάση της προώθησης αγώνων, χωρίς συντεχνιακούς σωβινισμούς, χωρίς φλερτάρισμα με τις παρατάξεις, τόσο στο συνέδριο του ΕΚΑ όσο και έξω απ' αυτό, στους αγώνες που απ' όλες τις μεριές φοβούνται ή εύχονται να ρθουν, είναι το ζητούμενο σήμερα.

Τ. Χριστοδουλοπούλου

Έλσίνκι: ζωντανή μετάδοση!

Τώρα με τη λήξη του πρώτου παγκόσμιου πρωταθλήματος στίβου, έλπιζω να κράτησαν οι υπεύθυνοι κάποιο δωμάτιο στο θεραπευτήριο ΣΩΤΗΡΙΑ για τους σπόρ-κάστερ Δ. Κωνσταντάρα, Γ. Μαμουζέλο και Γ. Θεοδωρακόπουλο που πλειρωθήκαν στο Έλσίνκι και βράχθηκαν και φόρεσαν δυό-δυό τα πουλόβερ και που όλο το πανελλήνιο ανησύχησε σοβαρά για την υγεία τους μιά και ανά μισάωρο στη ζωντανή μετάδοση δεν παρέλειπαν να τή μνημονεύουν.

Δέν ξέρω αν είναι ξεπερασμένη η φράση «ή σιωπή είναι χρυσός», αλλά η πολυλογία των σχολιαστών μας υπήρξε ανεπανάληπτη και σκίασε ακόμα και τα χοντροειδή λάθη που έκαναν στην ανάμεταδοση.

Καταπληκτικές ήταν και οι εκτιμήσεις του τύπου: Η Κώχ είναι φαβορί και θα νικήσει σίγουρα, εκτός κι αν χάσει, ή, πολύ καλή αυτή η βολή, φεύγει καλά το άκοντιο... όχι κακή βολή, κάτω απ' τα 65 μέτρα.

Τώρα που χάσαμε τον Διακογιάννη και εφόσον οι επίγονοί του μμπούν το στυλ το δικό του, θα ήταν καλό να σωπαίνουν όταν δέν έχουν τίποτα ενδιαφέρον ή πρωτότυπο να πούν γιατί χώρια που ο άκροατής

για να ξεχωρίζουν δυό μαύρους μεταξύ τους, όχι από το σορτάκι τους (υπάρχουν και ασπρόμαυρες Τ.Υ) αλλά από κάποιο χαρακτηριστικό τους (ύψος, μαλλιά κ.λπ.) όπως ακριβώς κάνουμε και με τους λευκούς!

Α.Θ.

Μπορεί ή συγκυρία ν' αλλάξει στο Πανεπιστήμιο;

Μπορεί ή συγκυρία ν' αλλάξει στο φοιτητικό χώρο; Μπορεί τό φοιτητικό κίνημα νά γίνει ξανά ικανό νά αποτελεί παράγοντα πού έπεμβαίνει καί επηρεάζει τά πολιτικά πράγματα; Μπορούν οι άριστερές πολιτικές δυνάμεις νά τοποθετήσουν έκ νέου στην έπικαιρότητα τά ζητήματα της Μεταρρύθμισης στό έλληνικό Πανεπιστήμιο;

Αν μπορούν νά τίθενται σήμερα τέτοια έρωτήματα είναι γιατί βρισκόμαστε ήδη στη συγκυρία πού ανοίγονται τά συγκεκριμένα πεδία πού θά κρίνουν οριστικά πλέον την έκβαση της Μεταρρύθμισης πού ανέλαβε νά

διαλύσεις των Συνελεύσεων Τμημάτων γιά τά προγράμματα σπουδών. Είναι άκριβώς ή αποκρυστάλλωση της επικράτησης στό φοιτητικό χώρο των ιδεολογιών του τεχνοκρατισμού καί του έπιστημονισμού πού τροποποίησαν τις σχέσεις του μέ την πολιτική.

Η έναρξη της νέας ακαδημαϊκής χρονιάς βρίσκεται κοντά. Σέ μία εποχή πού στό Πανεπιστήμιο, μία όλόκληρη παραδοσιακή άριστερή λογική θεσμικών αλλαγών μοιάζει νά καταρρέει, στόν οργανωμένο φοιτητικό συνδικαλισμό γίνεται όλο καί πιό σαφές ότι αν καί καταργήθηκε ή "Έδρα, ό Τομέας δέν άνέτρεψε την καθηγητική έξουσία, πού εξακολουθεί νά περιβάλλεται από τό κύρος της έπιστημονικής της αίθνης, δέν άνέτρεψε τό άπεριόριστο δικαίωμα στην βαθμολόγηση, στη διδασκαλία, στη διοίκηση του Πανεπι-

Ο έρπητο-ίός του Θεού

Γιά τόν ευρωπαϊκό μεσαίωνα, κάθε έπιδημία ήταν ή έκδίκηση του Θεού, ή τιμωρία γιά τις άμαρτίες των ανθρώπων. Η έκκλησία πρωτοστατούσε στην αντιμετώπιση του φαινομένου: λειτουργίες, λιτανείες, πομπές, νηστείες, βασανιστήρια άμαρτωλών, διά πυρός θάνατος σινηρών του διαβόλου. Η άγωγή περιλάμβανε, κατά κανόνα, σφαγές θρησκευτικών μειονοτήτων. Η προσπάθεια γενικά κατέτεινε στην έπίταση των ανθρωπίνων δεινών πού έπρεπε νά πληρωθούν σάν άντίτιμο γιά την «έκλυση ήθών» πού είχε προηγηθεί της έπιδημίας.

Κάποιος κύριος ιολόγος άναλαμβάνει νά επαναφέρει στό προσκή-

Πολύ λογικά, ό κύριος ιολόγος δέν ένοχλείται από τό γεγονός ότι ό κλάδος του δέν έχει βρει τρόπο γιά νά καταπολεμηθούν οι ασθένειες αυτές. Ίσα-ίσα πού χαιρέται γιατί αυτό «ίσως είναι ένας παράγοντας πού θά βοηθήσει στό νά κλείσει μία εποχή άπρόσεκτης έρωτικής άσυνδοσίας».

Οι άπόψεις του κυρίου ιολόγου, σκοταδιστικές, μεταφυσικές, κραυγές ενός ήθικολόγου φασισμού δέν αξίζουν τόν κόπο ούτε καν μιας πολεμικής. Τά σκεφτούμε όμως την περίπτωση όπου ένας άνιποψίαστος άσθενής ζητήσει την έπιστημονική βοήθεια του κυρίου ιολόγου. Θά πάρει άραγε την άπάντηση: «Πρέπει καί ή φύση νά προστατεύσει τά συμφέροντά της»; Τότε τό πράγμα θά είναι πιό σοβαρό...

(Όλες οι φράσεις έντός εισαγωγικών)

Πια... οχοπια... οχοπια... οχοπια... οχοπια... οχοπια... οχοπια... οχοπιαστίς

όλοκληρώσει ή κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ μέ τόν Νόμο-Πλαίσιο: προγράμματα σπουδών, Αττικό Πανεπιστήμιο, Σχολή Δημόσιας Διοίκησης, νέα Πανεπιστήμια, είσακτέοι στό ΑΕΙ, έξεταστικό σύστημα εξαμήνων. Τά μέτωπα αυτά βέβαια δέν τίθενται έν κενώ. Έχει ήδη ολοκληρωθεί σχεδόν, μία σειρά σοβαρών θεσμικών αλλαγών στη δομή καί στη λειτουργία των ΑΕΙ, έχει διαμορφωθεί τό θεσμικό πλαίσιο, έντός του οποίου θά ανοιχτούν αυτά τά μέτωπα.

Τό σημαντικότερο αποτέλεσμα της λειτουργίας των νέων θεσμών, ήταν ό μηδενισμός του είδικού βάρους των κινημάτων πού παρέμβαιναν στόν πανεπιστημιακό χώρο. Τό κύρος του παλιού ΕΔΠ έκμηδενίστηκε. Η ένταξη των μελών του στις καθηγητικές βαθμίδες άποδιάρθρωσε πολιτικά τό κίνημά του, ένώ τό πρόσφατο Συνέδριό του άποφάσισε στην ούσία ή διάλυση του κλάδου. Όσο γιά τό φοιτητικό κίνημα, αν καί σέ συνθήκες άνοιχτής πιά κρίσης, είναι έν τούτοις ό μόνος παράγοντας πού διατηρεί τά χαρακτηριστικά κοινωνικού κινήματος, ακόμα καί μέ τους όρους μιάς κοινοβουλευτικής έκπροσώπησης. Τή χρονιά πού πέρασε μεγάλος αριθμός συνδικαλιστών-έκπροσώπων είχε την εύκαιρία νά άπομυθοποιήσει ή συνδιοίκηση. Συνδικαλιστές άπ' όλες τις άριστερές παρατάξεις, ακόμα καί προσκείμενοι στό ΠΑΣΟΚ, πολλές φορές άντιστάθηκαν στην ύπαλληλοποίηση του φοιτητικού συνδικαλισμού.

Βίωσαν όμως τό άδιέξοδο της πολιτικής άνυπαρξίας του φ.κ., την άμεύλικτη πραγματικότητα νά μην άναφέρονται πιά μέ μαζικούς όρους κινήματος. Τό χαρακτηριστικό στοιχείο πού τείνει νά κυριαρχήσει στό φοιτητικό χώρο είναι άκριβώς ή αντίφαση πού δημιουργείται άνάμεσα στη συναίνεση πλατιών μαζών των φοιτητών στις μεταρρυθμιστικές κινήσεις της κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ καί στην άναπτυσσόμενη άντίθεση του οργανωμένου φοιτητικού συνδικαλισμού, όπως χαρακτηριστικά συνέβη στις πρόσφατες

στήμιου. Γίνεται σαφές πώς ή Συνδιοίκηση, αίτημα-αίχμη γιά τό φ.κ. πολλά χρόνια, τώρα μέ την πραγμάτωσή της δέν τό κατέστησε «ίσοτιμο έταίρο», παρά συνετέλεσε όσο τίποτε άλλο στην έντεινόμενη περιθωριοποίησή του καί στην άπώλεια του αυτόνομου χαρακτήρα του. Άπέναντι στις τάσεις της ιδιώτευσης καί της άδιαφορίας, στην χωρίς ιστορικό προηγούμενο αύξηση έπιρροής της δεξιάς ΔΑΠ, τό κενό άριστερης πολιτικής τείνει συνεχώς νά διευρύνεται. Ο Ν.Π., οι έπιλογές του καί ή ιδεολογία του, μπορούν νά ξανατεθούν στό έπίκεντρο, μόνο αν οι προοδευτικές άριστερές πανεπιστημιακές δυνάμεις καί τό φ.κ. καταφέρουν νά μπου νά έδρουν πολιτικούς καί μαζικούς στό πεδία πού θά δοκιμαστούν. Οι εύκαιρίες θά ναι πολλές. Μόνο πού δυστυχώς, οι μάχες πού θά δοθούν σέ λίγες μέρες, ατή ή φορά είναι καθοριστικής σημασίας, ακόμα καί γιά την ίδια τους την ύπαρξη.

Χριστόφορος Βερναρδάκης

νιο αίτές τις μεθόδους ύγιεινής γιά την αντιμετώπιση των έρπητο-ιών καί της νόσου AIDS. Διαβάζουμε: «Η φύση τιμωρεί όποιον προσπαθεί νά πάει άντίθετα μέ τους φυσικούς νόμους καί τους φυσιολογικούς μηχανισμούς... Αυτό φαίνεται νά συμβαίνει καί έπί των ήμερών μας όπου ό άνθρωπος θέλησε νά επαναστατήσει, νά άποβάλει όρισμένα ήδη έν ταμπού, νά μεταβάλει τό σέξ σέ καταναλωτικό αγαθό, νά τό άναζητά όπου δήποτε, όποτεδήποτε καί μέ όποιονδήποτε τρόπο, χωρίς κανένα δισταγμό καί άναχαίτιση».

Σύμφωνα μέ τόν κύριο ιολόγο, ή έξάπλωση του έρπητος καί ή εμφάνιση της νόσου AIDS είναι ή τιμωρία της φύσης, διότι: «Τά τελευταία χρόνια οι άνθρωποι άρχίζουν νεότεροι σέ ηλικία ή σεξουαλική τους δραστηριότητα, παντρεύονται άργότερα, παίρνουν διαζύγιο εύκολότερα καί έχει γίνει εύρέως παραδεκτή ή διά του στόματος σεξουαλική έπαφή».

κών άνήκουν στό άρθρο: «Η έκδίκηση της Φύσης όταν της πάμε κόντρα», του Σ.Δ. Κοτταρίδη-ιολόγου- πού δημοσιεύτηκε στην Έλευθεροτυπία, 10-8-83).

Τ.Μ.

Ο τρόμος της μοτοσυκλέτας

Πάει λίγος καιρός πού δέν γίνεται σοβαρή ληστεία χωρίς νά εμφανιστεί, στους τίτλους, στους ύποτίτλους ή στους υπέρτιτλους των εφημερίδων άνεξαρτήτως άποχρώσεως, άπεχθής ή εικόνα του δικύκλου: «Έξαφανίστηκαν μέ μηχανή». «Τόν πυροβόλησαν άπ' ή μοτοσυκλέτα». «Οι δράστες έπέβαιναν δικύκλου». Θά λεγε κανείς πώς τό μηχανάκι άντικατέστησε ή μαύρη Σεντάν του 30, έτσι όπως ή Αθήνα μας κατέληξε... Σικάγο.

Βέβαια τό νά «έπιβαίνεις δικύκλου» είναι πλέον ιδιώνυμο. Σέ όποιοδήποτε σχεδόν άδίκημα νά ύποπέσεις, τιμωρείσαι μέ διπλάσια ποινή άπ' ό,τι ό αντίστοιχος πεζός. Άρκεί όμως ένα ιδιώνυμο γιά νά προστατευθεί ή «τάξις» πού κινδυνεύει άπό τόν τρόπο της μοτοσυκλέτας;

Τήν άπάντηση την έδωσαν έπεία οι άνδρες του περιπολικού ΑΠ... πού μία αήγουσιτιάτικη νύχτα κατέδιωξαν άπό την Όμόνοια ένα παράνομο δικύκλο, τό έφτασαν στην Βαρυμπόπη καί ξυλοκόπησαν άγρια τό συνοδηγό του, άφού ό οδηγός έπεσε μόνος του παραδίπλα σ' ένα χαντάκι. Μετά ή μήνυση του δαφέντος συνοδηγού προβλέπεται μία ένδιαφέρουσα δίκη. Στο μεταξύ ή «κοινή γνώμη» μπορεί νά καθησυχάσει. Τό «σοσιαλιστικό ξύλο» δέν περιορίζεται μόνο στο πεζοδρόμιο καί τις άπεργίες...

Κ.Β.

SHOW BUSINESS

του Άρκα

Άρκας

SHOW BUSINESS

του Άρκα

Άρκας

SHOW BUSINESS του Αρκά

ΛΟΠΟΝ, ΤΑ ΚΑΝΟΝΙΣΑ! ΤΟ ΒΡΑΔΥ ΔΙΝΟΥΜΕ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟ ΚΑΜΠΙΝΓΚ

ΤΟΥΣ ΕΙΠΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΥΣΙΔΑ;

ΤΟΥΣ ΤΟ ΕΙΠΑ! ΣΤΗΝ ΑΡΧΗ ΕΙΧΑΝ ΑΝΤΙΡ-ΡΗΣΕΙΣ. "ΔΕ ΜΠΟΡΟΥΜΕ, ΛΕΕΙ "Ν'ΑΦΗΣΟΥΜΕ ΜΙΑ ΑΡΚΟΥΔΑ ΕΛΕΥΘΕ-ΡΗ, ΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΤΟΥ-ΡΙΣΤΕΣ! ΕΧΟΥΜΕ ΕΥΘΥΝΗ..."

...ΕΓΩ ΟΜΩΣ ΕΠΕΜΕΝΑ!.. "Η ΔΙΚΙΑ ΜΟΥ Η ΔΟΥΛΕΙΑ", ΤΟΥΣ ΛΕΩ, "ΣΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΣΤΗ ΚΙΝΗΣΗ! ΑΜΑ ΜΟΥ ΔΕΣΕΤΕ ΤΟ ΖΩΟ ΧΑΝΩ ΤΗ ΜΙΣΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ,!"

ΚΑΙ ΤΙ ΕΙΠΑΝΕ;

ΠΑΝΤΟΣ ΦΡΟΥΤΙΣΕ ΝΑ ΦΑΣ ΚΑΤΙ ΠΡΙΝ ΦΥΤΟΥΜΕ!.

ΓΙΑΤΙ;

SHOW BUSINESS του Αρκά

ΔΕ ΜΟΥ ΛΕΣ ΧΛΕΜΠΟΥΡΑ, ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΕΜΑΣ, ΘΑ ΔΕΣΟΥΝ ΑΛΛΟΙ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟ ΚΑΜΠΙΝΓΚ;

ΔΕ ΘΕΛΩ ΝΑ ΚΟΥΟ ΒΛΑΚΕΙΕΣ!..

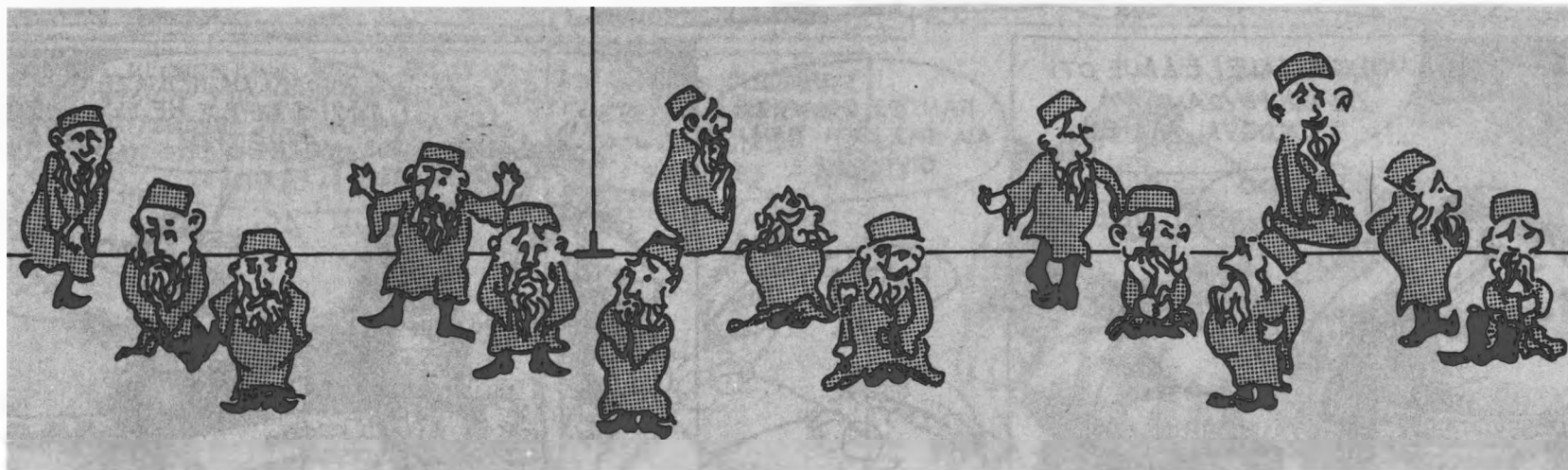
...ΓΙΑΤΙ ΔΕ ΣΚΕΠΤΕΣΑΙ ΠΡΙΝ ΜΙΛΗΣΕΙΣ ΒΑΙΤΕΛΗ; ΤΙ ΔΟΥΛΕΙΑ ΕΧΟΥΝ ΟΙ ΑΛΛΟΙ ΣΤΟ ΚΑΜΠΙΝΓΚ; ΠΟΙΟΣ ΑΛΛΟΣ, ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΕΜΑΣ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΜΠΝΕΥΣΤΕΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ, ΚΑΙ ΝΑ ΣΤΗΣΕΙ ΜΙΑ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΞΕΝΟΥΣ;..

ΚΡΡΡΡΡ

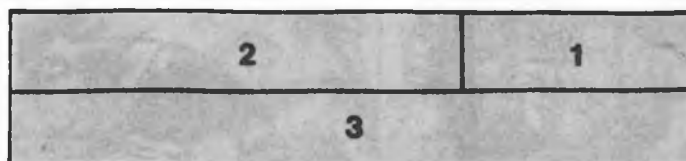
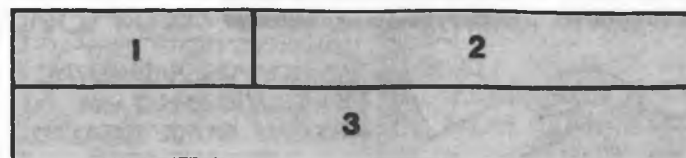
;

Ποῦ πῆγε ὁ 15ος καλόγερος;

Πρὶν κάνετε ὁποιαδήποτε κίνηση μετρήστε τοὺς καλόγερους. Ἄν δὲν τοὺς θρεῖτε δεκαπέντε ξαναμετρήστε γιατί ἔχετε κάνει λάθος. Τώρα προσοχή! Κόψτε τὸ σκίτσο σὲ τρία κομμάτια ὅπως δείχνει τὸ σχῆμα καὶ τὸ σημάδι πάνω στό σκίτσο. Βάλτε τὰ πρῶτα ὅπως ἀρχικά ἦταν καὶ μετά, κρατώντας ἀκίνητο τὸ μακρόστενο κάτω μέρος τῶν καλόγερων, ἀντιστρέψτε τὰ δύο ἐπάνω. Μετρήστε καὶ τίς δύο φορές τοὺς καλόγερους καὶ θά δείτε ὅτι ἐνῶ μέ τή μιὰ διάταξη εἶναι δεκαπέντε, μέ τήν ἄλλη εἶναι μόνο δεκατέσσερις. Πρὶν βιαστεῖτε νά φωνάζετε «ΕΥΡΗΚΑ λείπει ὁ τάδε καλόγερος» ξαναδοκιμάστε προσεκτικότερα. Πάντως ὁποιος θρεῖ ποιός καλόγερος ἔξαφανίστηκε θά κερδίσει ἓνα ταξίδι ἀεροπορικό ἀλλέ-γιοῦρ στό Ἅγιο Ὅρος! (γιά τίς γυναῖκες τὸ εἰσιτήριο θά εἶναι γιά τήν Παναγία Σουμελά). Καλή ἐπιτυχία (καὶ μή ξεχάσετε νά ἀγοράσετε ἓνα ἀκόμη τεῦχος μιὰ καὶ αὐτό πού ἔχετε τὸ κομματιάσατε γιά τὸ παιχνίδι).

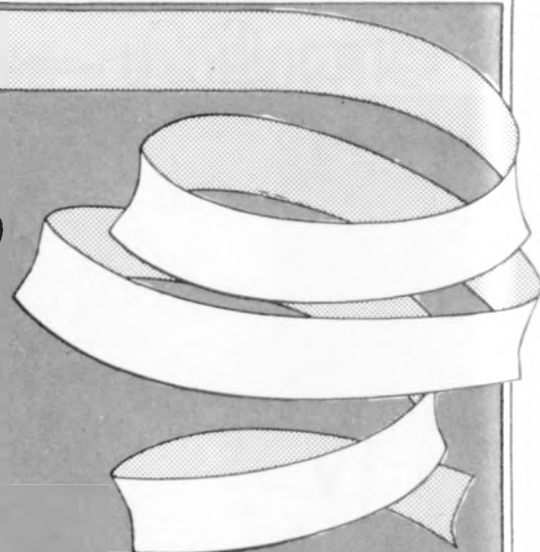

Λύση προηγουμένου

Δυστυχῶς κανένας ἀναγνώστης δὲν μπόρεσε νά βρεῖ τίνος συγγραφέα παρωδία ἦταν «τὸ Βρώμικο Ταξίδι». Κανένα δῶρο λοιπόν ἀπὸ τὸ ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ αὐτὴ τὴ φορά, μιὰ καὶ τὸ κειμενάκι δὲν θύμισε σὲ κανένα τὸν Τσαρλς Μπουκόφσκι (φανταστικό συγγραφέα τοῦ Βρώμικου ταξιδίου).

Ύπό τό γραμματοκιβώτιο ένός ίδιοκαρυστή

ή, πώς τό άγχος άποχωρισμού
άντιμετωπίζεται διαφοροτρόπως από μοναχικούς άνδρώπους

Άρχή δεκαετίας 70 -
ΣΤΟΠ.

Διαόλου συγκυρία. Τά
σχολεία κλείσανε.

Άποφοιτήσαμε και
χωρίσαμε - ΣΤΟΠ.

Στό πλοίο μέδυσα μ' ένα
έβδομηντάρη γέρο πού μέ
φώναζε γιατρό - ΣΤΟΠ.

Μπορεί κανείς νά
αίσθανθεί πολύ μόνος
λόγω του κενού πού
έπέρχεται κατόπιν
διαγωνισματικής
κοπιώδους κοπώσεως και
άπομονώσεως - ΣΤΟΠ και
ΣΤΟΠΕΝΣ.

Είς άπαράδεκτον αίτημα της ύμε-
τέρας μεγαλειότητος όπως άποστεί-
λω είς φάκελλον τεμάχιον χάρτου
γεγραμμένον διά λέξεων, φθόγγων
και τελειών, γράφω. Σχόλιον ούδέν
έπ' ούδενί και κατ' ούδένα λόγον ή
ούδεμιās αίτίας. Ευέλπιστώ ότι εί-
μαι άκρως κατανοητός. Τά μαθήμα-
τα είναι όγκοι σελίδων, πολλάκις
άκόπων, και τό πτώμα άναδίδον
όσμήν ιδιάζουσαν και μή προκαλοῦ-
σαν πλέον άνάλογον έντύπωσιν κά-
νει τόν γράφοντα νά αισθάνεται άν
μή τι άλλο, χοίρος. Τουτο δύνата
νά έξηγηθεί ως άμυνα του ήμετέρου

όργανισμου, διότι άν ούτος έκλαι-
γεν και εσπάραζεν επί της έμφανι-
σεως πτώματος και ψυχορραγού-
ντος θα είχε λίαν συντόμως κατα-
στή ρετάλιον. Είς συνομιλίαν μέ ρο-
μαντικών βιοχημικών καθηγητήν έξ
Άμερικής συνεζητήθησαν έν πλή-
ρει συμφωνία τά κακώς κείμενα είς
έλληνικήν παιδείαν αλλά ό γράφων,
είς έτερον μηχανισμόν άμύνης πού
άνέπτυξεν, δέχεται πλήρως την κα-
θηγητικήν ιατρικήν μαλακίαν άνευ
γόγγυι και παλλόντων φωνητικών
χορδών.

Αί φωνητικά μου χορδάί πάλλο-
νται μόνον είς μαγνητοφωνήσεις ά-

σμάτων.

Αυτά θα είπω και άλλον ούδέν
καθότι πρέπει νά επανέλθω είς τό
ύψηλόν καθήκον (έκμάθησις άργυ-
ροφύλων κυττάρων) και δράμε (τρέ-
χα), αναζητεί (γύρεινε).

Μετά τιμής
Ιωσήφ Λύκος

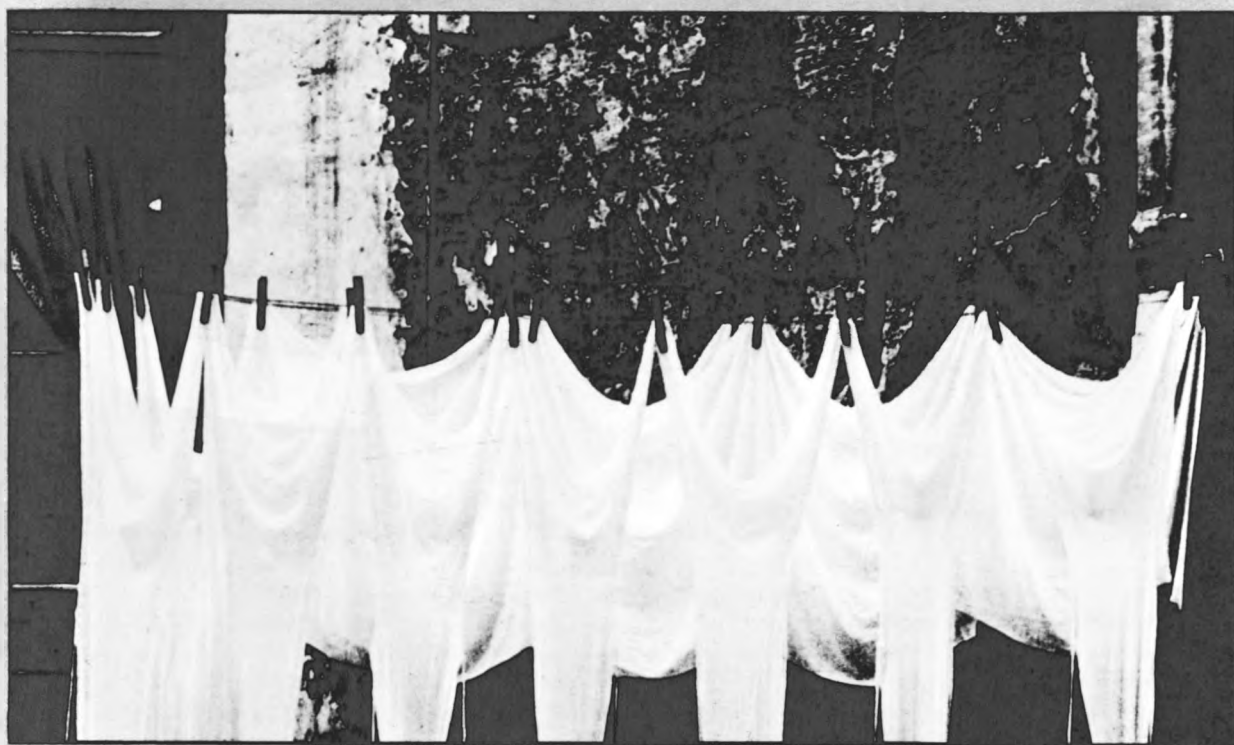
Υ.Γ. Μή έχων τί νά κάνω, έχω έτοι-
μάσει δύο τρία ωραιότατα γράμμα-
τα, αλλά δέν τά στέλνω άν δέν μου
γράφουν. Ο Ράν-Τάν-Πλάν ως γρά-
ψας έχει λάβει ένα άριστούργημα
και πιστεύω ότι ένεθουσιάζσθι.
Γραύσε, Γραύσον, ΓΡΑΨΑΤΕ.

POUSTI GHATI DHEN GHAPHEIS;
THA EPOITHSEIS GHATI DHEN GHAPHO EGHO LEGHO NA FOUME!
EGHO DHE MOULE EIMAI SE XOPA AGATHION MONOS KI EPHOS ME TO FOULI
STO KERI, SIH XOPA TON LAISTATIGHONON TON GHONOTIASMENON.(ASTIA MA-
LAKA TO TI V.D. KYKLOPHONEI ELHO STHN XHOTA TOU AYMANA DHEN PERI-
GRAPHETAI. APHOY KI EGHO FOBIHAIKA KAI PIGHA STO LICK?-S HOUSE
EINAI TO NOSOKOMEIO MAS KAI MOY LEEI H NOSOKOMA TI THELEIS KYRIOS
KAI PIGHA NA THS PO ESENA MONO MOY, ALLA KRAITHIHHKA KAI LEO : TON GHI-
ATRO! TORH NA FOYME , TO SYSTEMA EINAI DHIAFHOMETIKO. PAS, GHAPHEIS
PERIPOY TI SYMBAINEI, TO DHINEIS SII NOSOKOMA KAI ECHETAI O GHIAIROS
META THIA TETARTIA. E PHYSIKA DHEN MFOROUSH NA GHAPSO OTI THELO
KALOY KAKOY NA KANO EKSETASI GHIA V.D., KAI THS LEO : IT IS PERSONAL
I WANT A MAN DOCTOR ! ME KYTAEI PONHRA KAI PAEI NA FEREI TO GHIAIRO
O OPOIOS LEGHO MOY LEEI AN EIXA PONOKEFALOYS ERETHISMOYS KAI TA TOIAYIA
TOY LEO OCHI PHOS TO FARON , ALLA KATOFIN PROSPHATON GHEGHONOTION
DHEN EIMAI POLY SIGHOYROS. IMOY LEEI : AN DHEN ECHETS TIPOTA EINAI
TETOIA NA FOYME H FYSI THS ASTENEIAS , DEN MFORO NA APOFANTHO.
AN NOIOSEIS TIPOTA NA KSANTHEIS NA TA FOYME. EYTYCHOS TIPOTE DHEN
EMPHANISTHKE)
KATA TA ALLA H ZOH EINAI DRYSCOLH.GOMENES O S ELO HTAN. ESBHSE TO
ASTRO MOY, DHEN MOY MENEI FARA H AYTOKTONIA. ALLA KRAIEMAI , TI STO
KALO OPOY NANAI THARTHO STO PATRION ELHAFOS KAI PE FOYSIH IHA GHINEI
THS PALABHS H KPEBATOKAMAPA!GHEAPSE MOY TA DHIKA SOY! EGHO STO B' TERM
GHAMHTHHKA ELAPHOS-----ELAPHROS KAI ASTIA NA MHN TA LEME. TOY XRONOY
TO SPRING TERM H TO WINTER TERM IHA PAO O S EXCHANGE SE ENA SCHOLEIO
THHLEON STH NOTIO CALIFFHORNIA THA VGHALO T O ACHTI MOY.POUSTI
GRAPHE LIGHO FOY KAI FOY NA KRAITHIO OS TO KALOKAIHI, NA EKITHO ME TO
SKYLO MOY STH ELLADA (TON VAFIISA BOBO KATA TNHΝ -----TNH PARADHOSI.
KAI THA TON GHYMNASO NA KANEI ORGHIA.)

GHIE TOY HLIOY KAI
THS CHAUVGRIS, SE CHAUREIO KAI AN
DHEN GHAPSIS THA SE PERILABEI O BOBOS
URES MOY KAI KAMMIA GOMENA GHIA TO KALOKAIHI
NA MHN CHANO CHRONO.KALOS

ADIO LEGO NA FOYME KIAN -----AYIA
DHIMITRIS

Έντελως τρελό!

Μυστήριο ο ντράμερ του Μέμφις Σλίμ! Πρώτη φορά βλέπουμε συνανυλία πού νά μὴν ἀνακοινωθοῦν πουνθενά τὰ ὀνόματα τῶν συντελεστῶν της. Φρόντισε βέβαια ὁ τηλεπαρουσιαστής νά διευκρινίσει ὅτι οἱ δύο τοὺς παίζουν 15 χρόνια μαζί. Τὸν ἐπιβεβαίωσε ὁ ἴδιος ὁ Σλίμ στὴ σύντομη συνέντευξή του στὴν ΕΡΤ: «Προτιμῶ τὸν ντράμερ μου πού παίζουμε 15 χρόνια μαζί». Τὴν ἄλλη μέρα (10/8) διαβάσαμε στὴν 'Ελευθεροτυπία γιὰ ἕναν «καταπληκτικό Γάλλο ντράμερ», χωρὶς ὄνομα ὅμως κι αὐτὴ τὴ φορά.

Πῶς νά μὴν ὀργιάσουν μετὰ οἱ φήμες ὅτι ὁ μυστηριώδης ντράμερ ἔμοιαζε καταπληκτικά μὲ τὸν...μπασίστα ἐνὸς γκρουπ πού συγκροτήθηκε εἰδικά γιὰ νά μᾶς ἐπισκεφθεῖ τὴν περασμένη 'Ανοιξη, ὑπὸ τὸ ὄνομα Chicago Blues Skyline; 'Εμεῖς δὲν τὸ πιστεύουμε. Εἶναι... ἐντελῶς τρελό!

K.B.

Τό ἀτύχημα τοῦ Διονύση...

(Μιά ἐξομολόγηση)

Διονύση, σέ εἶδα ἕνα μεσημέρι, ἐκεῖ στὴν 'Ομόνοια. Πρέπει νάταν 15.30' ἀκριβῶς. Γιατί 15.00 ἀκριβῶς χτύπησε τὴν κάρτα στὴ ΧΡΩΠΕΙ, ἕνα δεκάλεπτο μὲ τὰ πόδια (κανονικό βάδισμα, ὄχι νωχελικό) μέχρι τὸ σταθμὸ τοῦ ηλεκτρικοῦ στοῦ Φάληρο. Αὐτὴ τὴ φορά δὲ στριμώχτηκε καὶ

πολύ στοῦ τραῖνο (ἀρκετοὶ πήραν τίς ἀδείες τοὺς βλέπεις καὶ ἔτσι, στὴ βάση αὐτῆς τῆς πρόνοιας, ἀπέφυγα τὸ ἴδρωμα). Οἱ ηλεκτρικὲς σκάλες δὲν λειτουργοῦσαν στὴν 'Ομόνοια. 'Ισως οἱ τεχνικοὶ νά πήραν τίς ἀδείες, ἴσως οἱ διευθύνοντες νά σκέφτηκαν νά κάνουν οἰκονομία, τώρα πού δὲν ὑπάρχει τόσο μεγάλη κίνηση. 'Ετσι, ἀνέβηκα τίς τσιμεντένιες σκάλες, ἴδρωσα λίγο, ἀλλὰ ἀφοῦ τὴ γλύτωση στὸν ηλεκτρικό, ἰσοπαλία.

Λοιπὸν, σέ εἶδα ἐκεῖ στὰ ταμπλό πού ὁραματίστηκε ὁ καλὸς μας δήμαρχος φροντίζοντας γιὰ τὴν καθαριότητα καὶ τὴν ἁρμονία. 'Ωραία εἰκόνα. Διονύσης Σαββόπουλος, ἔγραφε, 20 χρόνια δρόμος.

Σέ πρόσεξα. Χαμογελοῦσες μάλλον. 'Ενα πολυσήμαντο μειδίαμα. Τόσα πέρασες, μερικὲς ρυτίδες στοῦ προσώπῳ σου τόλεγαν. Εἶχες σηκώσει καὶ τὸ χέρι σου, τὸ δεξιὸ σου χέρι καὶ μᾶς χαιρετούσες. 'Ηταν καὶ αὐτός ὁ ἥλιος, δὲν κατάλαβα καλά, ὁ ἥλιος τοῦ τραγουδιοῦ σου, ὁ ἥλιος τῆς ἐπιφώτισης πού σοῦ δημιουργοῦσε κάποιο πρόβλημα. Μπερδεύτηκε γιὰ νά σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια. Μᾶς χαιρετούσες ἡ προφυλασσόσουν ἀπὸ τὸ φῶς πού σέ στράβωνε, δὲν κατάλαβα. Καὶ τὰ δύο, μπορεῖ. Μαγεία τῆς τέχνης.

Λοιπὸν Διονύση, ἐμεῖς στοῦ ἐργοστάσιό πάμε καλά. Μὴ ξαφνιάζεσαι. Μπορεῖ στοῦ κατῶφλι τοῦ ἀπόκρυφου αὐτοῦ χώρου τῆς παραγωγῆς νά ὑπάρχει ἡ ταμπέλα «ἀπαγορεύεται ἡ εἰσοδος εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας ἐργασίαν», ἀλλὰ ἐμεῖς σέ καταλάβαμε γιὰ δικό μας ἄνθρωπο, γι' αὐτὸ σέ βάζουμε μέσα. 'Ακου. 'Αλλάξαμε μυαλά. Δουλεύουμε τώρα. Εἶχες δικίο πού δὲν ἤθελες νάρθεις σέ μᾶς συνανυλία πού πῆγε νά ὀργανώσει τὸ σωματεῖο μας, γιὰ νά διαδόσει καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο καὶ νά ἐνισχύσει ἕναν ἀγῶνα πού τελικὰ σταμάτησε στὶς 100 μέρες. Κατάλαβαμ δὲ βρίσκεις ἀκριβῶς σ' αὐτὸ τὸν πόλεμο, μ' αὐτὴ τὴν ὑπεραξία. 'Η λύση εἶναι

ἡ οἰκογένεια. Καὶ μεῖς γίναμε μᾶ οἰκογένεια. Δουλεύουμε τώρα. Λεῖπουν κάτι χρήματα γιὰ νά κινηθεῖ τὸ ἐργοστάσιο. Μικροπροβλήματα. 'Ισως οἱ τράπεζες νά μετοχοποιήσουν μερικὰ δάνεια καὶ νά γίνουν οἱ πατέρες μας, ἔτσι ἅμα φύγουν καὶ ὀρισμένοι ἀπὸ μᾶς, θά τὴ βροῦμε. Δὲς μιά εἰκόνα: 'Υπάρχει τὸ χρήμα (πατέρας) κολλᾶν δίπλα ὀρισμένοι ἀπὸ μᾶς (εἶπαμε, ὀρισμένοι θά φύγουν οἰκειοθελῶς) καὶ βγαίνουν τὰ ἐμπορεύματα, καὶ αὐτὰ πιά (μὲ τὴ βοήθεια τῆς καλῆς μας κυβέρνησης) πουλοῦνται. Νάτο τὸ κέρδος (υἱός). Τὸ χρήμα γίνεται περισσότερο (πατέρας καὶ υἱὸς ἕνα πρόσωπο). Μόλις δημιουργηθεῖ ὁ υἱός, καὶ μὲ τὸν υἱὸ ὁ πατέρας ξαναεμφανίζεται ἡ διαφορὰ τοὺς καὶ εἶναι καὶ οἱ δύο ἕνα. Μεγάλη σημασία ἡ πίστη. 'Ελλάδα μᾶ οἰκογένεια. Πού θά πάει, θά ἀποκτήσουμε πρόσωπο.

Στὴ συνανυλία σου λέω νά κρατᾶμε καὶ κανὰ κεράκι. Θάρθουμε, ὅλοι μᾶ οἰκογένεια.

Σεραφεῖμ Δημακόπουλος

Τό ρόκ τοῦ παρελθόντος του

«Εἶναι ἀπίστευτο εἰσαστε ὅλοι ἐδῶ!» ἀνερῶνθησε καὶ προσπαθώντας νά μπη στοῦ κλίμα τῶν παλιῶν του φίλων θυμήθηκε τὴν 'Αννα. 'Εντελῶς ἐκτός τόπου καὶ χρόνου σάν χαμένος ἀναρωτήθηκε τί νά παίζει στὰ παιδιὰ.. Μετὰ σέ πείσμα τῆς πελαγοδρομήσεώς του, μὲ τὴν ἀγωνία νά πεῖ κάτι καινούργιο καὶ νά τοῦρχονται στοῦ στόμα τὰ παλιά, τραύλισε σέ 78 στροφές τῆς Συννεφούλια. Καὶ προσπαθώντας νά «ζεστάνει» τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ πλήθους, πού πῆγε νά διασκεδάσει μὲ ἀναφορὲς στὰ σκιρτήματα τῶν πρώτων (δυτικῶν) πόπ καὶ ρόκ ἁ-

κουσμάτων, ἀποχώρησε ψωροπερήφανα μ' ἕνα σχιζοφρενικό ταρτατσοῦμ περὶ ἀρχαιοτήτων καὶ ὀρθοδοξίας.

Καθμένε Διονύση νά σοῦ γινότανε τὸ πάθημα μάθημα θάπεφτες θεατρινίστικα (τουλάχιστο) στὰ θολὰ νερά τῆς Βουλιαγμένης κι ὄχι νά ζητᾶς τὸ καλλιμάραρο γιὰ νά μαντρώσεις τοὺς «πιστοὺς» σου. 'Ετσι εἶναι. 'Αλλο τὸ ἀπρόσωπο κοινό πού καταναλώνει τοὺς δίσκους, ἄλλο αὐτοὶ πού γεμίζουν τὸ Παλαί ντέ Σπόρ ἢ τίς μπουάτ γιὰ νά κάνουν ἐσὺ παράσταση, κι ἄλλο ἡ ζωντανή κοσμοπλημμύρα πού προσπαθεῖ νά διασκεδάσει μόνη της καὶ ὅπως θέλει (ἄσχετα ἂν πετυχαίνει ἢ ἀποτυχαίνει).

Δ.Μ.

«Κατηγορίες»

Στὸ πρόσφατο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Λέξη», ὁ Βασ. Βασιλικὸς ἐκφράζει τὴν ἀπόγνωσή του πού οἱ δύο κατηγορίες «Προοδευτικοὶ-'Αντιδραστικοὶ» μπερδεύτηκαν λόγω χούντας μὲ τὴν προσθήκη τῆς κατηγορίας «ἀντιστασιακός» καὶ τὰ πράγματα «ἐμπλέξαν».

'Ομως, φίλε Βασίλη, οἱ δύο κατηγορίες πού χρησιμοποιοῦσες παλιά, ἦταν πράγματι πολὺ φτωχὲς καὶ ἀνεπαρκεῖς. Πολὺ πρὶν τὸ '87, ὑπῆρχαν κι ἄλλες σημαντικὲς κατηγορίες πού ἔπρεπε νά γνωρίζεις:

Αὐτοὶ πού ἔμειναν καλλιτέχνες-διανοούμενοι σ' ὅλη τους τὴ ζωή, κι αὐτοὶ πού ἀναρριχήθηκαν σέ κρατικές θέσεις καὶ ἀπόκτησαν ἐξουσία: αὐτοὶ πού διατήρησαν τὸ κύρος τους μὲ τίς ἀνυποχώρητες ἐπιλογές τους καὶ αὐτοὶ πού τὸ 'χασαν παίζοντας παιχνίδια καὶ προσπαθώντας νά συμβιβάσουν σκοπιμότητες καὶ ὁράματα: αὐτοὶ, τέλος, πού δὲν ἔβαλαν ποτὲ τὴν ὑπογραφή τοὺς κάτω ἀπὸ κάτι εὐτελὲς καὶ χυδαῖο καὶ αὐτοὶ πού χωρὶς αἰδῶ καὶ περισκεψὴ εὐλόγησαν τοὺς κόλακες καὶ τοὺς ἀσήμαντους.

Νά γιὰ παράδειγμα, σκέψου τὸ παράδοξο φαινόμενο πῶς οἱ «ἀντιδραστικοὶ» Χατζιδάκις, Σεφέρης, Τσαρούχης ἀνήκουν στοὺς πρώτους...

Μ.Θ.

Έξι ώρες EPT

Συνήθως η τηλεοπτική κριτική αφορά συγκεκριμένες εκπομπές. Και τούτο γιατί είναι ανθρώπινα αδύνατο να κάτσει κανείς απ' τις 6 μέχρι τις 12 το βράδυ προστά στο γυαλί χωρίς να παραφρονήσει...

Νά όμως πού κάποιο καλοκαιριάτικο απόγευμα ή γλυκειά προσμονή της λυτρωτικής δωδεκανησιώτικης ακρογιαλιάς σέ στριμώνει ώρες ατέλειωτες στο πολύβουο «σαλόνι-καταστρώματος» του ελληνικού φέρρου (αχ 'Ελύτη μας, πώς σου ξέφυγαν τὰ αἰγαιοπελαγίτικα φέρρου;) καί τότε, καρφωμένος απέναντι απ' τό κουτί, αναγκάζεσαι νά υποστείς τή μεγαλωσύνη του τηλεοπτικού προγραμματισμού καί τής συνακόλουθης τηλεοπτικής ιδεολογίας των διανοούμενων καί των 'Αναπληρωτών Διανοούμενων τής EPT: τής EPT του κ. Ρωμαίου του κ. Ρωμαίου τής 'Αλλαγής:

ΠΕΜΠΤΗ 21 ΙΟΥΛΗ 1983:

● QPA 7.10-7.55: 'Η εκπομπή «Τ' ΑΡΡΑΒΩΝΙΑΣΜΑΤΑ» του Δ. Μπόγγη. Ατμόσφαιρα Καραγιαννικής ήθογγραφίας. 'Η ξανθή «ένξεν» μέ τή νησιώτικη φορεσιά, χαμογελά υποτακτικά στον άγριέμένο μέλλοντα πεθερό πού τής λείει βροντερά: - 'Εσύ νά σωπάσεις! (μπορεί νά 'πε καί «Σκασμός» δέν καλοθυμάμαι) καί συνεχίζει: - 'Όταν μιλάνε οί άντρες, έσένα δέ σου πέφτει λόγος...

● QPA 7.55-8.35: «Τό Πολύπλευρο». Ένημερωτική εκπομπή γιά... τήν ισότητα των δύο φύλων. Ρεπορτάζ τής Φ. Μπιούμπι γιά τό πείραγμα των γυναικών στους δρόμους! (Δέ σχολιάζουμε έδώ τίς αδυναμίες τής εκπομπής γιατί δέν είναι αυτό τό θέμα μας).

● QPA 8.35-9.00: «ΜΠΕΝΝΥ ΧΙΑ» ('Ο άπολαυστικός έγγλέζος κλείνει είρωνικά τό μάτι στή Φ. Μπιούμπι καί μέ άναντίρρητο χιούμορ... λιγουρεύεται κάποια «μανούλια»).

● QPA 9.00-9.50: ΕΙΔΗΣΕΙΣ.

● QPA 9.50-11.30: ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ: «Καταραμένη άγάπη!». 'Όπου ή νησιώτισσα 'Ελένη Ζαφειρίου τείνει τό χέρι στον προλαλήσαντα καπετάνιο... των 7.10 καί συμβουλεύει αντίστοιχα τό γιό τής: - 'Ο άντρας προστάζει... καί ή γυναίκα ύπακούει!

Βέβαια οί παραπάνω άχαρακτήριστες φράσεις ανήκουν σέ άπόπειρες αναπαράστασης κάποιας άλλης έποχής. Πού όμως διαλέχτηκαν νά αναπαρασταθούν-μεταδοθούν ΕΔΩ καί ΤΩΡΑ: υποθέω μέ καθαρά καλλιτεχνικά κριτήρια (Καραγιάννης - Κωστελέτος είναι δημιουργοί πού είναι γνωστό πόσα έχουν προσφέρει στον ελληνικό κινηματογράφο!)

'Αν όμως οί σημερινοί καιροί είχαν τέτοια απόσταση από τίς έποχές πού φράσεις όπως οί παραπά-

νω ακούγονταν άληθινά, τότε ίσως καί νά μήν είχαμε ανάγκη από εκπομπές σαν τό Πολύπλευρο. 'Αν πάλι δέν είναι έτσι τά πράγματα, γιατί νά καλλιεργούμε τόσο έμφατικά τά πρότυπα πού τό Πολύπλευρο προσπαθεί νά ανατρέψει; 'Η μήπως τό αίτημα του κ. Ρωμαίου γιά τηλεοπτική ποικιλία (BBC - style) μοιράζει ίσες ευκαιρίες στο φεμινισμό καί στον άνδρικό σωβινισμό;

'Αχ κύριε Ρωμαίε μας! άφου είστε τόσο πετυχημένος ώστε κανείς δέ σάς κουνάει απ' τή θέση σας, γίνετε τουλάχιστον λιγούλακι πύο προοδευτικούλης, ώστε να μήν πάνε στράφι, έξ αίτίας άνευαίσθητου προγραμματισμού, οί προσπάθειες «τόσων καί τόσων φορέων τής αλλαγής» γιά τήν προώθηση τής ισότητας των δύο φύλων!

M.Θ.

Μιά βόλτα στον Πειραιά - Ε.ΚΙ.ΤΕ.Π.

'Απ' τόν 'Απρίλη του 81 ύπάρχει στον Πειραιά ή Ε.ΚΙ.ΤΕ.Π (εταιρεία κινηματογράφου, τέχνης καί πολιτισμού). Τήν πρωτοβουλία γιά τό στήσιμό τής πήρε ένα μεγάλο κομ-

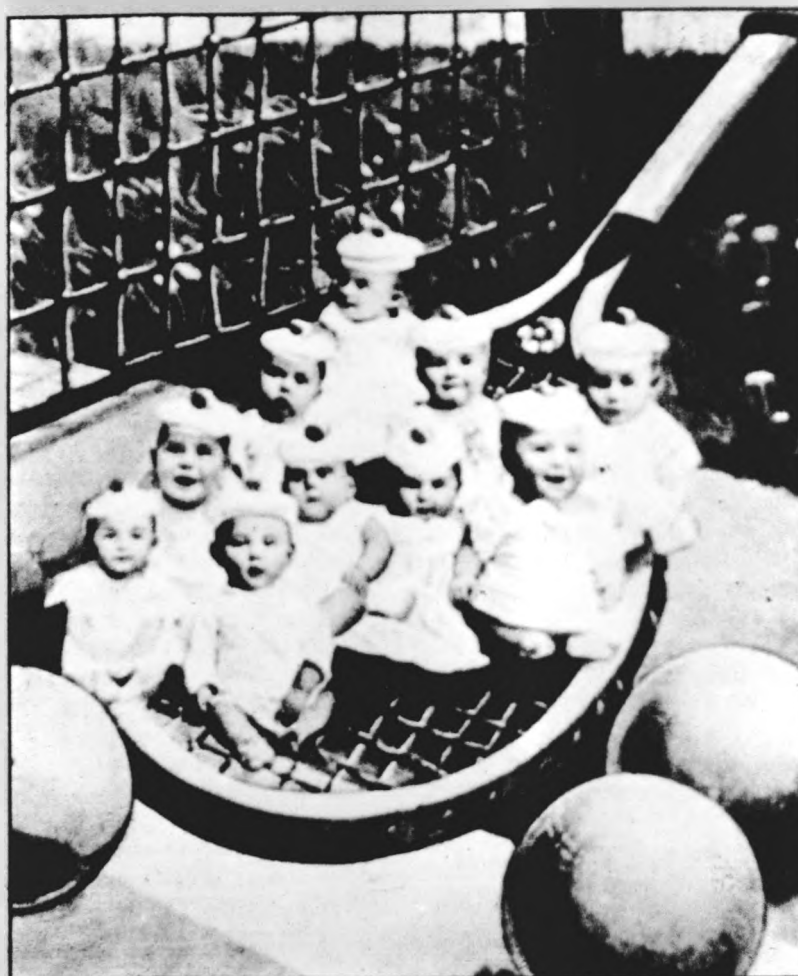
μάτι τής Κινηματογραφικής Λέσχης Πειραιά (Κ.Α.Π) όταν τό ΚΚΕ προσπάθησε νά τήν έλέγξει πλήρως, «διπλασιάζοντας» (!!) τά μέλη τής τήν παραμονή τής εκλογής του διοικητικού συμβούλιου.

Μέχρις έδώ ή ιστορία είναι γνωστή καί τήν έχουμε ξαναδεί! Στο Πειραιά όμως έχει μία αρκετά διαφορετική καί ενδιαφέρουσα συνέχεια.

30 έταίροι ίδρυσαν τήν «εταιρεία κινηματογράφοι, τέχνης καί πολιτισμού...» καί από τότε ξέχασαν τά εταιρικά τους δικαιώματα, ξεπερνώντας έτσι τά παραδοσιακά οργανωτικά προβλήματα πού μόνο δισχολίες δημιουργούσαν.

'Ετσι κάθε Τρίτη, όσα μέλη τής Ε.ΚΙ.ΤΕ.Π μαζευτούν άποτελούν τό αποφασιστικό μά συνέμα καί εκτελεστικό όργανο. 'Ετσι αποφασίζονται οί κύκλοι-άφιερώματα ταινιών πού προβάλλονται 2 φορές τή βδομάδα στο Σινεάκ, έτσι αποφασίζονται οί εκδηλώσεις πού διοργανώνει ή Ε.ΚΙ.ΤΕ.Π. -καί δέν είναι λίγες αυτές- έτσι χαράζεται καί ή πολιτική τής εταιρείας γιά τό τρίτο σημείο αναφοράς τής: «τό Στέκι».

Τό στέκι είναι ένα μεγάλο ύπόγειο πού βρίσκεται στήν 'Αλκιβιάδου 140, φτιαγμένο μέ πολύ μεράκι. 'Η διακόσμηση, τό μπάρ, τό video, ή βιβλιοθήκη, αλλά καί τό πιάνο στή γωνία -πού όπως μάθαμε φιλοξένησε πολλούς καλλιτέχνες τά βράδια του χειμώνα- είναι αυτά πού σου τραβάνε τήν προσοχή μόλις μπεις. Στα σκορπισμένα τραπέζια παρέες συζητάνε αρκετά έντονα πίνοντας τό ποτό τους.

Γενικά ή ατμόσφαιρα σου δημιουργεί μεριάς τήν έντύπωση ότι εκεί μέσα γίνεται μία σημαντική δουλειά στα πολιτιστικά δεδομένα του Πειραιά μέ αρκετά στοιχεία πειραματισμού καί φαντασίας.

Σ' αυτά τά στοιχεία αλλά καί στήν πρωτοβουλιακή τής όργάνωση ή Ε.ΚΙ.ΤΕ.Π. χρωστάει τήν ύπαρξή τής αλλά καί τή σημαντική τής μαζικότητα σέ μία έποχή πού τέτοια «σχήματα» έχουν περάσει στήν άφάνεια.

Μετά τό «Μουσικό χειμώνα» - εκδηλώσεις στο Δημοτικό Θέατρο Πειραιά τό Μάρτη- τά «Πασαλιμανιώτικα» -εκδηλώσεις γιά τήν νεολαία στο Πειραικό Λυρικό τόν 'Ιούνη- ή Ε.ΚΙ.ΤΕ.Π. ετοιμάζεται τώρα γιά τήν έτήσια καλοκαιρινή τής «φιέστα» στο «βοτσαλάκια» (Παρασκευά) στα μέσα του Σεπτέμβρη.

Γιά τά «Βοτσαλάκια» όμως, αλλά καί γιά τά μεγαλεπίβολα σχέδια τής εταιρείας μετά τήν επιδότηση του ΥΠ.Π.Ε. θα έχουμε τήν ευκαιρία νά γράψουμε στο έπόμενο τεύχος.

A.M.

«ΕΝΑ»: Δέν κλέβει από κανένα!

Στό τεύχος 20 του περιοδικού ΕΝΑ, στή σελίδα «λίγο... αδιάκριτα» παρατηρήσαμε μία μεγάλη αδιακρισία! 'Ενα κομμάτι απ' τή συνέντευξη του Κωστή Μοσκόφ στο ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ, αναδημοσιεύεται σαν κουτσομπολίστικη δημοσιογραφική έπιτυχία του ΕΝΑ χωρίς καμία αναφορά στο συνολικό κείμενο τής συνέντευξης καί στο περιοδικό πού τήν δημοσίευσε.

Επιτρέπεται όμως ό γαμπρός του κοινοβουλευτικού αντιπροσώπου τής Ν.Δ. νά αναδημοσιεύει ατ'ούσια άποσπάσματα από άλλο περιοδικό καί μάλιστα άριστερό; Καί πώς θα μιλήσει άργότερα γιά δημοσιογραφική δεοντολογία όταν στο περιοδικό του αυτή παραβιάζεται μέ τόν ένα ή τόν άλλο τρόπο; Εκτός καί αν ό δαίμων του τυπογραφείου έμπόδισε τόν καλοπροαίρετο αρθρογράφο νά δηλώσει τήν πηγή τής πληροφορίας του καί θα ακολουθήσει, κατά συνήθεια, επανόρθωση.

Ας τό συγχωρέσουμε όμως αυτή τή φορά τό «ΕΝΑ», μία καί είναι νέο περιοδικό ακόμα, άπειρο, καί δευιά δευιά διανύει τά πρώτα του βήματα.

Αυτό δέν ίσχυι φυσικά γιά τόν επιφυλλιδόγραφο τής ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ κ. 'Αλεξίου πού δέν δίστασε στο φύλλο 11/8/83 νά «δανειστεί» από τό «ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ» μία δήλωση του ήγούμενου Γοντικάκη σέ συντάκτη μας, χωρίς νά αναφέρει τήν προέλευσή τής, καί νά τή χρησιμοποιήσει σαν έπιχείρημα στο «παλαιωρθόδοξο» λιβανωτό του.

A.Θ.

1. Τό έργο τής Μ.Α. ζεί μέσα στην πύο απόλυτη διαύγεια. Βλέπω, μέ- σ' απ' τό φακό τών Γραφών Α-Ε, έως τά πέρατα του κατοικημένου κό- σμου.

2. Δέν γνωρίζω έργο πύο «διάφα- νο» στην έλληνική ποίηση, ίσως έ- κτός απ' τά δημοτικά τραγούδια μέ πίσω τους τή Μεσαιωνική και Όμη- ρική παράδοση. Έχει τόση διαφά- νεια πού σχεδόν μέ ένοχλεί. Θέλω κάπου μιά τέλεια άδιαπέραστη σκο- τεινότητα, για ν' άνασάνω, νά κρυ- φτώ.

3. «Κατά μήκος τής ακινδύνου όδου μονής κατειθύσεως» (Γραφή Β). Οι γενικές, οι επαναλαμβανόμε- νες, μέ γοητεύουν και μέ κουράζουν. Κάτι πάντοτε άνήκει σέ κάτι άλλο. Τόσο φώς, ένας τέτοιος άδιαπέρα- στος προβολέας, δέν αφήνει να ζήσει κανένας ίσκιος. Τό «άγνωστο» γρη- γορα μετατρέπεται σέ «γνωστό»: Το «άσαφές», σέ «συγκεκριμένο». Υ- πάρχει στην ποίηση τής Μ.Α. μιά φοβία του άκαθόριστου. Όλα πρέ- πει νά είναι καθορισμένα. Τά συγκε- χυμένα, όπως τά «βρώμικα χρώματα τών τοίχων», πρέπει νά έξοριστούν, νά καταργηθούν, νά πάψουν νά υπάρχουν.

Μιά τέτοια «διαφάνεια» χώρου και χρόνου και γλώσσας, είναι φυσι- κό νά τή βρίσκουμε στό πλαίσιο μιάς προφορικής ποίησης, όπου ό μύθος, ή ιστορία, είναι γνωστά.

Γνωστοί οι θάνατοι, οι περιπέ- τειες, οι έπιστροφές. Στη «γραπτή» όμως ποίηση τής Μ.Α. κανένας μύ- θος δέν μάς πληροφορεί για τό πού πάει ή γραφή έκτός από μιά έξοντω- τική και άνηλεής σαφήνεια, μέσα σέ μιά 100% όρατότητα. Όπου σκία και άνάθεμα. Κι όταν ακόμα υπάρχει βροχή και όμίχλη είναι άναπόσπα- στα μέρη ενός συγκεκριμένου.

4. ίσως αυτό νά όφείλεται στή μετωνυμικότητα τής άφηγηματικής περιγραφής, πού έξορίζει τις μετα- φορές, παρόλο πού βασίζεται τε- λικά σέ μιά τεράστια μεταφορά: Σ' ένα παραλήρημα του συγκεκρι- μένου, πού βγαίνει από τό χάος του άναρθρου.

«Έχασα τόν προσανατολισμό του διαδρόμου» (Γραφή Β). Όμως άμέσως κατόπιν ή άφηγήτρια θά ξαναβρεθεί. Δέν υπάρχουν πολλές πραγματικότητες στή γραφή τής Μ.Α. Υπάρχει μιά, και μόνη - μιά εύθεια στην οποία πάντοτε επανέρ- χεται ό χώρος, ό τεμαχισμός, έστω και στά επί μέρους τμήματά του είναι ενιαίος.

«Βρήκα τις άκριβείς διαστάσεις αϊθούσης μαθήσεως ύψηλοτάτου κτιρίου φαιού» (Γραφή Β). Οι γενι- κές δημιουργούν ένα έξαρτημένο τρόπο γραφής πού αντικαθιστά τή «μεταφορά». Ό ρυθμός από τήν άλλη δίνει μιά έπιφάνεια στό γράφι- μο. Τό κάνει άνελλιπές, χωρίς καμιά διακοπή - μιά άένα ροή.

5. «Η μνήμη δέν προδίδει ποτέ μά ποτέ τόν θυμό μου. Αυτόύ έχω πλήρη εικόνα και γεύση». (Γραφή

Β). Η βεβαιότητα αυτή μήπως κρύ- βει μιά βαθιά άβεβαιότητα; Τήν άβε- βαιότητα τής γραφής του έλληνικού χώρου πού δέν βρίσκει τόν προσανα- τολισμό του παρόλους τούς «Προσα- νατολισμούς» του Έλύτη; Καμιά τέτοια «θεβαιότητα» δέν ύπάρχει στό χώρο τής μεταπολεμικής ποίη- σης στην Ελλάδα. Υπήρξε ίσως στόν μεσοπόλεμο, στόν Καβάφη, στόν Σικελιανό, στόν Σεφέρη, στόν Έμπειρίκο, στόν Έγγονόπουλο. Υ- πάρχει μέ άλλο τρόπο - βαθιά χρω- ματισμένο και παραληρηματικό στό έργο τής Μ.Α. Η Μ.Α. είναι μιά Πυθία σαφήνειας, πού εκμπεμπει τούς «προστακτικούς χρησμούς της» έναντιόν κάποιου «σκοτεινού αντικειμένου» του φόβου, τής ά- πουσίας, του άγνωστου.

6. «Απ' τήν βομβαρδισμένη μου μνήμη άπαιτώ τήν αλήθεια. Τήν συ- γκεκριμένη στιγμή, τήν πόση συγκί- νηση. Τήν πόση έρωτική έπαφή τών χεριών μας» (Γραφή Β).

Τίποτα δέν επιτρέπεται, νά ξεφύ- γει από τήν έμμνη αυτή στην άμε- σότητα. Κανένας οίκτος κανένα έλε- ος για τό ενδιαμέσο, τό αντικατάστα- το, τό έμμεσο. Άναδίδεται παντού τό «σκληρό αυτό περίγραμμα» τής γραφής της - σ' ένα τόνο προστα- κτικό, ταξινομικό, όριοθετικό.

7. «Στά νοτιοδυτικά του κτιρίου στό άσαφές τής διαβάσεως ύπογείας αϊθούσης...» (Γραφή Β). Τό «άσα- φές» για τήν πλανώμενη άφηγήτρια είναι ό έχθρος ύπ' αριθ. ένα. Άντί- θετα ή καταγραφή, τό έγγάρακτο, ή έξωτερική έπιφάνεια, ή συγκεκρι- μένη πρωτα, ή αϊθρία Μαΐου, οι αϊχμές τής Νοτιοδυτικής συναι- κίας, έξορίζουν «τά πλαίσια τών άνεκπλήρωτων συμφωνιών έν εκ- κρεμότητα» (Γραφή Β).

Η έκκρεμότητα καθώς και ή άσάφεια είναι άνάθεμα στην ποίηση τής Μ.Α.

8. Τό άγνωστο πάντοτε άντιμετω- πίζεται νικηφόρα από τό «γνωστό, τό είδωμένο», τό συγκεκριμένο. Η γραφή τής Μ.Α. συνεχώς πολεμάει αυτόν τόν ύποφώσκοντα κίνδυνο τής πτώσης στό χαώδες, στό άδιάκρι- το, πού τόσο χαρακτηρίζει τόν έλλη- νικό χώρο - και όχι μ' έναν μόνο, αλλά μέ πολλούς τρόπους.

9. «Στήν έγγάρακτη ύπόσχεση πού φέρει μόνον τό έσωτερικό τών αντικειμένων. Στην πλήρη σιωπή ά-

ντικειμένων και χώρου. Στην εύθεια γραφή άκεφάλων σωμάτων». (Γρα- φή Β).

Τό τραυματικό στοιχείο τής Γρα- φής Β, έμφανίζεται έδω μέσα σ' ένα όργιο του ενάναγνωστου. Όλα όρα- τά. Κανένας συναισθηματισμός δέν έπεμβαίνει «στis διαθλάσεις του ό- νειρου». Άντίθετα:

10. «Άντικαθιστώ τούς σφαγια- σθέντας λαμούς άκεφάλων σωμά- των μέ τήν διαφάνεια αϊθρίας Μαΐου» (Γραφή Β).

Κι έχει έξοριστεί από τήν «Πολι- τεία» τής Μ.Α. για πάντα: «Τό άσα- φές τής αϊθρίας στά άχανή τέρματα λεωφόρων, προσόψεις οίκιων και όμίχλης». (Γραφή Β).

11. Άν οι Γραφές Α και Β τής Μ.Α. είναι ένα τραυματισμένο παραλήρη- μα σαφήνειας, ή παρουσία του άσα- φοϋς, του άβέβαιου, γίνεται ένα τέχνασμα πού στήνει τόν αντιφατι- κό, παραστατικό, χαρακτήρα τής γραφής της, προσθέτοντας, πλού- σιες εικόνες: - Δέν είναι τυχαίο ότι αυτή ή «θεβαιότητα» τής γραφής της, πληρώθηκε άκριβά μέ συνεχείς επαναλήψεις του ίδιου πράγματος. Δέν βρισκόταν εύκολα μιά τέτοια θεβαιότητα μέσα στην πλήρη σύγχυ- ση, στό χάος, στή στεριότητα, στή διάλυση, στό άναρθρο και άφωνο, τής γραφής τής μεταπολεμικής πε- ριόδου.

12. Για νά πιάσω τώρα ένα άλλο θέμα πάω πίσω στή Γραφή Α. (Μέ- ρος IV σελ. 27).

«Καταγράφω τή μνήμη συγκεκρι- μένων πραγμάτων. Καταγράφω μό- νο τή μνήμη συγκεκριμένων προσώ- πων. Καταγράφω κι έπιμένω στή σχέση προσώπων και αντικειμένων. Καταγράφω τις ιδιότητες αυτών τών προσώπων. Είμαι ένα έξ αυτών τών προσώπων. Είμαι τό πρόσωπο τό ίδιο». (Γραφή Α, Μέρος IV).

Στό σημείο αυτό τής Γραφής Α, τό πρόγραμμα, ή κύρια πρόθεση τής γραφής τής Μ.Α. δηλούται μέ τή σαφήνεια μανιφέστου - πού άλλω- στε, είναι όλες οι Γραφές της, αλλά ιδίως οι Α και Β. Επίσης όμως ύπογραμμίζεται ό «μυθιστορηματι- κός» και «αντικειμενικός» χαρακτή- ρας τών Γραφών πού ως έκ τούτου, δέν άνήκουν άποκλειστικά στόν χώ- ρο τής ποίησης μόνο, αυτής καθυ- τής, (λυρισμός, μεταφορικές εικό- νες), αλλά καταλαμβάνουν έναν χώ-

Γιά τή Μαντώ 'Αραβαντινού

ρο ενδιαμέσο ανάμεσα στην ποίηση, και τήν πεζογραφία όπως τό έργο του Αίγυπτίου Έβραίου γαλλόφω- νου συγγραφέα Edmond Jabés. «Ω- στε είναι άπολύτως λάθος νά τήν ταξινομούμε μέ τούς υπερρεαλιστές ή τούς νεο-υπερρεαλιστές. Θά τήν ταξινομούσα μάλλον μέ τούς προ- δρόμους τής γλωσσοκεντρικής τά- σης, όπως μιά Gertrude Stein πού δείχνει μιά άνάλογη έπιμονή και επαναληπτικότητα και μιά «αύτοσυ- νειδίωση τής φράσης», ως άνεξάρτη- του μέρους τής ποιητικής γραφής. Κάτι πού έκανε πολύ νωρίς και ό Βαλερύ στόν «Κύριο Τέστ». Η αύτο- νομία αυτή τής φράσης - ή τής παραγράφου, γίνεται άντιληπτή ως ρυθμός και ως φόρμουλα νοηματι- κή:

13. «Καταγράφω μέ εύσυνειδησία ύπαλλήλου τραπέζης. Συνεχώς κα- ταγράφω.

Στήν καταγραφή μου έμπίπτει τό χαρτί τής ταπετσαρίας του χώρου» ή διάταξη και ό φωτισμός όλόκληρου του χώρου, οι διαστάσεις και ή μορφή τών αντικειμένων του χώρου» (Γραφή Α' μέρος IV).

Έδω ύπάρχει σαφώς μιά «άφηγή- τρια» από τή σκοπιά τής όποίας βλέπουμε, συναντούμε διάφορα πρόσωπα: τόν Άπόντα, τόν Μάρτυ- ρα, τή γυναίκα, τούς άνδρες, τό άγόρι, τήν κοπέλα, τής Γραφής Α, καθώς και διάφορα αντικείμενα λά- μπες, καρέκλες, βάζα, κουρτίνες, λουλούδια πλαστικά, καθίσματα, τα- πετσαρίες, χάνδρες, άσπρη λεκάνη, γυάλινα δέντρα, όστρακα. Στή Γρα- φή Β, συναντάμε τή Λάουρα, τόν μαύρο κύριο, τόν στρατιώτη, τούς γέρους, τούς άνδρες (ξανά) τούς παίκτες, τόν νάνο, τό μικρό κορίτσι, τούς έφήβους, τά άκέφαλα πτώμα- τα. Στή Γραφή Γ, έχουμε τά ρωσικά πρόσωπα, τόν 'Αλιόσσα, τόν Πο- πώφ, τόν Στρογκώφ, - και τούς Έλληνες εργάτες, τούς έξοριστους, τόν Θανάση απ' τά Έκβάτανα, τόν θρακιώτη Άναστενάρη, τόν ρουφιά- νο Ροδίτη, τήν δεσποινίδα, Καρα- γκιόζη, τόν Ίωνα Μακεδόνα, τόν Μιχαήλοβιτς.

14. Στις Γραφές Γ και Δ ό κλειστός κόσμος τών Γραφών Α και Β ανοίγει, για νά περιλάβει πρόσωπα ιστορικά διακειμενικά πραγματικά. Και έδω περνάει ή Μ.Α., απ' τόν άποκλειστι- κά φανταστικό-ύποκειμενικό χώρο

τών Γραφών Α και Β, σ' έναν χώρο μεταμοντερνιστικό, με άλλου είδους περιπλανήσεις, αληθινές τούτη τη φορά, της επταετίας και της εξορίας, με πλαίσια τό Παρίσι, τό Βερολίνο, την Πορτογαλία, την Ισπανία.

15. Παραμένει όμως, και στους χώρους αυτούς, η περιήγηση της αφήγησης, πιστή στο χώρο πάντα της γραφής. Δηλαδή της γλώσσας. Όπως στο τέλος της Γραφής Α στο μέρος VI, και στη Γραφή Ε, συναντάει πάλι η αφήγηση τό ύλικό της, τό σώμα της, τό ίδιο απ' τό οποίο παράγεται η γραφή. «Τελευταία γραφή στην επεξεργασία της ύλης» (σελ. 48, μέρος VI, Γρ. Α.).

Ο «υδάτινος» χώρος, τό «πυρέσσον μαλάκιο» είναι από την αδιαφοροποίητη ύλη απ' την οποία βγαίνουν και στην οποία καταλήγουν πάλι τό σύνολο των Γραφών. Πρωταρχική συνουσία μέ τό είναι, τό υπάρχον, πρωταρχική διαίρεση, από εκεί που βγαίνουν οι επίμονες παραληρηματικές διακρίσεις, κατηγορίες πραγμάτων, τομές, κατάλογοι, καταγραφές, περιγραφές, μέ τις συσσωρευμένες επαναλήψεις των φράσεών τους, μέ τη σχολαστική απογραφή των αφηρημένων χώρων, Α και Β, (μέρος V της Γραφής Α) και των παραλλήλων στην αρχή της Γραφής Β. Όμως οι αφηρημένοι χώροι της Μ.Α. πάντοτε παρασύρονται και περνάνε στο τέλος μέσα σέ συγκεκριμένους χώρους, που περιγράφονται παραστατικά μέσα σ' έναν χώρο που είναι «συγκεκριμένα επαναληπτικός» (μέρος IV Γραφ. Α).

16. Μεγάλη ιδιομορφία της γραφής της Μ.Α. είναι ή μέχρις εσχάτων «αυτογνωσία» της. Δέν της ξεφεύγει τίποτα από τόν εαυτό της, τη γέννησή της, την εξέλιξή της, τό χαρακτήρα της. Γνωρίζει τί είναι, θά έλεγα, μέχρι παραφροσύνης - πράμα που της δίνει όλα αυτά τά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Ποιά όμως;

17. Ποιά όμως; Ούσιαστικά οι Γραφές της Μ.Α. είναι μία πρωτομυθιστορία της μνήμης της γλώσσας, της ανάδυσης της γραφής από τη μνήμη, τούς φθόγγους, τούς ήχους, τη σιωπή, την επανάληψη: «Έμεις του φθόγγου παγκόσμιοι δικαιούχοι φθόγγοι και ήχοι όλων των πολιτισμών» (Γραφή Ε).

18. Κύριος έχθρος των φθόγγων και των ήχων, της γλώσσας, της καθαρχής, που σημαίνει απόλυτα, είναι τό «άπλυτο άκαθόριστο κίτρινο σχεδόν καφετί χρώμα των τοίχων. Αυτό έφταιγε (υπογραμμίζω εγώ) πιό πολύ απ' τόν κίτρινο ήλιο, πιό πολύ κι απ' τό κόκκινο σκουρό βελούδο (τό αδιαφανές τό αδιαπέραστο από τό μάτι -δική μου σημείωση) κι απ' τό σχήμα της κάμαρας κι απ' τά πρόσωπα τά ίδια...»

Υπεύθυνα επίσης είναι και τ' άκολουθα στοιχεία:

«...και νά ήταν υπεύθυνο μόνο τό φώς που τά μπερδευε όλα (υπογραμμίζω)... Ακόμα τό τέλος του χώρου, άπαιτητικό και γλοιώδες».

19. Τό αδιαπέραστο, τό σκοτεινό

στοιχείο, (l'opacité de l'écriture) ή αδιαφάνεια της γραφής, παίζει τόν ίδιο ρόλο μέ τό αδιαφοροποίητο. Παρόλο που ή επιθυμία της γραφής, τό επιθυμητικό της στοιχείο, οδηγεί την Μ.Α. πίσω άκριβώς σ' αυτό τό αδιαφοροποίητο χάος στο τέλος των γραφών Α και Ε.

20. Οι «Γραφές» της Μ.Α. δέν είναι δημοφιλείς μέ την έννοια που είναι, άλλοι ποιητές. Έχουν κάτι τό καταπιεστικό, τό σκληρό, τό αδιεξώπητο, άλλα και τό γοητευτικά ώραίο, όπως ένα ανάγλυφο. Ο φωτισμός είναι πάντοτε αδιεξώπητος και άνηλεής. Κι όμως από τό μέρος III της Γραφής Δ αναδίδεται ξαφνικά μία τρυφερότητα όχι συννηθισμένη:

«Μή σταματάς την άνάσα σου
Χρειάζομαι λέξεις και άλεκτα
Πολιτεία του ώκεανού μέ δεμένα
πλοία
γραμματικούς απ' τά ξένα έγγραφα
τίς δικές σου δονήσεις».

21. Μέ τό ποίημα αυτό στο μέρος III της Γραφής Δ, έφτασε ή Μ.Α. στην πιό άνετη, την πιό άνάλαφρη της έκφραση, που την είχε ξαναγγίξει μέ τό πρώτο μέρος της Γραφής Γ, τό άπόσπασμα για τά παλιά. Μερικοί θά προτιμήσουν ίσως τό τέλος της Γραφής Ε. Εγώ ξεχωρίζω τά δυό αυτά μέρη, για τό πέταγμα της γραφής έξω από χώρο και χρόνο. Θά πρέπει όμως νά ξαναβγούν όλες οι Γραφές, γιατί αποτελούν ένα δράμα

κοινό, μία ένότητα που χωρίς τη μία ή άλλη μένει χωρίς προηγούμενο ή επόμενο. Πρόκειται για μία συνεχιζόμενη Γραφή:

«Έγώ ιστορώ ένα ποίημα άτέλειωτο
Ποίημα της νύχτας γεμάτο σιωπή».

(Μέρος III Γραφή Δ)

Πρόκειται πράγματι για μία συνεχιζόμενη επάπειρον Γραφή:

«Πολιτείες φαντάσματα σκιάζουν τό
δρόμο μου
Πολιτεία του Όκεανού μύριζες κα-
νέλα και ψάρι».

(Μέρος III Γρ. Δ)

8-10 Αύγούστου 83
Νάνος Βαλαωρίτης

Συνέντευξη μέ τόν

Πρίν λίγο καιρό στο Παρίσι, έγινε τιμητική εκδήλωση για τη Λατινοαμερικάνικη λογοτεχνία. Ένας από τους ιδιαίτερα τιμώμενους ήταν ο Χούλιο Κορτσάαρ, γνωστός στο Ελληνικό κοινό από το φιλμ του Αντονιόνι «Blow up» (σέ νουβέλα του στηρίχτηκε το σενάριο), από τα βιβλία «Δεσποινίς Κόρα», «μυστικά όπλα», και διάφορες νουβέλες και κείμενά του μεταφρασμένα σ' ελληνικά περιοδικά.

Γεννημένος στο Βέλγιο από γονείς διπλωμάτες, περνά τα παιδικά κι εφηβικά του χρόνια στην πατρίδα του την Αργεντινή, την οποία όμως κι εγκαταλείπει, μόλις αντιλαμβάνεται πως μία σταθερή δουλειά, μονιμότητα σ' ένα τόπο και αύξηση των χρηματικών του πόρων, θά μπορούσαν να δημιουργήσουν εμπόδια στην αναπνοή της ποιητικής του πορείας. Μ' οδηγό τόν Ρεμπώ (μέλος της ίδιας πνευματικής οικογένειας) ξεκινά έν' άσταμάτητο ταξίδι που βασικό χαρακτηριστικό έχει τη ρήξη: μ' ό,τι τόν περιβάλλει, μ' ό,τι τόν τελματώνει μέσα σέ συναισθηματισμούς και στασιμότητες.

Η δίψα του νά μάθει, νά δει, τόν κάνει νά πλανιέται συνεχώς: τό πρόβλημα της γλώσσας όρθώνεται. Αρχίζει νά παίρνει τίς απόστάσεις του: από τόπους, χώρους, πρόσωπα από τό ίδιο του τό Είναί. Αποστασιοποιείται από την ίδια του την παράδοση: τή βλέπει, την παρατηρεί μ' ένα άλλο «μάτι», οι λέξεις γίνονται χρώματα που απλώνονται στον δίχως όρια πίνακα της προσωπικής του πραγματικότητας.

Η γραφή του ολοκληρώνεται μέσα από τόν έντονο έρωτισμό, τό πάθος του για τή μουσική και τή δύναμή του νά βρει διεξοδό από τή σύγχυση γλωσσών που τόν περιβάλλει.

Από πίσω τό παρελθόν. Μπροστά τό άγνωστο, τό τυχαίο, ή ποίηση. Πού οδηγεί μία τέτοια κατάσταση; Στην ενεργητική άγωνία άνεύρεσης αλφάβητου. Κι αυτό έκανε ο Χούλιο Κορτσάαρ: τ' αλφάβητό του λέγεται «είκονογραφία».

Η είκόνα, όχι σάν ένα πρώτο άγγιγμα του βλέμματος, αλλά σάν τό άλλο (έσωτερικό και βαθιά κρυμμένο) πρόσωπο (μέ τίς πολλές διαστάσεις) μιás άθέατης πραγματικότητας. Αυτής που συχνά συναντάμε στην καθημερινή ζωή, τριγύρω μας, και την προσπερνάμε μή γνωρίζοντας τί κρύβει: τά μυστικά της όμορφιάς και της άσχημίας (όπως θέλετε), της μα-

γείας, του τυχαίου.

Η είκόνα σάν λέξη, σάν γλώσσα ενός ήλιθίου. Αυτού που κοιτάζει ό,τι γίνεται γύρω του και γελά άσταμάτητα, καγχάζει, ειρωνεύεται, αυτόσαρκάζεται.

Όταν οι λέξεις γκρεμίζονται τσακισμένες, όταν σωριάζονται άδειες, άηχες, κατά γής, τότε ο τυφλός (κι άς έχει μάτια) αφήνει τή μουσική που τόν κατακλύζει νά δημιουργήσει είκόνες.

Η «είκονογραφία» ή γλώσσα που σπάζει τά τοπικά κι έθνικά όρια, ή άστείρευτη γλώσσα των άλλων.

Η άναζήτηση της ταυτότητας στον Χούλιο Κορτσάαρ, γίνεται μέσα από την περιπλάνηση, μέσα από τό παιχνίδι, την άποκρυπτογράφηση της καθημερινής ζωής και τό ξαναδιάβασμα του παρελθόντος (μία μορφή εκδίκησης μ' ό,τι μάς κυνηγά).

Οι λαϊκοί μύθοι, τά παιδικά χρόνια στην Αργεντινή (μέσα από τή μνήμη), οι τόποι που ταξίδεψε, ό,τι άγγιξε τό ποιητικό του βλέμμα (άπληστα έρωτικά), ξαναζούν μέσα από τή σφιχτή, νευρωτική, μουσική γραφή του, ένώνοντας (άξεχώριστα) τό πραγματικό και τό φανταστικό, τό άληθινό και τό μυθικό, τ' όνειρο και την πραγματικότητα.

Κινεί κάθε του φιγούρα μ' ακρίβεια κι άρμονία (σκηνοθέτης ο ίδιος σέ μία μουσική πανδαισία), οδηγώντας τη μέχρι τ' άκραία όρια του παιχνιδιού, εκεί που ή λογοτεχνία άναίρεται από τό βίωμα και τό βίωμα από την έπιθυμία νά έναντιωθεί στον χρόνο (μετατραπόμενο σέ λογοτεχνία)...

Λάτρης του Τσέ Γκεβάρα και του Ρεμπώ ο Χούλιο Κορτσάαρ, άθεράπευτα ποιητής («Είμαι ποιητής μέχρι τά όρια της λέξης, έλεγε ο Νίτσε), δέχτηκε νά κάνουμε μία συζήτηση, στο διαμέρισμά του στο Παρίσι, στο Gare de l' Est, τά βασικά σημεία της όποίας και άναφέρω.

Η Λατινοαμερικάνικη έξέγερση

Αυτό που όνομάζουμε Λατινοαμερικάνικη έξέγερση ξεκίνησε τά χρόνια του '50. Μέχρι τότε ή κουλτούρα (και δη λογοτεχνία) ήταν άποικιακή, ακολουθώντας τά άνάλογα πολιτικά (άποικιακά) κριτήρια. Οι συγγραφείς δέν έγραφαν καλά καλά τή γλώσσα τους, οι έπιδράσεις ήταν περισσότερες εύρωπαικές κι άργότερα άμερικάνικες.

Χούλιο Κορταςάρ

Έφτασε όμως η στιγμή (τό '50 και μετά) που το πρόβλημα της ταυτότητας μπήκε έπιτακτικό. Πολλοί συγγραφείς άρχισαν την έσωτερική αναζήτηση, την επιστροφή στις ρίζες, και την έρευνα αυτού που δημιούργησε ή τεχνολογική εισβολή στις χώρες αυτές. Η αναζήτηση αυτή σήμαινε και παράλληλη πολιτική αναζήτηση ταυτότητας. Αυτή η κατάσταση δημιούργησε μεγάλους συγγραφείς όπως: Άστούριας, Μάρκες, Λιόσα, κ.ά.

Οι πηγές αυτής της αναζήτησης

Οι πηγές αυτής της αναζήτησης ήταν το πλούσιο παρελθόν των χωρών της Λατινικής Αμερικής. Ως γνωστόν, εκτός των Ευρωπαίων μεταναστών, υπήρχαν ινδιάνοι και μαύροι. Όλοι αυτοί οι ιθαγενείς είχαν δικιά τους πολιτιστική κληρονομιά, ή οποία έρχομενη σ' έπαφή με την αντίστοιχη Δυτική, οδηγήθηκε σέ ρήξη. Από τη ρήξη αυτή γεννήθηκαν σειρές μεγάλων δημιουργών, όπως συνήθως συμβαίνει σέ κάθε ανάλογο τέτοιο μεταβατικό στάδιο.

Κι αναφέρομαι πιο αναλυτικά: α) Στο Περού, τό Μεξικό και τη Βολιβία, ή ινδιάνικη παράδοση κυριαρχεί. Μιά παράδοση πλούσια που για πολλά χρόνια άποτελεί και θ' άποτελεί τό αντικείμενο έρευνας ειδικών. Έδώ όμως κάνω μία διάκριση: μ' ενδιαφέρουν οι άκαδημαϊκοί λιγότερο από τούς λογοτέχνες. Κι αυτό γιατί λογοτέχνες όπως π.χ. ο Μάρκες, έχουν την ικανότητα νά ξεπερνούν τις ταξινομήσεις έρευνας και νά συλλαμβάνουν την καρδιά αυτής της παράδοσης. β) Στην Αργεντινή, τη Χιλή, την Ουρουγουάη κυριαρχεί τό Ευρωπαϊκό στοιχείο. Οι ιθαγενείς υπάρχουν σέ λιγότερο ποσοστό. γ) Στην Καραϊβική και τη Βραζιλία κυριαρχούν οι μαύροι. Στη Βραζιλία οι μαύροι είναι τό κατ' έξοχήν στοιχείο της παράδοσης. Οι ινδιάνοι είναι σχεδόν άποκλειστικά στόν Αμαζόνιο ποταμό. Ένα από τά χαρακτηριστικά στοιχεία αυτής της παράδοσης των μαύρων είναι ο χορός, ο ρυθμός που άντανανκλάται στην ποίηση, τη γραφή, τη μουσική.

Κι εδώ σημειώνω: από αυτή την τριπλή άλληλεπίδραση, μαύρων, Ινδιάνων κι Ευρωπαίων, από τό διχασμό της κουλτούρας και της γλώσσας ξεπήδησε αυτό τό φαινόμενο

που σήμερα κάπως σφαιρικά όνομάζουμε Λατινοαμερικάνικη λογοτεχνία.

Πρωτεργάτες αυτής της προσπάθειας

Ο Χόρχε Λουίς Μπόρχες ήταν ο πρώτος που κοίταξε τη γλώσσα: άπομάκρυνε τούς μιμητισμούς και πλουτίζοντας την μέ στοιχεία της παράδοσης, μέ τη γνώση, την έδημιούργησε εύελικτη, πλούσια, γεωμετρική άρμονικά, ρέουσα. Ο Μπόρχες είναι ο δάσκαλος όλων αυτών των νέων συγγραφέων. Από αυτόν, μάθαμε νά παράγουμε δυσκολότερα, νά δουλεύουμε έπιμονα τό κείμενο, νά δίνουμε προσοχή στη γραφή.

Τό στοιχείο αυτό τό υιοθέτησα μ' άγάπη. Έτσι γράφω κι εγώ: μία γραφή σφιχτή, νευρική, μέ διάθεση μουσικής και χορού, βυθισμένη σ' ένα κόσμο φαντασίας.

Τόν ίδιο αυτό φανταστικό κόσμο έχει κι ο Μάρκες: ανακαλύπτει μέ μία μοναδική μαεστρία τά παραμύθια, τ' άνέκδοτα, τούς μύθους της χώρας του και χρησιμοποιώντας τη δύναμη του φανταστικού τ' μετατρέπει σ' έναν θαυμαστό κόσμο. «Έχει γράψει την ιστορία της χώρας του μέσα από τό φανταστικό», όπως είπε ο Μιλαν Κούντερα.

Γραφή - Σώμα - Κείμενο

Πιστεύω στην έρωτική πορεία της γραφής. Τό κείμενο δέ φτιάχνεται μόνο από εικόνες αλλά και από λέξεις. Οι λέξεις είναι τό υλικό που χτίζουν τό σώμα, είναι τό χρώμα που άπλώνει ο ζωγράφος στην παλέτα.

Η δικιά μου γραφή έχει κινηματογραφικό ρυθμό, κι αυτό γιατί πάντα διατηρούσα άριστες σχέσεις μέ τόν κινηματογράφο. Αυτό όμως που για μένα παίζει τόν σημαντικότερο ρόλο είναι ή έξουσία του φανταστικού. Τό φανταστικό είναι ή πηγαία δύναμη νά ξεπεράσεις, αλλά και νά χτυπηθείς άμα θέλεις μέ την άθλια πραγματικότητα.

Η μουσική στη γραφή

Ένα από τά βασικά στοιχεία αυτής της «λατινοαμερικάνικης λογοτεχνίας» είναι ο ρυθμός, τό μουσικό στοιχείο που υπάρχει έντονο στά κείμενα. Έτσι και στη δικιά μου: είναι μία γραφή ρυθμική, μέ τη δικιά της προσωπική μουσική, άκόμα κι αν δέ στέκει συντακτικά. Υπάρχουν παύσεις κι άνοδοι. Υπάρχει τό στοιχείο της έκπληξης που γοητεύει και κερδίζει τόν άναγνώστη. Οι συγγραφείς που δέν είχαν ρυθμό στό γραψιμό τους δέ

μ' ενδιέφεραν ποτέ. Πρόσεξε τόν Φλωμπέρ: διαβάζοντάς τον νιώθεις τη μουσικότητα κάθε φράσης. Ο ήχος δέν είναι έξωτερικός αλλά έσωτερικός. Είναι μια επικίνδυνη ισορροπία άνάμεσα στό ρήμα, τη λέξη και τόν χώρο του κειμένου. Δουλεύω επίσης μέ προσοχή τη στίξη σαν ένα άκόμη στοιχείο της «μουσικής» μου σύνθεσης. Η λογοτεχνία της πληροφόρησης δέ μ' ενδιαφέρει καθόλου.

Η δύναμη του τυχαίου

Ο Σουρεαλισμός μίλησε πολύ για τό τυχαίο και τη δύναμή του. Είναι μια παρουσία του άνεξήγητου. Τό τυχαίο είναι ή γροθιά ενάντια σέ κάθε είδος πραγματιστών. Πιστεύουν στό μαύρο ή άσπρο. Όχι. Υπάρχει άνάμεσα και τό γκρι που είναι άνεξέλεγκτο. Στόν κανόνα ύπάρχει κι ή έξαιρεση, άς μήν τό ξεχνούν.

Τό τυχαίο τό θεωρώ άναπόσπαστο σημείο του παιχνιδιού. Οι άνθρωποι παίζουν όπως και τά ζώα. Μέ μία διαφορά: τό παιχνίδι τους στηρίζεται στην πνευματική ισχύ. Άνάμεσα στις κινήσεις του παιχνιδιού, τριγυρίζει τό τυχαίο, έξυπνα μασκαρεμένο, έτοιμο νά παρουσιάσει όποιαδήποτε στιγμή, και νά σηνάνει την παρουσία του.

Η μοντέρνα έπιστήμη δέχεται όλο και περισσότερο από τό στοιχείο της άβεβαιότητας. Τό τυχαίο είναι μία άλλη μορφή ποίησης. Τό βλέπουμε κι όσο κι αν προσπαθούσαμε νά τό έλέγξουμε τόσο και νιώθουμε πώς μάς φεύγει, έχει τη δική του πορεία, τη δική του δύναμη κι άπόφαση νά καθορίζει, νά έπεμβαίνει στά γεγονότα.

Πολιτική κι έξορία

Είμαι ένας έμικρός κι όχι έξοριστος. Δέ μ' έχουν δώξει από τη χώρα μου. Αυτό έξοριστήκα. Μέ τη δική μου θέληση. Δέ θ' άνεχθώ ποτέ νά ζω στη μξέρια κι οι φασίστες νά χαίρονται.

Στη χώρα μου την Αργεντινή, τό σύστημα δημιουργεί γραφιάδες κι όχι συγγραφείς και συχνά τόνισα: όσοι κάτι έχουν νά πούν, νά φύγουν απ' αυτή τη χώρα, ή νά σιωπούν ώστε νά μη δίνουν δικαίωμα στους τύραννους νά τούς χρησιμοποιούν. Μέ τη μόνη χώρα που πρόσ τό παρόν διατηρώ καλές σχέσεις είναι ή Νικαράγουα. Πηγαίνω συχνά και νιώθω πώς αν και θαύματα (σίγουρα) δέ γίνονται, επικρατεί τουλάχιστον μια διαφορετική άτμόσφαιρα. Σίγουρα όχι ή ίδια όπως στην Αργεντινή.

Τό ειρωνικό του γέλιο που συνόδεψε τη τελευταία φράση, σήμανε και τό τέλος αυτής της σύντομης συζήτησης μέ τόν Χούλιο Κορταςάρ που μ' εύχαρίστητη έδωσε για τό έλληνικό κοινό.

Δημοσθένης Λαββέτας

«Calevala», 1980

Κουκλοθέατρο γιά μεγάλους

‘Ο θίασος LA GRANDE OPERA της Ρώμης

Ρώμη. Μπορεί να υπάρξει ένα κουκλοθέατρο για ενήλικες ή το είδος αυτό είναι καταδικασμένο να παραμείνει αιώνια εγκλωβισμένο στα ασφυκτικά πλαίσια του παιδικού θεάτρου;

Μιά απόλυτα καταφατική απάντηση στο ερώτημα αυτό τη δίνει έμπρακτα ο θίασος La Grande Opera της Ρώμης, που από το 1975 καταβάλλει μία σοβαρή προσπάθεια για να αποκατασταθεί το κουκλοθέατρο σαν θεατρικό είδος πλήρως ισότιμο με τα άλλα.

«Λίγοι γνωρίζουν ότι στην Ιταλία μέχρι την εποχή της αντιμεταρρύθμισης το κουκλοθέατρο -όχι οι μαριονέτες, αλλά οι κούκλες που κινούνται από κάτω- κυριαρχούσε. Οι ίδιοι οι παπάδες στη μετάληψη κινούσαν με τ' αριστερό χέρι μία κούκλα που συμβόλιζε την απτή παρουσία του θείου σώματος στο μυστήριο. Με την Ιερά Εξέταση όμως οι κουκλο-παίχτες άρχισαν να διώκονται ώσπου, ύστερα απ' την αργότερη ανάδειξη του κατ' έξοχην

θεάτρου, πρώτα με την Κομμέντια ντελ Άρτε κι ύστερα με τον Γκολντόνι και την αστική φαρσοκωμωδία, το κουκλοθέατρο εννοχίστηκε, υποβαθμίστηκε και περιθωριοποιήθηκε σαν παιδικό θέαμα». Οι εξηγήσεις είναι του Μασσιμιλιάνο Τροϊάνι, σκηνοθέτη και χαρισματικού ηγέτη του θιάσου.

Τόν συναντήσαμε ύστερα απ' την παράσταση του τελευταίου έργου του «CUORE», σ' ένα θέατρο του Τραστέβερε. Μακριά μαλλιά, γενιάδα, ο Τροϊάνι, περιτριγυρισμένος απ' τις άψυχες τώρα πιά κούκλες, επιμένει ιδιαίτερα στην όνειρική, μη-ρεαλιστική διάσταση του κουκλοθέατρου: «Η κύρια αιτία του κατατρεγμού του», λέει, «βρίσκεται στις παγανιστικές ρίζες του. Στην αρχή ήταν τα άκίνητα τοτέμ, ύστερα οι φαλλοφορίες και οι τελετουργικές μάσκες, καθώς και οι μετέπειτα μάσκες του αρχαίου ελληνικού θεάτρου».

Αλλά και από αποψη περιεχομένου η κούκλα θεωρήθηκε επικίνδυνη: «Είναι ένα φαινόμενο που συναντούμε κι εμείς στις παραστάσεις μας», συνεχίζει ο Τροϊάνι: «Κάτι σαν τράνσφερτ. Η κούκλα συχνά κυριαρχεί πάνω στον παίχτη, λειτουργεί αυτόνομα και ξεστομίζει πράγματα που κανείς ούτε καν θα σκεπτόταν να προφέρει απ' το παλκοσένικο».

Έτσι λοιπόν, αυτή η απόπειρα επανακάλυψης του κουκλοθέατρου δεν είναι άσχετη με το μεγάλο κύμα κοινωνικών αγώνων που δόνησε

την Ιταλία στη δεκαετία του '70. Αλλά ποτέ δεν κατέφυγε στην αργαιολογική ή τη φολκλοριστική έρευνα. Η GRANDE OPERA επαναπροτίνει το ξεχασμένο αυτό είδος με ένα νέο ρεπερτόριο, νέες τεχνικές (κατά πολύ επηρεασμένες απ' την πολυσυζητημένη ρωμαϊκή πρωτοπορεία που ακριβώς το 1975 είχε αρχίσει να εκλείπει), και προπαντός νέο πνεύμα: Σάν λαϊκό βέβαια θέαμα, αλλά απόλυτα αιτωειρυνικό και λιτό στην έκφρασή του.

Θέατρο λοιπόν, επιτέλους ισότιμο με το άλλο, το επίσημο, αλλά και «σύμμετρες» καλλιτέχνες: το κουκλοθέατρο απαιτεί οι ίδιοι οι παίχτες να κατασκευάζουν τις κούκλες και τις μάσκες τους.

Η πρώτη παράσταση ήταν «Η φάρμα των ζώων» του Όργουελ, με κούκλες και μάσκες. Ύστερα παίχτηκε το «Κατά μήκος των πυργίσκων», εμπνευσμένο απ' το όμώνυμο τραγούδι του Μπόμπ Ντύλαν (γνωστό στην Ελλάδα απ' τη διασκευή του Σαββόπουλου «Ο παλιάτσος κι ο ληστής»). Το '78 έχουμε τον «Πότη κρασιού από Φοίνικα», ένα ωραιότατο θέαμα εμπνευσμένο απ' το έργο του Νιγηριανού συγγραφέα Άμος Τουνούλα, ειδικευμένου στην επανεξέταση αφρικανικών μύθων και θρύλων.

Από την Αφρική στη φινλανδική μυθολογία με το «Κάλεβαλα» του 1980 (σχεδόν καθ' ολοκλήρου με μάσκες), που είναι και «η πιο σοβαρή προσπάθειά μας», όπως λένε τα μέλη του θιάσου. Πέρυσι

μεγάλη επιτυχία κοινού και κριτικής είχε το πρωτότυπο «RATTUS», του οποίου η υπόθεση αξίζει να αναφερθεί: ανακαλύφτηκε, λοιπόν, ότι σ' όλες σχεδόν τις ευρωπαϊκές μητροπόλεις, ζούν δύο είδη ποντικών. Ο μέλανας («RATTUS RATTUS») που έφτασε στην Ευρώπη γύρω απ' το έτος χίλια μ.Χ., και ο RATTUS NORVEGICUS, που έφτασε τον 18ο αιώνα απ' την Ανατολή, κατάκτησε άστραπιαία τους υπνόνους, κι έδιωξε τον RATTUS RATTUS στις σοφίτες και στα κεραμείδια. Η GRANDE OPERA παρουσίασε αυτό το υπόγειο δράμα με τη μορφή του μιούζικαλ: απ' τη μία η ήττημένη γενιά (της δεκαετίας του '60 και του '70) που τραγουδά Μπήτλς και Ρόλλινγκ Στόουνς, κι απ' την άλλη ο ανερχόμενος RATTUS NORVEGICUS, η γενιά της εξομάλυνσης, του πραγματισμού, της τεχνολογίας.

Τέλος, το φετινό «CUORE» («Καρδιά»), μία ιερόσυλη επανέκδοση του δακρύβρεχτου όμώνυμου μυθιστορήματος του Έντμοντο ντε Άμίτσις (πρωτοπόρου του φιλανθρωπικού σοσιαλισμού στην Ιταλία του περασμένου αιώνα), πραγματικό ιερό κείμενο που έθρεψε με «όβερτόζ» καλών αισθημάτων γενιές ολόκληρες ιταλοπαιδών (αλλά όχι μόνον: θυμάμαι ότι και στα δικά μας αναγνωστικά του δημοτικού υπήρχαν εύρεια αποσπάσματα από τον ντε Άμίτσις).

Δημήτρης Δελιογιάννης

Από τη «Φάρμα των ζώων»

Η δηλκή δύναμη (τό πιστόλι της Όντορ Μπλάκμαν) γρήγορα δά υποχωρήσει μπροστά στην άρσενική γοητεία (του Σήν Κόνερν). Ένας απ' τους λόγους που ο «Χρυσόδακτυλος» κι οι άλλες τζεημομποντικές περιπέτειες συνεχίζουν την πετυχημένη καριέρα τους στα θερινά.

Θερινά σινεμά

‘Η’ έκπτωτη ψυχαγωγία

...Και ξαφνικά, φέτος τό καλοκαίρι, όλοι φάνηκε ν' ανακαλύπτουν τά θερινά σινεμά. Κάτι πού συνηθίζεται εδώ, γι' αυτούς πού πεθαίνουν ή κοντεύουν.

Η σπουδή, βέβαια, γιά την παραγωγή κειμένων γύρω από τόν Λουίς Μπουνιουέλ και τούς κινηματογράφους, δέν είναι τό μοναδικό σημείο σύνδεσης τού ίδιου τού γεγονότος (στην πρώτη περίπτωση) μέ τό χρονικό τής προαγγελίας του (για τούς δευτέρους).

Μάλλον, ή είδοποιός διαφορά εκδηλώθηκε όταν σινεμά τής Καλλιθέας πρόλαβε τόν ιδιοφυή Ισπανό, προγραμματίζοντας, από τά μέσα τής προηγούμενης τού θανάτου του εβδομάδας, τρίπτυχο αφιέρωμα (μέ την «Τριστάνα», την «Ωραία τής ημέρας» και τό κύκνειο άσμα του, «Τό σκοτεινό αντίκειμενο τού πόθου»).

Όσο όμως ή τιμωρυχία εύδοκιμεί, τόσο ό ρόγχος ακούγεται καθαρότερα στις πολύβουες γειτονιές.

Οί προγραμματιστές περιμένουν τόν Μπάρτ Λάνγκαστερ, ψάχνοντας γιά ταινίες κι οι γράφοντες έχουν κιόλας ολοκληρώσει αρκετές βιογραφίες, έτοιμοι γιά κάθε αϊφνιδιασμό - μόνο ό Τζερν Λιούις τούς ξέφυγε (και πήγε και στις Κάννες).

Πάντως, δέν πέρασε σχεδόν βδομάδα, κάποτε και μέρα, πού νά μη συναντούσες και κάποιο δημοσίευμα γιά την κρίση και τό επικείμενο τέλος τών θερινών κινηματογράφων.

Απ' τό ρεπορτάζ και τις συνεντεύξεις, στό ιστορικό ή και την έλεγεια, τό θρήνο ακόμα.

Ποιοί, λοιπόν, απέλουν τό πραγματικά μοναδικό - σέ παγκόσμια σχεδόν κλίμακα - αυτό φαινόμενο φτηνής, λαϊκής ψυχαγωγίας; Σίγουροι μπορούμε νά είμαστε μόνο γιά την ραγδαία «άξιοποίηση» τών οικόπεδων, την τηλεόραση μέ τά πολλά φίλμ πού προβάλλει και την έλλειψη μεγάλου αριθμού παλιών ταινιών, αφού τά Γραφεία εισαγωγής δέν θεωρούν οικονομικά σκόπιμη την ανανέωση τού «δικαιώματος» προβολής (όπου έχει λήξει) και την

παραγγελία καινούριας κόπιας (όταν κι ή τελευταία έχει καταστραφεί).

Δίπλα στα προηγούμενα, οι αισθυσάρχες ισχυρίζονται πως τούς έξοτώνουν τά ύψηλα ποσοστά γιά τό νοίκι τής ταινίας (από 35-50%) και οι έκβιασμοί πού έχουν σχέση μέ την προτεινόμενη (πάλι απ' τά Γραφεία) υπογραφή συμβολαίων γιά νοίκιασμα «πακέτου» τουλάχιστον τριάντα ταινιών, μέ δέλεαρ μερικές «σίγουρες».

Η ρύθμιση τού θέματος τής επιτροφής μέρους απ' τό ποσοστό τού φόρου Δημοσίων θεμάτων συζητιέται εύνοικά απ' τόν καιρό μέ τούς εκπροσώπους τής Πολιτείας, ενώ κάποιοι κέρδισαν και την έπισημη υποστήριξη τού υπουργείου Πολιτισμού πού πρότεινε τόν χαρακτηρισμό (και σωτηρία τους) σάν διατηρητέων χώρων.

Σ' αυτή τους την προσπάθεια τά έπιχειρήματα ξεκινούσαν από την συγκέντρωση υπογραφών (στό «Βόξ» τών Έξαρχείων), περνούσαν από πνεύμονες πράσινοι (γνωστότερου σάν αγίοκλημα και γιασεμιά) ή τουριστική ψυσιγνωμία γιά νά καταλήξουν σ' ... αντίστασιακές δαφνες (για τις συγκεντρώσεις, σέ καμπίνες προβολής, αντίστασιακών στην περιοχή τής Κατοχής).

Άλλους έχθρους, τά θερινά τούς δημιουργούν μόνο τους. Είναι ό,τι κάνει ν' ακούγεται ακόμα τό «γράμματα, χασάπη», σάν συστατικό τής γραφικότητας, τό πηδύμα τής μιάς σκηνης στην άλλη ν' άκονίζει τή μνήμη μας και νά προκαλεί στοιχηματα γιά τό τι ακριβώς μεσολάβησε στό κενό του φίλμ πού όλοι θυμόμαστε καθώς τό είδαμε πάνω από τρεις φορές, ή έξωτική γοητεία ν' ακούς τόν Άλαιν Ντελόν νά μιλάει άγγλικά στόν «Σαμουράι» τού Μελβύλ και ν' αναρωτιέσαι πώς θα ήταν ή προφορά τού Μπράντο σέ μιά γαλιωνέζικη βερσιόν τού «Νονού».

Γιά τούς φίλους, τώρα, ή βεβαιότητα είναι ακόμα πίο εύθραιστη.

Τό μακρύ, ζεστό καλοκαίρι δέν είναι τό ίδιο. Η σύντομη διάρκεια

ζωής κινδυνεύει νά περιοριστεί κι άλλο γιά τά θερινά, σέ τρεις τό πολύ μήνες (καθώς ή χειμερινή περίοδος βιάζεται ν' άρχίζει απ' τά μέσα Σεπτεμβρη τό άργότερο).

Η σταθερότητα τής προτίμησης τού κοινού έμφάνισε, φέτος, γιά πρώτη φορά μειωτικές τάσεις (γύρω στό 10% από πέροι).

Άλλά, καθώς κι οι κακοί βιομήχανοι δέ δημιούργησαν τό νέφος αποκλειστικά γιά νά πλήξουν τούς κατοίκους τής πρωτεύουσας, κι εδώ τά πράγματα είναι λιγότερο απλά.

Οί ταινίες μέ τις «θερινές» ιδιοτητες (Χίτσκοκ, Τζέημς Μπόντ, ούέστερν, αισθηματικές κομεντί ή μελό) έχουν παιχτεί σέ βαθμό κορεσμού - μερικές κι απ' την τηλεόραση.

Στά θερινά δέν αναγνωρίζεται - έπισημα τουλάχιστο - ή ιδιότητα τού «έκπαιδευτήριου» νεότερων κινηματογραφόφύλων (καθώς άρχη τής μαθησης, ή επανάληψη), μια κι άποτελούν ιδιωτικές έπιχειρήσεις.

Διατηρούν τό άλλοθι τής κοινωνικής συνάθροισης, τη συνδρομή τής νυχτιάτικης αΐρας (κι όχι πάντοτε), αλλά πίο ρεαλιστική φαντάζει ή πρόταση συνεταρισμού τους μέ σκοπό τή δυνατότητα εισαγωγής ταινιών κατείθειαν από την έξωτερική αγορά (στην Π.Ε.Ε.Κ.Θ., όμως, τό σωματείο δηλαδή τών θερινών, δέν έχουν οργανωθεί περισσότεροι από 40, όταν τά σινεμά υπολογίζονται γύρω στα 250 - πριν 10 χρόνια ό αριθμός ήταν τριπλάσιος στην Αθήνα - κι οι έπιχειρηματίες πάνω από 150).

Απ' τό μάτσο μέ τόν πασατέμπο ως την έξοδο, ή διαδρομή δέν κινεί έκπλήξεις.

Και τό νά τυπώνεις παράνομα κόπια τού περιφημου Vertigo («Δεσμώτες τού Ίλιγγου») αλλά νά μη μπορείς νά την προβάλλεις, μοιάζει μέ καθιστετημένο ραντεβού μέ την ιστορία, όταν ή αρχική σου αναφορά δέν είναι άλλη απ' τή μυθιστορία.

Ετσι, τά θερινά θυμίζουν ξεχασμένες συναντήσεις ή αϊτές πού δέν πραγματοποιήθηκαν ποτέ (κάθε χειμώνα αφήνουμε ταινίες νά τις δούμε υπό τό σεληνόφως), την ώρα

πού ή άπειλή τής μπουλντόζας έκμηδενίζεται, κάθε βράδυ, από τούς θορύβους τών περιοίκων (για όσους ξέρουν την εικαστική συμβολή τού ήχου, ή μείωση τού τελειοταίου προς δόξαν τού νυχτερινού δελτίου ειδήσεων, σημαίνει πολλά).

Υπογραμμίζουν, ακόμα, τους μονολογους τών βλεμμάτων πού δέν συναντιούνται πούθενά, όπως τού κάθε μοναχικού θεατή μέ τούς πρωταγωνιστές στην όθονη.

Ανάμεσα στην Ομόνοια και τό Λυκαβηττό, τή μητροπόλη και την περιφέρεια, τις ταινίες τέχνης και την άνώδυνη ψυχαγωγία, διατηρούν μικρές όασεις από χώρους μη-σιναντησης πού, έτσι περιορισμένοι ασφινκτικά, γίνονται οι πίο πρόσφοροι τόποι γιά την οργάνωση τών καθημερινών, άτομικών αποδράσεων.

Διόσκολο νά μεταθέτεις τις οικονομικές παραμέτρους ενός προβλήματος (τά θερινά είναι μια συνολική, ίσως, προβληματική έπιχειρήση μ' αδιεικρινιστες διαθέσεις απέναντι στό ένδεχόμενο κοινωνικοποίησης της) στη μαγεία τού φολκλόρ ή τόν αμφίβολο συναισθηματισμό.

Άλλα τ' απομεινάρια τού χτές, σάν κι απ' τό, εκπληρώνουν κάτι: την υπόσχεση νά αναγνωρίζεις μιά ομάδα από εικόνες, πού κατοικούν τό ίδιο φόβοι κι όνειρα.

Στοιχειωμένα από όμοιώματα, τά ίδια διασχίζουν τούς σύντομους πόθους τής βραδιάς. Η ιδεολογία τους δέν διακρίνεται γιά τό φιλάθλο πνεύμα της, ούτε έχει σχέση μέ την Όρθοδοξία ή τόν άφοπλισμό, ακριβώς.

Δέν άποτελούν, γι' αυτό, ικανό πρόσχημα γιά τή φύλαξη τους στό γαλαξία τών μοισειων - ακόμα κι αν τά προϊόντα τους δέ μοιάζουν μέ τά είδη προικός, πού ταξιδεύαν πριν χρόνια στην έπαρχια μ' απαράλλαχτα ήμφαση, σαν απ' τά πού κουβαλούσαν μιά μηχανή και προβάλλαν στόν άσπρο μαντρότοιχο τής παραθαλάσσιας έπαρχιας.

Ανδρέας Τύρος

Με την Κατρίν Ντενέβ στο γύρισμα της «Ώραιας της Ημέρας»

«Ναζαρέν»

«Λός Ολβιντάντος»

«Βιριδιάννα»

«Ένας Ανδαλουσιανός σκύλος»

«Η χρυσή εποχή... Αυτή η ταινία είναι σήμερα το μόνο έγχείρημα να εξυμνηθεί ο έρωτας όπως εγώ τον φαντάζομαι και οι θιαίες αντιδράσεις που προκάλεσαν οι προβολές της στο Παρίσι δεν κάνουν τίποτα άλλο παρά να ενισχύουν μέσα μου τη συνείδηση της ασύγκριτης αξίας της».

Αντρέ Μπρετόν, 1937.

Δέν σέ αποχαιρετώ Bunuel

του Νάνου Βαλαωρίτη

1. Ο Άδωνις Κύρου είπε κάτι πολύ σωστό για το πώς έβλεπε ο Bunuel τ' όνειρο: «Τ' όνειρο, γράφει, για τον Bunuel δεν είναι πια a priori φρουδιανό, αλλά απλώς είναι: Πρόκειται με μία λέξη για ρεαλισμό, για μία πραγματικότητα που περιέχει την υπερπραγματικότητα με τον ίδιο τρόπο που η υπερπραγματικότητα περιέχει την πραγματικότητα».

2. Νομίζω ότι ο Κύρου συνοψίζει σωστά την εμπειρία που είχα απ' όλες τις ταινίες που έχω δει του Bunuel - κι έχω δει τις περισσότερες. Κανένας κινηματογραφιστής δεν είχε για μένα μία τέτοια αίσθηση της «αίσθησης» του χειροπιαστού που να συμβολίζει το «άπιαστο» το «αντιθετικό», με τόσο αιχμηρό τρόπο. Όταν ανοίγει μία πόρτα σε μία ταινία του Bunuel μπορεί να μπει οτιδήποτε, πρόβατο, νάνος, ό Ιησούς, ένας άγγελος, ένα βώδι, ένα κομμένο κεφάλι, ένας τρομοκράτης. Όλες οι ταινίες του Bunuel είναι μία συνουσία με τον άγγελο.

3. Οι «άγγελοι» αποφασίζουν να εξοντώσουν τον «άνθρωπο». Ο άνθρωπος αντιστέκεται ως υπεράνθρωπος. Ο Χριστός βγαίνει απ' τον πύργο των «120 ημερών στα Σόδομα» εξουθενωμένος από τα όργια.

4. Για μένα ο Bunuel ίσως να μην υπήρξε ποτέ. Ήταν πάντοτε μέσα μου. Τόν έζησα από παιδί καθημερινά. Μου ήταν γνώριμος, φίλος της οικογένειας. Μου ψιθύριζε στο αυτί τα μυστικά του σέξ, της βίας, του χιούμορ, μ' ένα σατανικά

αθώο ύφος.

5. Αγαπάω την ιδέα του ανέφικτου με πάθος. Τό ανέφικτο που παρακολουθεί με επιμονή από την αρχή του ο Bunuel, από ένα οικογενειακό γεύμα, που γίνεται κλίνη του μαρτυρίου, μυστικός δείπνος, με μία αντιστροφή απόπατος, σύμβολο της ανίας. Μία κλίνη του γάμου που γίνεται κλίνη του Προκρούστη. Άνθρωποι άσχετοι που η συνάντησή τους δημιουργεί τη σπίθα του παράλογου: ο νάνος κι η κυρία στο τραίνο του «Σκοτεινού Αντικείμενου του πόθου». Ο κύριος αυτός ο τόσο καθωσπρέπει, τί είναι; Βιομήχανος, γκάγκστερ, αστυνομικός ή φυσιολόγος; Όχι είναι ένα αρνί που βελάζει, ένας λύκος που δείχνει τα δόντια του. Είναι γουρούνι που γρυλλίζει (στην αγκαλιά μιας χωριάτισσας) είναι «λυσσασμένο» σκυλί που σκοτώνουν.

6. Περνάω απ' τη μία ταινία του Bunuel στην άλλη όπως κυκλοφορώ σ' ένα πλοίο, σ' ένα τραίνο, σ' ένα Πανεπιστήμιο, σ' ένα νοσοκομείο. Ξαφνικά, ενώ κάνω περίπατο στην έξοχη πέφτω μύτη με μύτη, μ' ένα πτώμα. Είναι ο άνθρωπος που σκότωσα, πέρσι, χτές, ή μεθαύριο. Περπατάω από τη μία ταινία στην άλλη όπως αλλάζω κάθε νύχτα όνειρο ή πιτζάμα. Αναζητώ κάποιον σ' ένα μέγαρο της Αναγέννησης. Μά συναντώ μόνο ζητιάνους, λεπρούς, σακάτηδες, παραμορφωμένους, μουγγούς, ήλιθιους, τρελούς. Απ' αυτόν τον υπόκοσμο βγαίνει ένας σωτήρας του κόσμου. Κοιτάζομαι στον καθρέφτη, είμαι ο ζητιάνος της Βιριδιάνας, ο Ναζαρίν.

7. "Απερίγραπτες σκηνές φρίκης και ωμότητας. Αλλά ποτέ η σκληρότητα για τη σκληρότητα. Ο έρωτας, η τρυφερότητα έχουν πάντα την άλλη όψη τους. Το χρήμα, το συμφέρον. Τα κόκαλα στους βράχους της ακρογιαλιάς δεν είναι απλά κόκαλα. Είναι νεκροκεφαλές, σκελετοί με τιάρες και μανδύες επισκόπων. Ο χορός του θανάτου.

8. "Έχω μία πολύ μακρινή εντύπωση ότι με αποφεύγουν όρισμένοι άνθρωποι. Στην αρχή δέ δίνω μεγάλη σημασία. Όταν όμως αρχίζω να παίρνω γράμματα έρωτικο-απειλητικά αρχίζουν να μου μπαίνουν ψύλλοι στ' αυτιά. Πρόκειται για τό ήφαιστειο των ανθρώπινων σχέσεων που ύποφώσκει έτοιμο να εκραγεί.

9. Μέ απασχολεί πολύ τό πρόβλημα της σταθερότητας του πλοίου εν πλώ. Τό πλοίο κλυδωνίζεται. Ανοίγει μία πουκαπόρτα. Τά νερά εισρέουν στην κρεβατοκάμαρά μου από μία μαύρη τρύπα στον τοίχο. Ο κήπος είναι τώρα ύποβρύχιος. Η δασκάλα μου μου βάζει μία προσωπίδα όξιγόνου όταν φτάνουμε στην άκρη του νερού.

Ο Σιμεών από την κολώνα του μορφάζει. Είναι ο νάνος. Είναι η γεροντοκόρη δασκάλα. Μιά όρχηστρα παίζει. Ο διευθυντής της όρχηστρας δεν είναι άλλος από τον σκηνοθέτη του όνειρου μου: Είναι ο Bunuel.

10. Κάποιο ύποπτο πρόσωπο κυκλοφορεί στα προσάστεια. Τό βλέπουμε πάντοτε από μακριά. Είναι ο σκηνοθέτης του όνειρου μιάς νύχτας του καλοκαιριού του χειμώνα...

11. Δεν μπορώ να μην επισκεφτώ τό σπίτι που μου προσφέρει ο φακός. Η πόρτα είναι ανοιχτή. Μπαίνω. Συναντάω μία νόστιμη κυρία ντυμένη στα μαύρα. Φέρεται αίσθητά στους υπηρέτες της κι όμως τούς αγαπάει. Τούς μισεί. Τούς λατρεύει. Τή μισούν, τη λατρεύουν. Είναι πάντοτε ντυμένη στα μαύρα.

12. Δεν πήγα ποτέ να δώ μία ταινία του Bunuel χωρίς να βγώ άλλος άνθρωπος.

13. Τό δράμα των γυναικών είναι τ' άναποδο του

δράματος των ανδρών. Έκείνες φεύγουν. Εκείνοι τις καταδιώκουν. Ο πόθος καταδιώκων και καταδιωκόμενος. Παρηλλαγμένος. Αναρθρος. Μέσα σέ μία ματιά.

14. *Μερικές Σκηνές*: Στόν 'Ανδαλουσιανό σκύλο: τά μερμήγκια που έχουν τή φωλιά τους στην παλάμη του ήρωα.

Στή *Χρυσή εποχή*: η σκηνή του έρωτα στόν κήπο. Η σκηνή της 'Αγελάδας στην κρεβατοκάμαρα.

Στό *Αυτό λέγεται η Αύγή*: η σκηνή μέ τις χειροπέδες πάνω από τή Βίβλο στό τραπέζι του άνακριτού.

Στόν *Ναζαρίν*: η γυναίκα που θέλει τόν Παράδεισο αλλά τόν Χουάν, τόν έραστή της.

Στή *Βιριδιάννα*: η σκηνή του γειύματος των ζητιάνων που θυμίζει τό Μυστικό Δείπνο του Ντά Βιντσι.

Στόν *Άγγελο εξολοθρευτή*: η σκηνή της εισόδου των προβάτων απ' τήν απαγορευμένη έξοδο.

Στήν *Ωραία της ημέρας*: η είσοδος του Κλεμεντί ως του μπαλαφρισμένου νταβατζή.

Στήν *Τριστάνα*: τό κεφάλι του Φερνάντο Ρένι αποκεφαλισμένου ως γλωσσίδι της καμπάνας.

Στή *Διακριτική γοητεία της Άστικής Τάξης*: η σκηνή του καλεσμένου που κρύβεται κάτω απ' τό τραπέζι του μπουφέ μέ τά φαγητά για ν' αποφύγει τούς τρομοκράτες και δεν μπορεί ν' άντισταθεί στόν πειρασμό να βγάλει τό χέρι του για να πάρει ένα ζαμπόν.

Στό *Φάντασμα της Έλευθερίας*: η σκηνή της συλλογικής αποπάτησης και του ιδιαίτερου γειύματος καθώς και τό τηλέφωνο απ' τό νεκροταφείο.

Στό *Σκοτεινό άντικείμενο του πόθου*: η σκηνή του έρωτα πίσω απ' τις γριλλίες ενόσω κοιτάει άνισχυρος ο Φερνάντο Ρένι και η σκηνή του νάνου μέ τήν κυρία στό τρέινο.

Κι άλλες άπειρες σκηνές που τις ζω καθημερινά στό ξύπνιο και στόν ύπνο μου.

15. *Μερικά όνόματα*: Λιά Λύς, Κατρίν Ντενέβ, Φρανσισκο Ραμπάλ, Ζάν Μορώ, Πιέρ Κλεμεντι, Ντελφίν Σευρίγκ, Άλαίν Κουνή, Σάκαρη Σκώττ, Σιλβία Πινάλ, Μπούλ Όζιέρ, Καρόλ Μπουκέ ή Άντζελα Μολίνα: Σαλβατόρ Νταλι, Μάξ Έρνστ, Πρεβέρ, Χοσέ Μπεργκαμίν, Οκτάβιος Μιρμπώ, Ροβινσώνας Κρούσος, Πιέρ Λουίς.

16. Αφότου γνώρισα τό έργο του Bunuel, δεν κοιμήθηκα για τόν ίδιο ύπνο στό κρεβάτι μου. Είχα πάντοτε τήν εντύπωση πως όταν όνειρευόμουν ά ήμουν ένα πρόσωπο σέ μία ταινία του Bunuel.

17. Πολύ σημαντική ή σύγκρουση άνάμεσα στόν υπόκοσμο και τόν επάνω κόσμο (φτωχοί-πλούσιοι), στα ένστικτα και στή λογική, στην εκκλησία και τήν άθεία. Ο καθολικισμός βοήθησε στην εκκόλαψη του υπερρεαλισμού ως όργανωμένοι κινήματος. Υπήρξε μία άντι-εκκλησία. Δεν είναι τυχαίο ότι μία άνοργάνωτη όρθοδοξία, δέ δημιούργησε στό χώρο μας όργανωμένο, άλλ' άνοργάνωτο υπερρεαλισμό.

18. Από τή *Χρυσή Έποχή* ως τό *Σκοτεινό Άντικείμενο* τό δράμα της ψυχής και της σάρκας, της σινειδήσης και της άσινειδήσιας, της σκληρότητας και της τρυφερότητας, της σκλαβιάς και της έλευθερίας, του έρωτα και του μίσους, κλυδωνίζουν τό ανθρώπινο πλοίο, διεκδικούν άντιφατικά τήν καρδιά του ανθρώπου.

19. Δέ σέ άποχαιρετώ Bunuel. Είσαι πάντοτε παρών, γιατί μέσα μου συνεχίζονται επ' άπειρων οί ταινίες σου.

20. Luis Bunuel, για μένα ήσουν και θάσαι πάντοτε ένας ώραιος Σάν Έλληνας.

‘Ο υπερρεαλισμός 1929-1933

του Luis Bunuel

“Ένα χρόνο πριν τό θάνατό του ό Luis Bunuel έγραψε τό αὐτοβιογραφικό βιβλίο «Ή τελευταία μου πνοή». Παραθέτουμε απόσπασμα μέ τήν έμπειρία του από τό κίνημα του υπερρεαλισμού. (έκδ. Robert Laffont, Paris 1982, σελ. 122 κ.έ.).

“Ο υπερρεαλισμός ήταν πριν άπ’ όλα ένα κάλεσμα πού τό άκουγαν στην Αμερική, στη Γερμανία, στην Ισπανία, τή Γιουγκοσλαβία, άνθρωποι πού άσκούσαν ήδη μία ένστικτώδη και άνορθολογική μορφή έκφρασης, πριν ακόμα τό άντιληφθούν. Τά ποιήματα πού είχα δημοσιεύσει στην Ισπανία, πριν κάν άκούσω νά μιλοῦν γιά υπερρεαλισμό, μαρτυροῦν γι’ αὐτό τό κάλεσμα πού μάς οδηγούσε όλους στό Παρίσι. Καί όταν ό Νταλί κι εγώ, δουλεύοντας πάνω στό σενάριο του «Ένας Άνδalousιανός Σκύλος» εφαρμόζαμε ένα είδος αὐτόματης γραφής, είμαστε ήδη υπερρεαλιστές χωρίς τήν έτικέτα.

“Η είσοδός μου στην ομάδα των υπερρεαλιστών έγινε σαν κάτι έντελώς φυσικό, πολύ άπλό. Έγινε δεκτός στις καθημερινές συναντήσεις πού γίνονταν στό Συρανό και πιο σπάνια στό σπίτι του Μπρετόν, οδός Φονταίν 42.

“Όπως όλα τά μέλη της ομάδας αισθανόμουν μία έλξη πρós μίαν όρισμένη ιδέα γιά τήν επανάσταση. Οί υπερρεαλιστές, πού δέν θεωρούσαν τόν έαυτό τους σαν τρομοκράτη, ένοπλο άκτιβιστή, πάλευαν ένάντια

σέ μία κοινωνία πού άποστρέφονταν, χρησιμοποιώντας σαν κύριο όπλο τό σκάνδαλο. Ένάντια στις κοινωνικές άνισότητες, τήν έκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο, τήν άποκτηνωτική επίδραση της θρησκείας και τόν βάνανσο και άποικιοκρατικό μιλιταρισμό, θεώρησαν γιά πολύ καιρό τό σκάνδαλο ως τό παντοδύναμο μέσο πού ξεσκεπάζει και είναι ικανό νά φέρει σέ φώς τά κρυφά και βδελυρά έλατήρια του συστήματος πού πρεπε νά καταπολεμήσουν. Πολύ γρήγορα, ένας αριθμός άπ’ αυτούς, έκτράπηκαν άπ’ αὐτή τή μορφή δράσης, γιά νά περάσουν στην καθαρή πολιτική, και κυρίως στό μόνο κίνημα πού μάς φαινόταν τότε άξιο νά όνομάζεται επαναστατικό, τό κομμουνιστικό κίνημα. Φούντωσαν τότε άδιάκοπες συζητήσεις, διασπάσεις και διενέξεις. Έντούτοις, ό πραγματικός στόχος του υπερρεαλισμού δέν ήταν νά δημιουργήσει ένα καινούργιο κίνημα, λογοτεχνικό ή ζωγραφικό, ή ακόμα και φιλοσοφικό, αλλά νά προκαλέσει τό ξέσπασμα της κοινωνίας, νά αλλάξει τή ζωή.

Οί περισσότεροι άπ’ αυτούς τους επαναστάτες άνήκαν σέ καλές οικογένειες. Οί αὐτοί έξεγείρονταν ένά-

ντια στην άστική τάξη. Παρόμοια και ή δική μου περίπτωση. Αὐτό τό γεγονός συμπληρωνόταν μέσα μου μ’ ένα όρισμένο ένστικτο άρνησης, καταστροφής, πού πάντα τό αισθανόμουν πιο δυνατό από κάθε δημιουργική διάθεση. Η ιδέα του έμπρησμού ενός μουσείου, γιά παράδειγμα, μου φαινόταν πάντα πιο γοητευτική άπ’ ό,τι τά έγκαίνια ενός πολιτιστικού κέντρου ή ή ίδρυση ενός νοσοκομείου.

Έκείνο όμως πού μέ συνάρπαζε στις συζητήσεις μας στό Συρανό ήταν κυρίως ή δύναμη της ήθικής σκοπιάς. Γιά πρώτη φορά στη ζωή μου συναντούσα μία ήθική συνεκτική και άυστηρή, όποιο δέν έβρισκα κανένα ψεγάδι. Βεβαίως, αὐτή ή έπιθετική και όξυδερκής υπερρεαλιστική ήθική βρισκόταν συνήθως στους αντίποδες της τρέχουσας ήθικής, πού τήν θεωρούσαμε άποτρόπαιη, και άπορρίπταμε συλλήβδην τις ισχύουσες άξίες. Η ήθική μας στηριζόταν σ’ άλλα κριτήρια, έξυμνούσε τό πάθος, τόν έμπαιγμό, τήν έξύβριση, τό μαῦρο χιούμορ. Μέσα όμως σ’ αὐτή τήν καινούρια περιοχή, πού τά όριά της κάθε μέρα άπομακρύνονταν, όλες οι χειρονομίες μας, όλες μας οι αντίδράσεις, όλες οι σκέψεις μάς φαινόταν δικαιολογημένες, δίχως τή σκιά της παραμικρής άμφιβολίας. Η δική μας ήθική ήταν πιο άπαιτητική, πιο έπικίνδυνη αλλά επίσης πιο σταθερή, πιο συνεκτική, πιο συμπαγής από τήν άλλη.

Προσθέτω - όπως μέ έκανε νά παρατηρήσω ό Νταλί - ότι οι υπερρεαλιστές ήταν όμορφοι. Φωτεινή και λεόντεια ή όμορφιά του Άντρέ Μπρετόν άπ’ τό πρώτο βλέμμα. Πιο έπιμελημένη ή όμορφιά του Άραγκόν. Ο Έλυάρ, ό Κρεβέλ κι ό ίδιος ό Νταλί, και ό Μάξ Έρνστ μέ τό έκπληκτικό πρόσωπο σαν πουλί μέ καθαρά μάτια, και ό Πιέρ Υνίκ κι όλοι οι άλλοι: ομάδα φλογερή και περήφανη, άξέχαστη.

Μέ ρωτούν άρκετά συχνά τί άπόγινε ό υπερρεαλισμός. Δέν ξερω πολύ καλά τί νά άπαντήσω. Μερικές φορές, λέω ότι ό υπερρεαλισμός θριάμβευσε στις λεπτομέρειες και άπέτυχε στα βασικά. Ο Άντρέ Μπρετόν, ό Έλυάρ, ό Άραγκόν, είναι μεταξύ των καλύτερων Γάλλων συγγραφέων του 20ού αιώνα, σέ καλή θέση σ’ όλες τις βιβλιοθήκες. Ο Μάξ Έρνστ, ό Μαγκρίτ, ό Νταλί είναι άπ’ τους πιο άκριβούς και πιο άναγνωρισμένους ζωγράφους, σέ καλή θέση σ’ όλα τά μουσεία. Καλλιτεχνική άνάδειξη και πολιτιστική έπιτυχία, άκριβώς αὐτά ήταν πού μάς ένδιέφεραν λιγότερο. Τό κίνημα του υπερρεαλισμού έλάχιστα άγωνιούσε νά εισέλθει ένδοξο στις ιστορίες της λογοτεχνίας και της ζωγραφικής. Αὐτό πού εύχόταν πριν άπ’ όλα (εύχ ή έντατική και άπραγματοποίητη), ήταν νά μετασχηματιστεί ό κόσμος και ν’ αλλάξει ή ζωή. Σ’ αὐτό τό σημείο - τό βασικό - ένα σύντομο βλέμμα γύρω μας θά δείξει καθαρά τήν άποτυχία μας.

Δέν μπορούσε φυσικά νά γίνει άλλιώς. Μετράμε σήμερα τήν κατώτατη θέση πού κατείχε ό υπερρεαλισμός μέσα στον κόσμο σέ σύγκριση

μέ τις αναρίθμητες και διαρκώς ανα-
νεούμενες δυνάμεις της ιστορικής
πραγματικότητας. "Απληστοι, μέ ὀ-
νειρα τεράστια σάν τή γή, δέν είμα-
στε τίποτα - τίποτα ἄλλο παρά μία
μικρή ομάδα ἀπό θρασεῖς διανοού-
μενους πού σύχναζαν σ' ἕνα καφε-
νεῖο κι ἔβγαζαν ἕνα περιοδικό. Μιά
χούφτα ἰδεαλιστές πού γρήγορα δι-
χάζονταν, μόλις χρειάζονταν νά πά-
ρουν ἄμεσα καί βίαια μέρος στή
δράση.

"Ὡστόσο, σ' ὅλη μου τή ζωή μου-
χει μένει κάτι ἀπ' τό πέρασμά μου
- λίγο περισσότερο ἀπό τρία χρόνια -
ἀπό τίς ἐνθουσιώδεις κι ἀστατες
γραμμές τοῦ ὑπερρεαλισμοῦ. "Εκεί-
νο πού μου ἔμεινε εἶναι πρῶτα αὐτή
ἡ ἀναγνωρισμένη καί ἐπιθυμητή ἑ-
λευθερή πρόσβαση στά βάθη τῆς
ὑπαρξης, αὐτό τό κάλεσμα τοῦ ἀνορ-
θολογισμοῦ, τῆς ἀσάφειας, ὅλων τῶν
παρορμήσεων πού ἔρχονται ἀπ' τό
βαθύ μου ἐγώ. Κάλεσμα πού ἀντη-
χοῦσε γιά πρώτη φορά μέ τέτοια
δύναμη, τέτοιο κουράγιο καί πού
συννοθεύονταν ἀπό μία σπάνια αἰθά-
δεια, ἀπ' τήν εὐχαρίστηση τοῦ παι-
χνιδιοῦ, ἀπό μία ζωηρή ἐπιμονή στόν
ἀγῶνα ἐνάντια σέ κάθε τί πού θεω-
ροῦσαμε ἀθέμιτο. "Απ' ὅλα αὐτά δέν
ἔχω τίποτα ἀρνηθεῖ.

Προσθέτω ὅτι οἱ ἀντιλήψεις τῶν
ὑπερρεαλιστῶν ἦταν κατά τό μεγα-
λύτερο μέρος τους ὀρθές. Παίρνω
μόνο ἕνα παράδειγμα, τό παράδειγ-
μα τῆς ἐργασίας, ἀξίας ἱερῆς καί
ὁσίας τῆς ἀστικής κοινωνίας, λέξη
ἄθικτη. Οἱ ὑπερρεαλιστές ἦταν οἱ
πρῶτοι πού τή χτύπησαν συστηματι-
κά, ἔφεραν σέ φῶς τό ψέμα τῆς,
διακήρυξαν ὅτι ἡ μισθωτή ἐργασία
εἶναι μία ἀτιμία. Τήν ἡχώ αὐτοῦ τοῦ
λίβελλου συναντάμε στήν *Τριστάνα*,
ὅταν ὁ Ντόν Λοπέ λέει στόν βουβό
νέο:

- "Αμοιροὶ ἐργάτες. "Απατημένοι
καί δαρμένοι! "Η ἐργασία εἶναι μία
κατάρα, Σατοῦρνο. Κατω ἡ ἐργασία
πού πρέπει νά κάνουμε γιά νά μπο-
ροῦμε νά ζήσουμε. Αὐτή ἡ ἐργασία
δέν μᾶς τιμᾷ, ὅπως λένε, δέ χρησι-
μεύει παρά μόνο γιά νά γεμίζουν τίς
κοιλίες τους τά γουρούνια πού μᾶς
ἐκμεταλλεύονται. "Αντίθετα, αὐτά
πού κάνει ὁ ἄνθρωπος ἀπό εὐχαρί-
στηση ἢ ἀπό κλίση, τόν ἐξευγενί-
ζουν. Θα 'πρεπε ὅλοι νά μποροῦν νά
ἐργάζονται ἔτσι. Κοίταξε ὁ μῆνας: Δέν
ἐργάζομαι. Καί νά μέ κρεμάσουν
δέν πρόκειται νά ἐργασθῶ. Καί βλέ-
πεις ὅτι ζῶ, ζῶ ἄσχημα, ἀλλά ζῶ
χωρίς νά ἐργάζομαι.

"Ορισμένα στοιχεῖα αὐτῆς τῆς ἀ-
ποστροφῆς βρισκόνταν ἤδη μέσα
στό ἔργο τοῦ Γκάλντος, εἶχαν ὅμως
ἕνα ἐντελῶς διαφορετικό νόημα. "Ο
μυθιστοριογράφος κατέκρινε τόν ἡ-
ρώα του γιά τήν ὀκνηρία του. Τή
θεωροῦσε ἠθικό ἐλάττωμα.

Πρῶτοι οἱ ὑπερρεαλιστές διαι-
σθάνθηκαν ὅτι ἡ ἀξία-ἐργασία ἀρχι-
ζε νά τρέμει πάνω σέ εὐθραυστες
βάσεις. Σήμερα, πενήντα χρόνια ἄρ-
γότερα, σχεδόν ὅλοι μιλάνε γιά τήν
παρακμή αὐτῆς τῆς ἀξίας πού τήν
θεωροῦσαν αἰῶνα. "Αναρωτιοῦνται
ἂν ὁ ἄνθρωπος γεννήθηκε γιά νά
ἐργάζεται, ἀρχίζουν νά προσβλέ-
πουν σέ πολιτισμούς χωρίς ἐργασία.
Στή Γαλλία ὑπάρχει ἀκόμα καί ὁ

πουργεῖο "Ελευθεροῦ χρόνου.

Αὐτό πού μου ἔμεινε ἀπ' τόν ὑ-
περρεαλισμό εἶναι ἀκόμα ὅτι ἀνακά-
λυψα μέσα μου μία πολύ σκληρή
σύγκρουση μεταξύ τῶν ἀρχῶν κάθε
παραδεκτῆς ἠθικῆς καί τῆς προσω-
πικῆς μου ἠθικῆς, σύγκρουση πού
γεννιόταν ἀπ' τό ἐνστικτό μου κι
ἀπ' τήν ἐνεργητική μου ἔμπειρία.
Μέχρι τήν εἰσοδό μου στήν ομάδα,
δέν εἶχα ποτέ φανταστεῖ ὅτι θά
μποροῦσε νά δημιουργηθεῖ μία τέ-
τοια σύγκρουση. Καί πιστεύω ὅτι
αὐτή ἡ σύγκρουση εἶναι ἀπαραίτητη
σέ κάθε ζωή.

Αὐτό, λοιπόν, πού μου ἔμεινε ἀπό
κεῖνα τά χρόνια, πέρα βέβαια ἀπό
κάθε καλλιτεχνική ἀνακάλυψη, πέ-
ρα ἀπό τήν καλλιέργεια τῶν αἰσθήσε-
ων καί τῆς σκέψης μου, ἦταν ἡ
καθαρή κι ἀμείωτη ἠθική ἐπιταγή
στήν ὁποία προσπάθησα νά μείνω
πιστός παρ' ὅλες τίς δυσκολίες. Νά
παραμένεις πιστός σέ μία σαφή ἠθι-
κή δέν εἶναι τόσο εὐκόλο ὅσο θά
μποροῦσε νά φανταστεῖ κανείς. Αὐ-
τή ἡ πίστη σκοτιάφτει ἀδιάκοπα
στόν ἐγωισμό, τή ματαιοδοξία, τήν
ἀπληστία, τήν ἐπιδειξιμανία, τήν
εὐκολία, τή λησμονιά. Μερικές φο-
ρές ὑπέκυψα σ' ἕναν ἀπ' αὐτούς
τούς πειρασμούς καί παραβίασα
τούς ἰδίους μου τούς κανόνες - γιά
πράγματα, πιστεύω, χωρίς μεγάλη
σημασία. Τίς πῶς πολλές φορές, τό
πέρασμά μου ἀπ' τόν ὑπερρεαλισμό
μέ βοήθησε νά ἀντισταθῶ. Καί ἴσως
αὐτό εἶναι, κατά βάθος, τό βασικό.

«Δίνουν στόν *Bunuel* ὅλα τά ὀνόματα: προδότης,
ἀναρχικός, διεστραμμένος, θλάσφημος, εἰκονοκλάστης.
Δέν τολμοῦν ὅμως νά τόν ὀνομάσουν τρελό...
Θά 'θελαν νά τόν σταυρώσουν ἢ ἔστω νά τόν ρίξουν
στήν πυρά. Αἰξίζει τήν πῶς μεγάλη ἀναγνώριση πού
μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νά τρέφει γιά τόν ἄνθρωπο».

Χένρυ Μύλλερ, 1931.

«Μερικές ἀπ' τίς ταινίες τοῦ *Bunuel* ('Η χρυσή ἐποχή,
Λὸς Ὀλβιντάντος, Ρόμπινσον καί τώρα ὁ Ναζαρίν),
χωρίς νά παύουν νά εἶναι κινηματογράφος, μᾶς
πλησιάζουν σ' ἄλλες περιοχές τοῦ πνεύματος,
σ' ὀρισμένες γκραβούρες τοῦ Γκόγια, σέ κάποιο
ποίημα τοῦ *Κεθέντο* ἢ τοῦ *Περέ*, σ' ἕνα ἀπόσπασμα
τοῦ *Μαρκήσιου ντε Σάντ*, σ' ἕνα κομμάτι τοῦ *Βάλ
Ἰνκλάν*, σ' ἕνα ἐπεισόδιο τοῦ *Θερβάντες*... Παρά τά
ἐμπόδια πού ὀρθώνει ὁ κόσμος σέ παρόμοια
ἐγχειρήματα, ἡ προσπάθεια τοῦ *Bunuel* ἀναπτύσσεται
κάτω ἀπ' τή διπλή ἀψίδα τῆς ὁμορφιάς καί τῆς
ἐξέγερσης».

Ὀκτάβιο Πάζ, 1960.

«Δέν ἀπομακρύνομαι ἀπ' τή σκέψη ὅτι ὁ *Bunuel* μᾶς
παρέχει τό μόνο σύγχρονο αἰσθητικό δείγμα τοῦ
φροῦδισμοῦ».

Ἄντρέ Μπαζέν, 1952.

Μπρετόν

Έρνστ

Νταλί

Κρεβέλ

Ελύαρ

Μαγκρίτ

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΛΙΟΝΤΑΚΗΣ

«Ο Μινώταυρος μετακομίζει

Εκδόσεις Γνώση, Αθήνα 1982

«Η απειλή όμως του ολοένα και επερχόμενου αδιέξοδου τόν οδηγεί να μεταθέτει το αγωνιώδες βίωμά του σε μία μέλλουσα, τό ίδιο ωστόσο επισφαλής, έλπιδα». Έτσι εκκλίνει μία κριτική παρουσίαση της δεύτερης ποιητικής συλλογής του Χρ. Λιοντάκη, της *Μετάθεσης*, που είχα δημοσιεύσει στο περ. *Τράμ*, πριν από έξι χρόνια (άρ. 4, 1977). Η ανάγκη να κατακτηθεί ή ολοκληρωμένη ταυτότητα του προσώπου-ανάγκη όχι μόνο της ποιητικής συνειδησης, αλλά και αυτής της ίδιας της ύπαρξης-είναι και εδώ, στο *Ο Μινώταυρος μετακομίζει*, σε ύψιλό βαθμό έντονη. Μέ τη διαφορά ότι στην πρόσφατη συλλογή του Χρ. Λιοντάκη βλέπουμε να εκλείπουν, ολοένα και περισσότερο καθώς προχωρούμε στην ανάγνωση των ποιημάτων, τά πολλά και πολλαπλά προσωπεία που χρησιμοποιούσε ο ποιητής για να όμολογήσει, συνήθως ύπαινικτικά, τη διαφορά του μέ τη συμβατική, έρωτική ή κοινωνική, ήθικη. Οι περσόνες, τά προσωπεία-παραμορφωτικοί καθρέφτες που αλλοιώνουν και διασπούν τό ακριβές περίγραμμα του προσώπου-ήταν δημιουργήματα του φόβου μπροστά σε κάθε απαγόρευση και περιστολή, που επιβάλλουν για κάθε παραβίασή τους οι κρατούσες κοινωνικές αξίες. Ο φόβος, τώρα, παύει να υπάρχει. Αναμφίβολα εξακολουθεί να υπάρχει. Όμως ή στάση του ποιητή απέναντι σ' αυτόν δέν είναι ή ίδια: όμολογεί όσο γίνεται πιο απερίφραστα τη ρήξη του μέ έναν κόσμο που ό κώδικας της τιμής του δέ θέλει να ανοιχτεί προς τό άγνωστο και τό αίρετικό· έτσι «ή καθαρεύουσα κλητήρας σε άνακαλεί στο ρόλο» (σελ. 26).

Τό εύρημα που αντιπροσωπεύει αυτή τη ρήξη είναι ό Μινώταυρος. Ένα εύρημα που ό Χρ. Λιοντάκης τό εκμεταλλεύτηκε έξαιρετικά. Από άρχετυπικό στοιχείο και μορφή της μυθολογίας (τό ζωο-άνθρωπος ή τό πουλι-άνθρωπος βρίσκονται, ως ένθεα είδωλολατρικά και τοτεμικά σύμβολα, σε όλες τις αρχαίες και πρωτοιστορικές κοινωνίες), μετασιώνεται εδώ σε σύμβολο της διπλής ταυτότητας άρχικά, της μιας και μόνης έπειτα, του ποιητή.

«Μ' έναγκαλίζεται ό μινώ-
ταυρος
μάς είδανε μαζί πολλές φο-
ρές
μέ κυνηγά
τόν κυνηγώ
ποικιλίζουν οί φήμες».
(σελ. 20)

Ο μινώταυρος· αυτό τό δν και ταυτόχρονα μη-δν είναι ή προσωποποίηση του διχασμού (άνθρωπος και ζωο) αλλά και, από μία άλλη πλευρά, ή ένσάρκωση της κοινωνικής ένοχής: ή ποινή για την παράβαση εκείνου που θεωρούμε ως φυσικό ή νόμιμο είναι τό κλείσιμο του μινώταυρου στο λαβύρινθο, ή κρατούσα «ίερή» ήθικη επιβάλλει την απόκριψη της ένωσης ζώου και ανθρώπου. Αυτή ή ένοχή είναι που αναπαράγει τό διχασμό και ή περιστολή του σώματος γίνεται έτσι τό άναγκαίο τίμημα για τη διασφάλιση των ήθικων αξιών, όπως αυτές ήταν και είναι.

Οι πολυδαίδαλες στοές του λαβύρινθου χάνονται ως τά πρώιμα χρόνια του ποιητή - «άσπράδι αυγού

τό παρελθόν» (σελ. 32), ως εκείνη την πρώτη και καθοριστική αίσθηση που θά διαβρώσει τις σχέσεις του μέ τόν κόσμο. «Στό παιχνίδι όπου σχεδόν πάντα / περίσσευα», διαβάζουμε (σελ. 10)· νά ό μίτος της Αριάδνης που εδώ τόν βλέπουμε αντίστροφα: αν και από μία σχετική απόσταση χρόνου, ή αίσθηση της διαφοράς και τό συναίσθημα της απομόνωσης, που όμολογούνται μ' αυτό τό στίχο, οδηγούν σε μία μη θελημένη είσοδο στο λαβύρινθο. Νοσταλγία για την παιδική και την έφηβική ζωή; Σίγουρα όχι. Άλλωστε ό τόνος που διαπνέει και τις δυό βασικές ένότητες του βιβλίου είναι έλεγειακός: ή πατρική έστία - «ένα έρείπιο φώς έσταζε σκόνη», (σελ. 11), ή ακόμα, πιο ρητά: «Τό σπίτι μύριζε καμένο λάδι / και σκοτάδι / ό πατέρας πάντα δύσκολα να άναπνέει / και ή μητέρα: φανταστείτε μιάν Ήλέκτρα / δίχως άδελφό». (σελ. 11).

Αίσθηση της διαφοράς (του ότι είμαι άλλο από αυτό που «πρέπει» να είμαι) που έρχεται και κορυφώνεται δραματικά όταν οι δίοδοι του λαβύρινθου προεκτείνονται ως τη ζωή της πόλης.

«Μετακομίζει ό μινώταυρος
μαζί μου στην Αθήνα
τό χάσμα κλείνει
στο άλλο χάσμα».
(σελ. 22)

Τό χάσμα, δηλ. τό κενό -«Χάσμα» τιλοφορείται και ή πρώτη ένότητα της συλλογής- βγάζει και πάλι στο κενό. Η αλλαγή τοπίου στο λαβύρινθο δέ σημαίνει καθόλου και την ύπαρξη ή τη σωματική άπεμπλοκή του ποιητή. Ίσως γιατί ό λαβύρινθος κατοικεί μέσα του. Άν λοιπόν αλλάζει ό διάκοσμος, τά πρόσωπα, οι καθημερινές σχέσεις, ό χώρος, ή διστακτική έξοδος, τά πρόσωπα, οι καθημερινές σχέσεις, ό χώρος, ή διστακτική έξοδος του σώματος προς την εκπλήρωσή του

εξακολουθεί να παραμένει άκαρπη.

«Δίνουν τά μάτια σήμα του
συναγερμού
άλλά οι λέξεις δέν φτάνουν
στο λουτρό
ως τό τέλος».
(σελ. 38)

Κι αυτό γιατί ό φόβος, τό συγκράτημα, αρδεύουν άσταμάτητα εκείνο τό συναίσθημα που κρατάει τόν μινώταυρο στο λαβύρινθο: την ένοχή. Ένοχή όχι μόνο για ό,τι συνεργείται «μέ τη βία της σωπής» (σελ. 34), αλλά και για τό ίδιο αυτό τό σώμα-μινώταυρος που διεκδικεί την άπελευθέρωσή του από τις «αρχαίες ποινές» (σελ. 31). Η ένοχή, τέλος, που μέσα από τό αγωνιώδες βίωμά της προσβλέπει στην κάθαρσή της, στην κατάκτηση της ταυτότητας που δέ θά χρειάζεται πιά μεταμφιέσεις για να δηλώσει αυτό που είναι.

«Και στη δική μου τελετή
δέν ήμουν πιά κομπάρσος».

Ίσως αυτό; Ίσως εδώ ό Χρ. Λιοντάκης ύπαινίσσεται την έξοδο, τό άνοιγμα απ' όπου ό μινώταυρος-μίσος στο φώς, μίσος στο σκοτάδι - θά βρεθεί μέ τόν κόσμο.

Μία ποίηση επίμονα άρχιτεκτονημένη, όπως αυτή, θά 'λεγα πως δέ δίνει τόσο σημασία στην ολοκληρωμένη φράση. Άν διατηρεί μιά άμεσότητα, αυτό συμβαίνει γιατί ή κάθε ποιητική εικόνα -και ή πιο «σκοτεινή» ακόμα- έχει ένα δραματικό φορτίο, ωστόσο πάντα συγκρατημένο και ποτέ υπερτονισμένο, που είναι αδύνατο να μη γίνει αίσθητό. Και μάλλον όχι μόνο οι εικόνες αλλά κι αυτές οι ίδιες οι λέξεις, ό τρόπος που αντιπαρατίθενται, που συνδυάζονται, που αλληλοαναϊρούνται.

Αλέξης Ζήρας

Απαραίτητες διευκρινήσεις

Αγαπητέ Σχολιαστή,

Όταν στις αρχές Ιουλίου μου ζητήσατε να σάς ενημερώσω πάνω στο λεγόμενο «νεοορθόδοξο» ρεύμα, δέχτηκα, με την προϋπόθεση πως θα συζητούσαμε φιλικά, και πως η συζήτηση αυτή θα αποτελούσε ένα μόνο στοιχείο για τη διατύπωση ενός ενημερωτικού άρθρου που δε θα βασιζόταν μόνο στις δικές μου απόψεις αλλά που θα πήγαζε μέσα από τις διασταυρωμένες πληροφορίες μιας σειράς προσώπων από διάφορους χώρους, προσώπων που σάς είχα υποδείξει. Τελικά αντί μία τέτοια πολυδιάστατη και αντικειμενική έτσι πληροφορόρηση, προτιμήσατε να δημοσιεύσετε το σύνολο της συζήτησής μας χωρίς μάλιστα να σκεφθείτε πως ένας προφορικός λόγος περιλαμβάνει τονισμούς που δεν μπορούν να μεταφερθούν σε γραπτό λόγο δίχως παραπέρα επεξεργασία του κειμένου, ή πως, ακόμα, η μεταφορά από το μαγνητόφωνο, αν δεν ελεγχθεί από τον όμιλούντα, μπορεί να οδηγήσει σε ασάφειες και παρεξηγήσεις - που προέρχονται τόσο από τις ανεπάρκειες του ήχου όσο και από την απουσία ενός καθαρού τονισμού ή μιας καθαρής στίξης.

Τό κείμενό σας έτσι προκάλεσε μία σειρά από παρεξηγήσεις, όδυνηρές (μόνο άραγε για μένα:)

Και άρχιζω από μία που αφορά όχι τα πρόσωπα αλλά τα πράγματα.

Θα ήθελα έτσι να επιμείνω πως η όλη πρωτοβουλία γνωριμίας με τον κόσμο της Ορθοδοξίας - αυτό τό πριν σώμα μας, την κρυμμένη στά κιτταρά μας συλλογική μας μνήμης αποσκοπεί βασικά στη διάλυση μίας ιστορικά παραγμένης - ανάμεσα στο νεώτερο επαναστατικό και προοδευτικό κίνημα και στον έξω από αυτό κόσμο της Ορθοδοξίας - άμοιρικής χαλπουσίας, δίχως βέβαια να αποβλέπει μονοδιάστατα στον «προσηλυτισμό» κανενός. Και ακόμα θα ήθελα να επιμείνω, αν και αυτό στους ορθόδοξους ή μη φίλους είναι γνωστό, πως οι πολιτικές μου αντιρρήσεις δεν παρεμβάλλονται στις προσωπικές μου σχέσεις προς πολιτικά αντίθετα πρόσωπα που μπορεί να είναι, και πολύ συχνά είναι, εγκάρδιες και θερμές.

Σέ ό,τι αφορά τό σημείο που αναφέρεται στον Κ. Τσουκαλά, μετά. Ο φίλος μου Κωνσταντίνος κοσμεί βέβαια τον κόσμο των γραμμάτων μας με την επιστημονική του επάρκεια, ιδίως όμως τον κοσμεί με τό γενικότερο ήθος του, αρκετά σπάνιο στον επαγγελματία αυτόν χώρο. Έτσι ποτέ δε θα ήθελα να αναφερθώ σε πράξεις του με τόν τρόπο που παρουσιάζομαι στο κείμενό σας - ως ερίζουμε εδώ τις ευθύνες στην ανεπαρκή μαγνητοφωνική λήψη.

Σέ ό,τι αφορά και τη συγκεκριμένη λοιπόν περίπτωση είχα τονίσει και τονίζω πάλι πως έγινε μέσα στα γνωστά όρια της πολιτισμικής συμπεριφοράς που τη διακρίνει.

Σέ ό,τι αφορά τό σημείο που αναφέρεται στον Π. Νέλλα και τη Σύναξη τονίζω πάλι πως με τό να τους αποδι-

ωω πως επηρεάζονται από τόν προοδευτικό χώρο, δέν έννοώ βέβαια πως έχουν κάποια συγκεκριμένη πολιτική ή ακόμα λιγότερο κομματική τάση ή ένταξη (!!!) όπως μερικοί υπερευνηρητικοί της Ορθοδοξίας νόμισαν. Έννοούσα πως τόσο ό διαπρεπής και σέ διεθνές επίπεδο αναγνωρισμένος θεολόγος όσο και τό περιοδικό που διευθύνει, άντανακλούν τήν όξυμένη σήμερα πείνα και δίψα του «όλου Άλλου» που έγω θα ήθελα να τους οδηγήσει παραπέρα στην «αφή του όλου σώματος» - στην ένδελεχέστερη γνώση της ταξικής συγκρότησης της κοινωνίας, στη συμμετοχή στους αγώνες για τήν άπελευθέρωσή της. Δυστυχώς, πρέπει να τονίσω πως στό σημείο αυτό οι απόψεις τους διίστανται...

Ακόμα θα ήθελα να τονίσω σέ ό,τι αφορά τόν Ν. Ψαρουδάκη. Τρέφω -όπως όλος ό προοδευτικός κόσμος άλλωστε- βαθιά εκτίμηση, σεβασμό και αγάπη προς τόν αγωνιστή αυτό που αν και πάντοτε νέος πρωτοστατεί πολλές δεκαετίες τώρα, μέσα σέ δυσκολίες ιδιαίτερες, στην πάλη για τόν εκδημοκρατισμό του ορθόδοξου κόσμου. Και να τονίσω ακόμα πως τόσο τό περιοδικό Σημάδια όσο και τό βιβλιοπωλείο «Μήνυμα» που προσκινείται φιλικά στον Ν. Ψαρουδάκη και τήν Χριστιανική Δημοκρατία- έχουν τήν ένθουσιαστική φιλία μου, χωρίς αυτό βέβαια να σημαίνει πως άρνούνται ή άρνούμαι τό διαφορετικό πολιτικό μας πρόσωπο ή πως αποσπώνται από τό διαφορετικό κοίταγμα των πραγμάτων που διακρίνει τήν όλη νεολαία σήμερα και που είναι άλλο από αυτό τόσο της δικής μου γενιάς - της γενιάς του 60 ή 70- όσο και της γενιάς του 40 ή 50...

Οι άναφορές μου στον συντηρητισμό του Στ. Ράμφου έλπίζω να μην τόν θίγουνε -επαναλαμβάνω, άφορούν μία πολιτική κριτική και όχι τήν προσωπικά προς αυτόν πολύ φιλική διάθεσή μου ή τόν προς τό έργο του αντίπαλο σεβασμό. Τό ίδιο και οι άναφορές μου στον καλό φίλο-παιδί της κοινής μητέρας μας Θεσσαλονίκης Διονύση Σαββόπουλο.

Και έλπίζω να μη θίξανε οι απόψεις μου -έτσι όπως παρουσιάστηκαν- τόν πρωτεργάτη της ορθόδοξης άναβίωσης ήγούμενο της Μονής Σταυρονικήτα πατέρα Βασίλειο Γοντικάκη, προς τόν όποιο τρέφω βαθιά αγάπη και σεβασμό.

Ίσως ακόμα όμως πρέπει να ξεκαθαρίσουμε κάτι.

Οι ορθόδοξοι στοχαστές της Διασποράς δέν είναι βέβαια έπιγονοί του Μπερντιάεφ -αυτού που από τους πρώτους θέλησε να προχωρήσει στη σύνθεση ορθόδοξιας και κομμουνισμού- αλλά της όλης ρωσικής φιλοορθόδοξης σκέψης του 19ου αιώνα- αυτής που εκφράστηκε «λόγια» ιδιαίτερα από τόν Καμιακόφ, τόν Γκόγκολ, ή τόν Ντασταγιέφσκι, ή βιωματικά, από τις μυριάδες των στάρετς των ρωσικών δασών...

Τό ίδιο βέβαια δέν άκολουθούν τόν... Μπερντιάεφ και οι έκφραστες της ορθόδοξης άναγέννησης στον τόπο μας -ό Χρ. Γιανναράς, ό Π. Νέλλας που συνεχίζουν τό νήμα της βιωμένης μας συλλογικής ζωής, τό νήμα της παράδοσης...

Λυπάμαι που όλα αυτά όδήγησαν σε μία σειρά έπώδυνες για μένα παρεξηγήσεις αν και ό υπερβάλλον δημοσιογραφικός ζήλος σας όδήγησε και -ως θετικό- σε μία όξυμένη ζύμωση γύρω από τό θέμα, που, είμαι σίγουρος θα είναι ιδιαίτερα... ψυχωφέλιμη!!!

Λυπάμαι ακόμα για τό συντακτικό αλαλούμ και τόν πτωχευμένο λόγο που παρήγαγε ό νατουραλισμός της γραπτής άναπαραγωγής της μαγνητοφώνησης.

Και τελειώνω τονίζοντας πως η πρωτοβουλία αυτή μίας γνωριμίας με τόν κόσμο της Ορθοδοξίας δέν αλλάζει σε τίποτα βέβαια τήν πολιτική μου ένταξη. Η γνωριμία με τόν κόσμο της Ορθοδοξίας είναι ή γνωριμία με τό πριν σώμα μας, ή γνωριμία με τήν ιστορία του όλου μας σώματος καθώς αυτό κινείται άργότερα με τόν καιρό. Η γνωριμία αυτή έτσι σκοπεύει στην ένδυνάμωση της -μέσα από τις νομοτέλειες και τις εκπλήξεις της Ιστορίας- άπελευθερωτικής συλλογικής και προσωπικής πρακτικής μας.

Φιλικά βέβαια
Θεσσαλονίκη 3.8.83
Κωστής Μοσκόφ

Νεοορθόδοξος αντίλογος

Φίλοι του «Σχολιαστή».

Μετά τά 5 πρώτα τεύχη του περιοδικού σας έρχομαι να κάνω παρατηρήσεις σε 2 νομίζω έπιμαχα μέχρι τώρα κείμενα: α) του Γ. Μηλιού για τό Σαββόπουλο, β) του Κωστή Μοσκόφ για τό νεοορθόδοξο ρεύμα. Θά 'μαι σύντομος γιατί σάς τά 'παν κι άλλοι.

1. Ο Γιάννης Μηλιός έρχεται με τήν άσφάλεια που του παρέχει ή άφομοίωση της μαρξιστικής «ορθοδοξίας» και ως άριστος «διεθνιστής» κολλάει στον τοίχο τόν «έθνικιστή» Σαββόπουλο. Έτσι είναι. Όταν κάποιος τολμήσει να βάλει τό δάχτυλο στην πληγή του ιδιαίτερου σώματος και μιλήσει γι' αυτό άκριβώς τό σώμα, που ή πολλή «συνάφεια» με τά άλλα τό κάνει και φθίνει, άμέσως να του κολλήσουμε τη ρετσέτα του έθνικιστή. Όταν ένας άνθρωπος τολμήσει να έκφράσει τόν πόνο του για τόν τόπο του σε μία προσπάθεια άναζήτησης ενός προσώπου που διαρκώς τόν εγκαταλείπει, όταν ένας Έλληνας συνθέτης μέσα στον κυκλών των άπρόσωπων, μικροαστικά δομημένων σχέσεων του μετεμφυλιακού άστεως

τολμήσει να νοσταλγήσει τη ζεστασιά και τό ανθρώπινο ήθος της κοινοτικής ζωής, άμέσως να του θυμίσουμε ότι όταν μιλάει γι' αυτά που ζήσει και ζεί πρέπει να πλένει τό στόμα του με διεθνιστικά ύδατα. Πάνω δηλ. άπ' όλα ή μαρξιστική μας «ορθοδοξία». ΚΝΕ και πάσης Ελλάδος!

2. Ο Κωστής Μοσκόφ άναζητώντας τό «πριν σώμα μας», άφενός φοβάται άφετέρου να έξέλθει του κόμματος προς άναζήτησιν του γιατί τό 'χει πάρει χαμπάρι πως τό «πριν σώμα μας» - ή Παράδοση- είναι τόσο βαρύ που αν πέσει άπάνω του θα τόν λιώσει. Έτσι ενώ «ό κομμουνιστής πρέπει να είναι ό έρωτικός άνθρωπος που πυρπολείται για τόν άλλον», «ή αφή του όλου σώματος... δέν υπάρχει στους Ορθόδοξους». Φαίνεται λοιπόν καθαρά ότι ό κ. Μοσκόφ ψεύδοντας τις έρωτογόνες ζώνες του σώματος του διαπίστωσε ότι έρεθίζεται κομμουνιστικά - «μαρξιστικά-λενινιστικά»- μάλλον παρά Ορθόδοξα. Και τη διαπίστωσή του αυτή σαν καλός «κομμουνιστής», έσπευσε να τήν άνακοινώσει στο 11ο συνέδριο για να λάβει τις εύλογίες του σ. Φλωράκη. Έτσι μπορεί άφ' ύψηλούς αυτός ό «έρωτικός άνθρωπος» να κοροϊδεύει τόν μάφμα Ψαρουδάκη, και τά παιδιά του Μηνύματος. Άλλά όμως φτάνει ή άγαπολογία κ. Μοσκόφ. Η Ορθόδοξη Εκκλησία με τό σωτηριώδες γεγονός της Σάρκωσης του Χριστού μεταμορφώνει δυναμικά τόν κόσμο της φθοράς και του έξουσιασμού σε μία Νέα Πραγματικότητα - «καινή κτίσις»- Χάριτος και Σωτηρίας. Τό έρωτόλογα κ. Μοσκόφ να πās να τά πεις σε τίποτα χαζογκόμενες της ΚΝΕ ή αν ήθελες να έρεθίσεις καθόλου τά άνέρματα μέλη του κόμματός σου έπρεπε να τά σφυρίξεις του Χαρίλαου να τά ξεφωνήσεις στα βιομηχανικά φετα σας στο Σπορτινγκ. Πάντως ένα μόνο να 'χεις υπόψη σου: τό ύπουλο παιχνίδι που πās να παίξεις με τά παιδιά του ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ, τόν Γοντικάκη, τό Όρος γενικά, ξεσκεπάστηκε με τη συνέντευξή σου στο «Σχολιαστή». Αυτό μόνο.

Μέ αγάπη
Σταμάτης Ν. Πασταματέλος
Φοιτητής Φιλοσοφικής Αθήνας

Η αλήθεια για τό ΚΡΑΚ

Η πληροφορία που δίνετε στους άναγνώστες σας, στο τεύχος Αυγούστου, στο κείμενο: Οι αυτοκρατορίες πέφτουνε τό Άγιον Όρος μένει - και που δέν άρνείται ό άρχιμανδρίτης Βασίλειος - είναι παραπλανητική και σπείρει τό κομφούζιο.

Η αυτόνομη ομάδα Κρακ δε συναντήθηκε ούτε στα Έξάρχεια, που δε συνήθιζε να συγκεντρώνεται, ούτε αλλού με τόν άρχιμανδρίτη Βασίλειο.

Η ομάδα μας συναντιώταν στο δίπατο σπίτι που είχε νοικιάσει στην όδό Βαλασμώνος, 5.

Ένας άπ' τούς πρωταρχικούς στό-

ΧΘΕΣΙΝΗ

Οι συντάκτες της «Χθελινής» λείπουν στην αύγουσιτιάτικη άδειά τους. Κοντά σας στο έπόμενο τεύχος!

γράμματα πού λάβαμε

χους μας ήταν ή ελεύθερη πραγματοποίηση, μέσα απ' αυτό τόν κοινό χώρο, τών ιδιαίτερων αυτόνομων ομάδων πού ή κάθε μία θά ακολουθούσε τήν τάση της. Πράγμα πού έγινε, οι αυτόνομες ομάδες δημιουργήθηκαν κι ή κάθε μία δημιούργησε τό στέκι της. Έτσι λοιπόν χρησιμοποιήσαμε, όσο χρόνο χρειάστηκε, τό ΚΡΑΚ πού λειτουργήσε και γιά πολύ χρόνο μετά από τό ξενοίκιασμα του σπιτιού.

Υπήρχε ένας άλλος στόχος, έκδοσης έφημερίδας, πού έμμεσα μόνον πραγματοποιήθηκε, μά πού συνεργαστήκαμε σέ άλλες πού άρχισαν τήν έκδοσή τους.

Αθήνα 5 Αυγούστου 1983

Παύλος Γοντικιάκης
Κωστής Τριανταφύλλου

Στόν πάγκο τού «Σχολιαστή»

Ξεκινάω νά ξαναγράψω γιά τή στήλη «γράμματα πού λάβαμε» τού περιοδικού Σχολιαστή (κατά γενική όμολογία τής άριστεράς) μέ μία πίκρα ή ίσως άγανάκτηση.

Στό τεύχος 5 δώσατε - και πολύ πετυχημένα - έναν τίτλο στό γράμμα πού έστειλα «Όχι στους τεχνοκράτες τής διανόησης». Μόνο πού από τό κείμενο λείπουν βασικά σημεία, έτσι ώστε απ' όλο τό νόημα νά άφαιρεϊται τό μισό. Ίδιως όταν σέ μία ολόκληρη

παράγραφο θίγω τό θρησκευτικό συναίσθημα ως προς τόν στίχο «Άς μάς έχει ό θεός γερούς». Και μάλιστα στό τεύχος όπου πέντε ολόκληρες σελίδες αναφέρονται - και ήταν και οι πιό ενδιαφέρουσες, μπράβο σας - στό νεορθόδοξο ρεύμα.

Και ρωτάω: Τί είδους έξουσία είναι αυτή πού διαγράφει ιδέες, νοήματα, παραγράφους ολόκληρες σ' ένα άριστο περιοδικό ξελασπώνοντας «άλλα γαλλικά» μέ τό Θησανορομαντικό:

«Είναι ό μόνος τρόπος νά δημοσιεύονται έγκαιρως και αύτούσια γιατί άλλως είμαστε υποχρεωμένοι νά δημοσιεύσουμε, κατά τήν κρίση μας (!!!), άποσπάσματα». Ή πιό τίμια αντίμετώ-

πιση θά ήταν νά γράψετε αντί γι' αυτό ότι απλά: «Γράμματα πού δέν χωρούν δέν μπαίνουν».

Άλλωστε αυτή ή αντίληψη είναι σύμφωνη και μέ τή φυσική επιλογή. Έγώ ποτέ προσωπικά δέν θά είχα κανένα πρόβλημα. Τώρα έν συντομία, και μέ τό κείμενο «πάνω στόν πάγκο τού χασάπη» θά ήθελα νά ξεκαθαρίσω μερικά πράγματα - τό κατά δύναμιν πάντα - και σέ σας και στόν φίλο διεθνιστή Δ. Άρβανίτη πού πιστεύει όπως και γώ ότι ή τέχνη είναι παγκόσμια και γράφει καμιά έκασοστή γλωσσομπερδευτικά γιά νά τό άποδείξει.

Όσο δέν κατάφεραν τούς Μαθιανήδες και τούς Γιαλκέτσηδες νά χωνέ-

ψουν τό προσπέκτους τής επανάστασης, όσο δέν κατάφεραν νά μάς ισοπεδώσουν σέ μοντερνιάτικες συλλογικότητες μέ προσεκτικά ατημέλητο ντύσιμο πού μυρίζει «άνανέωση» πρίν στρίψει τή γωνιά, άλλο τόσο δέν θά καταφέρει κανένας Μοσκόφ και κανένας Ζουράρις (άλλωστε δέν τό κατάφεραν ποτέ) νά καλουπώσουν μέ όποιοδήποτε τρόπο ζωντανό κόσμο πού καταλαβαίνει εδώ και χρόνια μόνο ζωντανές αντίληψεις. Έναν κόσμο πού δέν χωράει σέ καμιά εκκλησία και κανένα ιερατείο. Έναν κόσμο πού είναι «βαρεμένος» και προσπαθεί νά καταλάβει τόν ίδιο του τόν έαυτό και νά κατακτήσει - παρά τίς αντίξοες συνθήκες - μία γόνιμη και εποικοδομητική σχέση μέ τόν κοινωνικό του περίγυρο άπαλλαγμένη από τά αντιανθρώπινα στοιχεία τού χαρακτήρα πού λέγονται ανταγωνισμός, ύπολογισμός και κρύψιμο πίσω απ' τό δάχτυλό του.

Τελειώνω άποσαφηνίζοντας ότι, α) τό «Άγιο Όρος μου είναι τόσο γνωστό όσο και τά UFO πού βλέπει ό κάθε μικρομεσαίος χαζοχαρούμενος Άμερικάνος, β) όποιος άπογοητεύεται, τού τή βαράει, σαλταίνει, νά μήν τρέχει στους κάθε λογής και χροιάς «γκουρού» αλλά στόν ίδιο του τόν έαυτό άποκλειστικά και γ) οι στίχοι τού Δ.Σ. δέν έρχονται σέ αντίθεση μέ τίς παραπάνω αντίληψεις.

Παρ' όλα αυτά φιλικά
Γ. Κανάκης

ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ....

ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ
ΕΛΙΔΑ

ΣΤΗΝ ΚΕΡΜΟΠΟΛΗ
ΑΔΙΝΑ

ΣΤΗΝ ΟΔΟ ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 76
ΥΠΑΡΧΕΙ ΕΝΑ ΜΑΓΑΖΙ
ΠΟΥ ΠΟΥΛΑ ΣΤΕΡΕΟ-
ΦΩΝΗΚΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΑ

ΑΡΧΙΣΤΕ ΤΗΝ ΠΟΡΤΑ
ΚΑΙ ΠΟΥ ΠΑΡ' ΟΥΟ ΠΟΥ ΠΟΛΙΟΡΚΗΘΗΚΕ
ΑΠΟ ΕΥΡΩΠΑΙΟΥΣ ΑΥ' ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΜΕΡΑ
ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΑΣΗΣ ΚΡΑΤΗΣΕ ΚΛΕΙΣΤΗ ΤΗΝ
ΠΟΡΤΑ.....

... ώστε νά
εξακολουθήσει
νά εξυπηρετεί
ταύς ισχυρείς
μέ τήν ίδια
ευνόμεια και
φιλική διάθεση
όπως και παλιά

Ένας Φυσικός-Ηλεκτρονικός και
Ένας Ηλεκτρολόγος-Ηλεκτρονικός
έως περιμένουν γιά νά διαλέξετε
μαζί τό καλύτερο ΣΤΕΡΕΟ και τά
λεφτά σας νά πιέσουν τόπο

STUDIO HI FI ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 76
ΑΘΗΝΑ 306
ΤΗΛ 3602693 - 3627858

ΟΛΑ ΟΣΑ ΘΕΛΑΤΕ ΝΑ ΜΑΘΕΤΕ ΓΙΑ ΤΑ ΣΤΕΡΕΟ ΚΑΙ ΚΑΝΕΙΣ ΔΕΝ ΣΑΣ ΤΑ ΕΛΕΓΕ -